

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Hatice Bildirici	<i>Rabbenâlardan Önce</i>	3
Mihriban İnan Karatepe	<i>Düşüş' le Aklımıza Düşenler</i>	3
Fahri Tuna	<i>Sait Faik Sadece İstanbul' u Yazdı</i>	5
Emine Batar	<i>Kayıtlı Saatler-V</i>	6
İsmail Isparta	<i>Akif Hasan Kaya ile Söyleşi</i>	7

ÖYKÜLER

Güray Süngü	<i>Kusursuz Dünya</i>	11
Handan Acar Yıldız	<i>İnatçı Leke</i>	15
Nermin Tenekeci	<i>Emanet</i>	20
Emine Batar	<i>Eşik</i>	25
Nazlı Karabıyıkoglu	<i>Çöl Seni de Yutacak</i>	28
Emine Kocabaş Kılınç	<i>Portakal</i>	31
Selma Türköz	<i>'Şeker' Yüzünden</i>	34
İbrahim Arpacı	<i>Koridor</i>	37
İsmail Isparta	<i>Medeniyet</i>	40
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	43

DOSYA

ÇAĞDAŞ GAGAUZ ÖYKÜSÜ

	<i>Coğrafyanızın Çağdaş Öyküleri</i>	45
Güllü Karanfil	<i>Gagauz Edebiyatında Öykü</i>	46
	<i>Mariya Kapaklı ile Gagauz Öyküsü Üzerine Söyleşi</i>	51
Dimitri Karaçoban	<i>Kelime Kıyameti / Murmullar / Yoldaki Karı / İzler</i>	54
Nikolay Babaoğlu	<i>Kara Kış / Korkunç İlkbahar / Anılarım / Ayva Çiçekleri</i>	61
Stepan Kuroglo	<i>Zor Yollar</i>	81
Petri Çebotar	<i>Tanas Dedem / Vasilka Babunun Kazları / Kıvrırma Kokusu / Keçi Eti</i>	85
Mariya Mercanka	<i>Sevgi Eziyetleri / Can Bağışlanması</i>	92
Ekaterina Ganeva	<i>İki Parmak</i>	99
Konstantin Vasilioglu	<i>Şakacılar / Çizmeler</i>	103
Stepan Bulgar	<i>Son Akşam / Trakalı Öküz</i>	105
Todur Marinoğlu	<i>Topal Kurt / Kaymaklı / Olan Oldu...</i>	115
Aydan Karanfil	<i>Keman' ım</i>	122

ÖYKÜLER

Nagihan Şahin	<i>Meclis Dışında</i>	124
Tülay Kale	<i>Mesafesiz Yabancılar</i>	124
Şeniz Bayır	<i>Aşk Şarabı</i>	130
Neslihan Yiğitler	<i>Uyan</i>	132
Fatma Akkubak	<i>Tahtakuruları</i>	134
Ayşe Aldemir	<i>Ansızın Venedik' te</i>	137
Ahmet Karacan	<i>Lunafark</i>	140
Mahfuz Zariç	<i>Geyik Destanı (Destan-ı Geyik) Ebû Zerr ve Kardeşlik Eğitimi</i>	144
Hayriye Ünal	<i>Handan Acar Yıldız' la Ağır Boşluk Üzerine Söyleşi</i>	154
Necip Tosun	<i>Handan Acar Yıldız: Yalnız Toplum</i>	165
Hatice Bildirici	<i>Ellerin Mavi Kelebek Üzerine Merve Koçak Kurt' la...</i>	170
	<i>Ellerin Mavi Kelebek</i>	176
Oktay Yivli	<i>Bir Deney Adamının Öyküsü</i>	179
Tuna Lütfü Yukay	<i>Diana' nın Kanlı Kavakları</i>	183
Kamil Yıldız	<i>Dil de Dağların Ardında</i>	186

KİTAPLIK

Handan Acar Yıldız	<i>Şu Hâlde</i>	189
Yusuf Turan Günaydın	<i>Güneşin Doğduğu Yerde</i>	190
Recep Şükrü Güngör	<i>Yolcu ve Eşkya</i>	191

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 11 SAYI: 63 HAZİRAN-TEMMUZ 2014

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset **Tel:** (0312) 278 82 00

2014 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 50 TL.

Kurumlar İçin: 150 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.05.2014

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

DÜŞEŞ'LE AKLIMIZA DÜŞENLER

Düşeş, Güzide Ertürk'ün ilk öykü kitabı. Bir şeyin kolay elde edilmesine düşeş dendiği gibi tavlada zarın 6-6 gelme haline de düşeş deniyor ve nadir yakalanan bir şans olarak görülüyor.

Güzide Ertürk, kitapta yer alan öykülerden birini kitap ismi yaparak, alttan alta; 'Ey okur benim kitabım da sana çok düşeş geldi fakat bir kitaptan estetik zevk almak, bir yazarın dünyasına girivermek çok da kolay değil hani...'mi demek istiyor? Ya da 'kitaplar içinde bu kitap çok nadir bir yapıttır' mı diyecek oluyor, bilemiyoruz. Belki de kitapla okur ikilisinin bir araya gelmesi, okuma eyleminin ta kendisi tam bir düşeştir...

İlk kitaplarında daha çok otobiyografik öyküler kaleme almış bulunan yazarlarımızın aksine Güzide Ertürk, daha çok dışadönük öykülerle çıkıyor karşımıza. Kendisi ve yakın çevresinden hareketle yazdığı düşünülebilecek *Kar Rüzgârı*, *Kedinin Şarkısı*, *Leziz Bir Vespa Crabro*, *Üç Vakte Kadar Ölüm*, *Tek Kişilik Gösteri*, *Fransız Danteli* gibi öykülerinde bile anıları kayıt altına alma çabası sezilmiyor.

Geçmiş zamanın izinde kaleme alınmış *Geçersiz Bir Cüls*, *İkballer Koşuşu*, *Kukla Hüsnü* gibi öykülerinde geçmiş zaman nostaljisi yapmak yerine modern anlatım tekniklerini kullanarak fantastiğe yelken açan bir dille, zamanı evirip çevirerek, mekanı kurup yıkarak yanılsamalar yaratabiliyor.

Kitaba ismini veren öyküye bir bakalım:

Adını değil de sanımı bildiğimiz bir karakterimiz var. Barbutçu namıyla öyküde dolanıyor. Hatta bir baygınlık anında eski karısının, okurun beklentisine tercüman olurcasına onu yine zar sallarken yakalamış gibi öfkeyle bağırıldığını sanıyor: 'Ayşegül, onu zar sallarken yakalamış ve belli ki şu zehirli soruyu saplamıştı göğsüne: Herkes sana barbutçu diyor! Senin adın yok mu lan!'

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Barbut; bir çeşit zarla oynanan kumar, olarak tanımlanıyor sözlükte. Anlamını bilmeseniz de daha ilk paragrafta barbutçunun zarlara mahkum biri olduğunu anlayıveriyorsunuz. Bir kumarbaz oluşundan ziyade daha çok takıntılı bir tip olmasıyla dikkat çekiyor. Aklını kullanmak yerine elindeki zarları fal taşı gibi kullanarak hayatına yön veren, bu amaçla her durumda zar atan bir kişilik olarak karşımıza çıkıyor. Karısı Ayşegül'e evlilik teklif etmeden önce zar attığı gibi güne başlarken sokağa çıktığında dahi hangi yoldan gideceğine zar atarak karar veriyor.

'Asfalta yuvarlanan zarlara baktı: Düyek. Dizine vurdu. Üç gündür Fırın Sokak'tan geçmek zorunda kalmıştı. Canı sıkıldı. (...) Zarlarını okşadı. O kimi dinleyeceğini bilirdi.'

Yer/mekan ve karakter zengini bir öykü Düşüş... Barbutçu karakteri Dolapdere'de yaşar, Eyüp'te trafik kazası geçirir, önce hastanelik sonra mahkemelik olur, suçlu bulunarak hapis hanelik de olur. En son onu otopsi masasında adli tıp ekibinin önünde cansız bir halde buluruz. Öykü biter.

Şerif Aktaş, kurmaca türlerde mekan tasvirlerinin; *'sinemada film başlamadan önce musikiye benzer bir fonksiyonu'* (Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, s.143) olduğunu söylemektedir. Korku filmleri başlamadan önce duyduğumuz gerilimi demek ki jenerik müziğine borçluyuz. Düşüş öyküsündeki yer ve mekan tasvirlerine bakarak öykünün 'iyi şeylere gebe' olmadığını da sezinleyebiliyoruz.

Kurmaca türlerde yazarın tasvir ettiği yer ve mekan dış dünyada bir karşılığı olan (Dolapdere, Eyüp vb.) bir yer olabileceği gibi tamamiyle hâyâl mahsülü bir yer de olabilir. Okur olarak bizler orayı bize sunulan verilerden hareketle zihnimize tecessüm ettirmeye meyilliyizdir. Kurmaca türlerde anlatılan mekanlar dış dünyada bir karşılığı olsun ya da olmasın her hâlükârda kurmacadırlar. Çünkü her yer ve mekan tasviri, yazarın/anlatıcının nerde durduğu, nasıl gördüğü ve kimle anlattığıyla bağlantılıdır.

Düşüş öyküsüne baktığımızda yazarın yer ve mekanı değil, oradaki insanı gördüğünü, insan davranışlarından yola çıkarak mekana bir kimlik biçtiğini görüyoruz. *'Reis Sokak'ı sevmezdi. Hem yolu uzatmış olduğu için hem de ahalisinden hazzetmediği için. Bu uğursuz sokak Dolapdere'ye çıkıyordu.'* Cümlesi bu yargımızı özetler mahiyettedir. *Düşüş* öyküsünde Barbutçu ana karakterinin yanı sıra, Ayşegül, Sarı Osman, Dolapdereli kadınlar ve çocuklar, Ütü lakaplı mahkum hikayesi anlatılan yan karakterler olarak öyküye giriyor. Dolapdereli kabadayılar, hastanedeki hemşire ve doktorlar da sözü edilenler arasında yer alıyor.

Dolapdere sokaklarında halı yıkayan kadınlar, öykü kişinin yolunu kesen çocuklar daha detaylı anlatılmışken dış mekan yansıtmacı/mimesise bağlı bir mantıkla tasvir edilmiyor. Bunun yerinde bir tutum olduğunu düşünüyorum ve kurmaca yazarının ayıklayıcı bir mantıkla işine yarar malzemeyi metne katması gerektiği anlayışını her zaman savunuyorum.

Bu bağlamda hastane odası tasvirinin; *'Gözlerini açtı. Beyaz tavan, beyaz duvar, beyaz yatak.'* Şeklinde olmasını da yadırgamıyorum. Bu cümle mekanı değil karakterin halet-i ruhiyesini yansıtıyor esasında.

Öykünün sonunda Barbutçu ve mahkum arkadaşı kaçmaya çalışırken vuruluyorlar. Olayların böyle sonlanacağını kestirmek zor değil. Yazar baştan beri bizi böylesi bir sona hazırlıyordu zaten. Sürpriz olan bu sonun reelden fantastiğe usulca kayarak sunulmuş olması. En başta tavlada zarın 6-6 gelmesinden söz etmiştik. Zar atma takıntılı bir karakter nice maceralar yaşamış ve en son dengini bulmuşçasına mahkum arkadaşıyla yan yana ölü olarak bir masaya yatırılmıştır. Tıpkı tavlada nadiren denk gelen zarlar gibi 'göğüslerinde altı delik'le kelimenin tam anlamıyla asıl şimdi düşüş olmuşlardır.

Öykü boyunca yazar karakterlerden birine sözünü emanet ederek onları kendi adına konuşturmadı. Bu tip şans oyunlarını kötülemedi. Barbutçu zarları salladıkça kendi sonu-

na adım adım yaklaşmış oldu. Polisten yedikleri kurşun sıyrıp geçmişken Barbutçu'nun, cebinden zarları çıkarıp sallamaya başlamasıyla işin rengi kendiliğinden değişiverdi.

'Zarlar, Barbutçu'nun elinden iki gök taşı gibi düştü toprağa ve çukurlar açtı yerde. (...) ışık zarların üstüne kapaklandı: Düşüş.'

Yere düşen zarlar değil, Barbutçu ve arkadaşından başkası değildi oysa...

Düşüş'te yazarın yer yer terminolojiye başvurduğunu, kitaba adını veren öyküde tavla terimlerinden 'hepyek, dubara, düyek, carar'ın kullanıldığını, Halil öyküsünde bir sahanın hikayesi olması bağlamında 'el yazması, hokka, kemiş, mücellit, ceylan derisi' gibi terimlerin yer aldığını görüyoruz. Örnekler çoğaltılabilir. Her öykü anlattığı dünyanın sözcük evreniyle ete kemiğe bürünüyor. *Geçersiz Cülus* öyküsünü okuduğunuzda örneğin birden Osmanlı dönemine gitmiş gibi olursunuz. Saraylar, şehzadeler, törenler... Ancak bu anlatıları modern yapan okura yaşattığı yanılısama. Eğer kurgu oyunları olmasaydı sıradan bir tarihi hikaye olur çıkarlardı.

Düşüş'te toplam yirmi öykü yer alıyor. Yirmi ayrı pencere diyelim biz buna. Her bir pencereden baktığınızda çok memleket ve insan tanımış bir yazar edasıyla karşılaştığınız izlenimine kapılıyorsunuz. Yazarın biyografisinden yardım aldığınızda bütün bunların genç bir kalemin zengin hayal gücünün bir yansıması olduğunu görüyor ve öykümüz/edebiyatımız adına içten içe seviniyorsunuz.

FAHRİ TUNA

SAİT FAİK SADECE İSTANBUL'U YAZDI

Adalı.

Sait Faik Adalı.

Adalı Sait.

Hangi Adalı? Doğrusu yeryüzündeki bütün 'ada'lar onun; bütün 'adalılar' onun hemşerisi.

Hayatına bakın; 'içinde bir ada' var Sait'in; bir 'ada'nın içinde daima Sait. Gecesi-ne gündüzüne, akşamına sabahına, çocukluğuna gençliğine; tümüne, tümüyle, tümünden bakın; hep bir 'ada'da o.

'Kınalı' ada, 'Heybeli' ada, 'Büyük' ada, 'Burgaz' ada ve bir de onunki 'Sait ada'.

Zaten 'Ada'da doğdu (Adapazarı), 'Ada'da yaşadı (başta Burgazada olmak üzere bütün adalar), 'Ada'da öldü.

'Kendi dünyası'nda 'Robinson' olmak istedi hep; annesinin 'hariciyeci', babasının 'tüccar' olma ısrarlarına karşın. Dünyanın (burada dünya en başta İstanbul oluyor) parasından, entrikasından, kirlerinden, ihtiraslarından, yalanlarından, talanlarından hep 'nefret' etti. Dünyadan hep 'ada'sına kaçtı.

'Ne iş yapıyorsun?' diyenleri hep 'iş arıyorum' diye geçiştirdi; aslında dediği şuydu: 'Ben ada sahibiyim, işe ne gerek var!'

Ada'sında bir 'anne'si vardı bir de kendisi. Adaşı ve hemşerisi Faik Baysal'ın 'Sait'i hep kıskanmışımdır; ben annemi hiç görmedim, o ise bir ömür annesinin sırtında yaşadı' sözleri bunun bir başka kanıtı sayılmalıdır.

'Ada'sına arada bir dostlarını kabul edirdi. Ama bilirdik ki onun dostları 'komşu adalar'ın balıkçıları, kahvehanecileri, sokaklarında gezen eşekler, köpeklerdi.

Çoğu kez yapayalnızdı 'ada'sında; 'şışt, şışşt' sesleri kulaklarında.

Aleksandra'yı sevdi bir de. 'Ada'sının güzeli, adasının 'ece'si, adasının 'kraliçesi' Aleksandra'yı. 'Uzaktan' sevdi, 'uzaktan' söyledi, 'uzaktan' anlattı aşkını; 'gizliden, gizlice, gizce'.

Onun da içinde yer aldığı, Cumhuriyetin ilk kuşak yazarlarının 'sosyalizm' aşkına denk bir aşktı onunki.

Onun adası en çok İstanbul'du; Beyoğlu'ydu, 'Adalar Vapuru'ydu, Varlık Yazıhanesi'ydi.

Mekânı 'Açık Hava Otel'ydi; 'Havada Bulut'tu çoğu kez, 'Semaver'de demli çay bazen, 'Az Şekerli' üstelik, 'Mahalle Kahvesi'nde. Ada'sındaki 'Havuz Başı'nda, bütün hikâye

kahramanlarıyla muhabbettheyken her daim onu yapayalnız, bedbaht, bednam, mutsuz zannedenler ‘Lüzumsuz Bir Adam’ sandılar ama hiç aldırmadı, yüksünmedi bundan; ‘Müthiş Bir Tren’e doldurup ehibba-yı kırımını yani biricik dostlarını ‘Alemdağ’a çıkıttı, hakkında verilen ‘Kayıp Aranyor’ ilanlarına inat.

Hayatı sevdi, insanları sevdi, baharı sevdi, doğayı sevdi; bütün vakitleri ‘Şimdi Sevişme Vakti’ bildi, belledi.

Kurallardan, makamlardan, statülerden ‘nefret’ ederek yaşadı.

Bu yüzden adası ‘sosyalisti’.

Kapitalizm nefretine tek ara verdiği nokta ‘annesinin sponsorluğu’ydu.

Tek kelime söylemeden, tek kelime etmeden, tek kelime yazmadan sosyalizmle ilgili; bir ömür sosyalizmi yazdı, yaşadı içinde, yaşattı bütün eserlerinde.

Orhan Veli’nin hikâyedeki partneriydi.

Yaşamı, yaşamayı, yaşamayı sevenleri ve bilenleri sevdi ve yazdı.

Türkçe yazdı, Türkçe yaşadı, Türkçe sustu.

Yazdıkları İstanbul; hep İstanbul, sadece İstanbul, tümüyle İstanbul’dur.

Sait Faik bir ‘İstanbul yazarı’dır.

Sadece İstanbul.

EMİNE BATAR

KAYITLI SAATLER-V

Siz hiç edebiyat insanının, yaşantısında; edebî sınırların ne olduğunu, edebiyatın davranışlarına nasıl sirayet ettiğini merak ettiniz mi?

İnsan hayatından koparılp alınmış, boşlukları uygun malzemeyle doldurulmuş hikayeler okudum ve yazdım. Ama onu tanıyana kadar edebiyatın yaşantıya yansımalarının bu kadar keskin olduğu bir ikinci kişi tanımadım. Tavırları daima kontrollüydü. Yazılarındaki nizam, hal diliyle kişiliğine eklenmişti. Ellerini kaldırırtı, havada hafif hareketlerle düşüncelerini açıklamaktaki maksadına uygun olarak hareketlendirişti edebi çerçeve içinde oluyor-

du. Sabırlıydı, tıpkı bir dize için aylarca bekleyen şair gibi. Karşısındakinin konuşmasını kesmiyor, onu usanmadan dikkatle dinliyor, fakat sözü kesildiğinde incinmişliği, yüzündeki hafif çizgiler arasında kısa bir an görünüp kayboluyordu. Edebiyatın insana kazandırdığı o munis hal vardı bakışlarında. Sıradan bir sohbet dahi edebi söylevlerden vazgeçmiyor, dinleyenleri de kendi atmosferine çekiyordu.

Edebiyatın bir insanın hamuruna nasıl katıldığını ve hamurun bütün özelliklerine nasıl nüfuz ettiğini onda gördüm.

Ondaki bu edebi halleri gördükten sonra sordum kendime: Edebiyat bir yaşam biçimi olabilir mi? Yazıdaki düzen, istikrar yaşama aktarılabilir mi? Edebiyatla düşüncenin çemberini genişletirken davranışların da ölçülü olması sağlanabilir mi? Yazarın, sanatıyla kişiliği birbirinden farklı kimlikler midir?

Belki de edebi eseri tamamlayan unsur yazarın tavrında gizlidir. Yazar yaşantısı ile eserini tamamlar. Onu davranışlarına yansıtmakla yazdığı şeye olan inancını da ortaya koyar. Alberto Manguel, Kelimeler Şehri adlı kitabında “Anlattığımız hikayeler kendimizi ve başkalarını algılayışımıza nasıl yardımcı oluyor? Böylesi hikayeler bütün bir topluma, doğru ya da yanlış, bir kimlik ödünç verebilir mi? Son olarak hikayelerimizin bizi ve içinde yaşadığımız dünyayı değiştirmesi mümkün müdür?” gibi bir dizi soru sorar. Eğer bu sorular soruluyorsa edebiyatın hayat ile bağlantılı olma olasılığına inanılıyor demektir. Kişi, hikayelerde insanı daha iyi kavrayıp ona farklı bir pencere açabilir. Hoşgörü sınırlarını genişletebilir ve neden- niçin sorularını yöneltip cevaplar aldıktan sonra kişilikler üzerinden bir değerlendirme yapabilir. İşte bu soruları sorduracak olan edebiyattır.

Edebiyatın hammaddesi insan olduğuna göre duyguları ortaya çıkaran şeyin davranışlar üzerinde bir yaptırımının olması gayet doğaldır. Ama düşünce pasiftir ve onu davranışlar her zaman aktif hale getiremez. Düşünceyi edebiyatla donatmanın her yazar için ortaya çıkışı farklı yollar iziliyor olabilir. Marguerite Duras, Yazmak adlı kitabında yazarı şöyle ta-

nımlar: “Tuhaf kişidir yazar, aynı zamanda da bir anlamsızlık. Yazmak konuşmamaktır da. Susmaktır. Sessiz çığlıklar atmaktır. Huzur veren biridir yazar, çoğu kez; çok dinler. Çok konuşmaz.” Burda tanımlanan yazar aslında yaşantısını eseriyle tamamlayan yazardır.

Belki de yazar yazdıklarına benzemekle yazdığı şeyi ete kemiğe bürümek istemekte ve ona bir can katmaktadır. İnandığı şey sadece yaşadığı şey değil, yazdığı şeydir. Bunu en başta kendine göstermekte ve böylece yazdıklarına ilk inanan kendisi olmak istemektedir. Kişinin şahsiyet ve sanat kimliğini ayrı düşünmek, hem şahsiyetine hem de sanatına zarar verir. Yazarın, eserini inandırıcı kılan şey, yazarın sanat kimliğini şahsiyetine eklemesidir. Yoksa inandırıcılığını yitirir.

Edebiyat insan ruhuna nüfuz edecek tesirde mi olmalıdır? Rasim Özdenören *Ruhun Malzemeleri* kitabında edebiyatın gücünden bahsederken tam da bu soruya cevap verir: “İşte budur edebiyatın gücü: Fikirleri sizin bilincinizde de yaşanılır kılması; fikirleri, sizin bilincinizin de bir parçası haline getirmesi” Ruha nüfuz eden bir düşüncenin davranışlar da ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Onun davranışlarındaki edebi duruş, kendini hemen hissettiriyor ve beni yazdıkları ile duruşu arasında bir bağ kurmaya zorluyordu. Edebiyatı bir zırh, bir elbise gibi kuşanmıştı. Davranışlarındaki düzen, konuşmasındaki ahenk, sözlerindeki yerli yerinde beni başka bir dünyaya götürüyordu. Edebiyatın insan ruhunda ve toplum yaşamında iyileştirici bir unsur olabileceğine inandırıyordu.

AKİF HASAN KAYA İLE SÖYLEŞİ: “BUNUN ÖYKÜSÜNÜ YAZMAM LAZIM DEDIĞİM ŞEYLERİ YAZIYORUM”

Konuşan: İsmail İSPARTA

İlk öykü kitabı *Islak Kibritler*’le iyi bir başlangıç yapan *Akif Hasan Kaya*’nın ikinci kitabı *Ölmüş Oyuncaklar Müzesi* okurlarıyla

buluştu. Kitap, insanî halleri toplumsal bir zeminde, yalın ve gerçekçi bir şekilde dile getiren yirmi beş öyküden oluşuyor. Yazarla son kitabı ve öykü üzerine söyleştik

— İlk kitabınızın dikkat çeken en bariz özelliği öykülerin yaslandığı toplumcu söylemdi. Bu kitabınızda bu söylemin daha da belirginleştiğini görüyoruz. Öykülerinizin ana izleğini artık bu söylem oluşturuyor diyebilir miyiz?

— Teşekkür ederim. Bana öykü yazdıran sebepler arasında bahsettiğiniz toplumcu söylem yok aslında. Yok derken, burada ‘toplumcu söylem’ kavramına yüklediğimiz farklı anlamlardan dolayı, kavramın muğlaklığından böyle bir söylem yok diyorum. Daha doğrusu, benim öykülerim şöyle bir söyleme sahiptir, demek bana düşmez. Buna okuyucu, eleştirmen ve edebiyat araştırmacıları karar vermeli. Ama değindiğiniz şey, bireysel bunalımlarının dışında, olup bitenlerin tahribatına uğramış bireylerin öykülerini yazmamsa, buna katılabilirim. Bundan sonra yazacağım öykülere dair bir ana izlekten bahsedemem. Beni rahatsız eden, bunun öyküsünü yazmam lazım dediğim şeyleri yazıyorum. İnsanlık mirasının uğradığı zararı önceleyerek yazmaya devam etmeyi düşünüyorum. Kısmet diyelim. Ömrüm oldukça devam ederim inşallah.

— Öykü dilinizin en belirgin vasfı görselle meczolmuş şiirsel dil. Bu bağlamda öyküyle şiir ilişkisi konusunda neler söylersiniz?

— Şiiri çok seviyorum. Gerek dergilerden gerekse kitaplardan takip ederim. Şiirin beni beslediğini ve imgelemimi tetikleyeceğini umuyorum. Bu ne kadar, nasıl dersiniz net bir cevabı yok. Ben öykünün şiire daha yakın olduğunu düşünüyorum. Ama öykülerimi yazarken, şiirsel bir dil kullanmak için özel bir çaba göstermiyorum. Asıl kıymetli olan da bu sanırım. Zaten alabildiğine kısa yazıyoruz. Dolayısıyla her cümle bir öncekini destekliyor, ona tutunuyor. Böyle bir dilim varsa bile bu olay örgüsüne, daha doğrusu atmosfere hizmet ediyorsa değerlidir benim için. İyi metinler başka metinleri de çağırır, onları tetikler. Bu sadece şiir için geçerli değil. Dedğim gibi asıl değerli olan atmosfer oluşturarak ele aldığımız meseleyi en iyi şekilde anlatmak. Bunu yaparken bahsettiğiniz gibi bir dil oluşuyor olabilir.

— *Kitap, Servilerdeki Rüzgâr, Bir Cinayetin Sonu Olmayan Hikâyesi ve Bir Hikâye Anlatıcısının Kısa Hikâyesi* adlı tematik bütünlüğe sahip üç öyküyle başlıyor; *İz, Kavis, Kış, Ebabiller* adlı kısa öykülerle soluklandırıyor ve *Çerkez'in Rüyası* adlı uzun bir öyküyle sona eriyor. Böyle farklı biçimler denemeniz bir arayışın sonucu mu?

— Öncelediğim asıl mesele ele aldığım konuyu hakkıyla anlatabilmek. Bunu yaparken öyküler bazen kısa oluyor, bazen uzun. Bazen de bahsettiğiniz üçleme gibi öyküler çıkıyor ortaya. Ama elimde, itiraz ettiğim meseleleri anlatmak, okuyucularla paylaşmak için öyküden başka bir şey yok. Dolayısıyla öyküye sınıksı sarılıyorum. Üzerine düşünüyorum. Çalışıyorum. Ciddi ve disiplinli olma-

ya gayret ediyorum. Sürekli yeni anlatım yolları denemeye çalışıyorum. Bütün bu çalışmaların sonucunda da elinizdeki öyküler ve kitaplar çıkıyor ortaya. Bunların bir karşılığı olup olmadığını da zaman gösterecek.

— *Öykülerinizde eleştirel bir dil var. Bu durum öyküye yüklediğiniz misyonla alakalı sanıyorum. Ne dersiniz?*

— Evet, öyküye önemli bir misyon yüklüyorum. Bu misyon, söylemek istediklerim ve sorunuzda işaret ettiğiniz eleştirilerimle yakından alakalı. Sanatın eleştirel dilini önemsiyorum. Mesela, Alman bir generalin, bunu siz mi yaptınız, sorusuna Picasso'nun, hayır siz yaptınız, demesi beni çok etkilemiştir.

Sanatın böyle sert bir eleştirel dili var. Ama bunu türün disiplinleri içinde yapınca önemli ve kıymetli oluyor. Bazen öyküye çok mu anlam yüklüyorum, kaldırmayacağı şeyleri mi bekliyorum diye düşündüğüm oluyor. Ama bu gün elimde itiraz ettiğim meseleleri dillendireceğim, okuyucuyla paylaşabileceğim başka bir mecra yok. O yüzden öykünün sınırlarına yaslandığımı, onu esnetmeye çalıştığımı umuyorum. Tabii bu konuda yalnız değilim. Bu

gün bir çok iyi öykücü, yepyeni biçimlerle bu tür eleştirel dili olan öyküler yazıyorlar. Bunların arasında, Cemal Şakar, Aykut Ertuğrul, Mihriban İnanc Karatepe, Cihan Aktaş'ı sayabilirim. Okuyanın rahatını kaçıran, konforunu bozan öyküler bu anlamda bir damar olarak iyice belirginleşti.

— *Yazıya başlama maceranız nasıl oldu?*

— Okuyup yazmaya erken başlamama rağmen, asıl eserler verdiğim öyküyle yollarımız çok geç kesişti. Uzun yıllar kendi başıma uğraştım. Çabaladım. Umutsuzluğa düştüğüm zamanlar oldu. Okumaktan vazgeçmesem de

Akif Hasan KAYA

bazen yazmayı bıraktım. Öykünün dışında hemen her şeyi denedim diyebilirim. Sonra öykü yazmaya başladım. Bu beni çok heyecanlandırdı. Şimdiye kadar neden öykü yazmadım diye hayıflandım. Tekrar umutlandım. Ama öyküde asıl kırılma, asıl sıçrama Cemal Şakar ile karşılaşmamla oldu. Benim için büyük bir olaydır. Bilmediklerimi, doğru bildiğim yanlışları öğrendim. Dergilerde öykü yayımlamaya başladım. Bu yeni açılımlar meydana getirdi. Sonuçta ikinci kitabımı yayımladım.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

MUSTAFA ORAL, AŞK İÇRE RÜYALAR (Sütun Yayınları, İstanbul 2014, 25 öykü: Bu Rüya benim Beraatımdır Efendim: Karanfile Bakan Ayna, Zeynep Barla ile Muhammed Mustafa; Bu Rüya Benim Beraatımdır Efendim: Rüya İçre Barla: Barla ve Maranka; Aşklar, Sevdalar, Terk Edilişler...; Aşk ve Ağaç; Eşik: Leyla-ı Kadir'den, Leyle-i Kadir'e; Barla: Buhurumeryem; Hızır'la Kırk Rüya; Bir Rüyalık Zaman; Dili Lâl, Yüreği İnihilâl; Aşk İçre Rüya: Zemzemden Akan Aşk; Aşk Risalesi; Aşkı Ararken; Minberde Gelindir Rüya: Minber ve Gelinlik; Kapılar ve Pencere; Ey Örtülere Bürünen, Kalk!; Ezeli Rüya: Hüreyre; Rihlet; Sır; Afyon Tarlası; Düş/erek; Rind ve Lâl; Bir Anlık Rüya'dı Hayat)

FATMA AKERSON, KIRMIZI MOTOSİKLET (YKY Yayınları, İstanbul 2013, 3 öykü: Kırmızı Motosiklet; Kumsal-daki Minik Ayak İzleri; Belakane)

BAŞAR BAŞARIR, BİZE UMUT GEREK (Can Yayınları, İstanbul 2014, 40 öykü: DÜZENBOZ: Ben/Fırınıcı Musa; Sen/Çikolata; O/Açılmıyor; Biz/Boğazlı Kazak; Siz/Gören Gözler; Onlar/Şehzadenin Sünneti; ÇIKTIĞINIZ HEVESLE İNİNİZ: Ağaç Seyretme Bayramı; Karantina Geceleri; Yalan Yazan Yazar; Enişte; Deniz Feneri; Monica; Saltanat Takvimi; İçim Dışım Bir; İfti-

ra; Şehre Doğru; Havlamak İstiyorum; Tüketici Paneli; Uykusuz; Sanki Bütün Dünya Buna Bağlıymış Gibi; Kaçakçı; Meşin Yuvamlak Kırmızı; İşaretler; GETİRİN O GÜNLERİ YAKALIM BU ÖYKÜLERİ: Tunç Çağına Dönüş; Köprüdekiler; O Bende; Yergösterici; Merdiven; Küf Kokusu; Yaradılış; Çaresizlik; Meridyenler; ESKİ DEFTERLER: Sonsuz Dalga; Yelkovanlar; Erik Türkçe; Bayan H.'nin Hayata Dönüş Resitali; Son Bir İyilik; Format Meselesi; OKURA NOTLAR: Bizsesine Dur İhtarı; İşaretler)

SİBEL K. TÜRKER, AŞK'IN KALPLERİMİZDEKİ MUTAT YOLCULUĞU (Can Yayınları, İstanbul 2014, 14 öykü: İç Deniz; Ah; Aşk'ın Kalplerimizdeki Mutat Yolculuğu; M(ünzevi) 19; Nöbetçi; Ev Arkadaşım; Kalpsizin Biri; Zaman'da; Kara Çarşaf; Tepetaklak; Seni Yazacağım Galiba; Onlar; Rüya Kaçakçısı; Tiryak)

NESLİHAN ÖNDEROĞLU, MEVSİM NORMALERİ (Alakarga Yayınları, İstanbul 2013, 21 öykü: Gecenin Ayazında; Bir Yerde; Kestane Ağacı; Üçüncü Şahıs; Eğik Atış; Cirdonlar; Olivetti; Kavunlar; Çorba; Evrim Teorisi; Mars One; Polen Yağmuru; Ayakkabılar; Gecikmiş Bir Yaz Akşamı; Masaj Artı Duş Yetmiş Beş Lira; Baileys ve Japon Balığı; Hava Kabarcıkları; Katarakt; K'yı Sevmeye...; Dut; Veranda)

FADİME USLU, YAZ KORKULARI (Can Yayınları, İstanbul 2014, 8 öykü: Yazı Tura; Çember; Olağan Akışlar; Faytoncu İsmail; Sançez Mehmet; Yengemin Melekleri; Yaz Korkuları; İki Kırılma Gibi)

NUR KIPÇAK, ŞU HALDE (Şule Yayınları, İstanbul 2014, 17 öykü: Hâdi; Attacus Atlas; Panteon; Bambarakanda; Musıkar; Kauçuk Paspas; Gölgekrın; Kurban; Öykü; Bezirgânbaşı; Ufuk Çizgisi; Sarabande; Bal; Sabah-yıldızı; Ayna; Görüntü; Boyutsuz Mezarlar)

ÖLMÜŞ OYUNCAKLAR MÜZESİ, AKİF HASAN KAYA (İz Yayıncılık, İstanbul 2014, 25 öykü: Servilerdeki Rüzgâr; Bir Cinayet'in Sonu Olmayan Hikâyesi; Bir Hikâye

Anlatıcısının Kısa Hikâyesi; Define; Ölmüş Oyuncaklar Müzesi; Kuş Çocukları; Bir Zamanlar Bir Yerde; Yer/Gök; Nusret; Rüya Melek; Kısa Film; Ene; İz; Kavis; Kış; Ebabiller; Üç Nokta; Melal; Güneş; Koza; Çerkez'in Rüyası; Oyun Bitti; Beyaz Kazak; Kurban; Tanık)

YÜKLÜK, AHMET BÜKE (Can Yayınları, İstanbul 2014, 15 öykü: *HÂL*: Bu Sene Her Şey İyi Olacak; Süngerli Odalarda; Adana Tutuşsun Ucundan; "Kayayı Delen İncir"; Giden Çocuklar İçin: Müfredat; Ben Nasıl Geldim Şu Dünyaya?; Her Şeyin Teorisi; Salinger Yazıtları; Olmayınca Olmuyor; *BAKİYE*: "Gevrek Değil de Boyoz Güzelmiş..."; Dostumuz Yaşamasız, Kömürümüz Kara; "Fazla Heveslenme Sen Buraya!"; Can ve Mutlu Moskova Neden Bizdendir?; "Tina Modotti Ha Muerto"; Hayatın Bütün Sokakları)

DAĞA ÇIKAN KURT, HALİDE EDİP ADIVAR (Can Yayınları, İstanbul 2014, 36 öykü: Dağa Çıkan Kurt; Zeynebim, Zeynebim; Tanıdığım Çocuklardan; Gündelik Adamlar: Kabak Çekirdekçi; Cehennem Dağı, Cennet Dağı; Efe'nin Hikâyesi; Çakır Beyaz Ayşe; Duatepe; Kırmızıtepe; Aziz'in Karısı; Fadime Nine ile Kerem Dede; Mekkâreci Mehmet; "Şebben" in Kara Hüseyin'i; Vurma Fatma!; Emine'nin Şahadeti; Byarağımızın Altında; Muhlis'in Ağabeyisi; Himmet Çocuk; Beyazlı Kadın; Kalaba'nın Cadısı; Cin; Güzellik İzleri; Mustafa Onbaşı; Pehlivanlar Güreşinde; Kurdun Memleketinde; İpek Bayrak; Fağfur Kâse; *YOLCULUK NOTLARI*: Ayrılırken; İstanbul'a Mektup; Venedik'ten Geçerken; Verona'ya Dair; Arenada Heyecanlı Bir Gün; Verona Müzesinde; Tirol'de; Tirol'de Anadolu Hatıraları; Tirol'de-2)

ŞU ÇAY DEMLENİNCEYE KADAR, BAHRİ VARDARLILAR (Dedalus Yayınları, İstanbul 2014, 8 öykü: Panthalassa'ya Bir Atlayış; Baba Faik'in Son Vukuatı; Bir Günün Hikâyesi; Ragıp; Kırmızının Buğusu; Çingeneler Kraliçesi; Fasil Gecesi; Ucubeler Kitabının Sonu)

AĞAÇLAR YANIYOR, ÖZLEM AKINCI (Notos Kitap, İstanbul 2014, 18 öykü: Benim İhlamurum; Sapa; Üçüncü Dalga; Acun Düzlüğü; Işıklarda İnecek Var; Kanca; Külrengi Saçlarınızla; Ses; Ankara'daki Adam; Yabani; o Dışarı Çıksın; Ne Olur Korkma; Vapurun Getirdiği Gece; Aşk Ölü Balık; Bahçenin Manolyası; Ara Kapı Katlanmak İstemeyenler İçin; Küslük Haritası; Kapıdan Bir Kez Geçince)

ONLARDAN KALAN, SEVİNÇ ÇOKUM (Kapı Yayınları, İstanbul 2014, 16 öykü: Onlardan Kalan; Evlerin Işıkları; Çocuk Güllüşleri; Çok Eskiden; Beyaz Sessiz Bir Zambak; Küller; Gözden Uzak; O Çocuk; Güzel Ev; Dost Eli; Hasretlik; Kırık Bir Dal; Denizin Dalgaları Saçların; Ezan Çiçeği; Haliç Akşamları; Yabancı Sokaklar)

SONUNDA HERKES YALNIZ, HASAN ÖZKILIÇ (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2014, 12 öykü: Issızda Bir Kadın; Saman Pazarı'nda Beşir; Ebruli; Bin yıl Yatan Adam; Yufka Yürekli; Eski Sevgili; Zarif; Baraka; Mavi Boyalı Pencerenin Altında; Beklediğin Adam Ben Değilim; Kiziroğlu; Ada'ya Yolculuk)

KAYBOLMASINLAR DİYE, HABİB BEKTAŞ (Delidolu Yayınları, İzmir 2013, 18 öykü: Kaybolmasınlar Diye; "Tû Hevala Min Ê"; Kuşkanadı; Edebiyat Matinesi; Güler; Cephe; Hayatın Sırrı; Çınlıçplak ve Ölü; Ölüm Döşesinde Bile; Tanımak; Sıradan Bir Gün; Yalnızlığım; İncir Sepeti; Dost Kazanmak Kolay mı!; Derin Devlet; Naylon Dünya; Yer Gök Taş; Dedem Gözlerimin Dilini Bildi)

ATLARI BAĞLAYIN GECEYİ BURADA GEÇİRECEĞİZ, MELİSA KESMEZ (Sel Yayınları, İstanbul 2014, 25 öykü: Balık Kraker; Sakin Göllerin Kuşusuyduk; Şubat; Bir Dost; Kıpırtısız; O Yaz; Karpuz Dilimleri; Şiirsiz; Arif; Bozkır; İyiyyiz; Sirk; Girlfriend İn a Coma; Süslü Annem; Ada; Halam; Karton Koliler; Kurtuluş Gecesi; Yeni Yıl; Sevgili Müslüm Baba; Düğün; Ceyda'nın Dizleri; Kırıldık; Sarı Elmalar; Anneannemin Takma Dişleri)

GÜRAY SÜNGÜ

KUSURSUZ DÜNYA

Dünyanızın kusursuz olabilmesi için bedel ödemelisiniz. Hiçbir şey kendi kendine olmaz. Ama siz bunu biliyorsunuzdur zaten. Anlatayım nasıl olduğunu, nasıl yaptığımı. Aslında ben yapmadım bile belki. Kendiliğinden oldu. Ya da kader diyelim. Aşkı içinizde mi taşıyacaksınız, sırtınızda mı? Sırtınızda taşıyacaksanız günün birinde bitecek. Size yük olacak. Mutsuz olacaksınız. İçinizde taşıyacaksanız ise...

benim hikayem bu.

Sonunda kendimi kendi içime gömmekten vazgeçtim. Sonunda artık hayatım belki de başka türlü olabilir diye düşündüm. Ama çok az düşündüm. O zamanlar az düşünürdüm. Öyle bir aklıma geldi. Aklıma gelen bu şey mantıklı da geldi. Sonrasında ise ev arkadaşlarımı uyandırmadan bana mantıklı gelen bu kararı uyguladım kutlayarak. Kutladım, uygulayarak. O zaman yani. Geçen yıl mıydı? Ya da belki on yıl olmuştur, bilmiyorum. Aslında şöyle oldu; bu kararı kutladığım için kutlamak dışı dönük bir şey olduğundan kendimi kendi içime gömmemiş oldum ama kararı uygulamış oldum. Bunu yaparken zekâm nedeniyle kendimi ayrıca kutlamaya gerek görmedim tabi. Alışmıştım bu denli zeki olmaya. Benim bir türlü alışamadığım şey kalbimin bu denli acıyor olmasıydı. Zaten kendimi de bu sebeple kendi içime gömüyordum. Kendi içine gömülmek güvenliydi. Dışarı ise acıyı katmerleyen unsurlarla doluydu.

Bir de gözleri vardı mesela, unutamadığım. Yeşildi galiba. İçinde boğulduğunuz suyun rengine dikkat etmiyordunuz, malum. Yeşildi galiba. Galiba olmayan, kesin olan, beni çarpıyor olmasıydı. Çarpmış olması değil, çarpıyor olması. Her daim çarpmaktaydı. Bunun izahı yok işte. Karşılıklı otururken, gözlerine bakarken... elim bardağa çarpıyordu. Masaya çarpıyordu bacağım kalkıp oturacağım zaman. Dengemi bozuyordu işte, daha nasıl diyeyim. Bunu ona da bu minvalde bir şeyler geveleyerek söylemeye çalışıyordum. Dengemi bozuyorsun denmiyordu. Sendeliyorum, düşecek gibi oluyorum sen bana baktıkça denmiyordu. Hem onu bana bakarken yakalamak için çok da uğraşıyordum. Daha sıradan, daha insani, daha ortalama zekâyâ has şeyler söylemek gerekiyordu. Arkadaşlarım beni bu konuda sürekli uyarıyordu. Bugün daha bir güzel görünüyorsun. Ya da, kıyafetin yeni mi, çok yakışmış. Ne ka-

dar ahmakçaydı oysa. Kıyafet dediğin ne ki, ben kıyafet filan görmüyordum ki. Ben ona bakınca sadece onu görüyordum. Onun bunu değil de örneklediğim gibi ahmakça şeyleri anlıyor, iltifat kabul ediyor olması ne fenaydı. İnsan acaba bu kadar güzel olursa mı bu kadar ahmak oluyordu. Hayır, aslında ona ahmak demek istemiyorum ama insan, bu kadar sevildiği birine bu denli kayıtsız kalsın; bu ahmaklık değil miydi?

Güzellik meselesi de muğlaktı. Mesela arkadaşlarıma göre o güzel değildi. Normal diyorlardı. Normal bir kız işte. Evet, değil mi diyordum ben de ne diyeyim, iki ayağı, iki gözü, iki kulağı var, normal yani. Kuyruğu filan yok, normal... dalga geçme, ironi yapma, normal işte, ahım şahım bir güzelliği yok, diyorlardı. Onlar böyle deyince ona tekrar bakıyordum. Bakıyordum... dizimi masaya çarpıyordum. Ne kadar sakarsın, sürekli bir şeyleri deviriyorsun diye yazıklanıyordu bana. Küçümser gibi. Senin yüzünden... diyemiyordum. Yüzüne bakıyordum. Yüzün, diyordum... yüzüm ne diyordu... yüzün diyordum, soluk mu biraz. Çantasından çıkarıp aynasına bakıyordu. Makyajını tazelemeye gidiyordu. Masaya çarpmıyordu dizini giderken, kalkarken. Bu, benim canımı, masaya dizimi çarpışımından daha çok acıtıyordu.

Geldiği zaman fondodeteninin altındaki tenine ulaşmam bir saniyemi alıyordu. Çatalı yere düşürüyordum.

Sonra ne mi oldu? Ondan ayrılmak istediğimi söyledim.

Varlıklı bir ailem vardı. Kaloriferli bir evde büyümüştüm mesela. Üniversiteyi kazanınca beni özel bir yurda verdi ailem. Yurdu teftişe gittiğimizde babam yurdun karma olup olmadığına, annem ise sıcak suyun olup olmadığına bakmıştı. Karma değildi ve sıcak su yirmi dört saatti. Bunlar benim asla anlam veremediğim şeylerdi. Tek kişilik ve süper lüks dedikleri bir odaya yerleştim. Tek kişilik bir şey nasıl süper lüks olabilir, buna da anlam veremem doğaldı. Babamın ve annemin ve yurt müdürünün böyle bir zanda olmasından ise bahsetmek istemiyorum. Ama orada çok kalmadım zaten. Yurt müdürüne para verdim ve orada kalmadığımı aileme söylemezse bana verdiği odayı başka birisine kiralayabileceğini söyledim. Bir odadan iki kira artı benim verdiğim rüşvet. İyi işti, onun açısından.

Okuldan iki arkadaş bulup eve çıktım onlarla. Cep harçlıklarım bütün bunları karşılamaya yetiyordu. Öte yandan varlıklı bir çocuk olduğumu arkadaşlarımdan da gizledim. Bu biraz masraflı oldu demek isterdim zira bütün kıyafetlerimi yenilemiştim. Ama eskiden aldığım bir mont parasına bütün gardırobumu yenilemem mümkün olduğundan aslında masraflı filan sayılmazdı. Böylelikle hayatım bir nebze normalleşti ama hayatım normalleşince başka bir anormallik belirdi.

Aşık oldum.

Üç yılı böyle geçirdim. Sendeleyle tökezleye. Ailem benimle madden çok ilgilendikleri, bana ne zaman istersem para gönderdikleri, beni hiçbir şeyden beri bırakmadıkları için ayrıca ilgilenmeye gerek duymadılar. Mesela yaşadığım şehre hiç gelmediler. Bu sayede üç yıl boyunca yurdu onların gelişlerine göre ayarlayıp katakulli çevirmeme bile gerek olmadı.

Öte yandan üç yıl boyunca âşık kaldım. Siz kaç yıl âşık kalabildiniz, hiç düşündünüz mü bunu? Bence düşünmelisiniz. Mesela üç yıl boyunca onunla o kadar çok konuştum ki, buna rağmen mesela, desem ki ses tonu nasıl, bilmiyorum, yalan olmaz. Bazen kantinde çay filan alacağı zaman yanına yanaşır ve sesini duymaya çalışırdım ama o kadar kısık sesle çay isterdi ki, duyamazdım. Peki ondan ayrılmak istediğimi söylemem de ne oluyor o halde, değil mi?

Onu elde edebilmek için yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Onun beni sevebilmesi için yapılabilecek şey benim değil, onun tarafından yapılmalıydı, bu sebeple bu da mümkün değildi, çünkü beni tanımıyordu bile. Bir insan tanımadığı bir insanı nasıl sevsin? İki soru var şimdi, farkındayım; bir, onunla neden tanışmıyordum o halde, ve iki; peki o halde ben nasıl tanımadığım birine âşık olabilmıştım?

Bir, onunla tanışamazdım, çünkü ona aşkıttım. Derlerdi ki kavuşmak aşkı öldürür. Aşkım o kadar kuvvetliydi ki, bu aşkı onun için bile feda edemezdim.

İki; onu tanımam için onunla tanışmama gerek yoktu. Bu mesele biraz çetrefilli aslında. Kalbinize giren kurşunun sizi öldürmesi için, kurşunun özelliklerini bilmeniz mi gerekir. Aşk benim yaramdı.

Peki nasıl başlamıştı? Bunun bir önemi var mı? Siz hiç âşık olmadınız mı? Nasıl başladığına göre değişiyor mu her şey? Tahmin ettiğiniz gibi. Gördüm ve başladı. Zaten böyledir hayat, yanılıyor muyum? Bir gün bir şey görürsünüz ve o şeyi gördüğünüz andan sonra artık hiçbir şeyi eskisi gibi görmez olursunuz. Her şey başka türlü görünür artık size. Böyle oldu bana da. Sıradan bir gündü, derslerin birinden çıkmış, diğerine girmeden önce ise orada burada dolanarak oyalanıyordum. Avluda yürüyordum. Ağaçlar vardı. Çimenler vardı. Hava kapalıydı. Birkaç kedi dolanıyordu ortalıkta. Her şey normaldi. O sırada oldu olacak olan. Gördüm ve başladı. Ağaç önce daha yeşile döndü, sonra büyüdü. Kedinin tüyleri parladı, toparlak bişey oldu. Çimenler dize kadar uzadı ve sonra çiçekler açtı aralarında. Hava da bir açtı ki bir daha kapatmadı. Bu başlayan şey üç yıl sürdü. İlk yılın sonuydu daha. Şimdi ise son sınıfın sonu. Devam edemezdik artık. Ayrılmalıydık. Çünkü okul bitince bu şehirden ayrılmam gerekiyordu. Eve dönecektim. O da muhtemelen son sınıftaydı. O da evine dönecekti muhakkak. Böyle devam edemezdik. Gerçi o hemen kabul etmedi, önce biraz direndi. Zaten benimle konuşmuyorsun bile, aynı şehirde olmamıza gerek yok ki, yine sevebilirsin beni, ayrılmamıza gerek yok dedi ba-

na. Sürebilir bu aşk dedi. Başımı umutsuzca iki yana salladım. Mümkün değil dedim. Devam edemez dedim. Seni görmemeye dayanmam. Aklım sende kalır. Kalbim sendeyken bir de aklım sende kalırsa, beni deli diye kapatırlar bir yere dedim. Bunu mu istersin dedim. Bunu istemem dedi. Ama ben zaten sadece kalbin bende kalsın diyorum dedi. Güldüm. Hiçbir şey bilmiyorsun aşk hakkında dedim ona. Kalb ve akıl dedikleri, birisi kan pompalayan yumruk büyüklüğündeki et parçası, diğeri de ceviz içine benzeyen bir pembe pelte değil ki dedim. Bunlar birbiriyle savaşılmaya yemin etmiş iki düşman, aşk bahçesinden içeriye girince. Birisi sende kalırsa, bu savaşa devam etmek için diğeri de sende kalacak. Mecbur buna. O zaman da beni kalpsiz ve akılsız bir deli olacağım için kapatacaklar bir yerlere. Ağladı. Kabullenmek istemiyordu. Ama, dedi, beni hiç kimse bir daha böyle sevmeyecektir. Gülümsedim acıyla... keşke demek isterdim ama kıyamam ki dedim. Seni sevecekler. Sen güzelsin. Seni hep sevecekler. Benim gibiler hep olacak. Sesini bile duymadan yıllarca senden bir şeycik istemeden seni sevmeye devam edecekler. Ağladı, istemem dedi, istemem, beni sadece senin sevmeni istiyorum... sadece sen... beni tanıımıyorsun bile dedim. Kim olduğumu bile bilmiyorsun, yolda görsen şu an, tanımadan yanımdan geçip gideceksin, dikkatini bile çekmeyeceğim, dedim. Olsun dedi. Sen sev beni, yalnızca sen. Bitmesin... bitmesin.

Başımı eğdim usulca. Tamam diye mırıldandım. Tamam, öyle olsun...

Okulu bitirip eve döndüm. Yavaş yavaş değişmeye başladığımı söylediler. İçime kapandığımı, konuşmaz olduğumu... daha neler neler. İlk günler her akşam onunla konuşuyorduk, başını omuzuma yaslıyordu, hiç duymadığım sesiyle bana şarkılar söylüyordu. Sonra gündüzleri de buluşmaya başladık. Sonra... şimdi yani. Şimdi hep beraberiz, gün boyu ayrılmıyoruz hiç. Hep yanımda. Eli elimde. Birlikte kaldığımız küçük odanın parmaklıklı penceresinden dünyayı izliyoruz birlikte. Her şey o kadar güzel ki... hayat, dünya o kadar güzel ki... 🍷

HANDAN ACAR YILDIZ

İNATÇI LEKE

Yumruğum havada kaldı. Çünkü kavga etmek için sıkılmış bir yumruk de-ğildi. Bir kapıyı çalmak için sıkılmıştı. Bu nedenle, bir başkası bileğimi tutmadan da havada kalabilirdi işte böyle. İrademle mi havada kalmıştı iradem dışında mı? Ne kadar da kararlıydım kapıyı hızla çalmaya. Kıvrılmış parmaklarımın acısını bile umursamayabilirdim ki kemiğin sızısı etin sızısından güç-lüdür. Öylece havada kalan elime baktım. Kararımdan vazgeçişimin resmini izlemekten kendimi alamıyordum. Büyülenmiş gibi izliyordum elimi. Niçin vazgeçmiştim kapıyı çalmaktan. Devasa tahta kapının önünde, havada kalmış kendi yumruğunu en hayret verici olay karşısında ansızın donakalmış bir edayla izleyen biri herkesin dikkatini çekti. Elbette yüzüm kapıya, kavga etmemek için sıkılmış yumruğuma dönük olduğu için (kimse kavga etmek için sıkılmış yumruğa yüzünü dönemez) arkamı göremiyordum. Başıma toplananların gölgesinden niye toplandıklarını tahmin ediyordum. Kapıyı çalmaktan ansızın vazgeçişime dair artmasını beklediğim hayretim giderek azalıyordu. Yumruğuma baktıkça şaşkınlığımın, baktıkça hayretim artmasını bekliyordum. Ama etrafıma toplanan insanların gölgesi dikkatimi dağıtıyordu. Hiç huzur yoktu şu dünyada. İnsanın rahat rahat hayret etmesine bile izin vermiyorlardı. Çok sinirlendim. Toplanan insanlara dönerek, yine yumruğum havada bağırdım; ‘Hayretim azalmasına neden oluyorsunuz. Dağılın artık!’

Dağıldılar. Dikkatimi toplayınca hayret etmeye devam ettim. Nasıl bu kadar kararlıyken böyle birden vazgeçebilmiştim kapıyı çalmaktan. Bu vazgeçişin sebebi üzerine zihnim öyle yoğunlaştı ki, kapının arkasında ne olduğunu ve kapıyı neden çalacağımı unuttum. Neden bu kapının önüne kadar geldiğimi bile unuttum. Yalnız ve yalnızca neden çalmaktan vazgeçtiğimi düşünüyordum. Hiç kendi yumruğuma bu kadar dikkatli bakmamıştım. Daha önce fark etmediğim lekeleri görüyordum elimin üzerinde. Bu arada gönüllü yaverler oluşmuştu çevremde. Biri yanıma yaklaşacak olsa, mesela haylaz bir çocuk, hemen kovup ‘çekil oradan, hayreti azalıyor’ diyen teyzeler vardı. Hatta bunlardan biri çok ilginçti. Birkaç adım ötemde yaşlı bir teyze yere serdiği kilimin üzerinde yün çorap örerken bana yaklaşan çocukları kovalama görevi edinmişti.

Kapı açıldı kendiliğinden. Çok kararsız kaldım. Havada kalan elimi aşağı indirip içeri mi girmeliydim? Hazır dikkatimi toplamışken vazgeçişime hayret etmeyi sürdürmeli miydim? Kapı açıldığı halde benim orada hayretten taş ke-

silmiş beklemem çok mantıksız kaçacaktı. Hikâyenin buraya kadarki kısmı çok mantıklıymış gibi... İçerisi çok güzeldi. Dünyada hiçbir tahta kapının ardındaki bahçe bu kadar güzel olamazdı. Önünde hiçbir kapı olmayan bahçeler kadar güzeldi. Hatta daha güzeldi. Kolumu indirdim. Uyuşmuştu. Masalardan birine oturdum. Biraz sonra o geldi. Onu görünce kapıyı niye çalacak olduğumu hatırladım. Kapının ardında onun olması gerekirken bahçeye benden sonra gelmişti. Kapıyı çalmaktan vazgeçişim boşluğa düşmüştü. Onun arkasında olduğu kapıyı değil de onun ardında olmadığı kapıyı çalmaktan vazgeçmiş olmam çok komik geldi. Gülmeye başladım. Güldüm de güldüm. Gözlerimden yaş gelinceye kadar güldüm kendime. Bir süre sonra gözlerimden gelen yaşın gülmekten olduğunu unuttum. Ağladığım için gözlerimin ıslak olduğunu zannetmeye başladım. İnsanın kendine gülmesinin böyle bir gerçekliği vardır; sevinçle hüznün ansızın yer değiştirebilir. Gerçek bir vazgeçiş değildi bu. O, kapının ardında değildi. o hâlde ben neyden vazgeçmiştim?

‘Yeni mi geldin?’ dedim.

‘Hayır, bu ikinci gelişim’ dedi.

‘Ondan böyle rahatsın, benim ilk gelişim’ dedim.

Tepemizde bir elma ağacı olabilirdi, ancak bu metafordan millete gına geldiği için koymamışlar. İyi de olmuş.

‘İyi ki bahçede bir elma ağacı yok’ dedim.

‘İyi ki bahçede bir şeytan yok.’ dedi. Çok mantıklı geldi. Zaten onun mantıklı açıklamaları karşısında en mantıksız insanlar bile çaresiz kalırdı. Tam da sözlerini mantıklı bulduğum anda gördüm! Yüreğinin üzerindeki o küçücük pas lekesini. Bakar bakmaz... Oysa çok dalgındım; kendime gülerken neşeden mi kederden mi karıştıracak kadar, kapıyı çalmaktan vazgeçişime hayret edip neden çaldığımı unutacak kadar. Bunca karmaşıklığın arasında yine de gördüm. Çünkü o lekeyi bir tek ben görebilirdim. Çünkü onun yüreğindeki tüm lekeler bana aitti. Geçmişte yüreğindeki lekesizliğin bana ait olması gibi... O lekeyi, varlığına eş zamanda gördüm. Paslı bir demirin tadı dilimin üzerine yapıştı. Onca kan onca damarın içinden sıcacık, usulcacak aktığı halde, nasıl paslanırdı bir yürek? İnip kalkan göğsünün altında, gevşeyip büzülen yüreğinin üzerindeki o küçücük pas lekesini gördüm. En mavi, en koyu damarın üzerindeydi. En kanlı damarın üzerindeydi. Bana aitti... Bütün pas lekelerini düşündüm! Kâinata sinmiş bütün pas lekelerini... Mübarek, nereye değse tutardı. Çıkmazdı. Ne elbiseden ne elden ne de dilden. Yayılırdı. Elbiseden, elden ve dilden çıkmayan pas lekesi, yürekten nasıl çıksın?

Biten her şeye âşık olurken buldum o sabah kendimi. Üstelik sabah demek başlangıç demekken... Bir başlangıcın başında, bitişlere âşık olurken buldum kendimi. Kupkuru bir dalı sevmek gibiydi. Üzerimde paslı beyaz bir gömlek,

altında paslanmamış bir yürek vardı. Yüreğim henüz paslanmamıştı. Bu nedenle onun yüreğindeki pas, karlı bir havada donmuş bir demire eldivensiz dokunmuşum gibi tenimi yakıyordu. Karın, soğuğun en çok da buzun nasıl yakıcı olabildiğini öğrenivermiştim ansızın. Buzun yakıcılığı öyle güçlüydü ki, ateşi bile cürmüyle sınırlı kılardı.

Biten her şeye âşık olurken buldum o sabah kendimi. Ansızın öğreniverdim; kupkuru bir dalın yemyeşil bir daldan daha fazla sevebileceğini. Dedim ya bitişlere âşıktım ben. Ben bilirdim kupkuru bir dala yeşil bir daldan daha fazla tutunulabileceğini. Tüm kırılma ve kopma ihtimaline rağmen bağlanılabileceğini. Bilirdim ki, kuru bir dalı yeşil bir daldan daha güzel kılan parlaklığı değildir. Gün be gün kurumunun ne demek olduğuna dair içinde biriken tecrübedir onu güzel kılan. İnceliğin içine sığdırdıklarıdır.

Elimi ona doğru uzatmak istedim. Tüm çabama rağmen kıpırdatamıyordum. Elim, emrimi dinlemiyordu. Sonra kolumun yerinde olmadığını gördüm. Elimle omuzum arasında koca bir boşluk vardı. Boşluğu gördüm. Uçurum kadar karanlık, kayalık kadar sert bir boşluk... Bir insanın eli ile omzunun arası boşluğa dönüştüğünde kayalık kadar sert ve uçurum kadar karanlık oluyormuş. Zaten bildiğim ne varsa, boşluklardan öğrendim. Onun ellerine baktım. Hareketsizdi. Sözleriyle çelişecek kadar yerindeydi elleri. Ah o kıpırtısız, ah o hareketsiz elleri... Sözleriyle çelişecek kadar durağan elleri... Ya elleri yalandı ya da sözleri. Bir insanın eliyle sözü arasında boşluk oluşuyorsa, o boşluk uçurum kadar karanlık, kayalık kadar sert oluyormuş. Bunu da ondaki boşluklardan öğrendim. Zaten hayatta ne öğrendiysem, boşluklardan öğrendim. Hayatta ne öğrendiysem uçurumlardan öğrendim. Bir de kayalıklardan...

Koluna baktım sonra. Onlar da yerli yerindeydi. Ya kolları yalandı ya da kurduğu cümleler...

Sol koluma baktım, yerindeydi. Ama sol elimi ona uzatmak istemedim. Sağ kolumun yokluğunu ve buna rağmen sağ elimin, sanki kolum varmışçasına, hiçbir yere bağlı olmaksızın öylece masanın üzerinde durmasını kanıksamalı mıydım? Benim elim olmasına rağmen hareket ettiremiyor, sadece izliyor olmamı kanıksamalı mıydım? Yoksa hiç düşünmemeli miydim? Bir şeyi en çok, düşünmemeye karar verdiğimiz anda düşündüğümüzü anladım. Ben var olsam bile kolum yoktu. Ona uzatmak istediğim elim öylece hareketsiz duruyordu. Ona uzatmak *istemediğim* sol kolum yerli yerindeydi ama ona uzatmak *istediğim* sağ kolum yerinde yoktu. O zaman ben nasıl olur da, varım diyebilirdim. Acaba o da fark etmiş miydi kolumun yerinde olmadığını? Sorsa mıydım? Utandım. Bir uzvunun olmaması insanı çok utandırıyormuş. İlk kez sakatların (ki ben sakat kelimesini çok severim) ne hissettiğini anladığımı düşündüm. Sureti öylesine yeni olsa da ona duyduğum sevgi, babamın

saçlarımı hiç okşamamış olması kadar eskiydi. Varlığı yeni, sevgisi kadimdi.

Güneşin kırık sarı ışıkları önce kuru dallara, sonra onun saçlarına ve yüzüne vuruyordu. Dallar, kurumuş bir dalın alabileceği en güzel rengi almıştı. Kurumuş bir dalı güzel kılan parlaklığı değil, birikimiydi. Onu güzel kılan, kurumanın nasıl olduğuna dair içinde taşıdığı engin tecrübeydi. Engin tecrübeler, ancak dal gibi bir inceliğe sığabilirdi.

Kuruyan dalların ne kadar güzel olabileceğini anladığım ilk sonbahardı. İşte bu yüzden adı son olmasına karşın ilk bahardı. Çünkü ben ilk bu sonbaharda fark etmiştim kuruyan bir dalın ne kadar güzel olduğunu. Islak olmadığını ama nemli olduğunu... Kendi rengi soluk olanın üzerinde güneş ışığının daha güzel durduğunu kuru dallardan öğrendim. Rengi soluk olanın güneş ışığını daha güzel giydiğini de... Bir de onun soluk saçlarından öğrendim. Soluk teninden öğrendim. Koca bir yalanın içinde miydim yoksa koca bir gerçeğin içinde mi? Tüm deliller eşitti. Ve ben koca bir gerçeğin içinde olduğum inancını tercih ettim. Gerçeği taşımam imkânsızdı. O yüzden inanmak istediğimi, gerçek kıldım. İnanmak istediğime inandım. Sadece ve sadece inanmak istediğime... Oysa ya kıpırdamayan elleri yalandı ya da sözleri...

Bir yalan bile olsa... Tutunduğunda çıtırtıyla kopsa bile güzeldir kurumuş dallar. Duvardaki sarmaşığın yaprakları ise şarap kırmızısıydı. Yapraklar, bir yaprağın alabileceği en güzel renkтейdi. Fotosentez yeteneğini kaybeden yaprakların daha da güzelleştiğini gördüm o sabah. Nefesini içinde tutmanın güzelliğini gördüm.

Yüzüne vuran ışık onu çok güzelleştirmişti. Yüz hatları belli değilken yüzünün ifadesi belliydi. Ben güneş ışığını en çok bu haliyle severim. İnsanların yüz hatlarını silip yüz ifadelerini ortaya çıkardığında. En küçük parçaların da parçalanabileceğini her bir hücremin çekirdeğinden öğreniyordum o bana bakarken. Yüzündeki ifadeyi sevgiye benzetince kolum hakkında ona soru sorma cesareti buldum kendimde.

‘Kolum’ dedim, utanarak. ‘Kolum yerinde yok.’

‘Biliyorum’ dedi. Şaşırdım.

‘Ben kaybettim’ dedi.

‘Neden kolumu kaybettin’ dedim. O olmadan sana nasıl uzanabilirim ki, diyecektim sustum.

‘Çünkü masanın dışına taşmıştı’ dedi. Ve devam etti; ‘Kolun masanın dışına taşmıştı ve ben seni korumak için kolunu gözlerimle kaybettim.’ Çok mantıklı geldi. Evet, öyle ya beni korumak zorundaydı. Aklıma takıldı.

‘Sen, gözlerinle bir şeyi yok edebiliyor musun?’ dedim.

‘Bu hepimizin yaptığı bir şey. Sen de yapıyorsundur’ dedi.

‘Neyi?’ dedim.

‘Gözlerinle bir şeyi yok etmeyi’ dedi.

‘İnsan bakarak nasıl yok eder?’ dedim.

‘Olur mu hiç, insan asıl bakarak yok eder. Bunu sıklıkla yapıyorsundur ama yok ettiklerini göremediğin için yok ettiğini unutuyorsundur’ dedi.

‘Ya yok etmek istemiyorsam?’ dedim.

‘O zaman arada gözlerini kapa’ dedi.

‘O zaman gözlerime karanlık bulaşmaz mı?’ dedim.

‘Hayır, gözlerini kapamakla gözlerine karanlık bulaşmaz, yeter ki tekrar açmayı unutma’ dedi.

Çok mantıklı geldi. Zaten onun mantıklı açıklamaları karşısında en mantıksız insan bile çaresiz kalırdı. Ayağa kalktık. Tam onunla birlikte adım atacaktık ki, sağ bacağımın yerinde olmadığını fark ettim. Ayağımla gövdem arasında koca bir boşluk vardı. Kayalık kadar sert bir boşluk... Uçurum kadar karanlık bir boşluk... Bir insanın adım atacağı ayağı ile gövdesinin arası boşluğa dönüştüğünde kayalık kadar sert ve uçurum kadar karanlık oluyor-muş. Artık iyice yüzüzleşmişim. Zaten yüz dediğin ilk seferde kaybedilir. Sonraki kaybedilenler ya kalıp ya da maskedir. Hiç utanıp sıkılmadan ‘bacağım’ dedim. Bacağım yerinde yok.

Ben, dedi, onu gözlerimle yok ettim.

‘Ama’ dedim, ‘ama masa yok ki ve bacağım masanın dışına taşmamıştı ki...’

İşte, dedi. ‘Tam da bu nedenle yok ettim onu. Masanın tamamen dışında olduğumuz için.’

Çok mantıklı geldi. Zaten onun mantıklı açıklamaları karşısında en mantıksız insan bile çaresiz kalırdı.

Sende, dedim. ‘Sende bu mantık olduğu sürece yok edemeyeceğin hiçbir şey olamaz. O kadar mantıklısın ki, kalbimi bile gözlerinle yok edebilirsin.’

Bunu söylerken ayağımla gövdem arasındaki boşluğa baktım. Bir kayalık kadar sert ve karanlık boşluğa... Rüzgâr sanki sadece oraya doğru esiyordu. Bacağım yerinde olmadığı halde üşüyordu. Birlikte adım atacağımız bacağım yerinde olmadığı halde üşüyor ve tir tir titriyordu. Aptal da değildim abdal da. Hayatta neye inandıysam, inanmak istediğim için inanmışım. Başımı kaldırır kaldırmaz göz göze geldik. Gözlerimi hızla yumdum! Onun gözlerini yok etmesine izin veremezdim. Bakışlarımı kaybetmeyi göze alamazdım. Telaşla yumdum gözlerimi. Bakmayı unutmamak için tekrar açtım. Bu kez onun gözleri kapalıydı. Biraz sonra açtı. Gözlerinden kırık ayna parçaları döküldü. Az önce gözlerinde gördüğüm sevginin nedeni aynaymış demek. Gözlerinde gördüğüm kendi sevgimmiş. Yüreğindeki küçük pas lekesi gerçekmiş. ❧

NERMİN TENKEKÇİ

EMANET

Süreyya'yı ben öldürmedim ama ölüsü üzerime devrildi. Evle birlikte kendisini de yaktı. Onunla evlenmekten caydığımın dördüncü senesinde; Figen'le evlendiğimin dokuzuncu ayında. Haberi aldığımdaya eve geldim. Figen evde yoktu. Üç dört gün gelmeyecekti. Hamileliği meşakkatli geçtiği için sık sık annesinde kalıyordu. İyi ki evde değildi; zira ağzımı açmaya dahi mecalim yoktu. Daha geçen ay lâmine parke döşettiğimiz koridordan hızla geçip mutfak masasındaki sürahiyi kafama diktim. Ocağın üzerinde bir not vardı: “Buzdolabında köfte var. Tavayı ocağın üzerine çıkardım. Gelince kızarttır-sın.” (Koku midesini bulandırdığı için kızartma benim vazifemdi.) Bir şey yiyecek durumda değildim. Açlık hissetmiyordum. Daha doğrusu hiçbir şey hissetmiyordum. Ağlayamıyordum bile. Sürahi elimdeydi ve tepeden tırnağa buz kesmişim.

Sırf bir ses, bir kıpırtı olsun, hareket kaldığı yerden devam etsin diye televizyonu açtım; çay demlemek için ocağın başına geçtim. Biraz sonra vazgeçip çaydanlığın altını kapattım. İnsan böyle bir ânda ne yapardı, bilmiyordum. Ne düşünür, ne der, ne yer, ne içerdi? Bu dünyada iki kişilik yer tutuyordum sanki. O ânda her şey bana fazlalık geliyordu: ellerim, ayaklarım, başım, vücudum; bu oda, tv sehпасı, vitrin, koltuklar, perdeler hatta. Konsolun üzerindeki beş kollu şamdan ne kadar saçma sapan ve ne kadar gülünçtü meselâ; bunu şimdi fark ediyordum. Figen kim bilir nereden bulup getirmişti. Eşyalar dikenlerini çıkarmış, üzerime üzerime geliyordu sanki. Yıllarca yükünü taşıdığım Süreyya'nın şimdi de ölüsünü sürüklüyordum dikenli odalarda. Yetmezmiş gibi, Figen'in numarası ısrarla yanıp sönüyordu şamdanın dibinde. Böyle en gereksiz zamanlarda niçin hiç susmazdı telefonlar! Açmasam iyice işkille-necek, binbir senaryo yazacaktı ânında. Görmezden gelsem malûm ihtimalden dolayı bu kez de ben rahat edemeyecektim: erken doğum, hastane, nöbetçi eczane. Ona ne diyecektim? “Eski sözlüm Süreyya kendini yakmış!”

Telefonun yeşil tuşuna basmaya cesaret edebildim. Tazyikli su gibi boşaldı telefonun ucundaki ses. Evde miydim? Kapıyı iyice kilitlemiş miydim? Geçen hafta Hanifelerin evine giren hırsız ne çabuk unutmuştum! Buzdolabındaki köfteyi kızartırken aspiratörü çalıştırmayı ihmal etmemeliydim. Ocak batmasıydı. Mutfak perdesi yağ içinde kalmasıydı. Yatmadan önce balkondaki battaniyeyi içeriye alır mıydım?

Sonunda, bütün fazlalıklarımı koltuğa oturdum ve kendimi de şaşırtacak denli bir sakinlikle buzlarımın çözülmesini bekledim. Tam da bir şeyleri hâl yoluna koyduğumda, tam da gidişata dair içimde bir heves yeşerdiğinde Süreyya yeniden karşıma çıkıvermişti. Yine yapacağını yapmış, karabasan gibi üzerime çökmüştü.

Hâlbuki fasılalarla devam eden uzun bir yolculuktu Süreyya; bir yorgunluktu. Onu ilk kez lisenin bahçesinde gördüğümde bıyıklarım yeni terlemişti. Elindeki klasörün en üstünde bir roman vardı; popüler bir yazarın kitabı. (Bu ayrıntının hâlâ hafızamdan silinmemesi tuhaftı doğrusu.) Yeni edebiyat öğretmeni tavsiye etmişti muhtemelen. Teneffüslerde kızlar kendi aralarında o sene mesleğe bizim okulda başlayan bir-iki öğretmenin adını fısıldayıp duruyorlardı. Klasörün içinden bir kitap listesi çıkarıp sanki daha önceden tanışıyormuşuz gibi, bir sözlük adı sormuştu. Etraftaki kırtasiyelerde yoktu. Bu civarda başka nerede bulabilirdi? Daha sonra yolda, okulda, otobüsteki rastlaşmalarımızda idareden, öğretmenlerden, çevreden dert yanmaya başlamıştı. Babasının işi yüzünden bu yakaya taşınmışlardı. Sınıftan hiç memnun değildi. O yıllarda hangimiz neyden hoşnuttuk ki zaten. En bunalımlı çağımızdı ve hep bir şeyler için bocalayıp duruyorduk. Yüzümüz sadece kendimize dönüktü.

Sene sonuyla birlikte koptuk birbirimizden; farklı sınıflardaydık zaten. Liseden mezun olduktan iki buçuk sene sonra bir alışveriş merkezinde karşılaştığımızda, birlikte katedeceğimiz uzun bir yolun ilk randevusu için sözleşerek ayrıldık mekândan. Kaçamak buluşmalarla başladı bu serüven.

Babasının işleri bir türlü düzene girmemiş, peşpeşe iki ev daha değiştirmişlerdi. Pasajdaki kozmetikçide birkaç ay çalıştıktan sonra bir mali müşavirin yanında işe başlamış, en sonunda tezgâhtarlık işine bulaşmıştı. Şimdi AVM'deki Fenerium'un kasasında duruyordu.

Bu tesadüfi karşılaşmadan sonra yedi sene boyunca görüştük Süreyya'yla; son iki yılda parmaklarımızda birer söz yüzüğüyle. İlk zamanlar, gençliğin verdiği pervasızlıkla çok çabuk küsüp barıştık, sayıp döktük; gidip geldik. Bu yılları bir dargın, bir barışık atlattığımızda ailelerimizi bunun bir gençlik hevesi olmadığına ikna etmeye çabaladık; özellikle de annemle babamı. Epeyce bir inatlaştıktan sonra gönülsüzce rıza gösterdiler ve bir ân önce aradan çıkartılması gereken safhaları sürdürdüler önümüze: doğru düzgün bir meslek sahibi olmalı, kira derdi çekmemeli, baba parasına güvenmemeliydik. Memleketin iki farklı bölgesinden iki uzak ailenin çok çabuk kaynaşmasını beklemiyorduk elbette. Tüm bu badirelerin son halkası, Süreyya'nın babasının ne yazık ki son raddedeysen teşhis edilebilen hastalığıydı. Bağırsak kanseri idi ve hepi-topu dokuz ay direnebildi bu amansız hastalığa.

Yedi yılın sonunda işin mecrası birdenbire değişti. Her şey bir anda olup bitti; Süreyya'yla hiç yoktan tartıştığımız bir günün gecesinde. O geceki mide kanamasından sonra bu yolun bir neticeye varmayacağını anladım; idrak ettim âdeta. Bu son uyarısıydı vücudumun. Süreyya'yı hâlâ seviyordum; ailemin, özellikle de annemin tüm baskılarına rağmen hem de. Öte yandan yıllardır süren ve bazen ailelerin de fişeklemesiyle hayli gerilen bu koşturmacadan bitkin düşmüştüm. Yıllar geçtikçe mesafe uzamış, neredeyse bir evcilik oyununa dönmüştü artık. Yine de cesaret edemiyordum. Kimi zaman cayar gibi olsam da tamamen kopartamıyordum bu bağı. Artık eskisi gibi tahammül de edemiyordum. İp üzerinde yürüten iki cambaza dönmüştük sanki; pes edecek, er geç düşecekti birimiz. İlk düşen ben oldum; ölense Süreyya. İtiraf etmeye bir türlü dilim varmasa da onu öldüren yangın değildi; asıl kabahatli bendim. O gün sahildeki çay bahçesinde öldürmüştüm onu; yorgunluktan masanın yer yer sigara yanıklarıyla dolu yeşil çuha örtüsüne başını dayadığında. Babasının acısı henüz tazeyken üstelik.

Kurbanımı beklerken dört beş bardak demli çay, yarım paket sigara içtim. İş uzamış, gecikeceğini yazmıştı mesajında. Hava güneşliydi ama neyse ki tenhaydı ortalık. Masada bulduğum gazetenin sayfalarını hızlıca çevirdim. Oğlunu trafik kazasında kaybetmiş bir adamın fotoğrafını koymuşlardı ilk sayfaya. Şoför koltuğunda oturan babanın burnu bile kanamamıştı ama sağ tarafı tamamen göçen arabadan oğlunun cesedini iki saat sonra çıkartabilmişti itfaiye. (Bu ayrıntı da hafızamdaydı hâlâ.) Bir sigara daha yakmaya hazırlanıyordum ki yüksek topuklu ayakkabılarının sesini duydum.

Onu masada öylece bırakıp eve vardığımda kendimi lâvaboya zor attım. Annemin ah-vah eden sesi karıştı öğürmelerime. Hiç sorma etme gereği duymadan istifranın sebebini bulmuş, çare üretiyordu kendince:

“Öldürdün kendini bir kara kuru kız için! Bırakacaksın hemen! Ben seni sokakta bulmadım!”

Bütün manasız cümleler böyle kriz anlarında mı kuruluyordu hep? Ya da anne-babaların kalp gözü böyle zamanlarda mı açılıyordu?

Önünde bir fincan çay ve ağzında kaşarlı tostla bakakalmıştı Süreyya. İnanmadığını belli eden, “Şaka mı bu? İnan hiç hâlîm yok. Kötü bir masa-i geçirdim!” diyen bir bakışla süzmüştü beni. Bir şey söylememişti önce. Neden sonra, aynı şeyleri aynı kararlılıkla tekrarladığını görünce “Kestirip atmak bu kadar kolay, öyle mi?” demişti şaşkın şaşkın. Bu defa bana değil, denize çevriliydi delimsirek bakışları. Birazdan histerik bir ağlama alacaktı bu parlayıverişin yerini, biliyordum. Biliyordum.

Annem uzandığım kanepeyle mutfak arasında mekik dokuyor, illâ sıcak bir şeyler geçirmeye çalışıyordu boğazımdan. Oysa yutkunamıyordum bile.

Aldığım her yudumu geri püskürtüyordum. Her lokma, Süreyya'nın ta içime işleyen sözlerine çarpıyordu bir bir.

“Ben sensiz yaşayabilir miyim sanıyorsun?”

Yaşayacaktı elbet. Üzülecek, kahrolacak, yerli yersiz ağlayacak, bocalayacak, özleyecekti. Haftalar, aylar geçecek ve soğuyup küllenecekti yarısı. Bu böyleydi. Zaman en büyük ilâçtı. Öyle sanıyordum.

Bir yanda vicdanım rahat bırakmıyor, ona karşı haksızlık ettiğim duygusu ağır basıyordu. Beri yanda haklılık-haksızlık, aşk-meşk, sevgi-nefret hâllerinden öte bir şeydi lavabonun başında öğürüp durmama sebep; verilen sözlerden, edilen yeminlerden öte bir tarafı vardı.

Süreyya'ya karşı hissettiğim tek şey upuzun bir yorgunluktu; bu durumu tanımlayan en iyi sözcük buydu. Özellikle babasının vefatından sonra bana karşı tutumu marazi bir hâle bürünmüştü. Gereksiz kıskançlıkları ve son günlerde bir türlü yatışmayan öfkesi bunaltıcı bir şekil almıştı. Çoğunlukla bir öfke selinin ardından ya da bir tartışmanın peşinden ağlama krizine giriyor, bu duygu patlamalarından tuhaf bir tad alıyordu sanki. Bazen konuşmuyor da hırpalıyordu âdeta. Bazen de sevgisini abartılı sözcüklerle kulağıma fısıldayan saplantılı bir âşık haline geliveriyordu. En büyük çare ayrılmaktı; aramızda kangrene dönüşen damarı kesip atmak.

Sesimin tonuna kendimi bile şaşırtacak denli ciddiyet katarak, kararlılıkla “Bitti!” dedim, “beni bir daha arama!”

En klişe ayrılık cümlelerini sıraladım peşpeşe.

“Şimdi ayrılmazsak ileride daha fazla üzüleceğiz.”

İşte bu kadardı. Bitmişti. Büyütecek bir şey yoktu. Masadan kalktığımda yedi yıllık karımdan boşanmışım sanki. Hürdüm. O hürlikle öğürüp duruyordum lâvabonun başında.

Bir hafta sonra, annem geç vakitte Süreyya'yı apartmanın kapısında perişan bir vaziyette beni beklerken bulmuştu. “Yazık! Delirmiş gibiydi. Kapıdan zor gönderdim.” diyor, eski gelin adayından ilk defa merhametle bahsediyordu. Umursamaz gözüktüm. Hatta kararımdan garip bir memnuniyet duydum. Ayrılmadan önce, onu bir keresinde sahilde tek başına yürürken görmüştüm. Kendi kendine konuşuyor gibiydi. O zaman üzerinde durmamış, bu hâlini babasına olan üzüntüsüne yormuştum. Şimdiyse ilgili-ilgisiz tüm parçaları birleştiriyor, kendimce dayanaklar sıralıyordum. Büsbütün inanmak istiyordum kendime. Demek ki yerinde bir karar vermiştim. Hakikaten de kangren hâlini almıştı Süreyya. Er-geç, bugün değilse yarın kesip atmak gerekecekti. Henüz vakti gelmemişti ama mutlaka onun da yarısı sağalacaktı.

Yaranın geçmediği gibi bir de iltihap bağladığını şimdi anlıyordum; kah-verengi bir koltukta, gülünç şamdanı olan bir evde. İşimi-gücümü yoluna

koymuş ve annemin tabiriyle yuvamı kurmuştum. Yılsonuna doğru bu yuva daha da şenlenecekti. Süreyya artık evvel zaman içinde bir anıydı. Hoş ve na-
hoş hatıralarıyla tıpkı askerlik gibi, bekârlık gibi geçip gitmiş bir devirdi. Ay-
rıldıktan sonra tekrar karşıya taşındıklarını duymuştum. Babası ölüp bir de
üstüne terk edilince taşınmaması için bir sebep kalmamıştı besbelli. Sonrası-
nı bilmiyordum; ilgilenmiyordum da. Ta ki eski işyerinden bir arkadaşı gelip
emaneti sahibine teslim edinceye kadar.

Süreyya emaneti ona götürdüğünde (Muhtemelen yanlış ellere geçmesin
diye bu yolu seçmişti.) arkadaşı bunun kısa süreli bir depresyon, geçici bir
kriz olduğunu düşünmüştü. Israrla önüne sürülen kadife keseye direnmesi ça-
re etmemişti. Süreyya'nın birkaç gün sonra pişman olacağını, o an geldiğin-
de de "Henüz vermemiştim." deyip bu keseden kurtulacağını düşünmüştü.
Bir hafta sonra evlenecektim. Her ne kadar bana kızgınsa da düğün arifesin-
de böyle bir isteği yerine getirmeye içi elvermemişti. Zaten sonrasında o fe-
ci hadise gerçekleşmişti. Beş yıldır konulduğu yerde duruyordu emanet. Bir-
kaç hafta önce rüyasında Süreyya'yı görünce işin rengi değişmiş, keseyi ba-
na ulaştırmayı aklına koymuştu. Sanki emaneti hatırlatmak ister gibi ölümün-
den beri ilk defa rüyasına girmişti Süreyya. Üstelik kendisinden son isteğiy-
di bu; ne yapıp edip emaneti sahibine teslim etmeli ve arkadaşına olan vefa
borcunu yerine getirmeliydi.

Evle birlikte kendisini de yaktığını ilk o gün duydum. Ölüsü üzerime dev-
rildi. Altında saatlerce bekledim. En sonunda, oturduğum koltukta elimi ce-
bime attım ve emanetçinin ceketimin cebine bırakıverdiği (Reddedeceğim-
den mi korkmuştu, kim bilir.) lâcivert kadife keseyi çıkarttım. Çıkartabildim.
Süreyya'nın sıkı sıkı attığı düğümü yavaşça çözdüm. Keşke bu bir mektup
olsaydı; kahr dolu iki satır döşenmiş bir kâğıt parçası. O zaman çakmağımı
yakıp tutuşturur, küllerinin soğumasını beklerdim. Hâlbuki avucumda tuttu-
ğum bir söz yüzüğüydü. Birlikte seçmiş, sırf muzipliğine, içine evlenmeye
karar verdiğimiz günün tarihini yazdırmıştık. Şimdi yanına bir tarih daha ek-
lenmişti. Süreyya'nın kendini ateşe attığı, benimse parmağıma on dört ayar
bir alyans geçirdiğim tarihi bu. Tutuşan Süreyya olmuştu.

Közü avuçlarımı yakıyordu. ❧

EMİNE BATAR

EŞİK

“Bahçede mi oldu bütün bunlar?”

“Evet” dedim. “Oturuyordum. Otlar kalın, koyu yeşil, çiçekler daha büyük ve gösterişliydi. Etraf kelebek kaynıyordu. Gökyüzü göz alıcıydı. Daha önce böyle bir mavi görmemiştim. Sonra kocaman kanatlı bir kartal, maviliğin içinden süzülerek daireler çizmeye başladı. Her daireden sonra biraz daha yaklaşıyordu. Sanki biri bütün gücümü almış, işe yaramaz ayaklar, eller bırakmıştı bana. Sadece bakıyordum. Korkumun farkında olsaydım, kaçmayı deneyebilir, her ihtimale karşı kendimi korumak isteyebilirdim. Ama merakım yüzünden bunları unuttum.”

Annemin yüzündeki telaş arttı. Elini dudaklarına götürdü, gözleri gözlerimin içindeydi.

“Süzüldü ve arkamdaki ağacın dalına kondu. Onu nefes almadan seyrettim. İri gözleri bana çevriliydi, turuncu gagası açılıp kapanıyordu. Sert bakışlarının altında titredim. Usulca önüme döndüm. Oradan nasıl uzaklaştığımı, ilk gidenin ben mi yoksa kartal mı olduğunu hatırlamıyorum.”

Annem elimden tuttu. Bahçemizin bitişiğindeki boş tarlaya götürdü beni. Gökyüzünü gösterdi.

“Kuşları görüyor musun?” dedi.

Gökyüzünün derinliklerinde bir beyazlık vardı.

“Onlar bulut.” dedim.

“Hayır, kuş, sürüyle hem de. Uzaktan bulut gibi görünüyorlar.”

Sonra kuzeyden bir beyaz sürü daha geldi ve alçaktan uçtu. Onları ilk fark eden ben oldum. Annem elimi sıkı sıkı tutuyordu, bırakması için çektim.

“Olmaz, bu küçük kuşlar birlik olup sana zarar verirler.” dedi.

Büyük bir taşın yanında durduk. Her biri tek başınayken güzel olan bu kuşlar, birlik olunca saldırganlaşmışlardı. Taşın kovuğuna sığındık. Kovuktan başımı uzatınca tüyler üzerime döküldü ve beni beyaza boyadılar.

* * *

Gözlerimi araladığımda ilk gördüğüm beyaz tavan oldu. Küçük bir örümcek tavandan aşağıya bıraktığı ağın ucunda bekliyor. Sağ tarafımda annem, elimi avuçlarına almış dua ediyor.

“Kalkabilirim” dedim. Elimi uzattım anneme. “Dışarısı güzel görünüyor. Kamelyaya kadar gidebilirim.”

“Olmaz” dedi “iyileşince gideriz.”

Bahçe pencereden görünmeseydi...

“Mayıs ayında mıyız?”

Başını salladı annem. Nefesimi dinledim, durdum biraz.

“Güzel bir ay, hatırlıyorum” dedim.

Sırtım cama dönüktü. Yaprakların hışırtısını duyuyordum. Çocuklar biraz ilerdeki parka doluşmuşlar. Sesleri, pencere camını geçip kulağıma ulaşıyor. Yaşayamayacaksa uyumalı insan, hiç olmazsa uyur gibi yapmalı.

Annem durmadan odayı temizliyor, havalandırıyor. Sanki insan çok isterse ölümü bile erteleyebilirmiş gibi. Tuhaf bir telaş içinde. Onu izlerken yoruluyorum. Kendisine baktığımı görünce, yüzündeki ıslaklığı bir tebessüm perdesiyle kapattı. Elini yatağıma attı, çarşafı çekti, yorganı düzeltti. Yastığa dokundu, “Sert mi? Başını ağrıtıyor mu?” dedi. Hayır anlamında kaşlarını kaldırdım. Ona örümcektan bahsetmedim, oradan alabilirdi. Dışarıdan bir kedi sesi geldi. Pencereye döndüm. Akşam güneşi, rüzgârda sallanan yapraklar arasında bir görünüp bir kayboldu. Yorgan üstümde, güneş yorganın içindeydi.

Bitişik odadan televizyon sesi geliyor. Küçük kardeşim çizgi film izliyor olmalı. Odanın kapısı aralık kaldığında gelip bakıyor. Onun bakışları ile her şey güzelleşiyor, eşyalar ölümü seyretmeyi bırakıp yavaş yavaş kimildiyorlar. Bedenime yerleşen virüsü düşünüyorum o zaman. Kardeşimin masum bakışları karşısında ne yaptığını merak ediyorum. Odamı mikrop ve tozlardan arındırıyor annem. Kendisinden başkasının girmesine izin vermiyor.

Ah dedim keşke annem kardeşimin odama girmesine izin verse, canlı olmanın nasıl bir şey olduğunu görsem. Çünkü annem ve ben eşikteyiz. Kimse bize ölü diyemez ve kimse yaşadığımızı söyleyemez.

“Bu oda ölü kokuyor” dedim. “Kardeşim gelsin ve şurada bilyesini yuvarlasın.”

Nefesim bu kadar konuşmaya yetti. Göğsüm inip kalktı. Annem alnımdaki teri sildi, yüzümü okşadı. Ben onun gözlerine bakıyordum ama o bakışlarını gözlerimin yakınından geçirip başka yerlere kaydırıyordu. O sırada örtünün altından bir tutam beyaz saç çıktı ve sallandı, ucu yanağıma dokundu. Annem saçını, örtünün altına geliştirmek için yerleştirdi.

“İyileşene kadar sabret” dedi.

“İyileşmeyeceğimi...”

Sustum. Göğsüme baskı yapan şey, gözlerime hücum etti. Uzun süredir ağlayamıyorum, ilaçlar yüzünden. Derin bir nefes alınca dağılıverdi. Umut etmekten bahsetti annem. Ben o sırada tavana bakıyordum; üzerime düşüp beni örtmeye istekli görünüyordu.

“Hasteneye ... Yeniden... Ne zaman?”

Eksik söylesem de annem anlıyor artık.

“Gerek yok hastaneye, iyileşeceksin.”

“Ama gittikçe...”

“İlaçlar yüzünden” diyor.

Kardeşim kapıyı araladı. “acıktım” dedi.

“ Geliyorum. Kapıyı kapat” dedi annem.

“Dur konuşsun” dedim. “Nefesi odayı kirletecek değil ya.”

Annem cevap vermedi.

“İyileşeceğimi doktor mu söyledi?”

“Evet” diyor annem. Sesinde bir kesinlik ifadesi var.

Yatağa oturttu beni, arkama yastık koydu. Hava kararmıştı. Dışarısı yerli yerinde ve güzeldi. Hafif bir yel, sokak lambasının ışığı altında parlayan yapıraklarla iyimser bir oyun oynuyordu.

Eşyayı anlayabiliyorum artık, onlar kadar cansızım. Tavandan sarkan örümcek, ağ çalışmasına başladı; annem odaya geldiğinde ölü numarası yapıyor, çıktığında yeniden başlıyor çalışmaya. Aşağı doğru sarktı bir süre. Küçük, ince ayaklarını ağız üzerinde oynattı. Ara sıra durdu ve etrafı dinledi. “Git” dedim ama aldırmadı. Sesim, bir eşyanın gıcirtısı kadar tedirgin etmiyor onu.

Annemden kalem ve kâğıt istedim. “Olmaz, yorulursun” dedi. “Hayır” dedim. “Uzun sürmeyecek.” Kalem ağır, kâğıt kaygandı. Umarım annem okuyabilir. Ona, iyi birkaç cümle bırakmak istiyorum. Kâğıdı katladım ve yastığının altına koydum.

Gözlerimi gözkapaklarımın ardına gizledim. Annem ışığı kapattı, uyuduğuma inanıyor. Oysa eşikteki biri uyuyamaz.

Babamın ayak seslerini duydum. Merdivenleri bir bir çıktı. Kapıyı kendi anahtarıyla açtı. Kardeşim ona koştu, ayakları yeri titretti, çığlığı evdeki sessizliği delip geçti: “Baba! ”

Hemen ardından odamın kapısı açıldı. Annem aynı anda koştu, “uyuyor” dedi.

Ve ben, duymamı istemedikleri şeyler duydum.

“Ölüyor” dedi babam, derin derin soludu.

“Sus” dedi annem, “ ümit etmek diye bir şey var.”

Fısıldıyorlardı.

“Bırak da doya doya sarılayım” dedi babam.

“Sus” dedi annem, “girme sakın odaya. İyileşecek.”

Onlar gittiler, baktım ayın ışığı düşmüş yatağıma. Bir yanım ak bir yanım kara.

“İyi” dedim. “Gece de gündüz kadar güzel olacak.”

Kağıdı yastığın altından aldım, küçük parçalara ayırdım. Artık onları kimse birleştiremeyecek. ❧

NAZLI KARABIYIKOĞLU

ÇÖL SENİ DE YUTACAK

Kumdan gölgesi çekiliyor. Kumdan gölgesi uzuyor. Ayak parmaklarıyla kumu kavırıyor, köpüklerin bileklerini kapatışını izliyor. Çocuklar denizden çekilmiş, geriye birkaç yıkık kaleyle derin dehlizler kalmış. Ada çocukları kucaklamış, feribotları göğsünden sökmüş. Kuma serdiği geniş, mavi ekose masa örtüsünün üstüne bağdaş kurup oturuyor. Rüzgâr yosun kokuyor. Adanın tepelerinden kopan karışık ağaç özleri birbirine karışıp burnuna konuyor.

Birkaç gündür burada, sahilin gerisindeki pansiyonların birinde kalıyor. “Kalimera”larla başlayan sabahları seviyor. Teninde kuruyan deniz tuzunun çizdiği haritada yönünü buluyor. Tepeleri tırmanıp koylara yukarıdan bakmaya, sonra koşar adım denize varmaya alışıyor. Kimi zaman sertleşen rüzgârın kirpiklerini ayırarak esmesine, sonra durulup bacaklarına yapışan kumları yalamasına tutuluyor. Biraz da adada kaybolmadan yolunu bulabilmesine âşık oluyor. Dillendirmediği, plansız bir kaçışın dinlencesi oluyor ada. Feribotlar adadan ayrıldıkça, içi sevinçle doluyor. Kışa kadar bekleyip adanın olağan kalabalığını sevmeyi düşünüyor.

Küçük dalgalara bakıyor. *Eskiden olsa*, şu dalgalar büyüse de beni yutsa derdi. Şimdi içi durgun. Kendini acıtma hevesi sönmüş. Seviyelere ayırdığı aşırı uçlarını, en ağırından en hafifine içinde sıralamış. En ağırlara bulaşmadan, genelde gülümsemeye çalışmış. Ölme isteği yerini zararsız kaçışlara bırakmış. Yalnızlık tutkusu içine yapışmış. Dili ağdalanmış, dönmüyor. *Eskiden olsa...*

Bir kitabı bitirmeden, kitabın arkasındaki yayınevinin diğer kitaplarını tanıtan reklamlara bakıp ağzı sulanan... Geceleri dans etmeye her gidişinde, son insan gidene kadar barda kalan... Barın inatçı kaptanı. Çizdiği resimlerde kadınların burun kavisleri kıvrak olan... Kadına güzelliğini veren kaviste, çizgiyi kıvrılabildiği kadar kıvrıran... Sigara içmeye bir kere başladıysa, elindeki tüm sigaraları sırayla yakan... İçine çekmese de, dumanın salınışını izleyen... Bir dumandan sis olsun, yükselip başını kaplasın diye bekleyen... Tek başına kaldığında, kendini bir kenara ayıran, günlerce kimseyle konuşmak istemeyen... Yaz bitmesin diye öğle sıcağında durup güneşe bakan... Yol bitmesin diye ayaklarını ikiye katlayıp yürüyen... Çölden gelecek birini beklerken, kumların üzerine oturup günleri aylara ilmekleyen...

Asmaları, toprağı, ameliyat eldivenlerini, yanmayan çakmakları, çok konuşan kadınları, kazıkçı restoranları, çift kesilmiş biletleleri, vaktinde kalkmayan otobüsleri, ucu kuru kalemleri, kullanılmışlık kokan tuvaletleri, kırılan tırnakları, plastik çiçekleri, sadece kendi derdini anlatan insanları, sıcakta dönmeyen pervaneleri, dolu kül tablasının ciğer yakan kokusunu, dalgalanan göbekleri, hatta yürüyen merdivenleri bile sevebilen... Bir tek çölü sevemeyen...

Arkasında birinin durduğunu hissediyor. Dönüp bakmıyor. Bir adam yürüyüp geçiyor, az ötesinden denize giriyor. Su dizlerine gelinceye kadar yürüyor. Sonra dönüp bakıyor. Yeniden önüne çeviriyor kafasını. Suyun beline geldiği yerde öne doğru eğilip, gövdesini suya gömüyor.

Adamın suda kaybolan gövdesinin gölgesi gözünde kalıyor. Dirseklerinden aşağısı olmadan kulaçlarını nasıl atacak diye düşünürken, adamın yunus gibi çevik kıvrımlarla suda bata çıka ilerlediğini görüyor. Kollarına bakma isteği delice bastırsa da içindeki ayıp korkusuyla gözlerini denizden ayırmıyor. Hâline de şükretmiyor. Güneşte kavrulmuş kollarıyla kendini sarmıyor.

Adam gözden kaybolunca çantasının içinden fotoğraf makinesini çıkarıyor. Uzunca bir zaman, ayak parmaklarına yapışmış kum tanelerini çekiyor. Sonra yüzünü, saç kırıklarını, bacaklarındaki sarı tüyleri, bütün uzuvlarını tek tek fotoğraflıyor. Makineyi bırakacakken, denizde beliren karaltıyı fark ediyor. Batıp çıkan başı ve geniş göğsü çekmeye başlıyor. Adam iyice yaklaşıncaya yakalanma tedirginliğiyle, makineyi bacaklarının altına saklıyor. Adam bacaklarını dalgalara uzatıp kıyıya oturuyor.

Adamın kıyıya oturuşunu,
Otururken petrolünü sızdırışını,
Yaydığı siyahlıkla sahili kaplayışını
İzliyor.

Martılar ölecek diyor kendi kendine. Adam öyle perçinlemiş ki kendini sahile, birazdan deniz kuruyacak, adadaki ağaçların içi bir bir boşalacak, deniz kabukları ufalanıp rüzgârla insanların ağzına burnuna dolacak. Adam sırtını biraz çevirince, sırtındaki dövmeyi görüyor. Çizgileri yer yer yeşermiş dövmenin, adamın gergin etinde büründüğü harfler bir an soluğunu kesiyor.

“Swf ydr alshra’ abtla’e – Çöl seni de yutacak”

Yosunlanmış sırttan beter bir rutubet kokusu yükseliyor. İki dirseğinden sarkan pastırma rengi uzantıları kullanarak saçlarını geriye atmaya çalışıyor.

Ellerini uzattığı ateşlerden çekmeye utanır olan... Bombalar çatapatken, eliyle gönderdiği koca bir adamdan geri aldığı bin küçük parçanın yüzü suyu hatırına, dalgalarda yutulup sönmekten vazgeçen... Toprağı alt üst edip birkaç damla petrolünü sıkmaya giden kafiye sevdiği her şeyini yükleyen... Çöller toza büründükçe, kendinden ağır çelik yeleğiyle, kendi ciğerinin nefes

alıp verişinin yankısını dinleyen adamın dönüşünü bekleyen... Ülkenin kuzeyinde ve güneyinde çocuklar öldükçe, sıradan çıkmayıp kuyrukta bekleyen...

Irak savaşından sonra, petrol sahalarına konuşlanan büyük şirketlerin, Türkiye'den topladığı mühendisler ordusunun konteynırlardan bozma odalarda kaldığı geniş bir arama bölgesindeydi. Çöl fırtınalarının ertesinde uydudan telefon eder, sesindeki gizli korkuyu ve bıkkınlığı hissetmesin diye yavaş konuşurdu. Onca çocuk öldü orada, ne işiniz var, yeter, dönüp gelin diyemezdi. İnatla beklerdi. Kendi düzleminde öylece dikilir, gündelik hayata dair ne varsa kendisini hepsinden elerdi. Gözü telefonda... Televizyonda... Gazete sayfalarında... Sahalardan petrol fışkırdıkça, ondan simsiyah bir su sızardı. Tek başınalığın kara likörü...

Çölde saklı mayınları

Çocuklar bulmasın

Sen un ufak

Kum ol

Çöle saklan

Çocuklar seni bulsun

Parçalarını topladığı günden bu yana, tutkunu olduğu bu yalnızlık onu ayakta tutuyor. Şimdi olduğu gibi, dağlardan inip adalara sığınıyor. Kitapların arkasından kopardığı kitap reklamlarını oraya buraya bırakıyor. Onu parçalar hâlinde görmek, tekleşmesini tetikliyor.

Tek bir tanesi olup çölün

Kollarını, kollarının yanına bırakıyor.

Adam oturduğu yerden başıyla selam veriyor. Kolları olsa, el sallardı.

Adamın, ardında kayboluşunun çığırını dinliyor. Fotoğraf makinesini alıyor, ayağa kalkıp sırtını denize dönüyor. Makineyi başının üzerine kaldırıp yüzünü ve vücudunu dikey açıdan çekiyor. Az önce parça parça yapıştığı makinenin içini bütün olarak kaplıyor. Makineyi göğsüne bastırıp boylu boyunca kıyıya yatırıyor. Kıyıda gölgesi çekiliyor. Kumlara ufalanıp dağılıyor.

EMİNE KOCABAŞ KILINÇ

PORTAKAL

Küçük odanın penceresinden dışarı baktı. Karşı apartmanın üst katlarından birinin - kaçınıcıydı saymadı- balkonunda bir rüzgârgülü sürekli dönüp duruyordu. Tüm mayıs akşamüstlerinin hafif esintili anlarından birisiydi işte. Olağan. Bir insan balkonuna niye rüzgârgülü asar diye geçirdi içinden- ama biliyordu; asıl tümce bu değildi içinden geçen- Zorlama ilgilerle hayata tutunmaya çalışmasının zavallılığını düşündü. Yaşadığı her şey bir rüzgârgülü ile kuramadığı bu doğal ilginin yoksunluğundan değil miydi?

...doğal ilgi... Babaannesini hatırladı, tozlu bir bellek sayfasından beyaz katrelerle süzülüyordu. “Portakal kabuklarından rüzgârgülü yapalım mı seninle?” “Portakal kabuklarından mı?” “evet, kuzucuğum” Ne kadar mutlu olmuştu portakal kabuklarından rüzgârgülü yaptıklarında. O zamanlar rüzgârgülünün “nedenleri” hakkında cümleler dolaşmıyordu zihninde. Her şey basit ve netti. Portakal seviyordu ve kabuklarının böyle eğlenceli bir oyuncağa dönüşmesi de ona son derece haz vermişti. O zamanlar insanlar imar diye bir kurguya bel bağlamıyorlardı henüz. Bu sebepten olacak evlerinin üç tarafı bahçelerle çevriliydi; hem de portakal bahçeleriyle... İnsana tanrının uzattığı sihirli bir el gibi; o en çok daraldığınızda, kaçıp kendinizle kalmayı arzuladığınızda tutuverceğiniz sihirli bir el. Çocuk zihinlerinin en büyük eğlencesi, portakal ağaçları arasında kurulan, portakalların enfes kokularıyla ayrıcalıklı kılınmış oyunlarıydı o zamanlar. Koş koş bitmeyen ağaçlar arasındaki o unutulmaz anlar; “kızım, kardeşini de katın oyuna, bak ağlıyor; ablam beni oyuna katmıyor, diyor. Onu da katın oyununuza yoksa ikinizi de alırım içeri.”

“mızımızın teki. İkinizi de alırım içeri; kardeşin kardeşin kardeşin...” İnsanın kardeşi olması ne acı şeydi. Sürekli gölge gibi insanın yakasını bırakmayan bir şey kardeş. Evet, tam anlamı bu: gereksiz. Peki, ama annem niye bu kadar ısrarcı ki; “onu oyuna katmazsan sen de oynayamazsın, çikolatanın yarısını kardeşine ver, kardeşinin resim ödevini yapıversen eline mi yapışır?” böyle uzar da uzar. Kardeşi bu kadar vazgeçilmez kılan ne; mübarek oksijen sanki. Portakal bahçeleri kardeşleri olanların tek dayanağı olmalıydı. Enfes kokularıyla insanı kavrayan; yukarılara, sessizliklere doğru çıkaran, sonra aynı ahenkli kavrayışla yumuşacık toprağa ulaştıran, iki dakikalık saklanma lüksünü bahşederek dinlendiren portakal bahçeleri... Bir portakalın iki dakikalık saklanma hakkına karşılık geldiğini öğrenen tüm abla ve ağabeyler gi-

bi o ve onun gibi (kardeşi olan) arkadaşları müthiş bir akıl sıçramasıyla kavramışlardı bu doğal gerçeği: Portakal demek iki dakikalık saklanma hakkı demekti.

Yıllar sonra bir sanat müziği konserinde –hemen yan koltukta oturan biraz lakayt ve uçarı görünen- beyefendinin (aslında bu hitabı en az hak edeceklerden biri olduğunu geçirdi içinden) elindeki portakalı parmaklarıyla soymasının salona yaydığı kokunun gerekçesini anlamakta epey zorlanmıştı. Bir insan sanat müziği konserinde niye saklanma hakkını istesindi ki? Muhtemelen yanındaki arkadaşlarının zorlamasıyla getirilmiş ve muhtemelen sanat musikisiyle mesafeliydi.

Ya dergi çıkarma sevdasına tutuldukları günlerde hikayesiyle ilgili küçük bir sohbet yapmak için ziyaret ettikleri hatırı sayılır hikayecinin portakalla olan ilgisine ne demeli? Henüz hikayecinin mekanına varmışlardı (yanında bir arkadaşıyla) tanışma hal hatır sorma faslı henüz bitmişti ki sekreter kız (olmalı) elinde içinde dört portakal bulunan bir tabakla içeri girmez mi? İki çarpı dört sekiz dakikalık saklanma hakkı. Bir tanesini (iki dakika yani) bahşeder miydi? Anlamsız, kim iki dakikasını bahşeder ki! Belli ki kardeşi yoktu sayın hikayecinin (çünkü kardeşi olanın onun yarısını da kardeşine ver diyen bir de annesi olur muhakkak.).

Rüzgârgülü hala dönmeye devam ediyordu. İnsan zihninin devinimlerine benzeyen ritimlerde. Yönü bazen değişerek dönmeye devam ediyordu. Zamanın belleği gibi...

Portakalla kurulmuş en acı ilişkiyi hatırladı birden. Annesinden dinlemişti, mahallenin sevilen Hatice Ablasından yani...

—Bana portakal diye seslenin Hatice Abla, peşimdeler ismimi duyarlarsa...

—Portakal portakal!

Mahallenin tüm çocukları balkonun önüne geçip bağırırsınlar diye söylememişti elbet... İsmimi duyarlarsa bomba filan maazallah... Evde yatalak Behçet olmasa, bunu önemsemezdi de. Kaç kez götürülmüştü. O götürülüp salınmalar, götürülüp salınmalar, git gel, git gel... O aralar oluşmuş olmalıydı eş zaman çizgisindeki yırtık. Niye beni portakal diye çağırın desindi ki yoksa? Sıkı sıkı da tembihlemişti; ismimi duyarlarsa... Artık Fatih değilim; Portakal, Portakal! Ya da saklanma hakkımı istiyorum. İnsan ismini gizlemek için daha kamufle edici bir kelime bulamazdı ki zaten: Portakal!

Fatih, Malan Bakkalın ikinci oğlu olmalıydı, Behçet'in küçüğü... Geçirdiği çocuk felcinin ardından yatağa mahkûm olan Behçet'in... Mustafa, Rıza ve Nedim de diğerleri. Seksen öncesi dönemin politik eğilimli şahsiyetleri... Mustafa'nın pek kayda değer bir eğilimi yoktu aslında. Biraz babasının mizacının devamı gibiydi sanki: para ve hırs kabilinden çekilmez bir cümle.

—Ne istiyorsunuz?

—Vişne suyu.

—Paranıza bakayım.

—Annem deftere yazdırın dedi.

—Hatice Abla mı? Haberi var mı annenizin?

—Var, deftere yazdırın dedi.

—Kaç tane?

—Sekiz.

İnsan kardeşleriyle paylaşmalıydı ne de olsa. Anneler bazen çok anlaşmaz oluyorlar diye düşündü. Aramızda tartışacak olsak, siz kardeşsiniz güzelce oynayın diyen kadın, gel sen şimdi o kardeşliği kabul etme. “Komşuların çocuklarına da vişne suyu ha! Babanıza söyleyeyim de görün bakalım! Üstelik benim de haberim yok.”

Rüzgârgülü saatlerdir dönüp duruyor, usanmak bilmiyordu. Tekrar düşündü bunu: Rüzgârgülü neyi karşılıyordu bir insan için? Haberdar olma isteği miydi bu? Anın deviniminden haberdar olma, zamanın akıp gidişinden...

Perdeyi sessizce kapattı. ❧

SELMA TÜRKÖZ

‘ŞEKER’ YÜZÜNDEN

Olanların hepsi bundan ibaretti. Sokaktaki çocukların gürültüsü yankılanarak odaya doluyor; eşinin pazardan dönmesini pencerenin önünde bekleyen Hatice Hanım’ın yüzüne çarpıyordu. Dalgındı. Son günlerde aklına -eskiden olduğundan daha çok- bir düşünce takılıyordu; vaktinden önce yaşlandığını tekrar ediyordu kendine. Bu yaşlılık hali anlatılmaz bir gücün baskısı gibi üzerindeydi, ondan kurtulmak da pek mümkün görünmüyordu.

Yapraklarla dolu büyük ağaçların yükseldiği geniş toprak yolun başında Osman Efendi göründü; insanın tepesini yakan öğle güneşinin altında oflaya pufлая pazardan dönüyordu. ‘Ak’ı’ kırmızıya dönüşmüş gözlerinin içindeki mavi bakışlarıyla gerilim filmlerinden fırlamış gibiydi. Ağırlıklarından bir an önce kurtulmak istediği aşikârdı.

Hatice Hanım, zile basılmadan kapıyı açtı. Kocasının açıkça belli olan neşesizliği canını sıkırsa da, yüzündeki sadık gülümsemeyle elindeki fileleri almaya davrandı. Daha ilk hamlesinde Osman Efendi, bunu adeta fırsat bilerek, öyle bir öfkeyle bağırdı ki en uzaktaki odanın bile camları zangır zangır titredi: “Çekil önümden görmüyor musun yorgunluktan bayılacağım?”

Bakışları dimdikti. Onun dönmesiyle evin içinde yine fırtına esmeye başladı. Bu fırtına kapıları çarpıyor, içerdeki huzurlu havayı önüne katarak kovalıyordu.

Aslında Hatice Hanım, uzun zamandan beridir, koruduğu nezaketiyle kocasının bitmek bilmeyen sitemlerine göğüs geriyor; sudan bahanelerle azarlanmasına ses çıkarmıyordu. Eşinin dolu gibi inen lafları karşısında konuşmadan öylece durdu, esmer yüzü kül rengi oldu. Gözlerini yerden kaldıramıyor, bilinçsizce halıdaki desenleri sayıyordu. Sıcak hava şakaklarına basınç yapmaya başladı. Eşine duyduğu olağanüstü saygı nedeniyle çocuksu bir çaresizliğe büründü. Derin sulara adım atmış gibi geri geri gitti, yalın ve katı bir nezaketle kenara çekildi. Osman Efendi önünde bütün gücünü kaybeden karısına ters ters baktı, dudakları her an iğneli bir söz söyleyecekmişçesine büzülmüştü, cansız ve kırık gibi olan eklemlerini zorlayarak oturma odasına geçti. Kimsenin oturmayı bile düşünemediği, kanepedeki sokağa nazır köşesine yerleşti. Hatice Hanım, otururken rahat etmesi için ayağının altına tabure uydurmuş sonra da onu sert bulup üzerine yün minder ayarlamıştı. Osman Efendi tabureye baktı, eşinin onun için hazırladığı çiçek desenli minderini ayağıyla ittirerek yere fırlattı. Ne olduğunu anlayamayan suçsuz minder, mevki kaybetse de yeni yerinde sanki daha mutluydu.

Hatice Hanım mutfığa geçti; kapıdaki sabit lekeyi bu kez çıkaracağına inanarak defalarca sildi. Lekenin çıkmadığını görünce gözleri, pencereyi saran ve birbirine dolanarak aşağı sarkan taze çiçeklere takıldı, dudaklarından hüznü bir gülümseme geçip gitti. Elindeki maydanozları mutfak sinisine yaymaya başladı.

“Eskiden böyle değildi, bir dediğimi iki etmezdi. Bunları isteyerek yapmıyor, elinde değil, şeker hastası o. Şeker, sinirlerine vurdu da ondan!” diye düşündü. İçi bomboştu, buz gibiydi. Eşinin yanına gitmek istedi, holden geçerken duvardaki aynaya gözü takıldı; hatları altüst olmuş çehresine baktı, ürktü, bu gördüğü kendisi miydi? Ağzının çevresindeki derin çizgiler manidar bakıyordu. Gözleri çukura kaçmıştı, saç bembeyazdı, eskiden ne renk olduğunu hatırlamaya çalıştı. Bedenine dokundu, evet ayna yalan söylemiyordu. Kocasının onu el üstünde tuttuğu diri günlerini hatırladı; bir zamanlar ortak olan umutlarını ve korkularını, dışarıdan belki alelade görünse de paylaştıkları derin duyguları... Acıyla gülümsedi. Baharını yitirmiş bir çiçek canlandı gözlerinin önünde.

Her açılıştaki inleme sesi çıkaran odanın kapısından geçti, içeri girdi. Yere yaydığı, çatal- kaşık desenli sofranın bezinin üzerinde maydanozları ayıklamaya başladı. Osman Efendi’den tarafa bakmıyor; maydanozları saplarından ayıklıyor, cam kavanozlara dolduruyordu. Etrafa, suskunluğun bulanık rengi hâkimdi. İçindeki fırsatçı ses, eşine olan bunca yıllık bağlılığının hayal kırıklığıyla sonuçlandığını fısıldadı.

Hatice Hanım derin bir nefes aldı, içini çekti. Gözleri doldu, yanakları kızardı. Osman Efendi bir süre suskunlukla eşini seyretti, eliyle burnunu kaşdı, ne yapacağını bilemediğinde hep bu hareketi yapardı. Eşinin üzgün hali pişmanlık duymasına sebep oldu, ondan gelecek taze bir söz bekledi. Bir yandan gözleriyle Hatice Hanım’ı takip ediyor, bir yandan da “ne kadar becerikli!” diye düşünüyordu. Kırk yıldır her pazar dönüşü eşi onu kapıda karşılamış, elindekileri büyük bir minnetle almış, israf etmeden çeşit çeşit yemekler yapmıştı. Geniş ağzını çevreleyen sakalının içinde bir çocuk gülümsemesi belirdi. Biraz önce huysuzluk yaptığını kendine itiraf etti, ayağa kalktı. Amacı; oturma odasından çıkıyormuş gibi yapıp, geçerken eşine laf atmak ve bu sayede gönülünü almaktı. Odanın ortasını kaplayan sofranın bezinin yanından geçerken:

“Hatice, şu sofranın bezini çek de geçeyim!”

Kenarda yer olmasına rağmen, eşinin ısrarla sofranın bezini serili olduğu yerden geçmek istemesi Hatice Hanım’ı sabırsızlandırdı ve az önce yaşadıklarının da etkisiyle, azar tonunda karşılık verdi:

“Off! Amaaaa! Şu öbür yandan geç! Görmüyor musun, kocaman yer var?”

Osman Efendi olduğu yerde kalakaldı, üzerine yıldırım düşmüştü sanki. Duvarda asılı olan zaptiye üniforması içindeki kendi yağlıboya portresine takıldı gözleri; zihninde nefes almaya devam eden geçmiş, içindeki askeri

ayaklanmaya teşvik ediyordu. Dudakları kasıldı, alnında derin bir öfke çizgisi belirdi. Ateşinin yükseldiğini hissetti. Ayakta biraz bekledikten sonra gitmekten vazgeçip, kanepedeki devamlı oturmaktan çökmüş yerine bilinçsizce kendini attı. Şuurlu bir sabırla pencereden bakmaya başladı.

Bunaltıcı yaz günü sessizliği odayı kapladı. Ara sıra esen rahatlatıcı rüzgâr pencereden içeri girmeye cesaret edemiyordu. Yaşlı adam, biraz önce yaşadıklarını düşünmemek için olanca gücüyle sokağa bakıyor ve sanki her şeyi bütün incelikleriyle hafızasına kaydetmeye mecburmuş gibi ne varsa inceliyordu.

Son dakikaların berbat gerginliğinden sonra Hatice Hanım'ın rengi değişti. Nefes almakta zorlanıyordu. Hızlı bir hareketle başörtüsünü çözüp uçlarını arkaya atıverdi. Yanı başındaki üç ayağı üzerinde güçlkle duran sehpayı dayandı. Üzerine yapışmış sessizlikle köşesinde cansız gibi oturan eşine baktı; yüzünde kasvetli bir ciddiyet vardı, çenesi aşağı sarkmıştı, dudakları hafif aralıktı. Hatice Hanım'ın yüzünü yorgun bir yumuşaklık kapladı, içi her zamankinden daha büyük bir huzursuzlukla doldu. Onsuz bir hayata tahammülü olamayacağını düşündü. “Keşke bu sefer de sabretseydim! Ne derse deseydi, ben bir şey demeseydim!” diye hayıflandı. Daha fazla dayanamadı, kalktı. Gözlerini Osman Efendi'den ayırmayarak kararsız ve çekingen adımlarla yaklaştı, munis bir ses ve derin sevgisini belli eden bakışlarıyla; “Niye böyle sessiz sessiz duruyorsun, hasta mısın bey?” diye sordu.

Bu soruyla yankılanan üstü örtülü uzlaşma isteği bir müddet havada asılı kaldı. Osman Efendi katı, düşünceli bakışlarını dışarıda oynayan çocuklardan ayırmadan içini çekti, alnındaki çizgiler daha derinleşti, kollarını gergin bir şekilde iki yana açtı, ölçülü olmaya çalışan ama gök gürültüsünü andıran sesiyile; “Yok hanım yook! Şimdi anladım, ben bu evde istenmiyorum!” dedi.

Tuhaf ve sorgulayan bakışlarla eşini süzdükten sonra gözleri uzaktaki meçhul bir noktaya sabitlendi. Tabilikten uzak soğukkanlılık ifadesi vardı yüzünde.

Hatice Hanım üzerine saplanan kelimelerle öylece kalakaldı, içindeki mekşenin yaprakları döküldü, yüzünde küçük çocuklara ait hayret ifadesi belirdi. Her ikisi için de zor olan bu anın geçip bitmesini istiyordu. Eşinin zihnine musallat olan bu uğursuz düşüncüyü bir an önce oradan kovmak, gönlünü almak istedi. Müşfik bir ses tonuyla sordu: “Olur mu öyle şey bey? İnsan kendi evinde istenmez mi?”

Yerde boş boş yatan minderi aldı, eşinin ayağını kaldırıp altına koydu.

Pencerenin öbür tarafına yağmur damlaları düşmeye başladı. Pervazın önündeki iki karınca ıslanmamak için adımlarını sıklaştırarak köşedeki kırk yıllık yuvaya doğru ilerlediler. Dışarıda bekleyen serinletici rüzgâr taşıdığı hanımeli kokusuyla odaya doldu, Hatice Hanım'ın dudaklarında kupkuru, yarım bir gülümseme vardı. ❧

İBRAHİM ARPACI

KORİDOR

Aklımdaki soru işaretlerine bir cevap ararken, annem sırtını sobaya vermiş olur, beni fark etmezdi bile. Ara ara gözleri sabitlenir öne arkaya doğru gidip gelirdi. O kadar ki kendinden geçerd; o an eline kıymık batsa zombiler gibi kanı akmayacak derdim. Bir müddet sonra duraksardı. Başının sabitlendiği yerde teskinleşirdi. Neyin var dediğimde: hiiç işte, hiiç...

Kısa bir süre hiçleşirdi; kendi kendiyile... Ne yapacağımı bilemezdim. Gözümde biriken kan ve güneş... Sonra dürülüp dürülüp yine güneş... Diye başlayan yeminlerin ağırlığı kadar olurdu bedenim.

Oysa!

Kim kimin hülyasını hiçler. Bilmezdim.

Ölümlü bir melek gibiydi benim annem. Gözü boşluğu kestiğinde sonsuzluk vadeden bembeyaz sular dökülürdü eteklerinden. Mutlu olduğunda yüzünde cenneti, babamın ismi geçtiğinde ise cehennem ateşi dökülürdü dilinden.

Annemin cehennemi babam...

Babam konusu açıldığında o açık mavi gözleri, göz yuvasından taşacak kadar büyüdü. Sonrada gözyaşı olarak göz torbalarından aşağı doğru inerdi. Koşar adım hızlanır, beni bir çocukmuşum gibi yanaştırıp yatağa koyardı.

Hastaneden taburcu olduğumda kan ter içinde kalmış annemin beni tutup sırtına almasından anlamıştım, babamı artık bir daha göremeyeceğimi. O gün babam gelmeliydi beni almaya. Gelmedi. O kazadan sonra hiç görmedim. Evi terk etti. Annemin o günden sonra yüzü hiç cennet olmadı. "Neyin var dediğimde," benimle hep hiçleşmeyi tercih etti. Ben de o vakte kadar ki gördüğüm rüyalara küstüm. Annem kasımpatılara küstü. Bir vakit sonra pence-re kenarlarında bir bir kurudular. Kalktığımda bir gün, yoklardı. Karyolama kadar gelen soframın bana sunduğu bir önceki gün yediklerimden farksızdı. Göğüs kafesindeki kemik sayıları sayılabilen bir çocuğun yedikleri ne olabilirdi en fazla? Bilseydim babam ve annem ile son yemeğimizin o kazadan bir gün önce olduğunu, ebeveynlerimin tabaklarındaki yemeklerin bitmemesi için dua ederdim. Duanın rabbine bir kez daha iman ederdim.

İman ederdim dar sokakların upuzun menzillerine. İman ederdim mesafelerin kutsiyetine; İsa'nın kat ettiği binler kilometrelere. Zamanın mahdut tariklerine... Gittiği bilinen seyyahların ayaklarına bulaşmış yorgun tozlarına.

O kadar ki iman ederdim zerrenin yaratıcısı beni en imanlı olduğum, şükürüne rabita duyduğum ayaklarımdan yoksun bırakmasını diye.

Olmadı. Babam hiç gelmedi. O sene kış uzun sürdü. Annem kışı, sırtını sobaya vererek geçirdi. O günden sonra iman ettiklerime bir kez daha iman ettim. Kadere, ardından gelecek kazaya, neticesinde kedere... Kederlerin ise iman edilen kaderle hoşnut kılınabileceğine...

Kararan geceye diye edilen tüm yeminlerin karartının çöktüğü geceye bir uyarı olduğunu, gecenin bir yarısı nereye gider insan diye düşünürken, tüm buhranlı gecelerin Arasat'taki insan için olduğunu anladım. Annemin Araf ta kalan-olduğunu...

Babam bir vakit, ölümler şehrinde bahsetmişti bana. Kapkara bir yer hayal ediyordum. Oysa annem, “karanlıklar insanların korkularıdır. İnsan ölümler şehrine vardığında tüm endişeleri boşa çıkmıştır; bu yüzden, “endişenin olmadığı yerler karanlık değildir” diyordu.

Karanlık nedir öyleyse anne” dediğimde, Annem yine o bilinmedik annelik savletiyle, “babam karanlık oğlum” derdi. “Babam eve geç geldiği için mi?”

Demezdi bir şey. Öyle mi anne; de bana bir şey!

Demezdi.

Annem bir şey demeyince, gölgesi olmayan göz torbalarım serinlikten uzak, gözlerimle ağlaşıp eğleşir, sonra göz kıyıları kalp tenesirimin önünde hastane kokularına karışırdı. O vakit anladım babamın o ecel denilen yazgının içinde kaybolduğunu. Anladım bizi neden terk ettiğini.

Aklım hala o hastanede odasından dışarı doğru bakan koridordaydı. Babam o gün gelip hadi kalk beraber yürüyelim demeliydi. Babam gelseymiş ben o yataktan kalkıp yürüyerek eve gidecektim. Ama annem sırtladığında beni, o kadar ki ağladım! “Neyin var oğlum” dediğinde, Hiç işte; hiçledim.

O gün ne olduysa annemin sırtında yere basamayan ayaklarımdan önünde oldu. Göğsümden bir delik açıldı. Pıt pıt yere döküldü. Dökülen neydi bilemedim. Bütün mahalle dökülenleri teslim etmek için o aralar sık sık bize gelip gittiler. Eve geldiğimiz gün öğrenmişler mahalledekiler babamın beni gelip almadığını. Ne düşündüler kim bilir?

Pek dışarı çıkmak istemiyordum. Babamdan ötürü galiba... İnsan başka kimle dışarı çıkmak ister ki? Annem ile mi? Hayır annem çok hasta. Sırtını sobaya verse de artık nafi! İğne vuruluyor. Soba kâr etmiyor oğlum” dedi dün akşam; öksürüyor. O öksürdüğü aklım babama gidiyor. 5 yaşlarındaydım. O gece ateşim çıkmıştı. Öksürmekten göğsüm çıkacak gibiydi. Babam o gün sabaha kadar hastanede başımın ucunda durdu. Bana kendi çocukluğundan sonra yaptıkları mahalle maçlarından, hayallerinden; büyüyünce yap-

mak istediği amaçlarından bahsetti. Çok geçmemiş, 1 yıl sonra dedem babamı çalışmak için Amasya'ya amcaların yanına yollamış. Kırmızı ilden tuğla yapıyorlarmış. şimdikinden daha zormuş. Oradan da askere gitmiş. Geldiğinde ise, dedem uzak bir akrabasının kızı olan, annemle evlendirmiş, Sonra buraya, Bursa'ya taşınmışlar.

şimdi daha iyi anlıyorum, o gün hastaneden dönerken göğsümden dklenin ne olduğunu... O güne değin ki mutluluklarım kanıma karışmış. Babam gelip beni o gün almadığı için, hepsi bir bir dklmüşler göğsümden. Mahalledekilerde yitirdiğim mutluluklarıma teselli olmak için gelmişler.

Artık babamı beklemiyorum, gelmeyecek. O gün göğsümden geçmişin güzel hatıraları dökülürken, babamın göğsünden dökülen ben olmuşum... ❧

İSMAİL ISPARTA

MEDENİYET

İhtiyar yük beygiri Sarıkız, o gün sahibinin sigara almak için bakkala gittiği sırada yol kenarına pislerken, aslında büyük bir medeniyetin temellerini attığının farkında değildi.

Medeniyetin ilk sakini bu mümbit topraklara üç gün sonra teşrif etti. Bu; kımıl kımıl, beyaz bir kurtçuktu. Onu daha sonra diğer kurtçuklar izledi. Üç gün öncesine kadar hiçbir canlının yaşamadığı bu yerler, şimdi onlarca kurtçukla dolup taşıyordu. Her biri amaçsızca sağa sola devinip duruyor, büyük bir merakla yeni yerleşim yerlerini keşfetmeye çalışıyordu. Ama niçin gelmişlerdi buraya; omurgasızca hareket edip durmaktan başka ne yapabilirlerdi? Bu cevapsız sorular, zamanla bütün kurtlarda bir rahatsızlık oluşturmaya başladı. Sonunda Manduk’a – buraya bu ismi vermişlerdi – ilk ayak basan büyük, beyaz kurt öne atıldı ve “arkadaşlar!” dedi. Sesinde, buraya ilk gelen kişi olmanın verdiği özgüven vardı.

“Yeter artık amaçsızca yaşadığımız! Yaşantımıza bir düzen vermenin zamanı geldi. Manduk’umuzun suları lezzetli, toprağı bereketli; beraber çalışıp kazanalım.”

“İyi söylüyorsun da...” dedi, kalabalığın içinde yaşlı, siyah bir kurt. “Nasıl olacak bütün bunlar? Vahşice devinip durmaktan başka bildiğimiz bir şey yok bizim.”

“Bütün bunlar...” dedi, tekrar büyük kurt. “Çok başlılıktan kaynaklanıyor. Önce bir lider seçmemiz lazım.”

Kalabalığın içinden bir diğer kurt “Manduk’a ilk gelen sensin, bu işi sa-dece sen yapabilirsin” dedi.

Ötekiler de “sen yapabilirsin!” diyerek onayladı.

Büyük kurdun ilk işi, yakın çevresinden, yapacağı işlerde kendisine yardımcı olması amacıyla bir yönetim kurulu oluşturmak oldu. Kurul, tüm kurtlar arasında bir iş bölümü yaptı. Kimi kurtlar yol yapacak; kimileri sapla samanı, yoncayla yulafı birbirinden ayıracak; kimisi de elde edilen yiyecekleri zahire ambarlarına taşıyacaktı. Başiboş yaşam artık son bulmuştu. Mutluydu herkes. Ancak bazı kurtlar kendilerine verilen işi beğenmiyor veya verilen yiyeceğı az buluyordu. Bu durum kurtlar arasında bazen çatlak seslerin çıkmasına neden oluyordu. Bu yüzden büyük kurt önderliğindeki yönetim kurulu

bir güvenlik birimi oluşturmaya karar verdi. Güvenlik biriminin sivri dikenlerden silahları olacaktı. Birimin bir kısmı da büyük kurt ve yönetim kurulu üyelerini koruyacaktı. Ayrıca ticareti canlandırmak amacıyla değiş tokuş yerine tarenin kullanılmaya başlanması da bu dönemde oldu.

Manduk zamanla modern bir kent görünümüne büründü. Geniş yollar, pırıl pırıl evler yapılmış; ihtiyar kurtlara bakmak amacıyla bakımevleri, küçük kurtlara sapla samanı birbirinden ayırt etmeyi öğretmek amacıyla eğitimevleri, güvenlik güçlerinin diken ihtiyacını karşılamak amacıyla dikenevleri kurulmuştu. Ayrıca kurtların kişisel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kısaca AVY denilen alma verme yerlerinin açılması ve tarenin değer kaybetmemesi için tankilerde toplanması yine bu dönemde olmuştu.

Artık herkesin yüzü gülüyordu. Gerçi tare kazanmak biraz yoruyordu ama kazandıklarını AVY’lerde harcarken tüm yorgunlukları kaybolup gidiyordu.

Bu mutlu tablo, alacak verecek meselesi yüzünden siyah bir kurdun beyaz kurt tarafında ısırılıp öldürülmesiyle bozuldu. Bu olay, uzun süredir varlığını hissettiren siyah beyaz çatışmasını gün yüzüne çıkardı. Siyah kurtlar günlerce eylem yaptı. AVY ve tankileri yakarak suçluların cezalandırılmasını istedi. Ancak bu isyan, siyah kurtlara gizliden gizliye düşmanlık besleyen büyük, beyaz kurdun emriyle kanlı bir şekilde bastırıldı. Birçok siyah kurdun karnı dikenlerle delik deşik edildi. Geri kalanlarsa ülkenin en çorak yeri olan Doğu Manduk’a sürgün edildi.

Siyahlar zamanla burada beyaz kurtlardan bağımsız bir ülke kurdular. Ancak büyük kurt önderliğindeki yönetim kurulu, siyahların peşini bırakmadı. Yeni ülkenin ileride kendileri için bir tehdit oluşturacağını düşündüklerinden dolayı, ajanları vasıtasıyla ülke içinde karışıklık çıkarmaya başladılar. Sonunda siyah kurtların ülkesinde iç savaş patlak verdi. Hepsi de birbirini acımasızca dişliyor, beyazların ülkesinden satın aldıkları sivri dikenlerle birbirlerinin karınlarını delik deşik ediyorlardı. Siyah kurtların çoğu ölmüştü. Geriye kalan üç beş tanesini de beyazların güvenlik güçleri halletmişti.

Tüm beyazlar bu başarıyı coşkuyla karşılamıştı. Manduk’un tek hâkimi yine onlar olmuştu. Ancak bu olanlara üzülenler de yok değildi. Özellikle bakımevinde kalan yaşlı kurtlar yaşananlardan büyük bir endişe duyuyordu. Bazen içlerinden birisi kalabalıkların karşısına geçiyor “ey beyaz kurtlar ülkesi!” diye haykırıyordu.

“Bu Manduk bir pislikten ibaret. Başınızı biraz dışarı çıkarıp temiz hava alsanız, etrafınızı saran iğrençliklerin farkına varırsınız. Görgüsüzce yiyip içmekten, birbirinizin karnını deşmekten başka bildiğiniz bir şey yok. Aklınızı başınıza alın. Yakında Manduk diye bir şey kalmayacak; suyu çekilecek ve her parçası sizin ölülerinizle beraber bir kül gibi sağa sola savrulacak.”

Ancak bu sözlere oradakiler sadece gülüp geçiyordu.

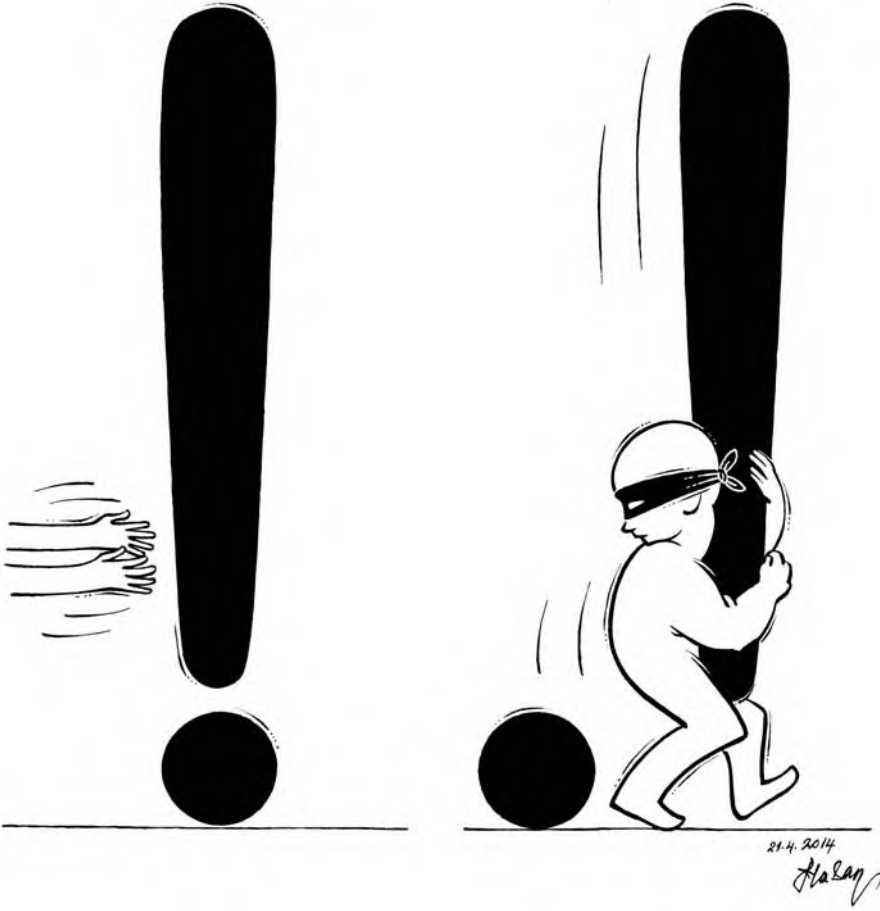
Zaman hızla ilerliyor, bütün kurtlar Manduk'u kalkındırmak için çalışıyor çalışıyordu. Son zamanlarda gelir dağılımındaki adaletsizlik, kurtlar arasında çeşitli dedikoduların oluşmasına neden olmuştu. Özellikle yönetim kurulu üyelerinin çok yüksek olan aylık tareleri, artık çoğu kurdun dillendirdiği bir mesele haline gelmişti. Bir gün büyük kurdun halka hitap ettiği sırada, genç bir kurt bunu dile getirdi. Diğer kurtlar da onu destekledi. Büyük kurt halka gözdağı vermek amacıyla genç kurdu hemen orada öldürttü. Bu durum oradakilerin tepkisini çekti. Zaman içinde yönetimle halk birbirinden kopmaya başladı. Gün geçtikçe yönetimin halk üzerindeki baskısı daha da artıyordu. Bu arada Manduk'un doğal kaynakları da yavaş yavaş tükenmeye başlamıştı. Bu yüzden yönetim verilen tareleri daha da azaltmış, çalışma saatlerini ise artırmıştı.

Sonunda tüm kurtlar, büyük kurtla görüşmesi için aralarından bir temsilci seçmeye karar verdi. Temsilci büyük kurdun huzuruna çıkarak gelir dağılımındaki adaletsizliği, uzayıp giden çalışma saatlerini, bu yüzden halkta oluşan isyan düşüncesini bir bir anlattı. Büyük kurt buna çok sinirlendi. Bu nasıl haddini bilmezlikti. Herkese o kadar tare vermesine rağmen! Bir de tutup temsilci göndermişlerdi. Temsilciyi hemen orada öldürttü. Bu durum halk arasındaki isyan fitilini ateşledi. Öfkeli kurtlar gizli gizli hazırladıkları sivri dikenlerle güvenlik güçlerine saldırdı. Güvenlik güçlerinin bu saldırılara cevabı çok sert oldu. Her yer kan gölüne döndü, kurtların büyük bir kısmı ölmüştü.

Bu arada kuraklık iyice şiddetlenmişti. Zahire ambarlarının içi boşalmış, tüm tanki ve AVY'ler yıkılmış, koca Manduk bir kül yığımına dönmüştü. Katliamdan kurtulan kurtlar açlıktan teker teker can veriyordu. Ancak büyük kurt ve yönetim kurulundakiler yedek depolarda sakladıkları yiyecekler sayesinde sağ kalmayı başarmıştı. Ne var ki, zaman gelmiş, onlar da tükenmişti. Şimdi tüm kurtlar açlığın verdiği gözü dönmüştüyle birbirine bakıyordu. Sonunda birbirlerini yemeye başladılar. Eskinin sıkı dostları şimdi acımasızca birbirinin etini ısıırıyordu...

O sırada yağmur yağmaya başladı ve Manduk Medeniyetinden arta kalan parçalar yağmur sularıyla beraber, ilerideki kanalizasyon çukuruna döküldü. ❷

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

DOSYA
ÇAĞDAŞ GAGAUZ ÖYKÜSÜ

COĞRAFYAMIZIN ÇAĞDAŞ ÖYKÜLERİ

Bugüne dek, *Heceöykü*'nün çeşitli sayılarında, Balkanlardan Ortadoğuya on dört ülkenin çağdaş öyküsünü on sekiz dosya halinde Türk edebiyatının gündemine taşımaya çalıştık. Bu dosyalarımızla coğrafyamızın edebiyat birikimini taramaya ve Türk edebiyatının birikimine eklemlemeye devam edeceğiz. Filistin, Suriye, Mısır, İran, Cezayir, Kürt, Afganistan, Pakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Tataristan gibi ülkelerin öykülerini, bazen bir, bazen de ikişer dosya hâlinde yayımladık.

Bu dosyalardan dördünü de; Kırgızistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan öykülerini eklerle zenginleştirerek kitap olarak Hece Yayınları arasında yayımladık. Bu kitaplar ayrıca ilgi de gördü.

Heceöykü'nün elimizdeki 63. sayısında ise çağdaş Gagauz öyküsünü geniş bir dosya olarak yayımlıyor ve beğeneceğinizi umuyoruz.

Gagauz Türkleri, Türkçe konuşup yazan bir topluluk. Hatta Anadolu Türkçesiyle konuşuyor ve yazıyorlar. Her dosyamızda olduğu gibi ülkenin edebiyatını ve öyküsünü tanıtmayı amaçlayan bir makale, hâlâ yazan bir yazarla yapılan söyleşi ve ülkedeki öykü türünü temsil edebilecek yazarlardan seçilen öykülerden oluşuyor dosyamız.

Bu dosyadaki metinlerden de görüleceği gibi Gagauz öyküsünün iki özelliği var. Birisi Türkçesiyle ilgili. Bu dil özelliğinin yeterince görülebilmesi amacıyla öyküler üzerinde tam bir çeviri işlemi yapılmadı. Hatta Gagauz Türkçesiyle yazılan bir metnin Anadolu Türkçesinin de dil tadını verebileceğini gösterebilmek amacıyla bazen cümle yapıları, bazen deyimler, sözcükler ve halk dilinin ifade biçimleri korunmaya çalışıldı. Yer yer bazı sözcüklerin araç içinde açıklama ve anlamlarını verme gereği duyduğumuz da oldu. İkincisi, modern öykü tekniği açısından bakıldığında kusurlar olmakla birlikte, öykülerdeki destansı anlatımın da tadını bulacağınızı umuyoruz

Dosyanın hazırlanmasında büyük emeği geçen ve öyküleri çeviren Güllü Karanfil'e teşekkür ederiz.

Heceöykü'nün yeni sayılarında ve çok daha güzel dosyalarında buluşmak dileğiyle...✍

HECEÖYKÜ

GÜLLÜ KARANFİL

GAGAUZ EDEBİYATINDA ÖYKÜ

Dilsiz halk olmaz. Bu bir önermedir. Edebiyatsız da halk olmaz. Eğer bir halkın edebiyatı yoksa o halk asemile olmaya, başka halklara karışmaya hazır demektir. Çünkü edebiyat tarihle beraberdir. Çünkü edebiyat güzel dile yazılmış bir tarihtir.

Gagauz öyküsü konusunu açmak için kısaca Gagauzların tarihinden ve dilinden bahsetmek gerektiğini düşünüyorum. Gagauzlar, toplu olarak Moldova Cumhuriyeti'nin güney tarafında, Bucak denilen bir arazide, Gagauz Özerk Bölgesi'nde yaşamaktadır. Gagauzlar Moldova nüfusunun %4'ünü teşkil etmektedir. Sayıları 170 000 civarında olan bu halkın dili Anadolu Türkçesi'ne çok yakındır. Gagauzlar Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlıdır ve tam sayısı 300 000 civarındadır.

Gagauzların kökeniyle ilgili çok tartışmalar oldu ve hâlâ da devam etmektedir. Bu tartışmaların 20'den fazla versiyonu mevcuttur.

Yabancı tarihçiler kendilerine uygun bir tarih yazdı. Aslında Gagauz dilinin, folklorunun, kültürünün, fizyolojik yapısının vs. incelenmesi Gagauzların Türk olduklarını ispatlamaktadır.

Bazı kaynaklar Gagauzlar'ın Müslüman Osmanlı Devletinden kaçtığını söylerken bazıları da Rus-Türk savaşlarından dolayı Balkanlar'ı bıraktığını yazıyorlar. Basarabiya'ya ilk göçler 1780 yıllarında başlamıştır ve 1812'ye kadar devam etmiştir. Rusya İmparatoriçesi Ekaterina Basarabya'dan, doğdukları yurtlarından Nogay Türklerini sürgün eder ve yerlerine Gagauz Türklerini yerleştirir. Bu topraklarda yurt kurmuştur Gagauzlar. Çadır kasabasında 1861'da Gagauz Millî Lideri din adamı Mihail Çakir doğdu. O zamanlarda Rus İmparatoruna mektup yazar; Moldovan ve Gagauzlar için ana dilinde eğitim almaları gerektiğini yazar. İki halk için de derslikler, sözlükler hazırlar.

1918'den 1940'a kadar Basarabya toprakları Romanya İmparatorluğuna geçer. Burada Türkiye Türkleriyle 18 yy. sonunda kopan bağ yeniden canlanır. Romanyadaki Türkiye Büyükelçisi Hamdullah Subhi Tanrıöver Gagauzlara özel bir duygular besliyor. Romanya Yönetimine danışılıyor ve Gagauz köy okullarında Türk dili dersi verilmeğe başlıyor. Türkiyeden kitaplar getiriliyor. Öğretmenler gönderiliyor.

1940 yılında Molotov-Ribentrop antlaşmasına göre bugünkü Moldova Gagauzlar'la birlikte Sovyetler Birliği'ne giriyor. O yıllarda rejime uyum sağlamayanlar Sibiryaya sürgün ediliyor. 1941 yılında başlayan savaş, Romanya Krallığı'nda zorluk ve yoksulluk çeken Gagauzları biraz daha zayıflatıyor. Gagauzların bir kısmı Romanya ordusunda Rusya'ya karşı savaştı, 1944'te de Rus ordusunda Almanya'ya karşı savaştı. Savaştan toparlanamayan halk 1946-1947 yıllarında kuraklık ve yöneticilerin politikası sonucunda büyük bir açlık süreci geçirdi. Halkın üçte biri açlık ve hastalıklardan dolayı hayatlarını itirdi.

Savaştan sonra kolektivizasyon (kolhoz) başlatan Sovyetler Birliği uyum sağlamayan zenginlere sürgün cezası devam etti.

Gagauzlar'a Sovyetlerle birlikte yaşadığımız zamanda Türklere karşı nefret hissi aşılanırken, Stalin'in eliyle sürgün edilmiş halka Stalin'i sevdirebildiler. Savaştan sonra yoksulluk ve cahillik içinde yaşayan, çoğunlukla Rusça'yı bilmeyen Gagauzlar'a Rusya'dan öğretmenler ve diğer bilim dallarında uzmanlar gönderildi. Böylece Gagauzlar'ın içinde Rusça yayılmaya başladı ve bununla kalmayarak resmî yerlerde, okullar vb. yerlerde Gagauzca yasaklandı. Gagauzlar, Gagauzluklar'ından utanmağa başladılar.

Basarabyada ilk Gagauzca edebî yazılar 1960 yıllarında yazılmaya başladı denebilir. Bu yıllara kadar Gagauzlar hiçbir şey yazmadı mı? Yazdı elbet ama bulundukları devletin alfabesiyle yazdılar. Rusya hakimiyetindeyken eski Slav, Romanya hakimiyetinde ise Romen alfabesiyle yazdılar. Gagauzcada bulunan özel seslerin o dillerde olmaması okunuşta zorluk çıkarıyordu. 1908'de Mihail Çakır'ın çıkardığı ilk Gagauzca dini gazete kiril harfları ile 1918'den sonra ise aynı araştırmacı Gagauzca metnleri latin harfları ile yazmağa başladı. Ama bu yazılar edebî eser değildi.

Evet, Çağdaş Gagauz Edebiyatı geçikmiş durumdadır. Bunun sebeplerini araştırırken Prof. Dr. Hülya Argunşah şöyle izah etmektedir: Gagauzlar tarih boyunca siyasî bir birlik oluşturmamışlar, küçük topluluklar halinde değişik ülkelerin siyasî sınırları içerisinde yaşamışlardır. Mensubu oldukları ülkenin diliyle ve alfabesiyle o ülkenin edebiyatına katkıda bulunmuşlardır. Gagauzlar bu topluluklar içerisinde köylü sınıfa mensup olmalarının ve nüfusun azlığı, ana dilde eğitimin olmaması, alfabenin geç verilmesi, edebiyatın geçikmesine sebeplerden bazılarıdır. Bu kısa geçmişte bir roman, on kadar hikaye kitabı, kırka kadar şiir kitabına rastlanmaktadır. (Argunşah, Hülya. 2007: 89-118)

1950 yılında Moskova İlimler Akademisi'nde Gagauzca araştırılmaya başlandı. 1957'de Gagauzca'ya Kiril alfabesi resmîyeti verildi. Sovyetler Birliği'nde yazılarımız yine kirilce oldu. Bu olay Gagauz Edebiyatının bir uyanışı oldu. 1959 Moldova Gagauzlarında *Bucaktan Sesler* adlı ilk kitapta ilk Gagauzca edebî örnekler, halk edebiyatı örnekleri basıldı. Dile ve edebiyata ilgi arttı.

İlk öyküler ve şiirler yazılmaya başladı. Tabiki Yeni Gagauz Edebiyatını Sovyetlerlerin propagandası istila etmişti. O yıllarda çıkan şiir veya öykü kitapları çok ciddi bir sansürden geçiyordu. Basına verilen kitap *lokomotif* olmalıydı. Lokomotif Lenin, Stalin, Kolhoz, Sovyetler Birliği, onun verdiği *güzellikler* demektir. O Lokomotif yoksa o zaman o kitap geri çevrilir ve bunların ilavesi yaptırılır. Tabi kitabın çıkmasını isteyen yazarlar bunu yapmak zorunda kalıyordu.

Öylece Gagauzların 20 yy. ortalarında toplanan Halk Edebiyatının bazı tarihi türkülerinde iki versiyon mevcuttur. Gagauzları araştıran Prof. Dr. Mustafa Argunşah bazı tarihi türkülerin Tahrife uğratıldığını yazıyor (Argunşah, 2007: 173-181).

Yapılan tahriflerin siparişi *yukardan* geldiği âşık, amacı da belli: İki kankardeşi birbirine düşürmek ve Türk tarihini karalamaktır. Sovyetlerde yaşayan Sovyet Gagauz halkını kendi kökünden soğutmak ve uzaklaştırmaktır.

Gagauz edebiyatının folklorla sıkı bağı olduğunu yazmak gerekir. Şiir de öykü de çok sade bir dilde yazılmaktadır. Şiirler mani tarzında yazılmakta, öyküler de de mitoloji, masal tarzı ve masal dili hissedilmektedir.

Lakin Gagauz edebiyatında öykü az gelişmiş bir edebiyat türüdür. “Yeni oluşan genç edebiyatlar için bu durum tipik, normal bir durumdur. Yazarlar kısa edebiyat türleri ile başlar, genelde. Düzyazı daha sonra gelişmeğe başlar.” (P.Çebotar, 33) Edebiyatın gelişmesi okuyucuya bağlıdır. Edebi eserler yayılsa da okuyucu sayısı yok derecesindedir. Bunun da ayrı sebepleri var: Büyük nesil Latin yazılarına hazır değildi, gençlerse genelde kitap ve üstelik Gagauzca kitap okumağa meyilli değiller maalesef.

1986-87 yıllarında okullarda Gagauz Dili ve Edebiyatı dersleri verilmeye başlandı. O olay edebiyatın nefes almasına sebep oldu. Öyle ki 1988 yılından 1990 yılına kadar ağırlıklı olarak şiir ve birkaç öykü Gagauzca kitap basıldı.

Nikolay Babaoğlu kendi köyünde öğretmenlik, okul müdürlüğü yapmış en çok öykü yazar edebiyatçılarından oldu. Kullanılan dil çok basit, sokakta, ailede kullanılan dildir, dialoglar çok canlı, anlamlı ve ilgi çekicidir. Masallardan, efsanelerden ve mitolojilerden esinlenildiği belli. “Legendanın İzinden”, “Karanfiller Açtılar Yeniden”, “Buruk Beyin Eceli”, “Tabet”, “Traktörçülük”, “Gaydacı”, “Ecel”, “Demirçu” yazarın güzel öykülerindendir. Öykülerin dili ata sözleri ve deyimlerle zenginleşir. Konular hayatın ta kendisidir. Kader, keder, sevinç, günlük heyecanlar, mizah... her şey yerli yerindedir. Öykü vasıtası ile zamanı, o zamanlarda insanları rahatsız eden olayları, onların fikirlerini açıkça görüyoruz. Öykü kahramanları köylü insanlardır: çobanlar, çiftçiler vb....

Açlık, 2. Dünya Savaşının getirdiği fakirlik, sürgün konuları Nikolay Babaoğlu’nun 1990’lı yıllardan sonra yazılan öykülerine yansımıştır. *Masal-*

lı Toprak adlı kitapta bu tür öykülere rastlarız. Bu öykülerin bazılarını bu dosyada okuyabilirsiniz. Bu konulardan bahsetmekten önceleri korkuluyordu. Yazarın birçok öykü kitabı ve bir *Tarafımın Pietleri* adlı şiir kitabı var.

Diğer Gagauz yazarı Dimitri Karaçoban, Moskova Edebiyat Enstitüsü mezunudur. Köyüne dönen Dimitri Karaçoban âdeta bir kültür adamı, bir edebiyatçı olarak tanınmaya başlar. Büyük bir misyon da üstlenir. 20. yüzyılın ortaları ama Gagauzların her şeyi, sanatı, şiiri, kültürü dünyadan çok geri kalmıştır. Yazı yok, kitap yok, edebiyat yok, tarih yok. Toparlanmamış folklor var, kendisini korumuş, temiz Gagauz halkı var sadece. O günden itibaren milleti sırtlayan, milletin kültürünü sanatını omuzlayan adam oluyor Dimitri Karaçoban (Karanfil, 2013: 32).

Edebî hayatına şiirle başlayan Karaçoban, daha sonra düz yazı türünde de eser verir. Aslında öykü ve şiir türleri paralell olarak ilerler. Deneme ve öyküleri kısa ve felsefi bakımdan güçlüdür, zengin bir köy diliyle yazılan eserlerdir. Bir sıra öyküleri 1920-1930 yıllarını, tarihi olayları, köylülerin zor durumlarını anlatmaktadır. Bu tür öykülerden biri de *Düşer Yıldız* adlı bir öykü. O yıllarda yaşayan bir Gagauz aileden bahseder, nerede umut, sevinç ve kayıp yanyana yürümektedir. Karaçoban'ın öykülerinin çoğu kendisini anlatmaktadır. Fanatik, Lafın Paası, Yolda karı, Karaspanit, Zlata ve diğer öykü ve denemelerde kendisini tanımak çok kolay.

Gagauz Öyküsüne yeni nefes getiren diğer isim Stepan Bulgar'dır. Karaçoban'ın öğrencisi olan Stepan Bulgar neredeyse öğretmeniyle yarışır. Öykülerin dil ve üslubundan Bulgara ait olduğunu anlar okuyucu. Gagauz edebiyat eleştirmeni Petri Çebotarin tabiriyle, "Gagauz edebiyatında böyle bir şey olmamıştı." Bu yazar da neredeyse tüm yazarlar gibi folklor örneklerinden yararlanmış. Bunun âlâsını Trakalı Öküz öyküsünde görmekteyiz.

Bulgarın, Utasncak, Sıkı Mirçu gibi espirili öyküleri okuyucuyu neşelen-dirir ve aynı zamanda düşündürür.

Bazı öyküleri âdetleri, ananeleri takip ederek yazılmıştır. Mesela, Damga adlı öyküsünde kahraman, bir şiir buluşmasına giderken cenaze yerine uğrar ve orada gördüğü her şeyi anlatır.

Çocuk öyküleri de oldukça azdır. Burada Stepan Bulgar'ın, Todur Marinoğlu'nun adlarını verebiliyoruz. Kendi Köyünde Gagauz Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışan Todur Marinoğlu'nun öykülerin ana hattı çocukları hoşgörülü, cömert, merhametli yetiştirmektedir.

Stepan Bulgarın amacı ise çocuklara öykü vasıtası ile halkın âdetlerini, mitolojisini, kültürünü anlatmaktır.

Evet, maalesef Gagauz öykücülerinin sayıları ve bazılarının da yazdığı öykü sayısı çok azdır: Nikolay Tanasoğlu, Nikolay Babaoğlu, Konstantin Va-

silioğlu, Dimitri Karaçoban, Mariya Kuyumcu (Durbaylo), Stepan Bulgar, Mariya Mercanka (Kapaklı), Stepan Kuroğlu, Saveli Ekonomov, Petri Çebotar, Todur Marinoğlu, Ekaterina Ganeva, Dimitri Kihayoğlu ve diğerleri.

Genelde olarak Gagauz öyküsü, edebiyatımızın 1950’li yıllarda gelişmeye başlamasına rağmen, edebiyat türü olarak hâlâ ikinci derecede bir yerde durmaktadır. İlk sırada duran şiir türünden çok geridedir.

Çoğunlukla folklordan esinlenen öykülerin genel çizgisi halkın yaşanmış hayatını, onun başından geçen olayları anlatmaktadır. Birçoğu ise bioğrafik karakter taşımaktadır.

Öykü türünün gelişmesi için gençlerin arasında Meras Derneği her yıl Şiir ve Öykü Yarışmaları düzenlemektedir. Sonuç olarak Tükenmez Umut Kaynaa ve Akar Sel Gücü adlı iki şiir ve öykü seçkisi bastırıldı. Bu kitaplardan da belli ki yine de öykü türü şiirden çok geridedir. Kendini şimdi deneyen genç öykücülerden Pelageya Filioğlu, Mariya Köse, Nikolay Esir, Viktor Kopuşçu, Alla Büyük, Anjela Mutkoğlu gibi genç yazarlara umudumuzu bağlıyor, Gagauz öyküsünün gelecekte daha güçlü olacağına inanıyoruz. 24

KAYNAKLAR

Hülya Argunşah, *Gagauz Edbiyatı*.

Mustafa Argunşah-HülyaArgunşah. *Gagauz Yazıları*. Türk Ocakları Kayseri Şubesi Yayınları, 2007:89-118

Mustafa Argunşah, *Tahrip Edilen Bir Türk Tarihi ve Bir Türkü*.

Çebotar, Petri, *Gagauzskaya Hudojestvennaya Literatura* /50-80g./ Oçerki. Kişinyov, Ştiinsa, 1993, 33.

Karanfil, Güllü, *Dimitri Karaçoban: Milletini Sirtında Taşıyan Adam*, Balkan Türküsü der. Sayı 5. 2014, 34-38.

MARİYA KAPAKLI İLE GAGAUZ ÖYKÜSÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Güllü KARANFİL

— Sayın Mariya Kapaklı, önce, bize vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz. Heceöykü dergisinin okuyucularına kendinizi tanıtabilir misiniz?

— Gagauziya'nın en tanınmış köyü olan Beşalma'danım. Burada doğdum, büyüdüm, Gagauzluk ruhunu içime çektim. Üniversiteyi bitirdikten sonra doğduğum köyümde öğretmen olarak çalıştım, Gagauz Dili ve Edebiyatı dersleri verdim. Daha sonra Beşalma'da olan meşhur Dimitri Karaçoban adına Müze'de çalıştım. Bugün de bu Müze'de çalışmaktayım. Vatanıma, halkıma, toprağıma âşığım. Her halde bu sevgiden dolayı elime kalemi aldım. Aynı zamanda babamın kızıyım, eşim, anneyim, nineyim.

— Gagauzlar sizi Mercanka gibi tanıyorlar. Bu ad nereden geliyor? Biraz anlatır mısınız?

— Çok dayanıklı, güçlü bir çiçek adıdır Mercanka. Güzün açar ve boz, sarı güzel renk katar. İnsanı sevindirir, umut verir, gözünü okşar. Her halde kendi karakterime bu çiçeği uygun gördüm. Eserlerimi bu takma adla çıkardım.

— Sizin için sanat nedir?

— Sanat, insanı insan eden önemli bir unsurdur. Ruhun gıdasıdır sanat. Kaliteli sanat örnekleri ruhun zor sorularına cevap olur, hayırlı çalışmalara, kahramanca hareketlere motive olabiliyor sanat.

— Biraz kendi eserlerinizden bahseder misiniz?

— Öykülerimin, şiirlerimin temasını hayat ve içimdeki ruhum dikte eder. Eserlerimde kendi dünya görüşüm, düşüncelerim, isteklerim, hayattan beklidiklerim var. Bir kişi eserimi okuyup yüreklendiyse, hayata, insana, kadına, vatana olan bakışında bir müspetlik uyandı ise ne mutlu bana. Demek boşuna yazmamışım.

— Kimlerden ilham aldınız? Kim sizin için örnek oldu?

— Dünya klasik eserlerine çok merak duyuyorum. Elbet yüksek, kaliteli bir söz ustası olmak için çok bilgiler fethetmek gerekir. O zirveye çıkmak gerekir. Ancak zirveye ulaştınca yazdığımız eserlerin kalitesi, kıymeti artar. Bunun için çok çalışmak lazım.

Bu işte örnek aranmamalı. Çünkü ancak hiçbir esere benzemeyen eser, yeni bir eser olur.

— *Eserlerinizle okuyucuya hangi mesajı vermek istediniz?*

— Yazdığım öykülerin pek çoğu kadın dünyasını, onun geçirdiği zor ve sevinçli günleri, fedakarlığını, ahlakını, sonsuz sevgisini, sonsuz gücünü ve aynı zamanda zarıflığını, bilgeliğini açıklamaktadır. İddialıyım, dünya zayıf kadının omuzlarında durur. Yazarken okuyucuyu kendi fikrime, bakışıma bağlamak, illaki onu inandırmak amacını asla izlemiyorum. Ama öyküyü kağıda döktükten sonra, içimde bur umut, bir beklenti oluşuyor. Kimilerinin hayatını değiştirecek, umut, destek olacak, güzel duygularını süsleyecek diye umutla yaşıyorum. Yeni bilgi verebilmek, ufkun genişlenmesine sebep olmak çok şerefli bir yazar için.

— *Öykülerinizden en çok sevdiğiniz hangisidir?*

— Evin küçüğü çok tatlı, çok cazip olduğu gibi benim için de üzerinde çalıştığım, hâli hazırda yüreğimi döktüğüm eserler çok yakın ve yeni doğmadır. Çünkü onlar yazarken ben o olayları yaşıyorum, çünkü onlar hayatın ta kendisidir.

— *İnsanların Gagauz edebiyatına, Gagauzca dergi ve Gazetelere ilgisi nasıl?*

— Gagauzlar da bütün başka halklar gibi kendi dilini sever, onda güzel eserler olacağına inanıyor. Son zamanlar teknoloji gelişince bütün dünyada kitap ve gazete az okunsa bile edebiyat her zaman canlı kalmaktadır. Çünkü ruhun gıdaya ihtiyacı var.

— *Sizce, Gagauz edebiyatının geleceği var mı?*

— Gagauz edebiyatı tükenmez bir kaynaktır. Hiçbir zaman bitmez, çünkü o insanın derinliğinden, onun ruhundan yola çıkıp geliyor. Eğer bu ruh bu kadar zorluklara rağmen korundu ve yaşıyor ise demek o sonsuzdur ve ruh tükenmeyince, edebiyat ta tükenmez diye düşünüyorum. Ama onun kaliteli geleceği için çok çalışmamız gerekiyor. Gençlere öğretmemiz gerekiyor. Onlarla sohbetler, buluşmalar yapmamız gerekiyor. Maalesef, Gagauz edebiyat eleştirmenlerimiz yok. O olmadan edebiyat kalitesinde sorunlar yaşanabiliyor. Ama bunu yeneceğiz diye düşünüyorum.

— *Gagauzlar için bir sürpiz oldu. 2013'te iki kitabınız çıktı. Onlardan bahseder misiniz?*

— Evet, 2013 yılında umut tohumu saydığım küçük çocuklar için bir şiir ve bilmece içerikli ismini de bir çağırış gibi “HAYDİN OKUMAYA” koydum. Bu kitabın bir bölümünde Gagauziya doğumlu Gagauz Ünlü filozof, şair ve yazar Zinovya Duşkovanın Rus Dilinden Gagauzçaya çevirdiğim “Bizimle Beraber Büyüyün, Masallar” kitabı da girdi. Çağdaş roman formatında yazdığım “Menevşeler Çıvgında” adlı eserim 2013'te dünya yüzü gördü. Bu kitapta Bucak'ın tarihi ve 20 yy.da çok çile çekmiş Gagauz kadının acı kaderi.

— İlk kitabınızın ismi de enteresan; *Baht Nazı*. İki kelime de eski ve neredeyse hiç kullanılmamakta. Neden eski kelimeleri kullanıyorsunuz?

— Bu iki kelime de bizim sözlüğümüzde mevcut. Onlar pasif kullanılan kelimelerin arasında bulunmakta ve unutulmaktadır. Lakin bu iki kelimeyi kaybetmemek, onları yeniden topluma kazandırmak için böyle ad vermeyi tercih ettim.

— *Sizce, edebiyatımızı geliştirmek için ne yapılmalı?*

— Maalesef, şehirlerde gagauz ailelerin bir çoğunda dil kullanılmıyor. Bu bir problemdir. Bu problem azınlık halinde yaşayan bütün Türklerde var. Gagauz edebiyatı gelişsin, yaşasın diye küçüklere dilimizi sevdirmek lazım. Bu çok önemli. Masallar, öyküler anlatarak çocuklarımızı terbiye etsek, dile, edebiyata sevgi yaranır. Yarandı ise de hiçbir zaman azalmaz, diye düşünüyorum. Öylece gençlerin arasından yazar da çıkar okuyucu da.

— *Türk edebiyatından tanıdığınız yazar ve şairler var mı?*

— Türk edebiyatı ile çoktan tanış oldum. Çok seviyorum ve okuyorum. Aklımda kalanlar şunlar: Ömer Hayyam *Rubailer*; Reşat Nuri Güntekin *Yaprak Dökümü*; Ayşe Kulin *Veda*; Ömer Seyfettin *Öyküler*; Zülfü Livaneli *Serenad*, *Engereğin Gözü*; Refik Özdek'in Rusçadan Türkçeye çevirdiği Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* romanı. Gagauz araştırmacı ve bilim adamları Mustafa ve Hülya Argunşah çiftinin *Gagauzca Yazılar* kitabını büyük bir zevkle okudum. Dil ve edebiyat üzerine yapılan araştırmaların dili Gagauz Türkçesine çok yakın.

— *Sizce, Gagauz-Türk edebiyatı ilişkilerinin devamı için ne yapmak gerekiyor?*

— Yazar ve şairlerin buluşmaları düzenlenmeli. Dergilerimizde Türkçe edebi örnekler verilmeli. Bizim eserler de Türkiye dergilerinde basılmalı. Birbirlerimizin eserlerinden haberdar olmalıyız. Öykü gibi eserler hayatı, halkın geçirdiği zorluk ve hoş günleri anlatıyor. Böylece kardeş halklar birbirini tanır, yazarlar da arkadaşlık eder. Eserlerimizi eleştirmeliyiz, birbirimizin kusurlarını göstermeliyiz ki daha da mükemmel olalım. Gagauz Yurdu'nun başkenti olan Komrat şehrindeki kütüphanede her türlü kitap var: Ansiklopedi, Roman, Öykü, Şiir vs... Türk edebiyatına yolumuz buradan açılıyor.

— *Sizin iki yeni çıkan kitabınız Gagauz halkına hayırlı olsun! Sayın Mercanka, sohbet için çok teşekkür eder, yaradıcılık uğrunda başarılar dilerim.* ❧

DİMİTRİ KARAÇOBAN

KELİME KIYAMETİ

Filolog Mayıl Fülüb'ün kapısı önünde birkaç kişi yeni yapılmış pınara bakıyorlardı. Biri; “Bu pınar bir buçuk ton su alacak”; diğeri “iki” diyorlardı, üçüncüsü ise onlara tepki vererek: Bahse giriyorum! Bu pınar bir tondan ziyade (fazla) almayacak, dar ve derin değil. Aynısı Hopzup Luka'da da var, üç kova ile doluyor.

— Ama usta, en az iki buçuk ton alacağını söyledi, dedi Mayıl Fülüp.

— Lalacı mı? O sana bu küpün kırk ton alacağını da söyler. Dinleme o yalancıyı.

— O iyi bir usta, ama pek çok yalan söyler, dedi dördüncüsü. O her halde bugün bacayı da bitirecek sanıyorum... o hızlı çalışıyor.

— Evet, bitireceğini söyledi. Cevap verdi Mayıl; Ama, bir bakalım, o bugün gelecek mi, dün vaftizlik kutlamasına katılacağını söylemişti.

— O her yere yetişiyor, bizim arkadaş!

— Onsuz sofraya, tuzsuz çorba gibi...

— Kafayı dağıtıyor... Teker teker konuştu toplanan kişiler.

Lalacı yarım saatten sonra geldi, giydi çamurlu iş giyimlerini ve çıktı evin çatısına.

— Bugün, Fülüp, bacayı yapıyoruz. Mırmır'ın lülesi gibi tütecek, dedi o çatının üstünde dururken. Zafira sabah turta pişirebilir artık.

Çatıdan biraz geç indi, kovadaki çamuru su ile karıştırıp birkaç tuğla kol-tuğuna alıp yine yukarı çıktı.

— Sana yardım edeyim mi? dedi Mayıl.

— Lazım değil, dedi usta.

— Sen kaç, üstüne çamur düşmesin... Sizin mahalle kalabalık. Buralarda fidan yoktu. Hepsi depremden sonra oldu.

— Sen çalış, be Lalacı! Boş boş konuşma. Sokaktan geçen biri bağırdı.

— Sen daha tez, çarıkların yırtılmadan git, rezil olursun, diye cevap verdi Lalacı.

O kovayı bir yere telle iliştiirdi, güzel tuğlayı seçti.

— Sizin bu sokak geç uyanıyor. Tembeller! Bu vakit mi işe gidiliyor? Mari Limonka, sen niçin selam vermiyorsun, mari? Koş koş! Bak, ayaklarını ezme!..

Avlunun boyuna toplandı birkaç çocuk.

— Hey, yavrular, ya yok olun buradan! Çiğneye çiğneye samanları çürüt-tüler, keratalar... Sen kimin oğlusun, be? Deden “Pirku” masalını anlatıyor mu sana?... Hani tekerleri kabaktan olan eşek arabasında gezen Pirkuyu anlatıyor mu? Büyüyünce, beni rakı ile ziyaret edecen mi?

Çocuklar açık ağızla durup dinliyorlardı çatıya bakarak, daha sonra kollarını savurarak zıplamağa başladılar ve o masaldaki eşek arabasında bir gezi-ye çıkar gibi ortadan kayboldular. Sokak hiç boşalmazdı. İleri geri insanlar geçiyordu. Çatıdan da Lalacı’nın sesi geliyordu:

— Nereye, nereye? Yavaş git be! “Bu benim vaftiz babam, öpeyim onun elini” demeden nereye, tava gibi uçuyorsun. Yarım yıl geçti artık, sen hâlâ gelin getiremedin. Az önce buradan bir kız geçti, ehee! Saçı, şöyle!.. Ne yapıp ne etsek de onu eve getirsek... Bak, zira onu da kaybedecen ve yine ba-na gelip: “Bana, kız bul” deme... Bir zamanlar ben yirmi yaşındaydım. Rüz-gâr eser, değirmen döner. Bir çuval temiz buğday doldurdum, un öğüt-tüm...Acelen mi var? Hayde git o zaman. Böyle zor yaşayacaksınız... İşte bak, daha bir güzel geçiyor, kaşlarını rastıkla boyamış. Neden “kolay gele”, demiyorsun, mari? Yanaklara bak, çukur çukur!.. Ona baka baka ensem tu-tuldu!.. Neden o kadar alma almışsın, mari? Sen işe mi gidiyorsun yoksa lise-ye mi? Bak, daha bir gezintici. Hiç evde durmaz, hep mahalleleri gezer. Ne-reye yine, eski ortak?

— Ne, benim derdim mi yok sanıyorsun? İşime gidiyorum. Sen ise hep pa-rayı çoraba topluyorsun... Bak, sıçanlar yemesin.

— Yiyecek, çorap tatlı değil ki... Yoluna devam eden ortağı bağırdı.

Geçerler karı-koca.

— Ya bunlara bak, ya! Oğul çalışıyor iki kişi yerine, onlar ise Gongu ile Fıta, gezi geziyorlar. Sizin için özel bayram mı var bugün? Cumartesi al ka-rını, çocuklarını götür Smayıla, Kara Denize. Şindi ise git koyunları otlat. Dokuz koyunla bütün gün dolaşırsın...

Bir vakit ortalık sessizleşti. Lalacı ılıdayarak çalışıyordu ve sanırsın ken-di kendine, söyleniyordu:

— Ha şimdi buraya bir tahta kakacağız, sonra da bir teneke, isterlerler ise cebimde bükülmüş... Çatıda oturmak, orada çalışmak büyük yürek gerektiri-yor...

Filolog evin ardında durup kendi ustasına zevkle bakıyordu. Lalacı bacak-larını topladı, yüzünü buruşturup aksırdı:

— Tokat açık, cereyan mı var? Hastalanacağım galiba. Ama ölmesem keşke, zira evimin örtüsüne birkaç demet saz almalıyım, biraz yakacak, ha-sır, beş masur...

Sokaktan Mandacı denilen iri adam geçiyor.

— Ne yapıyorsun, Lalacı? Var mı daha onlardan? diye seslendi Mandacı.

— Azalıyoruz, azalıyoruz, akran. Birkaç kişi kaldık. Yeni bir kanun çıkarmış, duydun mu dişsizlere böreğin kaymaklı yerini vereceklermiş? Ben bu ev tepesinde güneşten yandım e! Ufff! Dükkanda şarap yok mu, görmedin mi? Çorbacı (ev sahibi) ancak on litre şarap almış. Ucuzdur diye, önüme karpuz koyuyor. Beni daha iyi beslemekten ise onlar kapının önünü bile süpürttürüyorlar. Gelene geçene şikayet edeceğim vallahi, parasız çalıştırıyorlar. Bir kart horoz koymuşlar bana... Daha dört horozları var. Biri büyük, kalın sesli: “Ugu-guu!”...

Baca işi bitti. Lalacı âletlerini indirdi, merdiveni yerine koydu, elini yüzünü yıkayıp oturdu sofraya başına. Lalacı tokmuş gibi acelesiz söyledi:

— Yemeğe yine ne gerek vardı ama koymuşsunuz, yeyelim, dedim.

Pınarı yaparken günde iki defa yemek veriliyordu. Bugün ise akşam vaf-tiz yemeğinden geldi diye yemek yemedi, şarap içmedi. Şimdi o lezzetle iki bardak şarap içti, tabağındaki salatayı yedi, birkaç lokma lahana yemeğinden aldı. Üçüncü bardak şarabı içtikten sonra elini kavrulmuş bibere uzattı: Bu çok acıdır, belli.

Acısız sofraya hiç oturmuyoruz.

Yedikten sonra o kalkıp, saçığının altından çıktı.

— Şimdi artık marşı da çalabiliriz. Pınar çatlamadı mı? Çatlamayacak da. Sabah hafiften onun duvarlarını yıkayıp doldurun.

Zafira para cüzdanı ile geldi:

— Üç gün oldu soruyoruz, hep söylemiyorsun, ne kadar iş hakkı alacaksın. Lalacı tırnağı ile elindeki keşiğin kabuğunu hafifçe kazıdı:

— Elli, elli, parası belli. Parmaklarım fıçı burgusu gibi olmuş... Ben insanın derisini soymayı sevmiyorum. Kaçına ev yaptım, fırın yaptım, sorun, birinden fazla para aldım mı? Yirmi pınar yapmışılığı var... Peltek Marku'ya ev yaptım, Vanuş Anka'yadakiler. Siz de ne yaptığımı biliyorsunuz... 210 ruble... Fazlasını almam.

Mayılların hesabına göre, iş 150 rubleye mal olmalıydı. Zafira uzun uzun baktı kocasına, açtı cüzdanı, sayıp parayı verdi.

— Sağ olun, dedi Lalacı, kirli iş elbiselerini çuvala koyup, güzel yüzünde gülücükler uçuyordu.

Ustayı yolcu ettikten sonra Mayıl karısı ile yeni düzülen güzellikleri bakmaya gittiler.

— Her şey çok iyi de, 60 ruble fazla aldı, dertli dertli söyledi Zafira.

— 60 ruble... Boş ver. Sen kelime kıymeti nedir biliyor musun? Nasıl güzel konuşuyor o? Alsın ne kadar isterse... sedeftir, pırlantadır, altındır onun kelimeleri! dedi filolog.

DİMİTRİ KARAÇOBAN

MURMULLAR

Murmullar (garip, kötü, her şeye burnunu sokan insanlar) mı? E-he-he, onlar kimdir biliyor musun, ayol! Nereye bir sopa atsan, hep murmula rast-gelirsin. Issız bir yere gitsen bile iki murmul karşına çıkar. Onlar her yere burunlarını sokar. Biri bir yere girdiyse hepsi girer, kapı kapanmayana kadar. Onların kaldığı otelde kalınmaz. O çocuklar, hergele gibi odalarda koşuyorlar. İnsan üstünden geçiyorlar. Artık gece yarısı, hepsi yatmışlar ama onlar hep daha kaçıyorlar, hangi cehenneme kaçıyorlarsa. Murmullar kimdir mi? Ayol!.. Eh, bazı yerlerde işleri var ama o demek değil ki onlar her yere sokulsunlar.

Evet, geçen hafta Fıstık Yörgi bizim köyde bir ev aldı ve oraya taşındı. Bu adam evine girer girmez... murmullar sürüyle –huu oraya. Fıstık Yörgi nasıl biri ve ne iş yapar? Onlar kötülemeyi sever, insanları mukayese eder... birbirine karşı koyar. Kendi gözünde ise kazığı bile görmezler. Diyelim, Gılka Murmul beşüz leylik keremet almış ve onları çatıya başaşağı koymuş. Kotonok Murmulun da çatısının ardında bir kiremit başaşağı durur. Ne olacak? Öyle de olur, hiç kimse onlara bir şey demez ki... Cılız Murmul karpuzu çattalla yer ve kendisini bilmem kim zanneder.

Ağzı ise serçe tutar gibi hep açık. Hayta Murmul ise? Murmulluğu yapısından belli. O da “p” harfini derken, onun ağzı tıpkı şampanya şişesinden tıkaç fırlar gibi patlıyor. Ya o Sürçek Murmul! Anılmış pasaklı, kirli çıkı. Onun yüz cildi sanki hep ufacık kurumla tıksık. Topukları onun siyah, güz turpu gibi ökçeleri piliç çıkarmışlar kirden... Bu murmulların hepsi sinirli köpekler gibi hep ayaktan kapmak istiyorlar. Kendini her yere sokar, orada buzağısını unutmuş gibi. Git kendi işinle meşgul ol be adam diyorsun, o ise dinler gibi yapar, lakin kendini yine de başksının işine sokar, neler neler söyler...

Ben demiştim ya, köye yeni adam gelince, tam bir murmulluk olan Fıstık Yörgi, heeeeyt incelemeğe, anlatacak bir şeyler olsun. (Biri bir yalan söyler, öbürü başka, üçüncüsü o yalanları süsler, büyütür...) E-ee, bir de baksam avlunun içi murmulla doldu. Murmullar âdeta kaynıyorlar. Etraf onların seslerinden gürliyor. Murmullar giriyor, orada istedikleri kadar dönüyor, sonra sokak dolusu Fıstığı görüyorlar.

Bir gün böyle, iki..., ne kadar dayanmak olur? Yollandım ben Fıstığa doğru. Lazım diye değil, öylesine, murmullara öfkemden, onların yalancı dil-

lerinden ötürü. Bir göreyim dedim. Gidiyorum. Fıstığın evinin bacasından birkaç murmul yavrusu fırladı, aptallar.

Avlunun yanına yetiştim. Bakıyorum, üç murmul Fıstığın yeni avlu kapısını tartışıyor, dayanıklı mı bakıyorlar. Geldi daha dört kişi. Yedi murmul tokadı sallamağa başladı. Ben arka kapıdan avluya geçtim her yer murmul, girip çıkıyorlar içeriden. Oraya nasıl gireceğimi soruyorum. Tenha yerlere sokul, diyorlar. Ama mummullardan nasıl sokulabilirim ki? Kaynıyorlar, herbir köşe onlarla dolu. E-ee, ite kaka, ben de evin her köşesini gezdim. Bir de ne duysam...

— Fıstığa 16 kişi geldik. O gündüz uyuyormuş diyorlar. Gündüz uyumuyor diye iddiaya konduk.

— Uyumuyor, içerden birkaç murmul cevap verdi ve Fıstığa işaret ederek gösterdi. —İşte görün, hâli hazırda uyumuyor. Her helde, biz gittikten sonra uyuyacak...

İşte mummullar böyle bir adamın eksiğini bulmak için kaçınıyorlar. Adamın köye gelişinin üzerinden iki hafta bile geçmedi, onlar ise artık hazır... — O öyleymiş de... Bu böyleymiş de, boş adammış... Ben ise Fıstığı her yerde arkaya alıyorum (savunuyorum): “Niçin o boş adamdır, ondan bir şey olmaz, diyorsunuz be? Niçin ondan adam olmaz, diyorsunuz? O da bir can. O da bir azizin adını taşıyor. Adamın lafı yola ize geliyor, akli yerinde... Böyle kafa çok alar. Ben anlarım, kim kaç gram çeker ve kaç para yapar...” Ben her yerde Fıstığı izlediğimi ve onun hiçbir kusurunu bulamadığımı söyleyeceğim. O benim ne yanımla, ne peşim ama bence, adam her taraftan lüks bir adam. Sade eğri kırkar bıyığını ve başına kaba yünden dokumuş çirkin bir şapka giyinir? Daha bir iş var ama o da yok gibi... İşte bu sade bir iki kusur onda var... Ben herkese; “Eğer bu kusurları mummullar görmediyse, ben helal ediyorum, adam rahat yaşasın.” diyorum...

DİMİTRİ KARAÇOBAN

YOLDAKİ KARI

Sıcak Temmuz günüydü. Çoktan yağmur yoktu. Yolda bir karış kızgın toz vardı. Doktor Flanburg eczaneden çıkıp öğle yemeğini yemek için eve yollandı. Güneş yaktı onun gözlerini. Ona göre o akasya ağaçlarından oluşan gölgeden gitmeye çalışıyordu. Yemyeşil ağaçlar ise bu dayanılmaz kızgın sıcaklığa dayanıyordu. Sokağın köşesine yetişince Flanburg yolun otrasında, tozun içinde bir kadının durduğunu fark etti. Yanında iki kova su, ve su taşıyıcı (iki kova su taşımak için bir omuza koyulan özel hazırlanmış ahşap tahta) vardı. Flanburg kadına yardım gerek diye düşündü. “Of, ne zayıf, güçsüz oldu insan!” diye düşündü o ve kadına yaklaştı. Kadın toz içinde ne arıyordu?

— Bir şey mi arıyorsun? diye sordu Flanburg.

Kadın sustu.

— İsmi ne senin?

— Bana Vasilyasa diyorlar, dedi kadın.

— Toz içinde ne arıyorsun?

— Arıyorum... Dün Kırk Ley’e (Romanya ve Moldova para birimi) bir ev sıvadım, verdim oğluma, eve götürsün dedim. O ise bir yirmiliği yolda kaybetmiş.

— Burada mı?

— İşte buralarda. Takriben 300 metrelik bir mesafe göstererek söylendi kadın.

Toz Flanburg’un ayakkabısı üstünden bile yakıyordu. Kadın ise yalın ayak o tozun içinde gezer parasını arıyordu...

— Kendi paramı ararken iki Ley buldum, göstererek söylendi kadın ve demir paraları cebine koydu.

Flanburg acı ile bakıyordu bu manzaraya.

— Çoktan mı arıyorsun? diye sordu o.

— Akşam oğlumla da aradık, dedi Vasilyasa.

Yanına oğlu geldi ve o da o kızgın tozu elceğizleriyle eşelemeye başladı.

— Git oğlum, küreği ve kalburu getir, dedi kadın oğluna.

Çocuk gitti ve birkaç dakika sonra kalbur, kürekle annesinin yanına döndü. Flanburg elini cebine sokup, oradan 15 Ley çıkarıp kadına verdi ve yoluna devam etti. Biraz aralanınca, geri baktı. Anne oğul tozu kalburdan geçiriyordu hâlâ... ❧

DİMİTRİ KARAÇOBAN

İZLER

Küçükken Zaatlı Andrey'i babası iyilik sever, merhametli, dürüst, adaletli, yardımsever bir insan olsun diye öğretiyordu. Zaatlı büyümüş, babasının güzel nasihatlarını bir kenara koymuş ve tamahkâr, iki yüzlü, yalancı bir adam olmuş.

“Önce bir zenginleyeyim de... sonra iyilik yapmağa başlayacağım” diye düşünmüş o ve türlü yalanla dolanla para kazanmağa başalamış. Ama yapılan kötülüklerin hesabını kaybetmemek için yapılan hep bir yanlışlık için bir kazığa birer çivi kakıyormuş.

Sonunda o zengin olmuş ama kazık ta aynı zamanda çivi ile dolmuş.

O zaman Zaatlı günahları bağışlansın diye bir kötülüğe karşılık bir iyilik yapıyormuş. Yaptığı her iyilikten sonra kazıktan bir çivi çıkartıyormuş.

Kazıktaki çivilerin bitmesi Zaatlıyı çok sevindirmiş. Sırtından bir ağır yük inmiş gibi hissetmiş. Babasına yaptıklarını anlatmağa koşmuş.

— Tamam, iyi, sen çivileri çıkarmışsın, demiş babası ama onların izleri kazıkta hep kalacak...

NİKOLAY BABAOĞLU

KARA KIŞ

1946-1947’li yıllar. Kış ayları. Poyraz rüzgârı amansızca esiyor. Kasım ayın-
da bile soğuklar eksi 20-25 dereceye kadar iniyordu. İnsanlar çok zayıftı, aç-
tı, odunu, kömürü yoktu... Tüm köy ahalisi bitlenmiş, uyuz hastalığı ile sava-
şıyordu. Köy içinde siyah bulut gibi sıçan sürüleri rahat rahat kaçışıyordu. On-
lar ekilmeyen tarlaları terk ederek köye kendilerine kemirecek bir şey bulmak
için gelmişti. Ot tohumları da kalmamıştı. Bu kemiriciler insanları yemeye ge-
liyordu. Ama tam tersi oldu. Açlıktan gözü kararan insanlar sıçanları tutup ye-
meye başlamışlardı. Tabi ki bundan zehirlenerek ölüyorlardı. Artık Ekim ayın-
da köy içinde grup grup kadınlar, çocuklar, yaşlılar gezerek, ağızlarına bir ek-
mek kırıntısı koyabilmek için dileniyorlardı. Köy kenarında fakir fukaranın
toprak örtülü küçücük kulübeleri vardı. Oranın ayak üstünde durabilen sakin-
leri Bolgrad, Tumarva, Kişinev panayırlarına dilenmeğe gitmişlerdi.

Köyde kalanlar ise panayıra gidenlerin evlerinin kapı pençerelerini söke-
rek yakıyor ve evlerini ısıtmaya çalışıyorlardı. Böyle şiddetli bir kış buralar-
da hiç olmamıştı. Yeni yıl için bele kadar kar savurtmuştu. Yakıtsızlık ve aç-
lık âdeta el ele tutuşmuş insanın boğazından yapışmıştı. Bazı evlerde gömül-
medik cesetler vardı. O yıllarda okul öğretmeni idim. 1 Eylül’de okullar açıl-
mıştı. Benim sınıfıma 36 öğrenci kaydetmiştim. Hepsini hemen yedi, yedi bu-
çuk yaşlarını doldurmuşlardı, çok tatlıydılar, çocukça ve tuhaftılar. Şimdi de
gözümün önündeler. İlk günlerde çocuklar daha şendi, çünkü evlerinde daha
son kırıntılar bitmemişti. Bu çocuklar bizim milletimizin yarını, onun güllü
geleceği ama çok kısmetsizlermiş... Çünkü 1947 öğretim yılının sonuna sı-
nıfımda ancak dört çocuk kalmıştı. Otuz ikisi gözlerimin önünde açlıktan ba-
ğıra bağıra öldü. Okulumuzun diğer sınıflarında da durum farklı değildi.

Yüreğim parçalanıyordu, göğüsüm kor gibi yanardı. O kış soylar, akrabalar,
öğretmenim diye, belki bir nasihatla olsa bile yardım edebileceğim umu-
duyla bana geliyordular. Ama bende de yiyecek bir şey olmadığını görüyor-
lardı. Kendim de kışın ortasında açlıktan şiştim.

O kış ben anam ve babamla bir evde yaşadım. Babam Sibirya’da hastalan-
mış ve ölmeğe memleketine gönderilmişti. Ama babam, şükürler olsun, öl-
medi, iyileşti. Kalabalıktık, anam, babam, iki erkek kardeşim ve iki kızkarde-
şim vardı. Bir ben çalışıyordum. Memur sayılıyordum ve bunun için maaşım
120 ruble ve 9 kilo un. O unu da sıra ile alıyordum. O una altı kilo ağırlığın-

da başka şeyler de katılıyor ve 15 kilo ekmek çıkıyordu. Günde bir kişiye yarım kilo ekmek düşüyordu. Buna “payok” denirdi. Ama benim ailem 9 kilo unu 5 günde tüketiyordu. Ayın kalan günlerinde açlık çekerdik. Anam o 9 kilo uncağızı daha çok vakide uzatmak için o una mısır unu, mısır koçanının özünü, sonra tavanın köşesinden bulunan fasulye, mercimek taneleri, kabak çekirdeği katmağa çalışıyordu.

Yemeğimizi anam yumuşacık, sıvıcak yapardı, ona “candra” derdik, o yemek domuz yalına pek benziyordu, soğuyunca koyulaşıyordu. Anam hepimizin payını kesip veriyordu.

Aralık ayında öğretmenlere ve çocuklara satmak için ekmek getirmeğe başlamışlardı: iki buçuk kiloluk arpa unundan, kerpiç gibi ekmekler. Bakkalda o ekmek 25-30 ruble idi, bize de bu fiyata satarlardı ama panayırda öyle bir ekmek 100-120 ruble idi, ve de bulunmazdı. Çoğu parası elinde açlıktan ölüyordu. Ben kendi aylık 120 rublemlle panayırdan ancak bir ekmek alabiliirdim. Bakkaldan ise param 3-4 somuna yeterdi. Daha fazla getirselere de ekmek bakkala, benim artık alacak param kalmıyordu. Her bir öğrenciye günde 100 gram bakkal ekmeği düşüyordu ama o yüz gram için çocuk bir ruble ödemeliydi. Nereden açlık çeken aile çocuğuna o bir ruble?

Ben önceler bir iki hafta içinde sınıfıma kendi paramla o ekmekten 100 gramacağız alıp verirdim o uzanan ellere. O verdiğim kırıntılar onları biraz da olsa ayakta tutabiliyordu... Ama pek tez benim de param bitiyordu ve ben de günlerle aç kalıyordum. Maaşı beklemeliydim, ayın sonunu ama yemek her gün lazımdı.

Zor aylar yaşanıyor, ben sınıfımda çocukların azaldığını görüyor evlerine gidiyordum. Birisini anasının kucagında ölü buldum. Çocuğun gözleri açık, hep o odada yatan ölü babasına bakıyordu. Anası ise ağlayarak bana: “Niçin ben önce ölmedim, gözlerim görmesin bu cehennemi? Söyle, oğlum, söyle, sen öğretmensin?” diyordu.

Bu kadın boğularak bangır bangır ağlıyor, benim ise gözlerim doldukça doluyor, ağlamamaya çalışıyorum, zira bir cevap vermeliyim... ama söyleyecek bir şey bulamıyorum.

Kendim bir haftadır açlığın beni nasıl emdiğini duyuyorum. Kadının kucagındaki ölen çocuğun adı Martin’cikti. O benim sınıfımda en son sırada oturuyordu. Harfleri yazmağa başladığımızda bu öğrencim pek faal ve meraklıydı.

Ben önce kalem nasıl tutulur, sonra da harf nasıl yazılır gösteriyordum, Önce öyle kalemi havada gezdiriyorduk sonra ise ben:

— Hayde, şimdi de kalemlerinizi defter yaprağına dokundurun ve yavaşça kendiniz yazmağa başlayın. Ben sıraları gezip bakıyordum. Hepsinin önlerinde eski kâğıttan birer deftercik (onları kendim hazırlardım) vardı. Romuniya belediyesinin kullandığı eski evrakların yan taraflarındaki yazılmadık

yerlere yazıyorduk... Gezip, bakıyordum, nasıl küçükler işe kapanmışlar, ağızlarını burunlarını buruşturarak, ilk bilgi çizilerini yazıyorlardı A harfini...

En son sıradan bir ağılayış sesi geldi. Bu Martincik idi, iki sıra yaşlar yataklarından akıyor ve beni çağırıyor:

— Nüklay İgnatoviç, Nüklay İgnatoviç!

— Ne oldu, Martin, dur, sus, ağlama!

— Ya tez gel buraya!

— Yanına giderim.

— Söyle, yavrum, ağlama, söyle, ne istiyorsun?

— Te buracıkta bu «a» harfi hiç olmuyor, hiç yapamıyorum. O elceğizle-riyle yaşlarını siler, önündeki defter de artık nemlenmişti.

— Şimdi olacak, Martincik, ağlama, ya biz onu şimdi ikimiz alalım ele de gör, nasıl güzel bir «a» harfi yapacağız. Haydi, ben sana yardım edeceğim.

Çocuk sakın oluyor ve elinden tutup ikimiz beraber o harfi yazıyoruz. Seviniyor, gülümsüyor. Elini bırakıyorum, o ise benim gözüme bakıyor:

— Nüklay İgnatoviç, haydi daha biricik yazalım!

— Haydi, yavrum, yazalım!

Terli elceğizini tutuyorum, hep beraber daha bir kere yazıyoruz... Sonra bir daha, bir daha. Ben elini bırakıyorum. Kendisinin yazmasını istiyorum. Ama o bakmıyor, başlayamıyor. Teklif ediyorum:

— Yaz, şimdi, Martin, kendin, yalnız yazmağa çalış!

O kurşun kalem dokunduruyor kâğıda, bana bakıyor. Boncuk yaşlar yine gözlerine doluyor, yazamayacağını sanıyor, öylece de duruyor...

— Haydi, başla, başla, —onu yüreklendiriyorum— başla, olacak.

— Başlayacam ama sen, Nüklay İgnatoviç, yanımda dur.

— Gitmeyeceğim, gitmeyeceğim, te buracıkta duruyorum, başla!

Martincik bir bana bakıp bir kâğıda, zar zor, eğri büğrü harfi yazıyor. Alından dört beş damla ter kaşlarına iniyor. Seviniyor. Bana bir bakış atıp gülümsüyor...

Allahım, aklımca diyorum, dünyada ilk adımdan zor bir şey var mı sanki!?

— Te görüyor musun? —onunla beraber sevinerek Martine sordum ben-bak, ne güzel harf oldu.

O sadece gülümsüyor, kalemin ucunu ısırarak bir harfa, bir benim gözüme bakıp:

— Evet, oldu! diyor.

— Haydi şimdi artık kendin yaz, diyorum ve başka öğrencilerin yazılarına bakmaya gidiyorum... Yine Martinin ağlayan sesi geliyor:

— Nüklay İgnatoviç, Nüklay İgnatoviç, niçin yanımdan gittin, işte yine olmadı, çabuk buraya gelsene.

Hepsini bırakıp eceli ile Martin'in yanına gidiyorum. Yanında durmam herhalde bir güven veriyor kendisine...

— Beraber mi yazalım? diye soruyorum.

— Hayır,— diyor Martincik, sade dur yanımda, burada.

Ben başı ucunda duruyorum, çocuk daha bir harf yazıyor, terliyor, dudaklarını ısıyor. Çok zorlanıyor.

— Oh, ne güzel oldu!

— Oldu, sen buradaysan diye. Sen gidince... bu buruk harfime bak... böyle oluyor...

Bugün ise benim sevgili Martinciğim anasının kucığında öldü. Bunları hatırladıkça, boğuluyorum. Kendimi ele alıp topraktan yapılmış oturacak yere, yırtık hasırın üstüne oturuyorum. Oda bomboş, soğuk, sıvanmadık. Kadın bana bakıp diyor:

— Birkaç odun var ama sobayı yakmadım, çünkü sıcakta bu iki ölü tez bozulup kokmağa başlayacak...

Kadının benzi sapsarı, yanakları şiş. Onun da ölümü pek yakındır, belli. Üstündeki kürkü iprak, yırtık, başında ise siyah yamalı başörtüsü var. İkimiz de susuyoruz, sonunda ben söyledim:

— Dışarı çok soğuk, bu akşam sizin eviniz daha da soğuk olacaktır, nasıl geçeleceksiniz? Komşuya gitmeniz daha iyi olmaz mı?

— Gitmeyeceğim, diyor kadın, eşimin ve bahtsız evladımın yanında ölmek istiyorum.

— Öyle söylemeyin, diyorum ben, siz belki kurtulursunuz.

— Neyle kurtulayım? diye sordu. — Ekmek getirmediğinizi biliyorum. Sizin de yanaklarınız şiş... açlıktan.

— Evet, şimdi kimsede ekmek yok, ben en son üç gün önce son kırıntıları ağzıma koydum.

— Bana, yoldaş öğretmen, dedi Martinin anası, ekmek artık lazım değil. Ben sabahtan, en fazla yarın akşamdan öleceğim... Ancak bir size yalvaracağım... o yutkundu...ve devam etti; pek yalvaracağım gömersin bizim üçümü zü bir yere, cesetlerimiz çok zaman odada kalmasın. Komşumuz Tanas yalnız yaşıyordu, öldü, avluda köpekler cesetini yemiştir...

Bu kadından ayrılamıyordum. Onu iki cesedin arasında, ölüme karşı giden yolda tek bırakmak çok zordu. Ben sana yardım etmek istiyorum, diyorum, sabret biraz, ben hemen geliyorum.

Bakkala gidiyorum, satıcıdan bir kilo ekmek borç istiyorum. 9 kilo “payok”um (kişi başına verilen aylık ekmek payı) gelince oradan bir kiloyu düşsün diye yalvarıyorum. Satıcı Mekan Todur razı oldu, verdi. Çok iyi kalpli, merhemetli bir adamdı. O ekmeği alıp Martin’in anasına yollandım. İçeri girdiğimde ona komşu kadın gelmişti Saaroğlu Daniller’in İrinka’sı. Verdim ekmeği kadının eline. O bomboş, inamsız gözleriyle baktı yüzüme. Kırdı bir parça ekmek ve tıka basa yemeye başladı. Bir parça da yanına gelen komşu kadına verdi.

— Kendin yesene, Mani bulü, sana öğretmen verdi, ye belki, düzelirsin...

— Hayır, İrinka, ben artık oralı... Al sen de bari dat.

Ben dedim:

— İrinka, al Mani bulünü, gecelesin sizde. Burada soğuk ve cesetler....

— Tamam, yoldaş öğretmen, razı oldu İrinka, ben bu akşam fırını yaktım, bizde sıcak. Haydi, teyzeciğim, dedi İrinka, verdi genç kadına elini ama yerinden kalkamadı. Ben yardım ettim ve ikimiz koltuk altından tutup geçirdik kadını komşuya. Kapıları iyiye kapadık köpekler girip cesetleri parçalama-sın diye...

Sabah İrinka okula geldi:

— Yoldaş öğretmen, Martin'in anası bu sabah geçindi.

Ben sözümü tutmalıyım, üçünü de bir yerde toprağa vermeliydim. Bu iş için köy muhtarına gittim. Muhtar Monti Hergeleci köylülerimiz için çok emek verenlerden biri: ölenleri gömmek için bir çift öküz ve bir öküz arabası ayırmıştı.

Çalışma odasına giriyorum, muhtar kırmızı çehreli bir adam koltuğunda oturuyor, belli ki açlık çekmiyor. Beni görüp kibarca sordu:

— Bir ihtiyacınız mı var, yoldaş öğretmen? Benden biraz sakınıyordu, çünkü benden farklı olarak okuma yazma bilimiyordu.

— Sınıf öğrencilerimin yarısı öldü. Açlık hepsimizi mahvedecek. Ne kadar devam edecek bu. Bir çare bulmamız gerekiyor. İnsanları kurtarmamız gerekiyor.

— Ne yapabiliriz ki kardeşim, öyle zaman geldi, kısıdan kesti çorbacı (ev sahibi). Hepsi ölüyor, biz de burada kalmayacağız.

— Bir öğrencime çok canım acıyor, dedim ben, o artık ölü, anası babası da ölü. Üçünü de bir mezara gömeyim diyorum. Bunu ölümünden önce çocuğun anası çok rica etti...

— Gömmek için yardım edeceğiz, tabi ki, borcumuzdur.

— Mezar kazmak için bir yardımcı vermenizi rica ederim. Malum, toprak don, yalnız kazamayacağım, kendim de görüyorsunuz, açlık çekerim.

— Kendinizi yormayın, mezar kazmağa gerek yok. Onları büyük kuyuya göm. Birkaç gün önce kavga çekiş bir traktör istedim ve bir derin kuyu kazdırdım. Bahara kadar yeter, bütün köyü alabilecek bir kuyu.

— Teşekkür ederim, dedim, köylülerimize çok güzel hizmet veriyorsunuz...

— İyi kötü, kolay bir şey olmuyor bu zamanda, dedi anlını kırıstırarak Hergeleci. Aynı zamanda da bu açlıkta kendisinin de suçlu olduğunu bildiği-mi anlıyordu.

— Git, emretti, koş öküzleri arabaya ve götür göm ölülerini.

Benim sevgili öğrencimi, anasını ve babasını öküz arabasına yükletiyor ve onları son yolculuğa çıkarıyorum. Mezarlığa yetiştim. Kuyu daha uzaktan

görünüyordu, o bütün Kıpçak'ı yutmağa hazırdı. Nasıl da yaptırırvermiş o kuyuyu saygılı köy muhtarımız. O uzun mezarın yarısı artık yer yer karla, toprakla, cesetlerle dolmuştu. Ben de bu kuyunun taze kazılmış ucunda karla topaçları aralayarak cesetleri yan yana yerleştirdim ve karla toprakla gömdüm. Sonra daha cesetler getirildi, daha ve daha... Martincik toprağımızın koynunda kaldı ama benim yüreğimde o bir açılmadık gül tomruğu olarak kaldı.

Artık 20 yıl geçti. Ama o günler unutulmadı, tam aksine yıl yıldan o acı daha da keskinleşiyor, ağrıyor, sızlıyor. Bu ateş yanacak ve yakacak beni, kendim de toprağa karışana kadar.

Kış çok sertti. Kolada (14 ocak günü geçirilen dini bayram) için kar daha da yağdı. Basarabyadaki açlık hakkında artık başka yabancı memleketler de duymuştu. Yardımlar gelmeğe başlamıştı: arpa, mısır, buğday, patates. Bu malzemeleri bir köylümüzün evine taşımışlardı ve her kişiye pay olarak veriliyordu. O malzemeler herkese ulaşamıyordu maalesef... kaostu, yapacak bir şey yoktu. Zayıfların yolu zaten belliydi, dirice olanlar ise hırsızlıkla, ariflikle belayı geçiriyorlardı. Aynı zamanda siyaset işi de hiç hafiflemiyordu. Stalin babanın siyaseti devam ediyordu.

Yeni yıldan sonra seçim kampanyası başlamıştı (16 şubat, 1947). İri harflerle çeşitli şiarlar yazıp hazırladık. Biz öğretmenleri, bu işlere koşuyorlardı. Şiarlar yazanlara, seçim listelerini hazırlayanlara günde yarım kilo ekmek ücretsiz veriyorlardı. O Rusça şiarlardan bazılarını hatırlıyorum: Komünizmin Zaferine Doğru İleri!, Güzel Geleceğimiz İçin Komünistlere Oy Verelim! Yazıyorduk, ama yazıları zaten kimse anlamazdı. Okuyan da yoktu. Ahalinin politikayı anlamaya hali yoktu. Bir çanak una evlerini satıyorlardı. Sandıklarından eski antika eşyaları çıkarıp satıyorlardı. Çeyiz, kuyumculuk süsleri... her şey bir parça ekmeğe değiştiriliyordu. Köyde ne kıymetli giyim, ne eski kilim kalmıştı. Yazık damızlık hayvanlar bile ocak, şubat aylarında bıçak altından geçti. Hayvanlar tükenmişti. İnsan artık köpekleri, kedileri yemeye başlamıştı. Onlar gömülmedik ölüleri yedikleri için ilkyaza besili çıkmıştı ama şimdi sıra onlara gelmişti. O zamanlar diri olan, hareket eden her şey yeniyordu, her şey...

Seçim günü beygir arabası ile aklıktan gezemeyen hastalara evlerine gidilir Komünizmin geleceği için oy alınırdı. Kime mi oyumuzu veriyorduk? KGB'ci habsane iti Mordoves'e, birisi de satkın, yalaka Parti Sekreteri Potapov'a. Onlar artık seçilmişti. Çoktan canlarını şeytana satmıştı.

Evde oyunu verenlere, ücretsiz yarım kilo, seçim mıntıkasına gelenlere ise bir kilo ekmek veriliyordu. Ayak üstü olanlar birkaç defa gidiyor, ölülerin yerine oy vererek evine ekmek götürüyordu.

Seçimler bitince gazeteler; malzeme tarafından biraz kıtlık çeken insanlar da Sovyet kuvvetlerinin seçimine büyük sevgi ve razılığını gösterdiğini, insanların yüzde 95'inin komünizm için oy verdiğini yazıyordu. ❧

NİKOLAY BABAOĞLU

KORKUNÇ İLKBAHAR

Mart ayında kar erimeye başladı. Ben yürüyerek Taraklı şehrine gidiyordum. Yol kenarında bir karartı görünüyor. Yaklaşıyorum... Karların içinde oturan şekilde bir ceset. Her halde dinlenmek için çömelmiş ve orada da kalmıştır. Kar altında kalarak donmuş ve şimdi ceset görünmeye başladı. Tanımağa çalıştım ama yüzü hiç belli değildi. Kargalar burnunu yemiş, gözlerini çıkarmıştı. İlerliyorum ve daha bir ceset. Taraklıya yetişene kadar kirli karın altında altı ceset gördüm: erkek, kadın, çocuk... Hepsi benim köylülerimdi. O kış Taraklı'da Kıpçak'lılara kişi başına birer ikişer kilo yiyecek verildi. Bu kişiler de o yolun, o günün kurbanları olmuş demek...

Bu dehşetli günlerde Kışinev'e Moskova'dan Sovyetler Birliğinin başbakanı Kosigin gelmişti. Ama tabi ki tüm açları doyuramazdı. Açlığın kökü çok derindeydi.

Hep o ilk yaz aylarında Tıp Üniversitesinden öğrenciler gelmişti. Onlardan açlık hastalığına “distrofiya” (açlıktan vitamin yetersizliğinden mütevellit bir hastalık) dendiğini duymuştuk o zaman. Onlar birkaç evi hastane durumuna getirip, “distrofiya” hastalığına tutulmuş çocukları topladılar ve tedavi etmeye başladılar. Öksüz kalan çocukları ise Çocuk Evine aldılar. Bu tür bir çocuk evi bizim Kıpçak'ta Köse Petilerin evinde kuruldu. Daha sonra köy kenarında bir kantin açıldı. Herkes için. Burada bir kere günde bir çanak bulamaç, bir bardak çay ve bir parça ekmek veriliyordu. Durum iyileşmeye başlamıştı, ölümler gittikçe azalıyordu. Havalar ısındıkça Nisanda her bir eve tohumluk tahıl dağıtıldı. Bu tahılın bir kısmını aç insanlar yemeye başlayınca, fazlalık oluyordu ve sinekler gibi yine ölmeğe başladılar.

Her şeye rağmen hayat devam ediyordu. Köylüler tarlaya çıkmıştı. Elle, kazmayla, belle tarlayı ekiyorlardı. O seneler tarlaların çoğu ekilmedik kaldı. Kısmetimize o sene iyi bereket oldu. Ekilen tahıldan 10 kat fazlasını aldık. Yeni mahsülden birden doyunmağa çalışanlar şişti ve öldü. Boşa bir laf kalmamış bizde: «Açlık seçmiyor, direk vurup öldürüyor.» Bu hakikaten de öyle, kendi gözümle gördüm. Allah hiç kimseye kısmet etmesin bu günleri...

Ama eski zenginlerin boyunduruğundan bizi kurtaran yeni seçilmiş Sovyet büyükleri kendi işlerine devam ediyordu. Onlar açlık, zorluk nedir bilmezdi. Kremlin babamızın dediğini yapıyorlardı. Her şey onların koyduğu

planlara göre gidiyordu. Çiftçilik işleri, doğum, ölüm hepsi, hepsi plana göre idi. Daha kaç kişi açlıktan gebertilmeliydi bilmiyorum ama anlaşılan bu plan tamam değildi. Her halde planı doldurmak için mayıs ayında yeni soygunculuk kampanyası başlatılmıştı; “zayım” (borç).

Bu mu eksikti? Ama, hayır... ölü olsan da “zayım” ver diyordu Sovyetler. Bir işte çalışan mecbur “zayıma” yazdırılıyordu. İnsanlardan borç para toplanıyordu ve sonra o parayı on ay içinde geri çevireceklerini diyorlardı. Ama açlıktan ölmek üzere olan çiftçiler Staline göre en «zenginlerdi». Onlar “zayımı” birden vermeliydiler. “Zayım” toplamak için köylere bir sürü kanuni soyguncular toplanmıştı: İl Başkanlığın’dan, Polis’ten, askerler, başka köylerin satılmışları. Bu karga sürüsü evden eve geziyor köylüleri “zayıma” yazdıyordu. İtiraz edenleri karargaha çağırıyorlardı. İnsanlarda parası olmamasına rağmen, ölü diri hepsini yazıyorlardı. Açlıktan henüz çıkamayan Kıpçak’tan plana göre 100 bin ruble para toplanmalıydı. Dünyanın en büyük, en güçlü devleti Sovyet Birliği açlıktan ölmek üzere olanların koynularında ekmek arıyordu. Hiçbir yerde böyle bir şey görülmemişti. Aslında devlet insanlardan toplamamalıydı, vermeliydi ki insanlar kurtulsun bu açlıktan ve yoksulluktan: mesela köye 200 bin ruble ödünç verilseydi de 40 yıl içinde o parayı geri toplasalardı.

Ama tabi ki «yukarılar» daha iyi biliyordu. Açlıktan gebertmek planı tamamlanmamıştı henüz. Böylelikle, köylülerin yeni, az, mahsuldan toplanan bitki varlığını toplayarak, daha birkaç bin kişinin açlıktan ölmelerine sebep oldular. Evet, şimdi plan ziyadesiyle tamamdı.

“Zayım” projesinin karargah müdürü Kıpçak’ın yeni muhtarı, eski “gebertenlerden” biri Monti Hergeleci idi. “Yukarılara” kendini sevdirmek için her türlü kötülüğe hazırdı bu adam. Romen zamanında bile o hep “yukarı” sokuluyordu, gardist olmuştu ama daha fazla yukarı çıkamadı, çünkü Rumen yöneticileri bunun iki tarafa işlediğini duymuştu. Romen yetkilileri gidince Sovyetlerin yetkililerine sokuldu, insan geberten oldu, masaldaki gibi vallah. Çok vakit truardarmiyadan (mecburi iş kampanyası) saklandı. Alkolik, sakat Rus köy muhtarına yalalaklık etti, yakınlardı... ve sonunda öbürü ceplerini doldurup Rusyaya kaçınca yerine Monti Hergeleci kalıverdi. Onu hiç kimse seçmemişti. Kendi kendisini muhtar tayin etmişti. Ellerini dirseğe kadar suvayan muhtar güçlü ama “yoksul” devlete zayım parası topluyordu.

Karagah muhtarlığın binasında idi. Hergeleci buraya aktifleri, öğretmenleri, komsomolları, İlçeden gelen soyguncuları toplamıştı. Herkese onar onbeşer ev düşüyordu. Köyden 100 bin ruble çıkmalıydı. Tabi ki ben de öğretmen olduğum için o akşam oradaydım. Benim sokağımdan bana da 10 ev verdiler. Listeleri hazırladık. Her bir aileden kaç para alınmalı... onu da yazdık. Ben de ailelerin imkanlarına göre yazmağa çalışıyordum. İnsanların yok-

sul olduklarını çok iyi biliyordum. Çok para yazamıyordum. Ama muhtar yıllık gözüyle listelere baktı, Stalin'in planını veremeyeceğimizi söyledi, ve yazdığım rakamları yükseltti. Kadınların çoğu tek kalmıştı, eşleri ya açlıktan ölmüş ya da Sibirya'daydı, bazılarının evlerinde gömülmedik cesetler vardı. Bunu dile getirmek istesek te imkan vermediler.

— Hiç kimseye canımız acımamalı! diye bağıırıyordu Hergeleci. Birinin avlusunda bir iki tavuk gördüm, birinin keçisi var... satsınlar ve o parayı versinler. Bu cansız herkeste ne var ne yok olduğunu biliyordu. Kimsede bir şey olmasın –komünizm proleter politikası buydu işte. Ancak o zaman Hergeleci ve onun gibi itler çok mutlu oluyordu.

Kıpçak'ın karşı mahalesinde Alaza Todur diye bir eski çorbacı (ev sahibi) adam vardı. Çalışkan ve zahmetkeş olduğu için eskiden bile varlıklı yaşardı. Onun ahırında çok sığır ve koyun, keçi vardı. Bu zor günlerde bile onun birkaç tavuğu ve bir iki koyunu kalmıştı. Onlarla ailesini açlıktan kurtarmağa çalışıyordu. Her halde geçen yıldan kalan biraz peyniri de vardı. Monti Hergeleci onu “kulak” sayıyordu, 1000 ruble “zayım” parası yazmıştı. O adam o parayı nereden alacaktı. Todur Monti'nin rüşvetçi olduğunu önceden biliyor-muş, “Zayımı” biraz azaltsın diye bir parça peynir almış ve onun evine gitmiş:

— Monti be, yapma öyle, adam ol! Ben o binliği nereden alacağım? Sana bir parça peynir getirdim. Öyle yap ki bari yarısını ödeyeyim...

— Koy oraya, emretti Monti. Ama kafasında başka şeyler dönüyor. “Ne yapsam da hem ilçede yükseleyim hem de başka zayım toplayanlarından çok farklı olayım”.

Todur Alaza muhtarla anlaştığını sanıyor. Peyniri onun sundurmasında bırakıp evine gidiyor. Sabah Monti Alaza Todur'u karargaha çağırıyor. Biz de oradaydık. Koskoca toplantının içinde «pak yüzlü» muhtarımız yaşlı adamı en çirkin laflarla sövüp utandırmağa baladı. Sonra hepsimize “ben hiç rüşvet aldım mı bugüne kadar” diyerek kendini methetmeğe başladı.

— Bakınız siz, yoldaşlar, bu kulak (zengin, Sovyetlerin yeni politikasından razı olmayan insanlar), eski boyar kuvvetlerinin kuyruğu Alaza Todur ne yapmak istiyor. Bir parça peynirle beni satın almak istedi. Herkes burada açlıktan ölüyor o ise peynir yiyor, ve aynı zamanda devlete “zayım” ödemek istemiyor. İki katı kadar ödeyecen, kart köpek!

— Oğlum, biz de açlık çekiyoruz, yaşlı kendini savunmak istedi ama Hergeleci yabani gibi kestirdi:

— Çekiyorsunuz ama hiçbiriniz ölmedi! Tüm Alazalar sapasağlam.

— Eee, ölseydik iyi olur muydu, senin mezarını mı dolduracaktık? O halde kimden o binliği alırdın? diye sordu adam ve gözlerinden yaşlar şıpır şıpır akmağa başladı...

— Ölü! Köpeğe bağırır gibi bağırdı Hergeleci, sizens de “zayım” alacak kışısı buluruz. Ama bilmelisiniz: ben, Monti Hergeleci, bir parça peynire satılmam.

— Sen peynire de bir kör kuruş da satılırdın ama şimdi yeni kuvette kendine yer yapıyorsun. Yumuşak sandalyede oturmak için tüm köyü açlıktan öldürdüğünü hissediyorsundur, dedi Todur Alaza ve ağlayarak karargahtan çıktı.

— Seni KGB’ye vereceğim! Dişleri arasından süzdü Monti. Giden ihtiyar bunun dediklerini duymadı, o ancak haç çevirerek beddua ediyordu.

— Sibirya’da kemiklerin çürüyecek!..

Bir gün sonra Todur Alaza’nın öldüğünü duyduk. Hayır, açlıktan değil. Köy ahalisini açlıktan geberten adamın hakaretine dayanamayıp ölmüş.

Bir hafta gece gündüz zayım karargahı çalıştı ve yüz binlik vergi Kıpçak yazıklarından deriyle karışık kopartıldı. Tüm “zayım” toplayıcıları o gün karargahta muhtar binasında toplaşmıştı. Karargah müdürü Monti toplanılan parayı saydı ve büyük sevinçle 100 bin rublenin toplandığını söyledi.

— Şimdi, ilave etti, ben İlçe’ye, telefon açıp planı tamamladığımızı rapor edeceğim. Akşama kadar Kişinöv bile Kıpçaklı komsomolların gece gündüz çalıştığını bilecek. Maşallah, kafadarlar, bravo! diye bağırdı o ama hiç kimse alkışlamadı...

Ben bu arada pençereden sokağa baktım, cenaze geçiyordu, açlıktan ölen birinin cenazesi.

Ölü tabutta değildi, kilise çanı vurmuyordu, arkasında kalabalıkta yoktu. Yarı çıplak ceseti merdiven üstünde götürüyorlardı. İki zayıf, tıraşsız adam merdiveni boyunduruk gibi bellerine kadar geçirip mezarlığa gidiyorlardı.

Cesedin bir eli ve bacağı merdivenden sarkıyordu.

Bu sahneyi tüm zayım toplayanlar gördü, lakin görmemezliğe vurdular. Plan tamamlama törenine bu cenaze ne de pek yaraşmıştı...

Aslında bu ölen kısmetliydi, onu iki arkadaşı son yolculuğa çıkarmıştı. Zayım kampanyasında açlıktan ölenlerin bazıları evlerde duruyorlardı... gömecek kimse yoktu.

Alaza Todur da doğru söylemişti. Hergeleci çalışmaları için, partizanın planlarını tamamlamak için kolhoz başı oldu ve ona peynir dilimle değil, artık fiçılarla gelmeye başladı, binnlerle ruble, «Volga» makam arabası, sağa sola insanları itmek, dövmek, sövmek, KGB eline vermek, Sibirya’ya sürgün etmek... her şey onun elindeydi.

Hergeleci Kolhozun koyun sürülerinin sahibi oldu sanki istediğini tutup kesiyordu. beğendiğini dostlarına bağaşıyordu. Köylülerin hakkı olan mallarını sık sık Kişinev’e rüşvet olarak gönderiyordu. Oğullarını ve akraba çocuklarını Üniversiteye sokmak için.

O aralar “yukarıdakilerin” karşısında daha da yükselmişti hatta madalya ile taltif edilmişti. Sıcaklar çıkınca, evlerde kalan cesetler bozulup kokmağa

başladı. Köy âdeta kokuyordu. Madalyası göğüsünde acil öküzleri arabaya koşup Komsomolların yardımı ile ölüleri toplardılar. Zayım kurbanları o muhtarın "sevgili" köylülerine hazırladığı o uzun mezara yerleştirildi. Gömüyordular, ama yetiştiremiyorlardı, açlıktan ve yokluktan insanlar hâlâ ölüyorlardı. Köy hep öyle çirkin kokuyordu. Muhtar, aktivistleri (faal olanlar) toplayıp bağırıp çağırıyordu, neden bu ceset kokusu hiç bitmiyor. Bir adam da tıpkı Alaza Todur gibi yüzüne şöyle cevap vermişti:

— Bu pis koku ölülerden gelmiyor, senin madalyan öyle kokuyor ki yoldaş muhtar.

— Bir öküz arabası ile yetiştiremiyoruz, şikayet etmiş komsomollardan biri.

— Daha birini koşun, kızdı köy muhtarı.

— Neyi koşalım, köyde ancak bir çift öküz var. İnsan sığırını açlıkta kaybetti.

Ama bir sabah Kıpçak tamamen öküzsüz kaldı. Onları gece için Muhtarlığın ahırına kapatıyorlardı. Bir gece kapıyı kilitlemeyi unutmuşlar. Öküzler çalınmış, kırdaki kesilip paylaşılmış.

Köy muhtarı ateş püskürüyordu:

— Uyumuşunuz, köpekler, öküzleri çaldırdınız, şimdi cesetleri artık sırtınızda taşıyacaksınız. ❧

NİKOLAY BABAOĞLU

ANILARIM

Ben, 1928 yılında bir Gagauz-Türk ailesinde doğdum. Köyümüzün adı Tatar-Kıpçak'tı ama bugün sadece Kıpçak diyorlar. Benim soyadım Babaoğlu, adımı Kilisede Nikolay koymuşlar çünkü annem-babam Hristiyanmış.

1935 yılında yedi yaşımı doldurunca beni köyümüzün ilkokuluna verdiler. Öğretmenim çok kibar bir Romen kadınıydı. Küçük olduğum için sınıfa ilk girdiğimde öğretmenimin Romence konuşmasını hiç anlamazdım, çünkü evde aramızda Gagauz Türkçesinde konuşuyorduk. Ama her halde zeki olduğum ve güleryüzlü öğretmenimi de annem gibi çok sevdiğim için kısa zamanda Romenceyi anlamağa başladım ve ikinci, üçüncü sınıflarda artık çok iyi romence biliyordum, notlarım 10 ve 9'du.

Okulun en başarılı öğrencisiydim. Annem, babam da çok razıydılar. 1937 yılında çok sevinçli günler yaşadık okulumuzda. Çünkü haftada iki gün Türkçe dersleri olacak haberi gelmişti. Kim bizi öğretecek, nasıl olacak... hiçbir şey bilmiyorduk ama çok merak ediyorduk. Ana dilimizde ders olacak diye inanmak zor geliyordu. 1 Eylül'de yeni okul yılı başladı. Kıpçak okulunun meydanında bizi, okul öğrencilerini, kare şeklinde dizdiler. Bu karenin ortasında bizim tanıdığımız Romen öğretmenleri ve tanımadığımız bir adam vardı. Sırtında yeni bir takım elbise, başında Avrupa şapkası, sağ elinde bir baston... Çocuklar arasında bir laf geziyordu: Türkiyeden bir adam gelmiş, bize Türk dili öğretmenliği edecek. O Romen öğretmenlerle Romence konuşuyordu. Ben de o zaman düşünmüştüm: Acaba o Türkçeyi bize nasıl öğretecek... kendisi Romence konuşuyor... Tören bitti ve kendi sınıflarımıza geçtik. Sınıfımızın kapısına ders cedveli asılmıştı. Benim gittiğim üçüncü sınıfta Salı ve Cuma günleri birer ders Türkçe vardı. Tüm okulumuz bu yeniliği konuşuyordu. Pazartesi ikinci sınıfta Türk Dili dersinin geçtiğini duyduk: Yeni öğretmen çocuklara adımı ve bu derste, evde anne ve babaları ile konuştukları dilde konuşulabileceklerini söylemiş.

Nihayet salı günü geldi, ikinci dersimiz Türkçe. Nasıl da zil sesini bekliyorduk. Herkes yerinde oturuyor. Merakla öğretmenin sınıfa girmesini dörtgözle bekliyorduk. Aramızda bir yaramaz Koli Kocabaş vardı. O kapının aralığından yeni Türk öğretmenimizin gelip gelmediğine bakıyordu. Hızla yerine kaçtı. Ge-li-yooooor!

Öğretmen sınıfa girdi. Hepsimiz asker gibi ayağa kalktık, hergünkü alıştığımız gibi “Buna ziua” selamını bekliyorduk. Ama ilk defa bildiğimiz dilde bir selam; Günaydın! bizi şaşırttı. Ne cevap vereceğimizi bilmiyorduk. Ama o bizim anladığımız, evde de kullandığımız dilde konuşmaya başladı: Çocuklarım, dedi, yeter ayakta durdunuz, oturunuz. Aramızda sevinmekten mi, yoksa şaşmaktan mı bir gülüş koptu. Öğretmen devam etti:

— Gülmeyin, ben size Türkçe selam verdim: “Günaydın!”

Ben, sınıfın birincisi, utanmayan Nikolay Babaoğlu, gülümseyerek hemen sordum:

— Ama biz nasıl cevap vereceğimizi bilmiyoruz.

— Siz de “Günaydın” deyip yerlerinize hemen oturun. Haydi yeniden tekrar edelim bunu. Kalkınız, ben Günaydın diyeceğim siz de cevap veriniz. Kalktık:

— Günaydın, çocuklar. Biz de:

— Günaydın!

— Bana “Bay öğretmen” diyeceksiniz. Bunu tebeşirle yazı tahtasına yazdı. Biz de defterlerimize yazdık. Sonra bizim Türk Dili öğretmenimiz olduğunu söyledi, bir bir adlarımızı sordu. Daha sonra Türk Alfabesini tahtaya yazdı. Romenceden farkı neredeyse yoktu. Ö, Ü harflerinin altını çizdik. Öğretmen bir haftadan sonra Türkçe kitaplarının geleceğini söyledi. Bu ilk dersimizde biz sadece konuştuk. Öğretmen, kitaplarımızın Türkiyeden demir yoluyla geleceğini, bu kitapların bize Türkiye Cumhurbaşkanının hediyesi olduğunu söyledi.

Daha sonra o haritada Türkiye’nin nerede bulunduğunu gösterdi. Türkiye insanların bizim gibi Türkçe konuştuğunu söyledi. Öğretmenimizin her bir sözü, her bir cümlesi bizim için çok meraka değerdı. Nasıl olur da kocaman bir devlet ancak bizim dilde, Türkçe konuşur, diye düşünüyorduk...

Evde velilerimize Türkçe derslerimizi büyük bir zevkle anlatıyorduk.

Daha bir iki hafta geçmişti. Taraklı Demir Yolu Garından kitaplarımız geldi. Üçüncü sınıfta olan herkese ücretsiz ikişer kitap verildi... “Mini Mini Okuma Kitabı” Onu ben şimdi bile artık 65 yaşında olmama rağmen hep arşivimde bir hatıra olarak tutuyorum.

— Kitaplarımızı almak bütün okulumuz için bir büyük bayram günü olmuştu. Teneffüslerde ancak Türkçe kitaplarımızı aktarıp bakıyorduk. Birbirimize gösteriyorduk, derslere başlamadan bile neredeyse tüm kitapları okuyup bitirmiştik. Kitaplar bizim evde konuştuğumuz dilde yazılmıştı...

Romen öğretmenlerimiz Bayan Kojan, Bay Balmuş, Bay Gibulet, bizi neredeyse kıskanmaya başlamışlardı. Neden biz Romen kitaplarını bırakıp Türkçe kitaplarını elimizden düşürmüyormuşuz...

Daha biraz zaman geçince biz daha da sık bağlandık bay öğretmenimize, Türkçe dersleri o kadar tez geçiyorlardı ki tadına doyamıyorduk. Salı ve Cu-

maları Paskalyayı bekler gibi bekliyorduk. Yazıyorduk, okuyorduk, ana dilimizde çok şiir ezberliyorduk.

Benim babam da yeni öğretmenimizle tanışmıştı ve babamdan öğretmenimizin adının Ali Kantarelli olduğunu duydum. O kiracı olarak köy muhtarının evinde yaşıyordu. Bay öğretmen Türk dili derslerini köyümüzün iki okulunda da veriyordu. O ikinci okulda da dört sınıf vardı.

Öğretmen Ali Kantarelli benim Kıpçak köyümde öğretmenlik yaparken bekardı. Bizim köyden bir kadınla evlendi.

Eşinin adı Talmaç İvanna idi. Bu insan Kıpçaklıydı. 1940 yılında Moldova'ya Bolşevikler geldi. Başka köylerimizden Türk öğretmenler vaktinde Vatanlarına, Türkiye'ye döndüler. Ama benim öğretmenim Ali bey ailesinden dolayı Moldova'da, Kıpçak'ta kaldı. O zamanların âdetlerine uygun olarak hiçbir suçu olmayan Ali Kantarelli'ye Casus denilerek Stalin 25 yıl hapis cezası verdi. Suçsuz öğretmenim Stalin geberene kadar 15 seneden fazla hapiste kaldı. Kurtulduktan sonra ise Kıpçak'a dönmedi, Borçak adlı bir köyde yaşadı ve sonunda Bolgrad şehrinde hayatına devam etti. Orada 1980 yılında vefat ettiğini duydum. Bugün de Bolgrad şehrinde Ali Kantarelli'nin mezarı var. ❧

NİKOLAY BABAOĞLU

AYVA ÇİÇEKLERİ

Simu Kocabaş evinin etrafında geziniyordu... Çoktan yapılan sıvalar artık Eski duvarlardan düşüyordu. Eski, çürük pencerelere baktı, onların da çerçeveleri artık çürümüş, altları yıkılmıştı.

“Çamur çamurdur işte” diye düşündü Simu.

Şimdi daha iyi evler yapıyorlar: duvarları taştan, çimentolu... Sonra çorbacı (ev sahibi) göz attı alçak saz örtüsüne, o da çoktan çürümüştü. Önce bu duvarların yıkılması ve daha sonra iki üç sıra kerpiçe kaldırılması, yeniden tavanların bastırılması ve sonra da arduazla örtülmesi gerekmekteydi. O zaman biraz biraz başkalarında olduğu gibi olacaktı... Ama düşünceleri, şimdilik boşaydı. Oğlu Vasil, bu evi yenilemek istemiyordu. O artık, Simu’nun da hissettiği gibi karısı Zena’ya tapınıyordu, burasını satmak ve yaşamak için Baurçu’ya gitmeye niyetleniyordu. Orada üç yıl önce Vasil’in kaynatasının sağlığı kötüleşmişti, kaynanası da daha önceden rahmetli olmuştu, dünürlerin başka çocukları da yoktu.

Ev Vasil ile Zena’ya kalıyordu. Aslında o ev de buradan daha sağlam değildi. İyi düşündüğünde, Baurçu’da ev düzmeğe daha çok para harcanacaktır ama... ne anlatasın bu gençlere? Gelin Vasil’i aşırı etkilerdi.

— Baksana ya Vasil, derdi Zena, bizim o Baurçu sokağında burasından daha aydınlıktır hem de orada akasya ağaçları var ya! Yazın onların gölgesinde kadınlar mangaya (sokakta sohpete oturan beş altı kişi) toplıyor ve türlü garip işler anlatıyorlar!

— Burada sokağa bakınca bizimkisi daha daracık ama onun öbür ucu kenara çıkıyor.

— İlkyazın güneyden, sanki bir pencereden, ilk güneş bize ışınlarını saçıyor ve aydınlık tüm Baurçu’ya bizden dağılıyor... Ben küçükken, Paskalya oruçlarında kızlarla “rap rap” kaçırdık, erkekler de “kaçma top” oynarlardı, sonra “davulla zurnayla” oyununu oynardık.

— Gülüşlerimiz mahallede öterdi. Allah’ım, ölünce unutmayacağım bunları!

— Beş yıldır yaşıyoruz. Artık ikinci çocuğumuz var. Burada halen sizin köyünüzün sokaklarınıza alışamıyorum. Bizim o sokağımızı daima rüyamda görüyorum. En çok da kızlarla üzerinde oturduğumuz sundurmayı. İlk defa seninle orada buluşmadık mı? Hadi söyle.

Kim bilir, artık belli değildi, kaçınıcı defa Vasil'e anlatıyordu karısı, tam bu sundurmada ilk defa nasıl buluştuklarını. Ama Zena, özellikle lafı acıyor, yine ve yine kocasından şunları duymak istiyordu:

— Ben, bildiğin gibi o zamanlar, başlardı Vasil yeniden gençliğini anlatmağa, karısının isteği olsun diye, sıkça giderdim sizin köye halamlara, bir ke-re, askerlikten geldiğimde, yine Baurçu'ya uğradım. O akşam halamın oğlu Oytu:

— Vasil, hadi kal bu akşam bizde, birlikte kızlara gidelim.” diyor.

— Kalıyorum, razı oluyorum ve soruyorum:

— Mahallenizde güzel kız var mı?

— Bizim mahallemizde yok ama Yambulların sokağına gideceğiz, orada çok kız var. Hem de hepsi güzel.

— Öylece Yambulların sokağına mı dediydi? Zena döne döne tekrarlıyordu. Sokak adı onların akraba soyadlarından alındığı için gurur duyuyordu.

— Aynen öyle ve sonra senden bahsetti.

— O sokakta kızlar, diyor, her akşam Yambulların evinin başında derneğe (köyde bir kadının evinde el işi yapmak için toplanan kızlar. Aynı zamanda türkü söyleyip sohbet ederler) toplanıyorlar... Yambulun Stepusunda da var bir Zena, akla zarar!

Burasını söylediğinde, Zena baktı eşine ve garip gülümsedi.

— Sonra siz geldiniz. Ben o akşamı hiç unutmayacağım. Sen daha o asker giyimindeydin ama senin o uzun boyuna o yeşil uniforma, yüksek konç-lu çizmeler nasıl da yakışıyordu!

— O zaman her şey iyiydi ama sonra işler başka türlü döndü. Oytu beni sizin sokağa götürdüğüne pişman oldu. Çok geçmedi, durduk yerde bana küs-meğe başladı. Soruyorum, susuyor...

— Sanda hâlâ soruyorum, neden sizin Oytu bana küsüyor?

— Ne bileyim, oğlum, diyor, orada, sanırım, sizin işleriniz...

— Zena yine gülümsedi.

— Ee, Vasi, nafiylemiş. O benden iki yaş küçüktü, senden kısaydı boyu. Benim hiç niyetim de yoktu. Yaşamak da gösterdi, onun kısmeti başkasıymış. Evlendi, oğlan çocuğu da var, iyi de yaşıyormuş.

— Yaşıyormuş ama benimle hâlâ barışmadı, Vasil Zena'nın gözüne bakarak dedi.

— Nasıl yani barışmadı? Düğünümüze de, Ligorçuğun da, Lambuşun da doğum kutlamasına da eşi ile geldi. Güzel de muhabbet ettik, gidiş gelişimiz var.

— Gidiş gelişimiz var, ama hala oğlunun bakışından halen yüreğinin yerinde olmadığını duyuyorum.

— Ve ne sanıyorsun, acaba sebebi geçmişte kalmış olaylar mı?

— Onu nerden bilebiliriz, indirdi omuzlarını Vasil, ama yine söylendi:

— Belli ki! – sonra lafı çevirdi, ama Zena mari, bizim sokağımız daha mı kötü? Evet, burada yeşillik daha azdır, ama meyve daha çoktur. Bizim yerler daha düzlüktür, meydan daha çoktur. Köyde hayvan daha fazladır. Ona göre, insan sokakta fidanları tutturamıyor. Ama sen bizim köyün derneklerine çok da çıkmıyorsun. Bir gitsen, bizde de ne şakalar olduğunu görürsün. Hiç de Baurçu'dan aşağı değil. Hem de derneklerde aylak birini göremezsin. Hepsinin elleri işte!

— E, Vasil, sen burada yanıyorsun. Birkaç kere çıktım, hakkıyla dersek, el işini, zahmeti sizde de çok severler, aynen bizde olduğu gibi. Ama Baurçu'da dernekler bir başkadır. Oranın büyüğü akşamları sizinkilerine hiç yaklaşıyor...

— Ben diyorum, Vasilcik, razı olasin ve hepimiz oraya taşınalım, orada kendin de gördün, sular da daha tatlı.

Sustular.

— Ama burasını ne yapacağız? diye sordu biraz düşündükten sora adam.

— Burasını satın, kaç müşteri geliyor, sen evde yokken bile.

— Bana da müşteriler orasını satıp satmadığımızı soruyorlar.

— Ee, Vasil, rica ederim, orasını satmayalım, babamın da ölüm öncesi orada yaşamamızı vasiyet ettiğini unuttun mu?

— Ama benim babamı ne yapacağız?

— Bizimle birlikte yaşar. Biz burada da onu sevip saydığımız gibi orada da sayarız.

Aslında gelinle kaynata pekiyi geçiniyorlardı, ama işte bu Baurçu, sanki içeride huzuru bozmuştu.

İlkyaz gelmişti. Kocabaşlar bir gün yuvarlak, alçak sofrada oturmuş, ek-mek yiyorlardı. Vasil babasına karşı, gelin de kucağında bir buçuk yaşındaki Ligorçuk, kocasıyla yanaşık oturuyorlardı. En küçük çocukları da salıncakta uyuyordu. Yemek masasında ister istemez yine eski konu açıldı.

— Ne yapacağız, Vasil, diye sordu ihtiyar Simu, evin örtüsü pek yıprandı?

— Evet, görüyorum, baba, dedi oğlu. Ama biz daha, bildiğin gibi hep çatal yoldayız. Ya orasını, ya da burasını düzeceğimizi anlamamız gerekir.

— Ne anlaşması, uzattı Simu, biz, çocuğum, burasına alıştık. Dedelerimizden kalma yuvamızdır burası. Baksana, komşuların hepsi evlerini yenilediler, arada yalnız biz kaldık. Evimiz çarşıda dilenci gibi kopuk, eğri duruyor.

— Düzmek için, babacığım, para lazım. Anlaşarak evin birini satacağız ve o parayla da diğerini düzeceğiz.

— Neden hemen satmağı düşünüyorsunuz? – razı olmadı Simu. Koy öbürü dursun, tuz ekmek istemiyor. Torun büyüyor. Yetiştğinde, onu çıkarırsın Baurçu'ya. Ama burasını düzmek için gücümüzün yeteceğini ümit ediyorum.

— Büyüyor, Zena sohpete karıştı. Ligorcuk halen emekliyor. O zamana kadar Baurçu'da ev yıkılacak, yeri da kalmayacak.

— Neden yıkılır ki? Oraya birisini kiracı olarak oturtabiliriz, dedi kaynata. Hem eve bakılır, hem de birkaç kuruş cebimizi yırtmaz.

— Ondan kazanmağa kalırsa, susmasın diye ekledi Vasil.

— Amaç kazanmak değil, ev korunsun... Baurçu'da kirada oturacak birisini bulmak zor olur, ben biliyorum, yine karıştı Zena.

— Ama bizim evi düzmek içinse, uzattı niyetini Simu, alalım benim hesabımdan parayı, bin beş yüz ruble var, bu az para değil. Sonrası, sen de traktörle kazanıyorsun, gelin de bağlarda gereken kadar para kazanıyor.

— Başlatırsak yarım kalmaz, dedi Vasil.

O babasına tamamen karşı gelmek istemedi. Baktı Zena'ya, o sıkı sıkı pilıç çorbasını kaşıklıyordu. Sonra o da siyah kaşlarının altından Vasil'e bir bakış attı, bunun razı olduğunun işareti olmadığının bir belirtisiydi. Tam bu arada annesinin dizi üstünde oturan şımarık Ligorcuk salma salma yetiştı parmaklarıyla ortalıktaki çorba çanağına ve onu devirdi.

— Uslu dur, be, şebek, kızdı Zena, deden seni artık evine çıkarmak istiyor, sen de sofrada çanakları deviriyorsun.

— Gelin, ben küs olmasını istemedim. Yarına çıkarmak gerektiğini demedim, gücendi kaynata. Sen kendin de o günün nasıl çabuk geçtiğini anlamayan. Bu sırada Kocabaşlar sofradan anlaşımadan kalktılar...

Simu kalktı ve kara düşüncelerle bahçeye çıktı. Âdetine göre evin etrafında gezinerek kederini dağıtmak istiyordu. Kolhoza gittiği zaman harman yerinin nasıl gerekmediğini hatırladı. Bahçeyi derin sürerek, orada fasulye, patates, soğan, sarımsak ekerdi... Bahçeden sofraya çok şeyler yetişmeye başlamıştı. O zamanlar Vasil küçüktü, o kendi eliyle buraya üç ayva fidanı dikti. Vasil de çok uyumlu bir çocuktı ve hep babasının yanında döner, yardım ederdi.

Fidanları dikerken tuttu, sonra suladı... Şimdi ağaçlar artık büyüktüler. Bu yer onlara çok uymuştu. Hem de iri iri meyveler oluyordu. Şimdi dedelerden kalma bu yurtluğu, ağaçları, bağı satmak, değiştirmek ve Baurçu'ya gitme sırası da geldi!

Belki, Simu'nun ömrü az kalırdı? Belki gitmesin, kalsın burada? Koy gençler nereyi istiyorlarsa, seçsinler. Kalacağım burada, dedi kendi kendine Simu. Satmak isterse, ben kendim alacağım ondan evi. Ödeyeceğin ne ederse, yaşayacağım yalnızca.

* * *

Vasil her zamanki gibi işten geldi ve babasının odasında onunla lafa oturdu. Kolhozda işlerin nasıl gittiğini anlatıyordu ama Simu lafı açarak söyledi:

— Ne kadar istiyorsun eve?
 — Neden soruyorsun, bir müşteri mi var?
 — Ben kendim müşteriyim. Evi senden satın almak istiyorum.
 — Neden satın alıyorsun? Ev senin değil mi? Vasil, babasının ihtiyarlıktan bunadığı için bu soruyu sorduğunu sandı.

— Değil, oğlum, dedi, ev bundan sonra senindir. Anan öldü, ben de sağ salım değilim, emekliyim, başka da bende çocuk yok, sen çorbacısın (ev sahibi) ben de şimdi senden onu satın almak istiyorum. “Sanki rüyadaymış gibi konuşuyor!” Düşündü Vasil ve yine sordu:

Nasıl? Sen rahmetli değilsin. Sen sağ iken, ev senin! Bundan sonra evin kime kalacağını hayat gösterecek.

— Doğru değil, kesti Simu, size, gençlere, ölüm yakışmıyor. Biz, ihtiyarlar sıradayız ama ben istemiyorum, biz, oğul-baba, bozuşalım bugüne kadar huzur içerisinde yaşamışken.

— Ama bozuşmak için bir neden yok.

— Bak, ona göre de evin fiyatını koymak lazım! Onun bir fiyatı var ama huzurun ve yerin yok!

— Baba, eğer Baurçu’ya göçmek konusunda anlaşabilirsek, biz senden vazgeçmeyeceğiz. Sen de bizimle geleceksin. Orada da burada olduğu gibi huzur içerisinde yaşamağa çalışacağız.

— Ben sizinle gidemeyeğim çocuğum, buradan benim kopmamı engelleyen çok şeyler var: bak bu eski çökük tavanlar, eğri duvarlar, bak birlikte diktiğimiz ayva ağaçları... Burasının havası izin vermiyor... Daha iyisi, ödeyeyim sana ev parasını, sen de o parayla düz daha iyisini, benim sizden ayrılmak niyetim yoktur... Ama oraya gidemeyeceğim.

Vasil içeriden çıktığında karanlık oluyordu, ayva ağaçlarının üstlerinde diplere doğru bir yarasa kuşu uçtu, sonra horoz sesi işitildi.

“Herhalde, havalar iyileşecektir, akşamdan ötüyorlar” diye düşündü Vasil. Babası da her akşam onunla birlikte bahçeye çıkardı, gezinir, konuşurlardı ama bu akşam nedense çıkmadı, herhalde keyfi yoktu. Vasili’nin de kalbinde bir rahatsızlık vardı, sanki oraya bir kedi girmiş ve tırmalıyordu... Ayvalar da ona bakardılar harmandan, koskoca ağaçlar olmuşlardı; sanki bahçe bir orman kenarıydı. Ama onun küçüklüğünde babasıyla ikisi bu ağaçları diktiklerinde nasıl da inceciktiler!

Zor uyudular o akşam oğulla baba. Kocabaşların ailesi artık üç gündür konuşmuyordu birbirleriyle. Dördüncü günü “laf orucunu” bozdu Zena, onların arasına mezar suskunluğunun girmesinde o kendisini hepsinden daha çok suçlu hissediyordu. Zena geçen sene ilkyazda Ligorçuk ile gezindiğinde bu yıl olduğu gibi ayva ağaçlarının taze kar tepeleri gibi çiçek açtıklarını, ilkyaz sabahı da sanki özellikle pembeleştiğini hatırladı...

Bir anda Ligorcuk anasının elini bırakıyor ve çocukça bağırarak, ayva çiçeklerine doğru yürüyor, anası düşmesin diye elinden tutmak istiyor, lakin, çocuk elinden tutturmuyor, koşuyor, yetişip sarılıyor ayva ağacına. “Görüyor musun aneciğim, ben artık kendim yürüyorum!..” diyordu sanki çocuğun gözleri:

Bu arada Simu dede çıkıyor içeriden ve torununun ayvaya sarıldığını görüyor, Zena’yı da yanında, ve çok mutlu bir şekilde soruyor:

— Kendisi mi gitti, mari gelin?

— Kendisi, baba, şimdiye kadar sade tay tay duruyordu ama şimdi ilk adımlarını attı, sarıldı ağaca da bak ve ayrılmıyor. Kucağıma alamıyorum.

— Bırak, gelin, koy biraz sevin. O şimdi başının göğsüne değdiğini sanıyor... Bırak, ben onunla gezineceğim. Sen git çocuğa adım attığı için bir tatlı adım turtası yap. Onu iyice yuvarlat, uzağa tekerlensin, Ligorcu’nun ömrü uzun olsun! Bizim âdetimiz, evvelden öyleydi. Birden gezmeğe başlaması çok iyi oldu, demek yer onu ayakta kuvvetli tutacaktır!

— Hemen gidiyorum, diye seslendi Zena, bir de haşlama yumurta pişireceğim! Onu da, anamdan duymuştum, böyle adım turtası veriliyormuş çocuğun eline, yaşasın ve güzel, yumurta gibi olsun diye.

Bu ve belki daha başka unutulmaz işler Zena’nın aklından geçti, akşamleyin yuvarlak sofraya yine susarak oturdukları zaman dedi:

— Bize ne oldu ki son günlerde hep susuyoruz?

— Ne konuşmamızı istersin? diye sordu Vasil.

— Ne? Sormak istiyorum, ne zaman bu evi düzmeğe başlayacağız, yoksa üstümüze yıkılmasını mı bekleyeceğiz?

— Hemen yarın başlayalım, dedi Vasil, eşinin yüzünü şüpheyle gözden geçirerek...

— Ne Baurçu? Ligorcuk ve Lambuş da burada doğdular, burada ilk adımlarını attılar... Odur, kayınata da söylerdi ki bu toprak onları öyle çetin ayakta tutarmış...

— Elbet, başlayacağız, cesurca ve sevinçle dedi Vasil, yarın traktörle il merkezine gideceğim, geri giderken de ağaç ve çimento getiririm.

Bugünlerde Simu’nun boğazından yemek zorla geçiyordu, ama şimdi...

Onun nemli gözleri, yalnız bir derin yetenekli ressamım gösterebileceği şekilde büyük bir memnuniyetle oğluna, gelinine, torunlarına bakarlardı. ❧

STEPAN KUROGLO

ZOR YOLLAR

Yarkalar'ın Vançi'nin Pidoş'u dostları ile Dobrucadan geliyordu. Babadağ yolculuğa onlar gündüz iken çıkmışlar, öyle ki akşam Babadağ'a varsınlar. Dağ gibi olsa... Nafile demiyorlar, "korku dağları bekler" diye. "Azlık gezmek çıplak gelmek" sözünü burası için söylemişlerdi dedeler.

İnsanın önüne haydutlar çıkar, paralarını alıyorlarmış. Türlü şeyleri bu dağ için anlatıyorlardı.

Pidoş'un dostları o kadar korkak değildi. Pidoş kocaman, iri bir güreşçiymiş, pehlivanmış, yarım Basarabiyayı gezmiş, tüm güreşçileri yeniyormuş.

Köylü fakir fukara Dobruca zenginlerinde alın teriyle ikişer üçer bin ley kazanmışlar, Babadağda birer oka (bir litreden biraz fazla bir ölçü) şarap içmişler, evlerine, ailelerine biraz para götürüyorlar diye seviniyorlar.

Beş çırak büyük bir acele ile eve yola koyuluyorlar, Babadağ'dan çıkarak Tulça'ya yaklaşıyorlar. Gidiyor ahabplar bir birine kendi dertlerini, sevincini anlatarak. Acele ediyorlar, çünkü karanlık çöküyor.

Bu dağ hakkında çok masal dinledi onlar. At gibi yortarak gidiyor yürkek arkadaşlar, korkularından geri bakamıyorlar bile. Herkesin koynunda ter kokan mendile büyük sevgiyle bükülmüş kocaman para, aylık işi parası. Acele ediyorlar... nerdeyse koşuyorlar. Bir de ne görseler... Bir karartı.

— Pidoş ağa, orada duruyor kimse... Taşka Pidoş'un yeninden çekerek.

— Ba! Korkağa kütük de yabanı görünüyormuş, cevap verdi Pidoş.

— Dur be, Pidoş, orada kimse var!

Çakılar ellerinde çıraklar karartıya yaklaşıyor. Ve... kütüğün ardından 5 6 adam çıkıyor.

— Susun, yolcular, bağırmağa lüzum yok, orman sağır: dirinin de ölünün de sesini duyamaz! Parayı verin... sizi bırakalım. Vermiyorsanız hayatla vedalaşın. Bir kalın ses duyuldu başların üstünden.

— Lütfen bize kıymayın, bırakın evimize gidelim, fakiriz biz! O parayı kazanmak için ne kadar ter döktüğümüzü bilmiyorsunuz. Para ver diyorsunuz. Ne olur, bizi ekmeksiz bırakmayın. Çocuklarımız yollar boyunca sürünerek para dilenecek, ne olur, acıyın bize...

— Hemen paranızı çıkarın, başka seçiminiz yok! Sizinle Kostaki Negru konuşuyor, onda rica falan geçmez!

Pidoş bıçağını çıkarıp haydutlara yaklaşıyor, arkadaşları da onu takip ediyor. Elinde tüfeği olan sakallı haydut sıklık etti, ve ağaçların ardından daha 15-20 kişi çıktı. Elllerinde bıçak, tüfek...

Kurtuluş yok, anladı çıraklar ve bıçakları gizlediler. Haydutun biri, her halde, Kostaki Negru, iri, iyi giyimli, bıyıkları yukarı kıvrılmış bir adam. Herkesin koynuna elini sokup mendille bükülen para çıkılarını alıyor, ve kendilerini serbest bırakıyor.

Beş fakir çırak, beş çiftçi yalın ayak, ne ekmekleri var torbalarında, ne de umutları yüreklerinde. Kalıyorlar... yol ortasında çaresiz. Yol üstüne durup düşünüyorlar, ne yapsalar da aç kalmasınlar. Kalaycı Senkaş ve Sertler'in Tukuli eve gitmeğe karar verdiler.

— Açlıktan belki ölürüz ama bari kendi ecelimizle ölelim. Sabaha kadar yaşayacak mıyız, öldürülüp gömülmüş mü olacağız bilemeyiz ki... diyor eve gitmeğe hazırlaşan iki çırak.

— Kalın, dostlarım, benimle kalın canınız acımayacak: paralarımızı da geri çevireceğiz. Kostaki Negru ile de anlaşırız, eve de sağsalım gideriz. Tüm yaz çalıştık, bir ekip idik, şimdi de ayrılalım mı? Kalın dostlarım, parasız eve nasıl gideceksiniz? diyordu Pidoş.

Geç saate kadar tartışıyor köylüler ve Pidoş'la kalmağı tercih ediyorlar. Arkadaşlar birbirini belada bırakmamağa, dost olarak kalmağa söz veriyorlar, yemin ediyorlar. Sonra birer sigara yakıp yamalı entarilerini yere seriyor ve birbirine sarmaşıp uyuyorlar.

Sabah Pidoş herkesi uyandırıyor. Pidoşun tüm emirlerini yerine yetiriyor arkadaşları. Orman içinde bir etrafı çalılık, dikenlik bir çukur, sapa yer buluyor ve oraya ot taşıyorlar. Sanki burada kışlamağa hazırlanırcasına kendilerine yatacak, kalacak yer hazırlıyorlar.

Pidoş'un çetesi gündüz yollara çıkar, yoldan geçenleri izler. Fakir geciyorsa önüne çıkar canını, parasını almıyorlar, kendi çetelerine davet ediyorlar. Fakirler istemiyor... aldanacaklar diye korkuyorlar.

Bir defa, akşam vakti, bu çete yine yol kenarına çıkar ve otluk içinden geçenleri izliyorlar. Yoldan bir at arabasını ve üstünde de beş altı adamın geldiğini görüyorlar. Negrunun adamları at arabasının yolunu kesiyor, oradaki adamları soyuyor, can parasını alıyorlar. Adamcağızlar ağlasalar da yalvarsalar da Negrular parayı geri çevirmiyor, ölümle tehdit ediyorlar, sonra da ormanın içinde kayboluyorlar.

Soyulmuş fakirlerin karşısına Pidoş'un çetesi çıkıp yolcuları durduruyorlar. Çıraklar; "Kayıp iştir, haydutlar geri döndü, canımızı da alacaklar" diye düşünüyorlar. Ama öldürmüyor onları bu haydutlar, onlarla konuşuyorlar, başlarına gelenleri anlatıyorlar, bir olmağa çağırıyorlar. Sonunda çıraklar Pidoş'un dostları arasına giriyorlar.

Akşamleyin büyük ateşin etrafında oturdular, türkü söylediler, sohbet ettiler, dostluklarına yemin ettiler. Öylece günler geçti. Pidoş'un çetesi gittikçe artıyor. 18 kişi oluyorlar. Ellerinde bıçak, tüfek, haydutluğu öğreniyorlar.

Yollara çıkar, zenginleri durdurur, paralarını, canlarını alırlarmış. Varlanıyor bu haydutlar. Zaman eve dönmeğe geliyor. Yola hazırlanıyorlar.

Dostlar Pidoş'u eve çağırıyor. "Paramız var, atık burada kalmamalıyız. Etraf haydutluk meselesini iyi biliyor. Jandarmalar izimizi bulabilirler, diyor Taşka.

— Dayanın, cevap veriyor Pidoş, biraz daha dayanın, eve gideceğiz. Ama dağı terk etmeden önce Kostaki Negru ile buluşalım. Bir borcumuz var.

Pidoş'u tek bırakmıyorlar, kalıyorlar ve Kostaki Negru ile görüşmeye hazırlanıyorlar. Bir akşam üstü Pidoş'un arkadaşları, Tulça'dan takriben on üç kilometre mesafede, Yaban Çukur'un boyunda, Negru haydutlarının dövuştüğünü fark ediyorlar, kimi de bekliyor.

Birkaç saatten sonra yolda bir at arabası görüyorlar, yanında da yürüyerek on onbir yolcu gidiyor. Giyimlerine bakınca fakirlere benziyorlardı: şalvarları yamalı, ayaklarında terlik yok. "Çilesiz kara sakallı Kostaki, diye düşünüyor Pidoş, fakir fukarayı soyar. Ama onunla da hesaplaşma zamanı gelir. Her bir insanın alın teriyle kazandığı para, kanı sorulacak o uğursuza! Ya onlar bizi kazanacak, ya biz onları! Bari kendi sözümün ağası olayım, adalet için savaşı sona kadar yürüteyim."

Kostaki'nin haydutları bu insanların önüne çıkıyor, soyup paralarını alıyor. Bu arada Kostaki Negru ayağını kütük üstüne koymuş, sağ elinde tüfeğini tutuyor, asabî bir şekilde etrafa bakıyor, haydutlarını acele ettiriyor.

Onun haydutlarının hepsi at arabasının yanında toplandı, Kostaki'nin emirlerini dinliyor, kaçmak isterken...

Ormanlık içinden bir ıslık sesi işitildi ağaçlar arasından tüfek kavalları göründü, bir ses geldi:

— Kostaki Negru'nun adamları! Tüfekleri yere atın, bıçaklara dokunmayın! Hepiniz tetiktesiniz, yerinizden kımıldamayın, hemen vurulursunuz!

Ağaçların arasından Pidoş çıktı, tüfek elinde, bıçak belinde, giyimi güzel, hiç fakir değilmiş gibi. Bir tarafında Taşka kılıcı, öbür tarafında komşu oğlu Tukuli. Yakınlaştılar ama at arabasına kadara yaklaşamadılar. Kostaki Negru çıkarıverdi belinden bıçağını, attı Pidoş'a doğru.

Pidoş bir tepki veremedi, kendini üstüne gelen bıçaktan kaçırılmazdı... yanında arkadaşları olmasaydı. Gariban Taşka, Pidoş'u genç gövdesiyle kapattı ve bıçak ona isabet etti, "vay" bile demeden yere yığıldı.

— Cellat Kostaki, ölümden uzağa kaçamayacaksın, diye bağırdı Pidoş ve bıçak elinde onun ardına hızlandı. Kalan kafadarları çıktılar dağ içinden, Kostaki'nin haydutlarını ablukaya aldılar. Pidoş ve Tukuli Kostaki'yi tuttular, bir ağaca dayadılar:

— Hangi ölümü seçiyorsun? Sana yakışan bir zulümlü ölüm daha keşfedilmemiş, Kostaki? Kaç insan ağılattın? Kaç uşak öksüz bıraktın? Kendine bir ölüm seç, dağ ayısı, geber bari adamcasına, dedi Pidoş.

— Öldürmeyin, kardaşlar, yalvarıyorum, kıymayın canıma! İstedığınız kadar para verebilirim, ama öldürmeyin beni, diye yalvardı Kostaki.

— Senin kanlı paran, lazım değil. Bize senin günahkar canın lazım, vücudunu kargalar yesin! diye bağırdı adamın biri.

— Nasıl bir ölüm seçlim ona, dostlar? diye kendi aralarında tartışıyor arkadaşlar.

— Asacağız, Pidoş, asacağız, diyor çıraklar.

— Öldürmeyin, kardaşlar, öldürmeyin, diye yalvarıyor Kostaki. Pidoş tüfeği, eline alıyor ve hırsızı alıyor. Vurmuyor. Kostaki'ye yalaşıp eline kendi bıçağını veriyor:

— Al, Kostaki, diyor, eğer hakiki bir haydutsan bekleme seni kimse ziyan etmesin, daha cesurca bir ölüm bul!

Sustu Kostaki, hiçbir şey söylemedi. Canını kurtaramayacağını anladı, bıçakla kendi göğüsüne vuruyor ve bir çuval gibi yere düşüyor. Korkak değilmiş sayın Kostaki! Pidoş'un arkadaşları öyle öcünü almış oldular. Pidoş çırakları serbest bırakıyor, ne zamansa bu fakirlerin ellerinden alınan paraları geri çeviriyor, ellerine para veriyor.

Ama Pidoş ve onun arkadaşları hiç mutlu değildi. Yaşlıydılar. Gencecik Taşkıyılı gömüyorlar mezarının yanında oturuyor, susuyorlar, çok zulüm görmüş gözlerinden yaşlar akıyor. Mezarın yanında bir pınar kazıyorlar. "Taşkıyının Pınarı" adını veriyorlar.

Pidoş arkadaşları ile eve yollanıyor, mutlu olamıyorlar, sevinemiyorlar. Fakir umutları ile o zor yolları çiğneyerek kafalarında salt; "Taşkıyılı, arkadaşımızı kaybettik" fikriyle gidiyorlar... ❧

PETRİ ÇEBOTAR

TANAS DEDEM

86 yaşında öldü benim Tanas dedem. Ne adamdı o! Evvelki: temiz yürekli, ömür seven adamlardan. Onun için saatlerce anlatabilirim. Gençliğinde pehlivanmış. Güreşte hep ilkmış, kimseye birinciliği vermiyormuş. Defalarca en büyük bahşiş sayılan burma boynuzlu koçu kazanmışlığı var. Hem de ancak Aydar'da değil, ama Beşgöz'de de, Çadır'da da, Baurçu'da da.

Çalışmayı da yeyip içmeyi de seviyordu. Sesi ile gaz lampasını söndürüyormuş. Bayramda seyranda türkü söylemeyi severmiş. İyi günlerde âdeti kumilerini yanına topluyormuş. O zamanlar elektrik daha yokmuş. Ancak evin kirişinden telle bir gaz lambası asılıymış. Haydi, kumiler, Tanas saadınca birer türkü söyleyin, rica ediyormuş dedem.

Becerenler, isteyenler birer türkü söylüyormuş. Bitkiye doğru dede diyormuş:

— Şimdi ise saadın da size bir türkü söylesin. Kibrit kutusu elinizde olsun.

Dede bir gür sesle söylemeye başlar ki ne başlar. Yavaş yavaş kızışıp, çıkarırmış öyle bir güçlü ses, ki lambanın yalını pıs pıs söniyormuş. Sobanın ardında küçük çocuklar sanki korkudan yukarı atlarmışlar.

— Bree! –şaşarmışlar misafirler– Gördünüz mü? Lambayı sesi ile söndürdü!

Ama her zaman misafirlerin arasında inanmayan biri bulunuyormuş:

— Olamaz! Mümkün değil! Kesin üfledi.

— Ne?! –kızarmış dedem– Üfledim mi? Ya içelim daha birer kadeh ve ben size nasıl üflediğimi gösteririm!

Bir kadeh içki daha aldıktan sonra, dedem ellerini koyarmış birbiri üstüne masa kenarına ve alını ile elleri üzerine yatarak söylemeye başlarmış yeniden: “Haydi, dostları-ı-ım...”

Birkaç sıradan sonra dedenin göğsünden öyle çirkin bir ses çıkıyor ki lamba, pıslayıp, yine söniyormuş. Misafirlerin kulakları çınlamağa başlarmış.

— Şen olun!!! Bre! Bre! Bre! –sonunda bağırırmış dede. İçerisi uğultu ile doluyormuş.

— Bak sen ne yapıyor! Sarp adam! Böyle bir şey ben görmedim! Başkası anlatsaydı, inanmayacaktım! –alkışlayarak şaşıyormuş kumiler ve kumitalar.

Dedemin sade bir türküsü vardı. Her bir bayramda, her bir konuşmada o, sadece o türküyü söylüyordu. Onun söylemesini ben de dinlemeye yetiştim. Sesi artık yavaşlamıştı ama her zaman o kadar güçlü ses sahibi olduğu belliydi. “Bu adam Üniversite okusaydı, diye düşünüyordum ben, ondan bir yeni Şal-yapın olabilirdi”.

Rahmetli Sanda ninem şöyle anlatıyordu: “Çocuğum, Tanas deden gençken her Pazar sabahleyin kırçmaya (içki içilen yer) gidiyordu. Akşama kadar dostları ile içiyorlardı. Öğle zamanı sundurmaya çıkıyor, dinliyordum: türkü sesi geliyor mu, o türküsünden benimkisinin hangi kırçmada konuştuğunu anlıyordum. Eey, deli adamdı gençliğinde! Şindi de deli, çocuğum. Birkaç gün önce yine sarhoş geldi. Sallanarak girdi avlu içine, bak buracıkta kösteklendi bir sandalyeye ve düştü. Kalkamayacak sandım, ama fırladı: “Kim bu sandalyeyi yol üstüne koymuş?!” Sandalyeyi var gücü ile savurtup daha bağa sıbıttı. O sandalye bir uçurdak gibi avlunun ortasına uçtu. Sonra ne kadar arasam da bulamadım.”

Bir defa, Kişinev’de Üniversite okurken, köyüme geldim. Belliki, dedemleri de ziyaret ettim.

— Haydi, çocuğum, mağazadan (Gagauzun avlusunda büyük bir kısmı yerin altında kışlık yiyeceklerin ve şarap fıçılarının saklandığı depo) bir okka şarap çıkar, anahtarları al, diye teklif etti dede.

Ben mağazadan şarap çıkardım, döktüm, birer bardak içtik. Ninem istemedi. O sıcak sobanın yanında oturup yün eğiriyordu. Sonra dedem söylendi:

— Of, Petka, seksene yaklaşıyorum, ne zaman geçmiş o yıllar! İhtiyarladım artık, yavaşladım: ayaklarım sızlıyor, belim acıyor. Şarap da artık içemiyorum.

Dedemin son laflarına ninem dayanamadı:

— Kimmiş o içemeyen, bre yalancı? Akşam içen kimdi? Çıkardı oğlum, bir beş litrelik kap ve döküp döküp yalnız onu bitirdi. İçemiyormuş.

— Sus orda mari, verilmedi dedem. Beş litre çok mudur? Baksana koca adamım, o beş litrecik işkembemin bir yanını ancak tuttu. Önceler ben bir kova içiyordum, o sırlı kovaları diyorum.

* * *

Bir oruç vaktiydi, ben de küçüktüm, dedem çağırdı beni ve dediki:

— Al, çocuğum, üç ruble, git Alöşka ağabeyine (o bizim dükkancıydı) ve bir yarımlik rakı al, kalan para ile de o ince sucuklardan al. Ama bak, ninen duymasın.

Ben o saat dükkana gittim. Dedemin siparişlerini aldım ve geri döndüm. Ninemin hiç haberi bile olmadı, onun mutfakta işi vardı. Dedem methetti beni, sonra döktü kendine yüz gram. İçip rakıyı, kırdı kendine bir parça, bana da bir parça sucuk uzattı. Ben kaldırdım kafamı:

— Dedem, şimdi oruç... günah değil mi?

— Korkma, çocuğum, dedi dede, ağzına girenler günah değil, ağzından çıkanlar günahtır.

Bunca yıl geçti ama ben dedemin sözlerini unutmuyorum. Benim Tanas dedem böyle bir dede idi. Toprağı bol olsun! ❧

PETRİ ÇEBOTAR

VASİLKA BABUNUN KAZLARI

Bir akşam, Vasilka teyze eve gelince, avlusunda dehşetli bir manzarayla yüz yüze kaldı: onun çok sevdiği kazları ölüydü. Hepsi! On beşi de!

Teyze çok ağladı. Gözleri yaşardı. Şaka mı? Onbeş kaz. Ne kadar yem yediler, ne kadar zahmet, eziyet... İlk teşhiş, kazlar zehirlenmiş, ne yemişlerse... O sabah onlar çok şen bir şekilde çorbacıkasını (ev sahibesi) işe geçirdiler, şimdi ise kımıldamıyorlar, biçilmiş gibi dağınık bir şekilde avlu içinde yatıyorlar. Bir ara teyzeye en güçlü, en iri olanı henüz can vermemiş gibi göründü. Hakikaten: kaz uyku semesi gibi gerindi, donuk gözüyle bir tarafa bakarak kafasını kaldırdı ve sonra güçsüz kafasını yere bıraktı...

Büyük kayıp ama yapacak bir şey yok, ağla... ağlama, faydası yok. Bunu da görmek varmış. “Bari tüylerini yolayım”, diye düşündü Teyze ve işe başladı. İki saatin içinde kaz yolma işi bitti. Bir çuval dolusu tüy çıktı. Oflayarak, sızlayarak teyze çıplak kazları el arabasına yükletti ve çayıra, çöplerin atıldığı yere götürdü.

Bütün akşam teyzenin aklından kazlar çıkmadı. Başka iş için düşünemiyordu. Yüreğinde bir ağırlık vardı. Çok geç uykuya daldı. Sabaha karşı düşünde kazlarını gördü: diri, bembeyaz, temiz. Onlar teyzeyi her taraftan sarmış yem vermesini bekliyorlardı. O kadar güzeldi o kazlar, bağırsıp duruyorlardı...

Bu vakit yaşlı teyze uyandı. Ama kazların sesi geliyordu hâlâ.. Teyze iki tarafa salladı kafasını ve oturdu. Kaz sesi gelmeye devam ediyordu. Teyze bir asker gibi yerinden fırladı, odadan neredeyse kaçarak çıktı. Ve, ne görse... Kapu önünde 15 kaz durmuş, bağırsıyordu. Hiçbir şey olmamış gibi cırılçırılak değilmiş gibi kafalar yukarıda yem istiyorlardı.

Evet... anlaşılan kazlar hakikaten zehirlenmişlerdi ama ne ile?! Avlu içinde cibre kurutuluyormuş. Bir gün önce yağmur yağdı ve cibreler ıslanıp kaynamağa başlamış. Kazlar, yeyip doyunca, sarhoş olmuşlar. Elbet, teyze kazların neden bu duruma geldiklerini hemen anlayamadı. Onları ölü sandı.

Bu olay bir şakaya benziyor. Gülümsememek elde değil: tasavvur edin, kazlar sabahleyin kendilerine geliyor, bir sürü tuhaf, çıplak kaz sokakça eve geliyor, onların gören şaşkın insanların yüzleri göz önüne getirin... Bu bir taraftan. Ama öbür taraftan, bizim aramızda da bazen akşamdan “domuza dayı diyene kadar” içenler, nerede gecelediği belli olmayan, ertesi sabah ise bu yolunmuş kazlara benzeyen insanlar var hâlâ. ❧

PETRİ ÇEBOTAR

KIVIRMA KOKUSU

Akşamliyordu. Konuşçu Tanas evin sundurmasında oturuyordu. Bir sürü çocuk sokakta bağıırışıp kaçıyordu: “tozçağız”, “beygircik” ve başka oyunlar oynuyorlardı. Tanas dedem aylaktı, neyle meşgul olsun bilmiyordu, “Sokaktan da kimse geçmiyor, diye düşünüyordu o, bari biraz lafa durardık.”

Bu vakit dedenin burnuna güzel, lezzetli bir koku geldi. Sanki kıvrırma (kaymaklı börek) kokuyordu. O saat dedenin ağzı sulandı, kendini öylesine aç hissetti ki nerdeyse gözleri kararacaktı.

“E-he-he! diye düşündü dede. Komşular kıvrırma yiyecek bu akşam. Bu koku nereden geliyor acaba: Sandilerden mi, Tülülerden mi, yoksa Kirular-dan mı?”

Birden dedenin bakışı aydınlandı, kafasına nese koymuştu.

— Ey, çocuklar! diye bağırdı dede bir gururlu sesle, ya gelin buraya!

Çocuklar, bakıp dedeye, bazıları kaçarak, bazıları adımlayarak yaklaştılar ona.

— Ya söyleyin dedeye, kimin annesi kıvrırma yapıyor?

— Benim, diye sanki övünerek cevap verdi Kiru’nun Lambucuğu.

— Tamam, dedi Tanas aga, gidin oynayın. Bakın, çoban geliyor sürüsüyle.

Çocuklar hepsi sokağın aşağı tarafına baktı ve yine oynamaya başladılar.

Tanas ağa hiç “of” demeden (ancak başkasının yanında ofluyordu), kalktı ve Kiruların evine doğru yürüdü. Eve yaklaştıkça koku da yoğunlaşıyordu. Dede kokudan sersem oldu. Kapı önünde kimse yoktu. Dede içeri girdi.

— Akşamı şerifleriniz hayır olsun, Kiru! dedi Tanas çorbacıya. Öbürü peşkirle suratını siliyordu.

— Hayır olsun! Ne işle uğraşmışsın?

— E, ne işle, dedim, biraz lafa duralım. Ne yapıyorsun?

— Te az önce tarladan geldim, yıkandım.

— Ben de dedim, bakayım, komşum nasıl, sağlığı sıhhatı yerinde mi, uzattı sesini Tanas ağa.

— Şükür Allah’a, iyiyim.

Bu vakit içeri Kiru’nun eşi Angilna girdi. O Tanasa doğru bir sert bakış attı, selam verdi ve çıktı.

— Ne güzel havalar bugünlerde, diye yine laf kattı Kiru’ya Tanas ağa. Uzun uzun konuşmaya havesi yoktu. Bu mahallede en cimri olduklarını bilse de ev sahibinden kıvrırmaya teklif bekliyordu.

Birkaç dakika sonra Angilna açtı kapıyı ve kocasını yan odaya çağırdı. Orda onlar biraz fısıldaştıktan sonra Kiru döndü içeri. Sustular adamlar içlerini çekerek.

— Koyunları çoktan mı sağdın? diye sordu misafir.

— İki gün önce.

— Ne kadar süt çıktı?

— İki büyük güğüm, seksen litre kadar.

Vakit geçiyordu, ama ev sahipleri hâlâ sofraya oturmuyorlardı. Kıvrırma kokusu Tanası sarhoş ediyordu. O artık daynamadı, direkt sordu:

— Akşam ekmeğini yediniz mi?

— A, yok, daha yemedik, dedi Kiru, karım pişiriyor orada, ama hâlâ hazır değilmiş.

Adamlar yine sustu, sonra yine söylendiler laf olsun diye. Sonunda yanık kokusu gelmeye başlayınca dede daha 10-15 dakika oturup gitmeye kalktı.

— Kal sağlıklı! dedi Kiru'ya ve dışarı çıktı. Mutfağın kapısı açıktı. Tanas ağa Angilna'nın kıvrırmaları fırından çıkardığını gördü. Ama kıvrırmalar —eh hee!— kıvrırmaya benzemiyorlardı: onlar yanık odun parçaları gibi simsiyah olmuştu.

Angilna misafirin bakışını farkettiler ve zorla gülümseyip dedi:

— Nereye acele ediyorsun, be Tanas? Dursana, kıvrırmalar da pişti.

— Sağ ol, Angilna, ama ben yanık kıvrırma yiyemiyorum, dişlerim zayıf. Yanıktansa bana biraz çiğ daha iyi gelir. Bu lafları söyleyip Tanas sokağa yürüdü. Kapayıp ardına tokadı (avludan sokağa çıkan kapı) sesirendi. Tokat aşırı duyuluyordu:

— Ben sana söylemedim mi, mari, artık çıkarasın şu kıvrırmaları fırından. Sen ise: “Dur daha biraz, belki gider.” dedin. Şimdi bu kömürü kendin kemir!

“Bre!” dedi Tanas kendi kendine ve evine doğru yürüdü. Girip avlu içine, salladı kafasını ve mağazaya (avlude büyük bir kısmı yerin altında kışlık malzemelerin ve şarap fiçilerinin olduğu depo) uğradı. ❧

PETRİ ÇEBOTAR

KEÇİ ETİ

Konuşçu Tanas keçi eti sevmiyordu. Her defa keçi etinden laf edildiğinde bile tiskiniyor ve şöyle diyordu:

— Ben onu hiç yiyemiyorum. O et keçi kokuyor. Açlıktan ölsem de keçi etini ağzıma sürmem.

Tanas'ın karısı Sanda Tudorka kızına misafir gitmiş. Tesadüf bu ya, o gün Tudorka'nın kocası Vasi bir keçi kesmiş.

— Anne, demiş Tudorka, bu bir parça yahnı senin, istediğini pişirirsin çorba mı kavurma mı?

— Sağ ol kızım, babanın keçi eti yemediğini unuttun mu?

— Olsun, kendine hazırlar yersin, anne.

Sanada eve gidiyor ve keçi etinden harika bir çorba yapıyor. Akşamleyin, gün kavuşunca, Tanas işten geliyor.

— Bu akşam yemekte ne var, Sanda?

— Koyun çorbası, diye aldatıyor kocasını Sanada.

— Yahnı nerden?

Dükkanından aldım, bugün getirmişlerdi.

Karı koca sofraya oturuyor, sofraya duasından sonra yemeye başlıyorlar. Tanas bir kırmızı acı biberi sapından tutar kaşığı ile tabağın kenarında iyice ezer... Çorba bitince Sanda sorar:

— Nasıl, çorbayı beğendin mi?

— Evet, der Tanas, pek güzel, çok lezzetli olmuş. Bir tabak daha doldur.

Kendini gülmekten zor tutarak Sanda kocasının önünden derin toprak tabağı alır ve yine çorba koyar.

— Eee keçi yahnısı olsaydı, yer miydin?

— Ya sus, mari, diye öfkeli bir cevap verir Tanas. Ben onun kokusunu sevmiyorum, küçüklüğümden beri yemiyorum, yemeyeceğim de! Ama bak, kuzu yahnısı başka bişey! Biber de iyice acı çıktı. Harika!

Sanda kendini zorla tutuyor, ama hiçbir şey söylemiyor... Sabahleyin o kocasına şöyle diyor:

— Ey, yalancı! Hani keçi yahnısı yemeyecektin?

— Tabi ki yemeyeceğim!

— Akşam yedin. O çorba keçi etinden idi.

— Ne? Tanasın bakışı sertleşiyor, tiksiniyor, gözleri fırlıyor. Tanas ağzını avucu ile kapatarak avlunun dibine kaçıyor. Birkaç dakika sonra o geri döner, ağzını su ile çalkalıyor ve şöyle diyor:

— Senin suratın var mı, mari, koca karı?.. Ama ben yerken hissetmişim. Dedim, neye koksun bu kuzu yahnısı? 🍲

MARİYA MERCANKA

SEVGİ EZİYETLERİ

Bana neler oluyor? Aklımı mı kaybediyorum, ne?

Hep sen aklımdasın. Hep seni düşünüyorum. Şu ana kadar ben bu akılsızlığı bilmezdim. Başka işim mi yok? Düşünecek başka bir şeyim mi yok?

İşte çocukları büyütmeliyim... Adamın üstünü tertiplemeliyim... Tezde civcivler yumurtadan çıkacak, onların yerini hazırlamalıyım... kış için birkaç kavanoz salatalık koymalıyım... yapmalıyım... etmeliyim...

Senden önce, her şey usûlüyle gidiyordu! Bu ne şimdi? Ancak Seni düşünüyorum.

Seni ve seninle ilgili her şeyi unutmalıyım. Sevgi duygusuna kapılmamdan ziyade hiçbir suçum yok. Kendime galip gelemiyorum. O duygular benden güçlüymüş, ondan ötürü sevdim Seni. Sevdim acımadan. Aklım gitti, tatatim kesildi. Bakışın, gülüşün, duruşun, yürüyüşün yüreğime işledi. Yatıyorum, kalkıyorum hep aklımdasın. Kelimelerin hep kafamda.

İlacı olmayan bir ağır hastalık gibi. Geçmeyen bir sancı gibi. Nereye gitsem, ne yapsam sen benimlesin.

Bugün biber kavuruyorum. Kızcağzım gelip sordu:

— Anne, ne yapıyorsun?

— Biber kavuruyorum, dedim.

— Sen tencereye baka baka biberlerin yandığını görmüyor musun? Simsiyah olmuşlar.

Kendime geldiğimde duman içinde kaldığımı fark ettim. Aklım yine Sendeydi.

— Annem, iyi misin? Neden sürekli düşünüyorsun, kederleniyorsun? diye kibarca sordu kızım.

Ona ne söyleyebilirim ki? Bazı olayların bu hayatta vakitsiz gelmesini nasıl anlatabilirim ki?

Bu akşam o kadar darsıklık geldi ki canıma yer bulamıyorum. Komşuya geçip biraz gamımı mı dağıtsam, diye düşündüm.

— Yeni bir dedi kodu duydu mu? Filan fişmekanla gizli görüşüyormuş. Her şey aşikar olmuş. Çok ayıp, bir nefeste anlattı bana komşum.

— Belki birbirini seviyorlar, dedim ben yavaşça.

— Evlendikten sonra hiç başkası sevilir mi? Büyük evleri, güzel çocukları var onların, daha ne gerek? Sevgi değil ahlaksızlıktır bu, diye kestirdi.

Komşum belki de haklıdır, ama ben onunla razı olamıyorum.

Büyük sevgi evliyi, evli olmayandan genci, yaşlıdan seçmiyor. Ansızın geliyor, haber vermeden bile. Her halde herkese gelmez. Gelince çok zora sokuyor ama bu kısmettir. O kadar tatlı ve rahat olmayabilir bu sevgi ama bu dünyaya lazımdır.

Bu duyguya sevinmeliyim. O beni değiştirdi, daha iyi yürekli etti, kanatlandırdı. Ama niçin böyle geç geldi? Vakitsiz? Böyle olmamalıydı.

Eşim, bana daha da kibar davranmaya başladı sanki. Onun haberi yok. Gözlerimi kaldırıp yüzüne bakamıyorum. Korkuyorum. Durup dururken keşke bir tokat atsa, hiç küsmem, hafiflerim. Kabahatlı mıyım onun önünde? Her halde kabahatlıyım...

Aynı zamanda iki hayat yaşanamaz: fikrinde biri, gerçekte başkası.

Kahroluyorum, sana beddua edemediğim için. Beddua etmem için benim en büyük düşmanım olmalısın. Bu duyguyu ben kendim yenmeye çalışacağım.

Düşündüm: “Çok işleyeceğim, yoruluncaya kadar, öyle ki seni düşünecek halim kalmasın.” Birkaç gün kendimi helak ettim ama nafiye. Akşamleyin yatağıma güç girebilsem bile, uykum yok, sen yine benim aklımdasın.

Unutamayacağımı anladım. Yorgunluk sevgime galip gelmiyor.

“Bir parmağımı keseceğim, koy acısın, belki sevgi acısını söndürür” diye geldi aklıma. Gözümü yumdum ve parmağımı kestim. Ama parmağım acıdıkça, canım daha da pek acıyordu. Birkaç günde parmağım bitti. Kesğin yerinde bir nişan kaldı. Bu kesik yeri benim için en kıymetli bir nişan oldu.

Bu da bana yardım etmedi. Daha ne yapabilirim?

“Aç kalacağım. Hiçbir şey yemiyeceğim. Belki giden gücüm ile sevda da gider?” Sanki biri kulağıma bu fikri söyledi. Birkaç gün sadece su. Ama güçsüzleştikçe kollarım, ayaklarım, yüreğimde sevgim alevlendi. Onu ben yenemeyeceğim. Belki, onu yenmek gerekmiyor.

Bugün öyle bir kısmetli gün: tam karşı geldik. Allah mı, yoksa şeytan mı bizi buluşturuyor, ama ben seni görünce sanki taze hava, yeni nefes, sanki serin çeşme suyu içiyorum. İmkân olsaydı da şöyle bir sarılsaydım sana. Sana da şu sevdanın sıcağından bir hissesini verebilseydim.

Sen de benim kadar kısmetli duysaydın kendini. Daha bir kere sevgi alevinde kalabilsem. Günah mı bu? Bırak boyumca bir kere günaha dalaydım. Ama ben duygularımı sakladım senden. Dünyanın en zor işiydi bu. Niçin böyle güzel duygu böyle zor, böyle ağır?

Her şeyim var, sade sen yoksun. Böylece hiçbir şey yokmuş gibi bana geliyor. Ama ben herkesten zenginim: Sana sevgim var, beni kısmetle dolduran sevgim.

Sabahleyin işe gittim. O kadar iş birikmişti ki kısacık bir zaman için aklımdan çıkmıştın. Birden ferah sabah rüzgarı esti. O saçlarımı okşadı, ensemi serinletti: sanki Senin yalpak ellerin, soluğun sevdiler beni. Yine ‘benimle isin’. Sana uçmağım geldi. Ama ileride zor zahmet isteyen bir gün var. Çalışmalıyım. Bugün de işime konsantre olmam zor olacak. Sen bana bugün de “engel olacaksın.” Kabahatli değilsin biliyorum. Sokakta gidiyorum ve bir taraftan şarkı sesi duyuluyor: “yabancı adamı sevmek olmaz”. Olmaz... olmaz... Tabi ki olmaz. Ama bu sevda kime sormuş ki?

Kış geldi. Bu sabah dışarı çıktım. Her yer bembeyaz. Hava tertemiz, fidanların dalları süs içindeydi. Bu sabah ferahlığı öyle sevindirdi ki beni... Sanki seni görmüş gibiyim. Benim için sen her zaman güzel yakışıklı, pürüzsüz ve duru bakışlısın. Hep benim için böyle kal, yalvarıyorum.

Bu akşam gök çok yıldızlı. Baktım yukarı ve büyük dargınlık kapladı yüreğimi, Neden gök ayna gibi değil. O aynada tüm dünya görünecekti. Olmasan da seni görürdüm. Şimdi ise orada ancak yıldızlar parlıyor. Yıldızlardan hangisi senin acaba... Ancak onu seyredeyim. Uzaktasın. Çok uzaktasın. Buluşmamıza çok engel var. Ama bu dünyada seni yüreğimden ayıran bir güç yok.

Allahım! Zor bana, çok zor! Ama alma bu duyguyu, bu eziyeti benden, zira ben bu alevsiz kor içiyim, külüm. ❧

MARİYA MERCANKA

CAN BAĞIŞLANMASI

Leanka ebe olarak Doğum Hastanesinde çalışıyordu. İşini çok seviyor ve büyük havesle işe gidiyordu, çünkü o nazik elleri ile o bağırان sıcakık yumağı kabul ederek, dünyaya daha bir canın geldiğini, gökte daha bir yıldız doğduğunu biliyordu.

Bu gece genç bir hanım getirdiler. Onun güzel gözleri ve yüzü ağı ve korku ile dolu idi.

— Yardım edin... çok kötüyüm, diye yalvarlıyordu.

— İnanyorum, dedi sevgi ile Leanka.

Sonra onun omuzlarını kucakladı ve cesaret vermeğe çalıştı :

— Bugün sen dünyaya bir yeni can bağışlayacaksın. Bu bir büyük eziyetli kısmet. Biz sana yardım edeceğiz, ama sen de bunun için tüm kuvetini koymalısın. Bir de sabırlı olmalısın. Ve doğuma lazım olacak âletleri hazırlamaya başladı. Biraz sustuktan sonra, Leanka derin bir nefes çekti ve kendi kendine söyledi: “Evet... anne olmak kolay değil...”

Leanka ve bu genç anne adayı bayağı zorlandı bu gece, ta ki kalın sesli erkek çocuğun sesi gelene kadar. Onun sesi herkesi sevindirdi, rahatlattı. Bundan sonra biraz daha gezindiler, anneyi ve çocuğu yerine yerleştirene kadar... ortalık sus oldu.

Leanka üstüne çeki düzen verip masaya oturdu. O alnını ellerine dayadı ve yumdu gözlerini. Bu gencecik anne Leanka’ya kendini hatırlattı.

Leanka pek genç evlendi. Uygun, iyi bir aileye düştü. Eşi, Miti onu çok seviyordu. Evde Leankayı herkes çok seviyordu, nazlandırıyorlardı. Hiç sorunu yoktu.

Bir güz günü, üzüm toplarken, Leankayı bir garip hiss kuşkulandırdı. Etrafına baktı... esirgendi, ne oldu? O yalnız olmadığını kalbiyle hissetti. Yüreğinin yanında daha bir canın var olduğunu hissetmişti. Çok duygulandı ve tuhaf bir korku ile kaplandı. O kovaya yavaşça salıverdi kopardığı üzüm salkımını ve alma ağacına doğru gitti. O sapa yeri Leanka seviyordu.

Miti bunu fark edince, oyalanmadan Leankanın ardından gitti. Eşi bir nevazişle Leankanın gözlerine bakıp sordu:

— Ne oldu?

— Korkuyorum, dedi Leanka yavaşça.

— Neden korkuyorsun? Miti aldı Leanka'nın küçük ellerini büyük, sıcak avuçlarına.

— Anne olmaktan... Leanka'nın sesi titiriyordu.

— Sen benim küçücüğüm! İnanamıyorum, sen ne diyorsun!!! Neredeyse bağırdı Miti.

Sonra o Leanka'nın göz yaşlarını silmeye çalıştı, yanaklarını, dudaklarını, ellerini öpüyor, ince belini, omuzlarını sıvazlıyordu.

— Korkma. Ben seninleyim. Seni yalnız bırakmayacağım... eşine yürek veriyordu Miti.

Bugünden sonra Leanka kendine daha dikkat ediyordu. Kendi dünyasında Leanka, kendi kendine gülümsüyordu. Hayat endişesi, olaylar her şey uzaklaşmıştı ondan.

Her gün akşamın gelmesini bekliyordu. Kocasını eve gelir ve Leanka gün boyu dolan hisleri, her şeyi onunla paylaşıyordu. Hiçbir detayı unutmamaya çalışıyordu. Sonra hep beraber o küçük kalp atışlarını dinlemeye çalışıyorlardı. Nerede elceğizi, nerede başı bulunuyor... tespit etmeye çalışıyorlardı.

Bugünlerde Leanka'nın arkadaşı Donka'yı, küçükcük oğlu ile birlikte doğum evinden getirdiler. Donka Leanka'dan birkaç yaş büyüktü ama onların çok yakın, samimi arkadaşları idi. Çok geçmeden, Leanka onları ziyarete gitti. Donka'nın kucığında çocuğu görünce çok sevindi:

— Söyle, Donka, çocuğu kucagina almak pek mi zor?

— Korkma. Hastanede çok yardım ediyorlar... Ha, belki, bizim oğlana bir gelin getirirsin, konuyu değiştirdi arkadaşı. İkisi de güldü, sonra sarmaştılar ve birbirini incelemeye başladılar. İkisi de artık dükkü kız değillerdi.

Son zamanlarda Leanka'nın genç bedeni ağırlaştı. O artık her zamanki gibi çalışmıyordu, eğilemiyordu. Kendi de duruma şaşıyordu.

— Eyvah, böyle kalmam, inşallah? diyordu kaynanasına.

— Korkma, hepsi geçecek... gülümsüyordu kadın.

Ev içinde Leanka için en çok kaynanası endişeleniyordu. Kadın olduğu ve doğum işlerini bildiği için. Leanka ona pek küçük görünüyordu bu büyük ağrılar için. Tıpkı kendi kızı gibi bakıyordu ona. Zor işleri yaptırmıyordu.

Bir sabah Leankaya sıkıntı geldi. Evden çıkmak istedi, nereye olursa gitmek istedi. Hiçbir işe yapışmıyordu. “Kenarda bulunan üzüm bağına gideyim biraz sarmalık yaprak toplayayım” dedi kaynanasına.

“Üzüm bağımız uzak değil, aslında. Bu iş geline zor gelmeyecek”, düşündü kadın ve Leanka'nın gitmesine razı oldu. Daha sonra o kendi küçük kızına Kati'ye geliniyle gitmesini söyledi. Kati birinci sınıfı bitiren bir kızdı. Şimdi yaz tatilinde idi. Kati sevinerek gitti Leanka'yla.

Sohbet ede ede, Leanka ile Kati bağa vardılar. Ayrı sıralara konup yeni, yemyeşil, iri üzüm yapraklarını toplamağa başladılar. Üzüm bağında iki sıra

arasında kocaman bir ceviz ağacı vardı. Her şey yolunda idi ama bu işe de hevesi yoktu gelinin.

Ansızın bir keskin ağrı belinden geçerek ta ökçesine indi. Herhalde bir topaca bastım diye düşününce daha bir ağrı geldi.

Bu defa Leanka kuşkulandı, ama baktı torbasına: toplanılmış yaprak pek azdı.

“Biraz daha toplayacağız ve eve döneceğiz” diye düşündü. Kati’ye “Gel bakalım kim daha çok yaprak toplayacak” dedi.

Sancılar gittikçe şiddetleniyordu. İkili eve doğru yürümeye başladı. Ama Leanka artık gidemeyeceğini anladı. “Gelinimiz ayağını acıttı, gelemiyor” desin diye tebihliyerek, Kati’yi eve gönderdi.

Önce Kati hızlı gidiyordu, daha sonra dereyi geçerken köprüde oyalandı: kurbağalara topaççık atmağa başladı.

Sonra gelinin durumunu hatırlayınca yoluna devam etti.

Evde Kati kimseyi bulamadı. O kaçarak komşulara gitti, ama annesi orada da yoktu. Sokakta çocuklar oynuyordu. Kati çok düşünmeden oyuna katıldı.

Bayağı zaman geçti annesi Katiyi çocukların arasında fark edene kadar...

Kati’nin eve gidişiyle Leanka’nın acıları daha da çoğaldı. Yalnız kaldığı için çok korktu. Tek başına başarak mı bu doğumu?

O bir zorlukla ceviz ağacına yetişti ve sıkı sarmaştı ağaca. Yukarı baktı: rüzgar yaprakları hışlılatıyordu, her şeyden habersiz cıvıldaşıyordu. Bununla Leanka biraz sakinleşti. Ağrı çoğaldıkça, Leanka ağacın gövdesini sıkıyor tırnakları yeşil kabuğuna batıyordu. Ağrı daha da şiddetlendi, sanki güneşli bağa karanlık çökmüştü.

Acıdan Leanka etrafında çimeni yoluyordu, bağ kütüklerinden yaprakları koparıp kendine yatak hazırladı. O kendine yer bulamıyor, ne yapacağını bilmiyordu. Çömeldi yere ve bir daha kalkamadı. Ağrılar geldikçe toprağı tırmalıyordu, tutunacak bir şey arıyordu. Doğum başlamıştı ve genç kadın var gücüyle derin nefes alarak, ıkınarak bebeğe yardım etmeğe çalışıyordu. Kah karnını bastırıyordu, kah ağrıdan üstünü yoluyordu. Ağrıdan ve çaresizlikten: “Anneee, anneee” diye bağııyordu ama etrafta kimse yoktu, sesini kimseye duyuramıyordu.

Gencecik vücudunun ağrı girmedığı bir yeri, bir damarı kalmamıştı.

Daha ne yapayım? diye ısıırıyordu Leanka dudaklarını, gözlerini mavi göğe dikip:

— Allahım, güç ver, kuvet ver! Bırakma beni yalnız, diyordu.

— Allahım, kurtar bizi... artık bağıramıyordu genç kadın. İçi yanıyordu, susuzluktan dudakları patlamıştı.

— Meryam Ana, sen bu azabı biliyorsun, bana bir yardımcı gönder. Sessizce yalvardı Leanka.

Sustu ortalık. Her şey bir an sustu: kuşlar, yapraklar, rüzgar...

Aniden bu suskunluğu bebek sesi bozdu. Sersemleşmiş Leanka, bu bebek sesinin nereden geldiğini hemen anlayamadı. Başını kaldırmağa bile zorlanıyordu. Ama acılara rağmen kaldırdı başını ve yeşil otluk içinde bir yumurcak gördü. Bebeğe benzetmek zordu: iki büküm, uzun kafalı, gözleri yumulu, yumrukları sıkılı. Küçücük ağzı açıktı ve var gücüyle bağıırıyordu. Ağzı ile ne arıyordu. Onun masumlüğünü görünce, Leanka heyecanlandı. O bebeği yavaşça alıp yere serdiği başötüsüne koydu.

— Kuşçağızım, diye ağlayarak genç anne yavrusunu seviyordu.

Mendilinden bir şirit koparıp Leanka, bebeğin göbek bağıını sıktı. Öyle ustaca bağladı ki sanki önceleri de bağlamıştı.

Sonra bebeği kucağına aldı.

— Yavrucuğum benim, dedi, gülümsedi bebeğe.

Leanka bebeğin gözlerini, yüzünü temizlemek istedi, lakin uygun bir şey bulamayınca dili ile yaladı bebeğin yüzünü.

— Benim güzelim, diye tekrarlıyordu.

Bu duygular da göğüslerinde sızladı.

— Aaa! Sen, herhalde açsın, düşüncesi geldi genç annenin aklına.

— Bağışla, ben daha hiçbir şey bilmiyorum ve maalesef seni anlamıyorum. küskün gibiydi Leanka.

Elbisesinin düğmelerini açmak istedi ama üstünde hiçbir düğme kalmamıştı. Çıkarıp dolmuş memesini bebeğin ağzına yaklaştırdı. Bebek birkaç defa daha buğuk boğuk bağıırdı ve sustu. Elbet süt henüz gelmese de annesinin kokusu ve sıcaklığı bebeği hemen rahatlattı.

Annenin ağırları devam etse de bu mutluluk duygusu daha yüksekti.

Bundan sonra Leanka merak etti kucağındaki kız mı, erkek mi... Bakıp kız olduğunu görünce pek sevindi.

Biz kısmetliyiz, kızcağızım, diye seviyordu bebeğini genç kadın.

Birazdan araba sesi işitildi, kendini helak etmiş kaynana indi... Hem kaçıyor hem ağlıyordu:

— Ne yaptın, çocuğum? Ben, koca karı, nasıl oldu da seni buraya bıraktım? Boş kafalıyım! Allah belamı versin... kendine beddualar yağıdırıyordu. Ne yapacağını şaşırdı. Kucakladı Leankayı, öptü ve ağlamağa devam etti.

Annesinin ardından Miti geldi. Leanka'nın yanına yetişince o savaş alanına benzeyen etrafı gördü: yoluk yapraklar, kırık dallar, tırmalanmış yer... Sonra Leanka'ya baktı ve diz çöktü onun önünde:

— Bağışla beni, dedi. Leanka kocasının titireyen ellerini gördü, sonra baktı kendi üstüne, kucağındaki bebeğe:

— Biz pek kirlendik, dedi utanarak.

— Yelena İvanovna, artık aydınlanıyor, dedi Leanka'ya hemşire.

EKATERİNA GANEVA

İKİ PARMAK

A rtık bir aydır, Oli gelin tencerede yemeğin iki parmak azaldığının farkındadır.

Aslında, iki parmak çok değil ama az da değil. Şaka mı? Horozlarla kalk, mutfağı temizlerken, ter dök, soğan doğrarken göz yaşı dök, hazır yemeği ocak üstünde bırak ve tarladan eve dönünce, yemeği iki parmak azalmış gör... vallahi, şakaya hiç benzemiyor.

Nedenini öğrenmemek, boş vermek olmazdı. Öyle bırakmak... gariplik-tir. Oli bu işi öyle bırakanlardan değildi: zahmetinin kıymetini biliyordu, suç-luyu bulmak niyetindeydi. Eşi ile evdeyken tencereler dolu oluyordu. Ama tarlaya çıkılan günlerde ise, gece güneş yok olduğu gibi dolu tencereden iki parmak yemek yok oluyordu.

Bir gün Oli eşi tarlaya gitmesin, bütün gün mutfakta otursun, tencereye baksın istedi. Akşamleyin yorgun Oli, kocasına hiç selam vermeden, doğru tencereye yaklaştı, kapağı açıp, sordu:

- Ne be, Tanas, Yemeğimizin tadına bakan yüze çıktı mı?
- Çıkmadı, Oli.
- Nasıl çıkmadı? Yemek yine azalmış bakıyorum.
- Nasıl azalmasın? Acıktım, yedim.
- Bayağı acıkmışsın. Tencerenin yarısı gitmiş.

Tanas biraz durukladı, çenesini kaşıdı, “söylesin mi, sölemesin mi” diye düşündü ve söyledi:

— E, Oli, babam avlumuza geçti de... Onu sofraya çağırdım, beraber yedik. Sağ ol, dedi, selam yolladı.

Gelin kaynatasını ilk günden beri sevmemişti, kaydana da rahmetli olduktan sonra, eve tokatçığı (sokaktan evin avlusuna girilen kapı) tamamen sürmeledi. Tanas önceleri Oli'nin soğuk yüreğini eritmeğe, saygılı olsun diye biraz tembihledi ama eşi onu terleyince ve babasını evine yollayınca... sesi kesildi Tanas'ın. O günden beri ihtiyarı unuttular.

— Selam yollamış! Yamsıladı Oli.— Ben onun selamını cebime mi koyacağım? Sormadan avluya giren, yemeğimizden yiyen yetmemiş gibi, sen sofraya bir ağız daha getirmişsin.

Git, hadi, bütün mahalleyi çağır! Ben demirdenim, sana çırak yazıldım, hepsini doyuracağım! Tanas, niye dana papşoya bakar gibi baktın? Yanlış mı konuşuyorum?

— Oli, sen öfkeden aklını yuttun, galiba! Yemeğin azalmasından babamın ne kabahati var? Sen onu bir görseydin, tamamen çökmüş ihtiyarlamış, kurumuş sopa gibi kalmış. Çok sürmeyecek... Biz ona baksak, Oli? Ha? Ne diyorsun? Anne babayı unutmak, onlara bakmamak Allah'ın huzurunda da günahdır.

— Sen Allah'ı karıştırma! Kendi günahlarını say! Hele şuna bir bak, beni günahla korkutmak istiyor! Bakar mısınız! Günahkar olduğumu biliyorum. Allah'ın önünde kendim cevap vereceğim! Ama baban benden daha arınmış değildir! Beni gelin getirdiğinde nasıl beni karşıladığını unuttun mu yoksa? Böyle gelin istemiyormuş o oğluna! Kusurluyum da... istememiş? Tanas omuzlarını kıstı, Oli'nin eski zamanları deşmeden susmayacağını biliyordu. Seni kimle evermek istemişti o zaman? Biliyorum: Terzilerin Mani'siyle. Everseydiler ya! Köstek mi çıktı? Zaten seninle başıma bela aldım! Adam büyüttüklerini zannediyorlar! Baksana, benim bile önüme çıkamıyorsun! Senden adam mı olacak! Kaynana, toprağı bol olsun, benim evde nasıl hizmet edeceğimi öğretmek istiyordu! Sanki benim anam beni öğretmemişti. İkimizin de suratımıza tükürdüler! Oli içten kendisi da tükürdü, soluk aldı ve devam etti:

— Ya dur, Tanas, baban avlumuza geçmiş, dedin! Neden geçsin? O yemeğimize dadanmış olmasın!

Burda adam sayılamayan Tanasın da sabrı tükendi:

— Oli, ağzından çıkanı, duyuyor musun? Babayı hırsız ettin! Ayıp, kadın! Baba sana bütün kalbi ile... Kaç defa af diledi, saydın mı? Ama sen unutmak istemedin! Az geldi! Yeni kabahat atmak istiyorsun! Babayı, öz babamı, hırsız çıkartıyorsun! Tanas da tükürdü, sonra hep olduğu gibi yavaş sesle cevap verdi: Kerpeteni istemeğe gelmişti.

— Kerpeten mi? Ne yapacak kerpeteni?

— Ne bileyim? Lazımdı, herhalde!

— Evet, gördün mü? Kerpetenle işleyecek kuveti varsa kendine bir tabak yemek de hazırlayabilecek demek.

Yemeyen, yaşamaz. O sağlamken ona bakmak istiyorsun! Ben bu eve çırak yazılmadım! Yatalak olduktan sonra bakacağım. Bakacağım, Tanas, bakacağım! Göğsümde atan taş değil, kalptir. İnanmıyorsun her halde.

Tanas inanmağa razı idi ama diriymen kuruyan babası bu günleri görecekti diye büyük şüphe içinde idi. Oli sonra yine tencerelerini aklına getirdi:

— O hırsız tutmak gerek! Ben bu işi böyle bırakmayacağam! Bir gün tutulacak aşığılık!

— Oli, mari, yavaştan aldı Tanas, belki, hırsız da yok ortalıkta? Sen ise boş yere kafa yoruyorsun.

— Yok ne demek?

— Lahana yemeği yaparken, piştikçe tencerede azalıyor, doğru mu? İşte senin de yemeklerin tencerede tam iki parmaklık aşağı çöküyor.

— Ben dün doğmadım, Tanas! Sen mi bana kadın işlerini öğreteceksin? Lafını bitirip, yemek de yemeden Oli kocasına arkasını döndü, yatak odasına geçti.

Gece uykusuz geçti, iki parmak yemek rahatlığı yuttu. Sabahleyin ezilmiş, üfkeli, kızgın Oli işe gitmekten vazgeçti. “İki parmak” bilmecesini çözmek için evde kalmaya karar verdi. Ev işini bir tarafa attı, mutfakta oturdu, beklemekteydi. Etrafta ses yoktu. Öğle saat ikiye kadar. İki kere hisırtı sesi duyuldu. Biri ağır ağır ayaklarını sürüklemiş gibi. İlk kez Oli korktu, kalbi davul gibi vuruyordu. Hırsızın kuvvetini bilmiyordu: ya ona bir tokmak atarsa, onu yere yıkarsa, öldürürse, birbirinden beter fikirler aklına gelmeğe başladı. Eline bir oklava alıp, kapının arkasında saklandı. Kapı sessiz açıldı, içeri girdi değil de zorla ihtiyar gövdesini atıverdi Oli’nin kaynatası. Oli, kaynatasını görüp oklavasını elinden çıkarıverdi. Kaynatanın yüz ifadesinden, gelinini göreceğini beklemediği okunuyordu. Bir an onlar birbirine baktılar. Tanas, babasının zayıfladığını söylemişti ama bu kadarını Oli bilmiyordu. Zor tanıdı ihtiyarı: yanakar uçmuş, gözler batmış, enseyi boz damarlar sarmış, karnı arkasına yapışmış, pantolonunu her halde iki kere bükmüş, belini kayışla değil de bir ip ile tutturmuş. Bir kelime ile... yazık aç adam, gören bir parça ekmek uzatır. Bundan ziyade adam korkmuş, suçluymuş gibi bakıyordu Oli’ye. Sonunda gelin dayanamadı bu bakışa, kendini ele aldı, sordu:

— Baksana? Sen mi? İhtiyar cevap vermedi. Ne arıyorsun burada?

Kaynata, dudaklarını çiğneyerek, çatlamış sesle yavaşça söyledi:

— Kerpeten... Durumu değiştirmek isteyerek, devam etti: Çiviler sökmeğe başlamıştım...

— Hım, Oli şüphelendi, neden mutfakta kerpeteni arıyorsun?

İhtiyarın kuveti kesilmiş, yerde oklavayı görüp ekledi:

— Te, oklava da lazımdı...

— Sormadan alacaktın, öyle mi?

— Sormadan... kaynata, zarar verirken tutulmuş çocuk gibi başını indirdi.

— İyi, oklava neye gerek? Vazgeçmiyordu gelin.

— Gözleme... Lafını bitiremedi zavallı. Gözleme pişirecek durumu olmadığı belliydi.

— Oli birden utandı, kızardı, dolaba hızlandı, iki dilim ekmek alıp kaynatasına uzattı:

— Al! Al, al! Kendine öfkeleni, sapladı son sözü ile yaşlı adamı. Sormadan bir şey almak ise

ayıp, pek ayıp, baba!

Baba yutkundu, döndü kapıya. Gelin ekmek elinde kaldı, kaynatanın yolunu kesip avucuna sıkıştırdı dilimleri:

— Gururumuza değdi!!

— Sağ ol, Oli, şükredip sallanarak ihtiyar kapıya doğru ilerledi.

— Sen, baba, affet, nerede yanlış yapıyoruz... Yavaşca söyledi arkasından Oli. Yaşlı duymadı, çıktı.

Ertesi günden başlayarak gelin kaynatasına bakmayı niyetine koydu. Ama şimdi o hırsız mutlak tutmak lazımdı. Başına bir tülbent örtüp yengesine hızlandı çabucak “iki parmak” meselesini anlattı, öğüt istedi.

— Böyleleri fareden beter, Oli, salladı kafasını yengesi, sonra böylelerinin zarar verdiğini uzun uzun söylenip susuverdi. Bir an gözleri çirkin parlayıverdi: Biliyor musun, sen onu korkut, Oli! Fare ilacı ile!

— Yenge, beni katil mi etmek istiyorsun? Dilin bunları söylemeye nasıl döndü?

— Sana öldür mü dedim? Korkut sadece! Yemeğin tadını beğenmeyecek, yutamayacak.

Bir daha gelmeyecek. Korkma, zehirlemeyeceksin! Böylelerini zehir de almaz.

Eve Oli rahatlamış geldi. Ertesi gün hepsini yerine yerleştirecekti.

O gün Oli iki tencere yemek hazırladı: birini mağazaya (avluda büyük bir kısmı yerin altında kışlık malzemelerin ve şarap fıçılarının olduğu depo) indirdi, ikincisine fare ilacı koydu. İşe gitmeden önce, döndü, bütün poşeti döktü: hırsız yutamasın, Allah muhafaza, zehirlenmesin, tez tükürsün, ama tutulduğunu anlasın. Rahat yürekle gelin işe gitti.

Akşamleyin doyurdu kocasını, bir çanak ta babağa doldurdu, geçti onun avlusuna da... çanak elinden düştü.

Eşiklere yetişmemiş, kurumuş köpükle ağzında yüzükoyun ölü yatıyordu kaynatası...

İhtiyarı çabuk gömdüler. Oli bir aya manastırları gezmeye gitti. ❧

KONSTANTİN VASILIOGLU

ŞAKACILAR

Her bir köyün, elbet kendi şakacıları, fıkracıları var. Mesele, Aleksandrovka'da ellinci, altmışıncı yıllarda, Görgi, Anton, Kostı ve Todi kardeşleri sağ iken, bir gülüş sesi geliyordu ise demek orada bu kardeşlerden biri de olsa mutlak vardır: ya babam, Pazlama Kostı ya da amcalarımdan biri. Hakikati söylemek gerekirse Görgi amca gayet ciddi idi, öbürlerinin şakalarına pek karışmazdı. Uzun süre kolhozda muhasebeci olarak çalıştı, Anton amca açlık yılından emekli olunca, okulda depo müdürü olarak çalıştı. O emekli olduktan sonra, onun yerine Todi amca geçti. Aynı zamanda, okulda, temizlikçi olarak benim Marinka ve Varka halalarım da çalışıyordu.

Amcalarım ve halalarım çok çalışkan insanlardı. İşlerini her defa vaktinde ve güzel yapıyorlardı. Her şeyi biliyorlardı, ancak okul hayatından değil ama öğretmenlerin evlerinde olanlardan da haberdardılar. Her sınıfta ne olup bittiğini müdürden daha iyi biliyorlardı. Çok defa duymak mümkündü şu cümleleri:

— Marinka teyze, bizimkisinin durumu nasıl, iyi mi okuyor? Yaramazlık yapmıyorlar mı?

Yada şöyle:

— Varka teyze, bizimkisi okulda ne yapmış yine. Neçin yine beni okula çağırıyorlar, mari?

Marinka teyzem de Varka teyzem de okul ve öğrenciler için istediğiniz bilgiyi verebiliyordu: doğuşen kim, “iki” alan kim, geç kalan kim, dersten kaçan, öğretmeni yansılayan, kim...

Çocuklar ne kadar şımarık olsalar da, okul içinde, kaçınıp, toz kaldırmazdılar, delilik etmez diler, çünkü halamlar onları temiz olmaya, her bir işin insancasını yapmalarını öğretiyorlardı.

Öğretmenlerin arasında bulunurken, teyzelerim her bir işi, nerede ne baş verdiğini biliyorlardı, ilk haberler onlara ulaşıyordu, çünkü o zamanlar ilk radyo ve televizyonlar öğretmenlerde olmuştu. Amcam ve halamlar da olan haberleri köye yayıyorlardı.

Savaşın sonra hiçbir yerde tütün kalmamıştı. O zaman babam neredense tütün tohumu bulmuştu. İlk yazda tohumları ekiyordu, fideleri tütün için ayrılmış yere dikiyordu. Tütün büyüdükçe yapraklarının kırar kuruturduk. Çok zor çekiyorduk bu tütün içi ile ama her gün eve beş on ruble giriyor ve bununla yemeğimizi temin ediyorduk. Çok zahmet istiyordu tütün işi ama yapacak bir şey yoktu...

İşte benim küçüklüğüm böyle geçti: zorlukta, işte, zahmette, yarınımız daha iyi olsun diye çalışarak. ❧

KONSTANTİN VASILIOGLU

ÇİZMELER

Evvelki zamanlarda bir elbise veya bir ceket diktiriliyordu ise insan onu gözü gibi koruyor, yıllarca, ikona gibi, evin en güzel köşesinde asılı duruyordu.

Kalkan Todi bir gün kendine bir çift çizme diktiriyor. Bu ayakkabıyı diktirmek için çok zaman para biriktirmiş. Çizmeleri eve getirdikten sonra, onları pek koruyacağına ve ancak kilisede giyeceğine karar veriyor. Bu karardan tüm köyün de haberi varmış. Bazen yalın ayak, bazen çarıkla kiliseye gidiyor ama koltuğuna da çizmeleri alıyormuş. İnsanlar ona şaşkınlıkla baksın diye kiliseye yetişince, o, çarıklarını çıkarıp çizmelerini giyiyormuş.

Kalkan Todi mükemmel çizmeleri olduğu için çok gururlanıyormuş. Sokakta, mahalle adamları ile sohbet ederken çizmeleri 10 yıldan fazla, hiç eskitmeden giydiğini söyleyip övünüyormuş. Yanındakiler de nasıl 10 yıl bir çizme kullanılır diyerek şaşıyorlarmış. Bunun sırrını Kalkan Todi'den öğrenmeğe çalışıyorlarmış.

Koltuk İvan adlı dinleyen arkadaşlarından biri bu çizmeleri Kalkan'dan satın almağa karar veriyor ve çizmelerin fiyatını soruyor. Âdete göre iyi bir fiyat tutturmak için bir hayli pazarlık ediyorlar ve sonuçta satıcı şöyle diyor:

— Haydi, ben artık bu fiyata razıyım.

Eve dönünce eşine çizmeleri sattığını anlatıyor.

Karısı kaçta verdiğini soruyor.

— Herhalde, sen onları bağışladın!

Kalkan Todi bağışlayan adamlardan değilmiş. Karısına şöyle diyor:

— Ben 10 sene önce bu çizmelere verdiğim parayı geri aldığımı biliyor musun?

Koltuk Vani ise sevincinden ne yapacağını bilmiyormuş.

— Ya bak, mari Mançi, diyor Vani karısına, on yıldır kullandı bu çizmeleri Kalkan Todi ama hep yenidir!

Vani çizmelerini birkaç gün giyindikten sonra çizmeler dağılmaya başlıyor, su geçiriyorlar, tabanları ayrılıyor, üstleri çatlamağa başlamışmış.

Bu duruma Koltuk İvan dayanamıyor ve Kalkan Todi'yle buluşup soruyor:

— Nasıl sen bu çizmeleri on yıldan fazla kullandın? Benim ayağımda onlar artık dağıldı!

Çok düşünmeden, Kalkan Todi şöyle bir cevap veriyor:

— Eee, beceremiyor ise giymeyi, onları ancak Kiliseye giymek lazım.

İvan öyle şaşkınlık içinde kalıyor... ❧

STEPAN BULGAR

SON AKŞAM

Köye son akşam otobüsü yetişti. Uğuldayarak döndü, tangırdayarak tekerlekteki zincirleri ile kopararak çetin kar parçalarını, gölcükten geçti, çalkayıp suyu ve askırıp durdu. Burası durak yeri idi. Gıcırıtı ile kapılar açıldı.

Otobüs ilçeden birkaç dakika önce gelmiş, kalkma zamanını bekliyordu.

“Sanırım, ancak bir yolcu var” diye düşündü Kurgaf ve sıbıdıp sigarasını girdi otobüse. İyice yerleştikten sonra, o yumdu gözlerini. Yüksek direktteki şafk onun yüzünü aydınlatıyordu. Kurgaf bir delikat adamdı, yanına kareli bavulunu koydu.

İki hafta önce Kurgaf anne babasını köye ziyarete gelmişti. İki hafta me-meleketinde dinlendi. Kendini hiç işe zorlamadan bayağı dinlendi. Her şey onun istediği gibiydi: yaşlanmalarına rağmen annesi babası sağlıkta afiyette idiler. Sabahleyin sıcak gözlemeyle taze süt veya kaymak yiyordu. Kahvaltıdan sonra onun için ayrılmış odaya kapanıp bütün gün yatıyordu. Her gün kitap okuyor, televizyon izliyordu. Sokaktan geçen araba ve traktörlerin uğultusu geliyordu. Yolu kardan temizleyen traktörün sesi etrafı titretiyordu. Bu sesler de Kurgaftaki tuhaf yalnızlık duygusunu güçlendiriyordu. Sokaktan garip sesler geldi, bir kaza oldu galiba ama Kurgaf tam uykuya dalmak üzereydi, sıcacık döşeğinden çıkamazdı. Çıkmadığı için yarı uykulu durumda kendine hak veriyordu: insan ömründe bir defa da olsa istediği gibi dinlenemez mi?

Öğleyin anası ve komşusu mutfakta yemek hazırlıyorlardı. Güzel kokular onun odasına kadar geliyordu ve küçükken gördüğü bir manzara gözleri önüne geliyordu: sıvalı yenli kadınlar, teyzeler kesilmiş tavuk ve hindileri yoluyorlardı. Keptarlarla (dış deri içi yünden dikilen kolsuz üst giyim) giyimli iki tıraşsız Gagauz koçları kesiyorlardı. Adamlar inat hayvanları boynuzlarından dalında sivri gegesi olan ağaç altına çekiyor, bastırıp, koçu yere yıkıyorlar, keskin bıçakla damarları kesiyorlardı. Kesilmiş hayvanı sıkı tutuyorlardı hiç tepinmesin diye. Boğazından akan kan doğru kazılmış kuyunun içine akıyordu. Ordan sonra onu köpek içiyor. Kurgafın aklında adamlardan birisinin söylediği laflar kalmıştı: “Kır be! Kır ense kökünü!” ve onlar hızla kesilmiş koçun boynuzlarından beline doğru darttılar, kıtırdaklar çatırdadı. Sonra adamlar gövdeyi art ayağından daldaki gegeye astı. Deriyi kamışla şişirip soyarlardı. ❧

Kurgafın gözleri önünde o dirsekden sıvalı yenler hep duruyordu. O onlara bakmak istemiyordu, bakınca bir vesvese alıyordu Kurgaf ı: soğukta güçlü, şiş damarlı eller kesiyorlardı, soyuyorlardı. Hatırlayınca bunları, Kurgaf gülümsedi.

Otobüs tangırdattı, darttı yerinden ve Kurgaf açtı gözlerini. Gözleri güneşe çok bakmış gibi kamaşıyordu. Salon benzin koktu, borulardan çıkan siyah duman içeri giriyordu. Kurgaf pençereden dışarı baktı ama evlerden ve o ağaçlardan başka bir şey göremedi. Kurgaf bu iki haftalık tatilin bittiğine, uzun zamandır yine memleketini göremeyeceğine inanamıyordu.

Otobüste ondan başka bir yaşlı andatra kalpaklı kişi vardı. Kurgaf onu tanımıştı. O ne zaman kolhozda ustabaşı idi. Motor bağırdı ve otobüs çukurlarda sarsılarak yolla çıktı. Köprü yanında otobüs durdu ve ön kapıdan siyah pantolon ve eski palto giyimli bir kambur dede girdi. O yavaşça gözlerini kaldırdı ve bakışı kalpaklıya düştü. Yaşlının yüzünde tebessüm peydahlandı. Oturakların başlarından tutunarak, dede o adamın yanına yaklaştı.

— Ehe hey! Miali ağa, merhaba!

— Merhaba, merhaba bay Sandi!

— Nasılsın Miali ağa?

— Şikayetçi değilim, emekliyim.

— Vah, vah, vah! Nasıl işledik biz, Miali? Ama ben şimdi hastaneden geliyorum. Eşim hastalandı, çok zayıflamış. Bugün atrık ikinci defa ziyaret ediyorum.

— Ne o kadar mı kötü?

— Zayıf, kardaşım, zayıf...

— İyileşecek, üzülme.

— Allah belki ona acıyacak!

Kurgaf ister istemez kulak misafiri oluyordu ve kalpaklının simasında bu buluşmadan hoşnut olmadığını fark etti. İhtiyar bunu fark etmediği için derdini anlatmaya devam ediyordu.

— Ama beraber biz nasıl da çalıştık? Ben seni çok seviyorum, Meali, hayat nasıl gidiyor?

— İyi, iyi...

— Bense bugün iki defa karımı ziyaret ettim. Çok zayıfladı. Baş ucunda oturdum, susuyorum. O bana : “Yedin mi?” diyor; Ben: “Yedim” diyorum. Kendimse ağızıma bir şey koymamıştım. Hiç istemiyorum da. Biz eşimle çok iyi yaşadık.

Bir defa, henüz evli değilken, evlerinin yanından geçiyor ve tokatları karşısında bir çift gök beygirle koşulu bir arabanın durduğunu görüyorum. Gördüm... bacaklarım kesildi, gözlerim yaşardı. Akşamdan kendime yer bulamadım. Sevgilimi kaybedeceğimi zannettim. Horu’da (Köy ve şehir meyda-

nında eğlence için toplanan gençler) buluşunca, mustakbel eşim bana diyor: “Sandi, senden gayri, beni kesseler bile kimseye gitmeyeceğim.” Şimdi ise dört duvar içinde yalnız kaldım.

İhtiyar bitti işareti ederek kolunu kaldırdı ve indirdi. Sonra yaşlarını sildi, biraz sustu. Göz yaşlarından boğulan adamın ağır soluması duyuluyordu. Otobüs çok benzin kokuyordu. Kalpaklı ansızın sordu ihtiyara:

— Senin kızın var, değil mi?

Dede yana attı kafasını.

— Kızım Sibirya’ya gitti. Evlendi ve hiç gelmiyor.

— E, Dani? Oğlun, ne, gelmiyor mu?

Adam kaldırdı başını ve dedi:

— Dani hapiste.

Motorun sesi işidildi.

— Aaa...

— Öyle oldu. Ne yapabiliriz...

Otobüs köyün kenarında durdu. Burası onun son durağı idi. Otobüs istasyonuna gidiyordu. İhtiyar yerinden ağırca kalktı.

— Kalın sağlıcakla! dedi ve eğilip çıktı otobüsten. Kapı kapanmadan önce, Kurgaf dedenin oflamasını duydu ve canı çok acıdı. Otobüs köprüyü geçtikten sonra hızlandı. Işıklar geride kaldı, sanki onlar dipsizliğe, sonsuzluğa gidiyordu.

Kurgaf yerinden kalktı, şoförün yanına yaklaştı. İleri bakarak durdu biraz, sonra eğilip şoföre: “Durdur!” dedi. Şoför anlamadı.

— Durdur otobüsü, be!

Şoför frene bastı. Otobüs gıcırdayarak durdu.

— Aç kapıyı!

Kapı açıldı.

— Nereyi sen, ba?

Etrafa alaca kırlar yayılmıştı. Gökte sessiz, soğuk yıldızlar parlıyordu. Kurgaf bavulunu aldı, paltonun yakasını kaldırdı ve neredeyse koyu karanlığa gitti. ❧

STEPAN BULGAR

TRAKALI ÖKÜZ

On altı yaşımda olduğunda Şkembe Vanka'nın çırağı idim. O zengin adam benim dayımdı. O her yerde beni terbiye etmek, adam etmek için aldığı-
nı söylüyordu.

Daha zahmetinin hakkı ödenmeyecek çırak tutmuştu aslında ama herkese bu yalanı söylüyordu.

Çorbacının (ev sahibi) eski çırağı Piç Kosti'yle beraber çalışıyordum. Ona Piç ya da Masalcı diye hitap ediyorlardı. Annesi evlenmeden doğurmuş diye ona Piç diyorlardı. Ama tüm köyde onun gibi masalcı yoktu.

Bay Kosti'yle beraber uzun kadar zaman çalışsam da onun pasaklılığına şaşıyordum. Yama yama üstüne bir pantolon giyiyordu hep. Başında bir yırtık hasır şapka veya güneşten solmuş yüksek bir kalpak taşıyordu. Piç Kosti o pantolonu bütün hafta işte ve pazar günü de aynı pantolonu ardı önüne giydiğini köy meydanına Horu'ya (köy ve şehir meydanında gençlerin eğlenip milli danslar oynadığı, türküler söylediği) gittiğini diyorlardı. Kışın, o yağmurluğunu giydiğinde canlı korkuluğa benziyordu. Kosti ağanın ailesi büyüktü: dört çocuk ama eşi nedense başka bir köye kaçıp evlenmişti. Kosti ağanı çocukları nasıl büyüteceğim meselesi hiç aklından çıkmazdı. Ondandır çok kere; “Ölürsem, Vani, Sofi, Nasti, Lençi ne yapacaklar... dediğini duymuşluğum var.

Sabahleyin Piç çorbacıya danışıyordu:

— Vanka ağa, bir çarık versene.

— Çarığına ne oldu be, aptal?

— Kedi yemiştir.

— Bre, bre... Sen beni züğürt çıkaracaksın!

Piç Kosti de güya kahırlanıyordu:

— Ey, o kudurmuş kedi de çarık yemeğe alışmış...

— A gel, gel, uğursuz, bakayım sana bir çarık.

Çorbacı homurdanarak bir yırtık çarık çıkarıyordu. Piç yere oturup giyiyordu o çarığı.

Piç gibi kurnaz az vardı. Kurnazlığı da onun yokluktan idi.

Bir gün çorbacıyı aylığa (Romen Kralığında yaşarken bir aylık zorunlu iş) Romen askerliğine aldılar. Çorbacıya (hanımağa) Kosti ağabeye diyor:

— Erken gel, Kosti, hayvanları doyur ve odaya yakacak taşı.

Kosti ağabey karanlıkken geliyor. Benim küçücük odama giriyor:

— Uyu, daha erken...

Kendi ise çorbacının mağazasına (avlude büyük bir kısmı yerin altında kışlık malzemelerin ve şarap fıçılarının olduğu depo) girip bir dilim peynir, biraz turşu alır ve evde çocukları doyumaya gidiyordu. Getirdiği malzemeleri bırakıp geri dönüyordu. Gelip beni uyandırıyor ve çalışmaya başlıyorduk. Bir az işleyip çorbacıya söylüyordum:

— Sultana gelin! Şey, geldim size ve yine geri gittim. Çağırdım, çağırdım sizi uyandıramadım. Sizi kaldırmak istemedim.

Sonra Kosti ağabey, *Erken kalkan kişinin, uğurlu gider işi..* diye bir türkü söyleyerek yanıma geldi.

Bir cuma günü çorbacının aylıktan geldiği gün eve birkaç kişi davet edildi. Çorbacının kaynatası berberini Kotoy Mitku'yu de getirmişti. Kaynatayı traş etmeye başladı. Boza içiyor, konuşuyorlar. Biz ise bu vakit Kosti ağabeyle hayvanları yeni yemlemiştik. Bir bakıyoruz... bizi içeri çağırıyorlar. Çorbacı Kosti ağabeye diyor:

— Gel sen de traş ol. Bendensin.

Razı oldu, sandalyeye oturdu. Kotoy sabunladı onun yüzünü. Traşa başladı. Çorbacıyla kaynatası Piç'e söz atmağa başladılar:

— Traş et bıyıklarını. Onlar sana lazım mı? Şarap içerken fincana giriyorlar.

Söylene söylene traş ettirdiler berbere çırağın bıyıklarını. Piç aynaya bakınca ağlamağa başladı:

— Ne yaptınız! Ne yaptınız! Resmen oynadınız benimle!

Çorbacı at gibi kişneyerek dedi:

— Razı oldun ya.

Piç ise bir küçük çocuk gibi gücendi. İlk defa ağlayan adam görmüştüm. Gagauz erkekleri ancak bir yakın akrabasının ölümünde ağlayabilirler.

Kosti ağabey o kadar dertli görünüyordu bana... neredeyse ben de ağlayacaktım. Bıyıksız onun yüzü tuhaftı, açıktı, güçsüzdü.

İnsanlardan utandığını söyleyerek evine karanlık olunca gitti.

Gitti ve bıyıkları büyüyene kadar gelmedi. Geldiğinde de bir olay oldu: Çorbacı onu mağazadan bir çanak turşu ile çıkarken yakaladı. Sabahleyin bir sese uyandım ve dışarı çıkıverdim; Çorbacı Piç'i kamçı ile dövüyordu.

— Hırsız! Senin ellerin nasıl kurumamış acaba?

— Vanka ağa, ben sade çürükleri aldım!

— Onlar benimdir, senin değil, anladın mı?

Piç'i yere düşürmeyince kamçıyı elinden bırakmadı.

Kosti ağabey bunalmış bir vaziyette yanıma geldi. Küreği aldı ve biz beraber ahırını temizlemeye başladık. Ben onu bişeyle sevindirmek istiyordum. Öğleden sonra, at arabası ile fişkıları hendeğe attıktan sonra ben meyhaneye gidip bir oka (kupa) boza ve iki dilim pastırma aldım. Akşam işimiz bitince ağabeyime dedim:

— Kosti ağabey, benim odama gidelim...

— Tamam, gidelim.

Kosti ağabey razı olarak başını yana eğdi ve benim tezekle ısınan sıcacık odama girdik. İkimiz de ağır yağmurluklarımızı çıkardık. Ben ona boza dök-tüm, birkaç dilim pastırma kestim. O yedi içti ve gözlerinde biraz canlılık hissettim..

Bu berbat gününde onu sevindirmek istemiştım.

Günahsız dövüldüğünü kibirine yediremediği belliydi. Onun bu güzel sı-cacık odada rahatladığını görünce hafifledim. O çömlektten biraz boza içti ve kendi kendine düşünüyordu. O zaman ben ona çoktan sormak istediğimi ni-hayet sordum:

— Kosti ağabey, bana bir masal anlatsana.

O sildi siyah, çatlak avucuyla tam olarak büyümemiş bıyıklarını ve dedi:

— Anlatayım...

Ama acele etmiyordu. Pantolonun derin cebinden bir torbacık tütün ve birkaç eski gazete parçacıkları çıkardı. Sigarayı içmeğe başladı ve sonra iki eliyle karnına dokundu. Onun hasta olduğunu biliyordum. Bazen çalışırken onun karnı ağrımaya başlıyordu, karnından garip sesler geliyordu. O iki eliyle karnını masaj yaparak bağırsaklarını ışkembesine yerleştiriyordu. Bunu yaparken, yeşil gözleri bir tarafa bakıyordu. Kobakları o anda büyüyor, göz-leri kararıyordu.

— Bağırsaklarım çıkıyor, diyordu.

Ben ise şaşkınlık içinde bakıyordum ona. Korkuyordum. Bağırsaklarını karnına sokamayacak diye korkuyordum.

— Kosti ağabey, niçin ovucu'ya (ovmağı beceren yaşlı kadın) gitmiyor-sun, o alıştırarak seni.

— O alıştırıyor ama ancak kırıkları ve bertikleri. Bunu o alıştırılamayacak.

— Komrat'a doktora git.

— Yok param. Doktor parayı sever.

Masalcı gülümseyerek bakıyordu bana, gözlerinin dibinde saklı bir ağır seziliyordu. Ama bu hastalık onun yaptığı şakalara, anlattığı fıkralara ve ma-sallara engel değildi. Bir masalı Kosti ağabeyimin anlattığı gibi aklımda tu-tuyorum. Kulağımda masalcının sesi hep canlı kalıyor. Sanki o masalı hep onun sesiyle duyuyorum.

Estek pestek, topal eşeğe bir köstek, masalı dinleyenin, –bana ağa, dinlemeyen– anlına bir damga. Zaman zamandayken, başak samandayken, ben sallangaçtayken, dedem delikanlıyken. Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş, bir adam ve bir karı varmış. Onların bir oğlu varmış. Karı hastalanmış ve ölmüş. Adam ikinci karı almış. O karının üç kızı varmış, nazlıymış o kızlar, onlara hiçbir şey buyuramazmışlar. O adamın oğluna karı acı mazmış. İnsan yerine koymazmış onu. Karı oğlanı Trakalı Öküzü otlatmağa yollamış. Çocuğa tezekten çörek yapıyormuş. Oğlan öküzü otlatırken, oturup ağlıyormuş.

Bir kere öküz sormuş:

— Neden ağlıyorsun, oğlan?

Çocuk cevap etmiş:

— Benim annem öldü. Babam bir başka karı aldı, o ancak kendi kızlarına bakar. İşte, bana koyduğu ekmeğe bak.

Öküz demiş:

— Çek sol boynuzumu.

Çocuk öküzün sol boynuzunu çeker, oradan bir sofraya çıkar: börek, sığır tavuk, beyaz ekmek ve canının istediği her şey. Sonra öküz söyler:

— Yedikten sonra topla, koy boynuzu yerine.

O gün çocuk eve şen şakrak geliyor. “Bu çocuk neden şen acaba?” diye düşünüyor karı. Gelecek sefer öveyana oğlanın ardına, öküzü otlatırken neler oluyor gözlesin diye gizlice büyük kızını yollar. Kızına sığır tavuk, bir somun beyaz ekmek, bir oka beyaz şarap koyar. Kız gider çocuğun ardından. Yer içer, yatıp uyur gölge altında.

Eve gelince kızı anasına, “Sıradışı bir şey olmadığını, öküzü otlattığını söyler.”

Ertesi günü karı ikinci kızını yolluyor. Bu da ablası gibi yemiş, içmiş, uyumuş, eve gelince anasına “Bir şey görmediğini söylemiş.”

Kadın küçük kızını yolluyor. O küçük kız çok kurnazmış, ne yer ne içer, bütün gün küçük çobanı izler ve çocuğun öküzün yanına yaklaştığını, boynuzunu çıkarttığını, sofrasını, boynuzun yerine koyulmasını görür. Kadın bunları duyunca hasta numarası yapar.

— Ne istiyorsun? diye sormuş adam.

— Hiçbir şey istemiyorum, sade Trakalı Öküz’ün etinden biraz tatmak isterim, der.

Adam ne yapacağını şaşırmış ve “Yarın öküzü keserim” demiş.

Çocuk bunu duyunca gidip öküze onu kesmek istediklerini söyler. Öküz “Korkma, onlar beni kesemeyecek. Beni tutmak için kovalayınca, sen yanıma geliver. Ben seni boynuzuma ilştirir, tokattan atlar, uçup gideriz.”

Öyle de yaparlar. Öküzü tutmak için toplanır, kovalamağa başlarlar. Öküz hızlanıp çocuğu boynuzuna ilıştırıp tokattan atlayıverir ve kaçarlar. Uçmuş gibi kaybolurlar. İki üç gün giderler. Öküz çocuğa; “Bak hazır ol, bir büyük beyaz öküz gelecek, korkma, ben kazanacağım”.

Öyle de oluyor. Sabah ardından toz bırakarak Beyaz Öküz geliyor.

Trakalı Öküz ona karşı çıkar. Dövüşürler. Trakalı Öküz vurup onu gırtlığından yere batırır. Bir gece dinlenirler. Öküz yine: “Gelecek Sarı Öküz, çok eziyet edecek bana ama o kazanamayacak, ben kazanacağım” der. Öyle de olur. Yorulana kadar güreşirler, Sarı Öküz Trakalı Öküz’ü dizeden batırır, ama Trakalı Öküz kalkıp Sarı Öküz’ü yener, öldürür. Çocukla Trakalı Öküz geceler ve o akşam Trakalı Öküz yine: “Şimdi gelecek bir küçücük Kara Öküz. O kazanacak. Ben dövüşe başlayınca, sen boynuzumu çekmeğe yetiş.” der.

Sabah olur. Bakarlar –Kara Öküz gelir, küçücük, ama... ardından toz buludu kaldırıyor. Dövüşe başlarlar. Kara Öküz Trakalı Öküz’ü dizeden, daha sonra gırtlığından batırır. Çocuk boynuzu çeker ve oradan uzaklaşır. Kara Öküz Trakalı’yı enseler.

Çocuk ise gider gider, bir çayıra yetişir.

Ağlamış, ağlamış, açmış boynuzu. Açınca, çayır malla dolmuş: beygir, koyun, inek, dana. Şimdi hayvanları bir yere toplamak ister ama toplayamaz. Bir büyük yılan gelir ve sorar ona:

— Ne ağlıyorsun?

— Bu malları toplayamıyorum, der çocuk.

Yılan kafasını sallayıp der:

— Yardım edeceğim sana ama en hoş gününde yutacağam seni.

Şu yılan malı boynuzla toplamaya yardım eder. Çocuk gider, gider... bir gün, iki gün, üçüncü gün uzakta bir şavk görür. Hep o şavka yetişmeye çalışır. Üçüncü günün akşamı yetişir. Pencereyi döver. Tam o zaman insanlar fırından börek çıkarırlarmış. O evde yaşlı dede ve nine ve kızları yaşıyormuş. Birbirine; “Misafirimiz gelse, sofraya koyabileceğimiz bir şeyler var” diyorlar. Tam da bu vakit oğlan pencereyi vuruyor.

— Kimsin?

— Yolcuyum, alın beni içeri, niçin geldiğimi anlatacağam.

Oğlanı içeri çağırıp sofraya oturtuyorlar. Çocuk yeyince, nereden geldiğini, neler olduğunu soruyorlar? Çocuk başına gelenleri anlatıyor.

— Burda kal, bizim kızımız var, birbirinizi severseniz, bizim damat ol. Genç kalmış. Birkaç günden sonara birbirinden hoşlandığını anlayıp seviyorlar. Düğünün yapılabileceği günü konuşuyorlar.

Anlaştıktan sonra bir sabah oğlan boynuzu açıyor ve her yer mal doluyor. Düğün günü geliyor. Koyunlar, danalar kesiliyor. Yemekler pişiyor. Gelin ve

güvey Kiliseden, steonoz olmaktan geliyor. Oğlan ise onun en mutlu gününde yılının geleceğini bekliyor.

Gelin ve güvey masa başına geçiyorlar. Bir bakıyorlar... yılan gelmiş kapıya. Delikanlı yılını görünce yanına sağdıçlarını çağırır ve ne yapmaları gerektiğini söyler. Sağdıçlar hemen bir kuyu kazar, içinde büyük ateş yakarlar ve hasırla örterler. Kuyu kenarına bir sofra kurarlar.

Yılanı o sofraya davet ederler. Yılan oturmak isterken kuyuya düşer. Böylece, güvey kurtulmuş olur. Yılan o kuyuda cayır cayır yanar.

Gençler çok mutlu yaşarlar, çok çocuk dünyaya getirirler. Yıllar geçse de dostunu, Trakalı Öküz'ü unutmaz hiç...

Hayli zaman geçer ama masaldan, “Korkma, onlar beni kesemeyecekler. Ancak beni kovalayacaklar tutmayacaklar, sen geliver yanıma. Ben ilıştireceğim seni buynuzuma, atlayacağız tokatlardan da uçacağız, gideceğiz...” kelimeleri benim kulaklarımda kaldı.

Bu kelimeleri ancak en iyi arkadaş söyleyebilirdi.

* * *

Piç Kosti ağabey ansızın öldü. Çorbacı (ev sahibi) onu kışın değirmene, un övütmeye yollamıştı. Unla dolu çuvalları çaldırtmasın diye sarınıp yağmurluğuna at arabasında, çuvalların yanında uyumuş. Sabaha karşı onu ölü buldular. Cesedini arabada eve getirdiler. Haber önce gelmişti. Ben karşıla-mağa çıktım. Uzaktan görüp at arabasını benim göz yaşlarım akmağa başladı. O, sanki küçücük çocuk gibi bacaklarını kısıp ellerini dizlerin arasına koymuş. Gözleri yumulu. Bıyıklarında bir saman parçası vardı. Sanki omzuna değsem kalkacak ve “Ölürsem, kim Vaniyi, Sofiyi, Nastiye, Lençiyi bacak...” diyecek gibi yatıyordu.

Bundan sonra ben bu çorbacıdan gittim. Hiçbir şey söylemeden, sade bir erken sabah çıkımı aldım ve kasabaya gittim. İki yıl bir inşaatta hamal işledim. Savaş başlayınca ben savaşa gittim. O yıl mart sonunda bir dövüşten sonra ben bir genç askerle bizimkileri kayıp ettik ve yarım gün yaban limon ağacı büyüyün dağlarda saklandık. Akşama doğru işlenmiş beyaz taşla bir evin yanına çıktık. İki katlı ev dozdolay duvarla sarılıydı, güzel resimli tokatlar açıktı. Bu evde yemek de bulunur, diye düşündük. Biz yorgunduk ve arkadaşım omzundan yaralıydı, açlıktan güçsüz kalmıştık. Birkaç ekşi limon miğdemizi beter etmişti.

Önce bir büyük taşın ardında saklandık. Buradan etrafı süzdük. Hiç kimse yoktu. Yorgunluk ve açlık kuşkumuzu körelttiydi. Biz eve girmeye karar verdik. Ama kismet değildi. Ansızın limon bahçesinden silahlı, kasklı yedi sekiz kişi çıktı ve ateş etmeye başladılar. Onlar tazılar gibi takıldılar ardımıza. Herifler kaçarken bile ateş ediyorlardı. Onlar aşağıda, biz yamaç ortasın-

da bulunduğumuz için kurşunlar bize isabet edemiyordu. Kurşunlar tokada tesadüf etti ve tokat kurt eniği gibi delim deşik oldu. Biz arkadaşımınla yere yattık. Kurşunlar tokadın demirlerine düştükçe şimşek çakar gibi oluyordu. Oradan uçan kırıntılar yüzümüze geliyordu. Gücümüzü toplayıp avlunun işine girmek için hızlandık ve girince tokadı iki sürmeyle kapadık.

Ev boştu. Merdivenden tavana çıktık. Tavan tozunu yutarak, kiremetlerin olmadığı yere yattık ve oradan aşağı bakıyorduk. Burdan bütün etraf çok iyi görünüyordu. Karşıda sarılı, yeşilli limon ağaçları gözüküyordu. Kavuşan güneşin ışınları ağaçların tepelerine idi. Sol tarafta bir kilometre masafede büyük bir zeytin bahçesi görünüyordu. Bu akşam vaktinde onların koyu yeşil yaprakları yeşil kilime benziyordu. Zeytin ağaçları nedense bana ümit veriyor, limon ağaçları ise içimden kin çıkarıyordu. Her halde düşman askeri oradan çıktığı için idi.

Düşmanlar bazen taş avlunun yanında görünüyorlardı. Bizi ablukaya almaları belliydi. Akşam gününün şafağında süngüler parlarken, genç dostum koydu anlımı sol kolunun dirseğine ve omuzları ağlamaktan sarsılmaya başladı. O zaman ben arkadaşımın aslında ergen bir çocuk olduğunu fark ettim.

Asker giyiminde idi, askere benziyordu ama kuru kürekleri, tam fomalaşmamış bedeni onun çocuk olduğunu ortaya koyuyordu. Ona bakarak ben de avucumun içinde az önce yırtık bir yaramı fark ettim. İçine toz girmiş yakıyordu. Giren kiri temizlemeye çalıştım ama karanlıktı. Elimi ışığa kaldırdım, iki üç kere üfledim... ve aynı zamanda zeytin bağının yakınlığından patlama sesi geldi. Sonra pulemyotlar ateş açmağa başladı. Ben kendimi deliğe daha yaklaştırdım ve dikkatle izlemeğe devam ettim.

Böyle etrafı daha iyi görüyordum. Ve... gözlerime inanamadım... avlunun ortasında trakalı bir öküz vardı. Gök renkteydi. Birden ortalık sus pus oldu, trakanın sesi geldi. Çok heyecanlandım. Yavaşça dostumu dürttüm. Çocuk başını kaldırdı, trakalı öküzü gördü ve uzun uzun baktı. Ansızın, gaipten gibi Masalcının, “Korkma, onlar beni kesemeyecek. Beni tutmak için kovalayacaklar, sen yanıma geliver. Ben seni boynuzuma ilıştıririm, tokattan atlarız ve uçup gideriz.” sesi kulağıma geldi. ❷

TODUR MARİNOĞLU

TOPAL KURT

Akşam ahırda gecelemeğe ben kaldım. Zari ağa elli yaşlarında bir çobandı. Ben ilk defa onun ahırında çalışıyordum. Dinlenmek için kulübeye girdiğimizde saat ondu. Uyumayı çok seviyordum. Çünkü uyumadan önce Zari ağa çok meraklı hikayeler anlatıyordu.

Tam yatağımıza girerken köpekler havlamaya başladı. Dışarı çıkıverdik. Koyunlar ürkmüş, avlunun bir köşesine sıkışmıştı. Sonra köpeklerin iri bir boz kurtun etrafını sardığını fark ettik. Kurtun bir ayağı sarkıyordu. Bizi görünce, göğre bakıp uludu. Gökteki yarım ay ışınları onun gözlerinde renkli görünüyordu.

Ansızın Zari ağa köpekleri yanına çağırır. Kurt şükreder gibi çobana baktı ve sonra topallayarak kayboldu karanlıkta.

Koyunlar sakin olduktan sonra, kulübeye girdik ve yatmaya hazırlandık.

— Neden kurtu koyuverdiniz? Niye acıdınız? O başka çobanlara zarar verebilir?

— Benim dedem, anlatmağa başladı Zari ağa, Birinci Dünya Savaşı'nda düşmanlardan kaçarken bir ormanın bataklığına düşmüş. Adım atmağa korkuyormuş. Sabaha karşı yanında bir kurtun durduğunu fark ediyor. Kurt insan gibi bakıyor ve; Ardımdan gel, der gibi kafasını sallayıp topallayarak gitmeye başlamış. Ve dedem giden kurtun ardından gitmeye başlamış. Dedemi bataklıktan çıkarınca kurt kaybolmuş. Kurtulduktan sora Dedem başını göğre kaldırıp Kurtu yardım için gönderen Allah'a şükür etmiş ve ayın orak şeklinde olduğunu fark etmiş.

Zari ağa sustu. Ozaman ben sordum:

— Sizce bu kurt dedenizi kurtaran kurt muydu?

— Evet, duydum ben ve elime iki sıcak damla gözyaşı düştüğünü hissettim. ❧

TODUR MARİNOĞLU

KAYMAKLI

Todi'ye dayısı bir köpek yavrusu hediye etti. Canlı hediyeye çok sevindi çocuk.

O onu içeri aldı, bir derin çanağa kaymak döktü. Köpeğin adını henüz koymamıştı, düşünüyordu. Çocuk köpek yavrusunun her bir beneğini gözden geçiriyor, adını ne koysam diye düşünüyordu. Küçüğün kulakları geniş ve yuvarlaktı. Yarım ceviz kabuğu gibi uçları beyaz, sarkıktı. Kuyruğu kalın, ucu inceydi, ön bacakların diz kapakları beyaz, dirsek yamasına benziyorlardı. Kaymağı yerken hayvancığın uzun kırmızı dilinin ucu kaşık oluyor ve çanaktaki yemeği azaltıyordu. Yavrunun gövdesini dikkatle izlerken köpek çanağın kenarına bastı, kaymak etrafa dağıldı.

Keratanın alını, yüzü gözü kaymak oldu. Kirpikleri kırılgılı gibiydi. Todi cebinden mendilini çıkarıp yavrunun boynuna düşen kaymak damlalarını silmeye başladı.

Sonra kafasını temizlerken, arkasından ses işitildi.

— Sağ ol, oğlum, bana iş açtığın için sağ ol. Bu siyah tüylüyü nereden bulup getirdin?

— Ben onu bulmadım. Onu bana dayım bağışladı.

— Al, dizlerini de sil her yer kaymak olmuş.

— Onlar kaymaklı değil. Oraları benekli.

— O kaymaklını çabuk çıkar içerden, dedi anası. Burayı temizlemek lazım. Beş dakika sonra Todi'ye annesi sordu:

— Yaşıyor mu hâlâ “Kaymaklı”, al biraz yoğurt ver şuna.

Akşamleyin Todi annesine küçük misafire biraz süt vermesini rica etti.

— Senin Kaymaklın evimizin daha bir ağızı oldu. Yiyenlerin biri de arttı.

Al şu çömleği.

Todi çömlekten sütü demir çanağa, küçüğün demir çanağına döktü.

Yaz günleri hızla geçiyordu. Todi ve kaymaklı çok iyi arkadaş oldular. Her gün çok meraklı geçiyordu. Çocuk Kaymaklıyı eğitmeye çalışıyordu. Kaymaklı yükseklikten atlıyor, sopa atınca ise hemen bulup çocuğun eline getiriyordu.

Bir ayın içinde Kaymaklı yeni sahibinin tarafından seviliyor ve kendini de faydalı hissediyordu. Bazen oyun esnasında tavukları da kovalıyordu. Todi'ye hemen uyarılar geliyordu:

— Oğlum, bağlayalım senin o dostunu, zira tavuklara, yumurtalara dışı değerse...

Todi bu kadar küçük köpeği bağlamağa kıyamıyor. Tamam, bağlayacam diyerek oratalığı sakinleştiriyor. Her zaman da “unutuyordu.” “Onu sıkça doyuruyorum, başka yerde yemek aramaz benim dostum” diye düşünüyordu.

Bir pazar sabahı, dayısı aniden gelip onları göle pikniğe götürdü. Kaymaklıyı almak istemedi. “Üüüüf, babam olsaydı, diye düşündü Todi, dayımı ikna ederdi.”

Akşamleyin Todi heyecanla açtı avlunun kapısını, önce annesinin girmesine müsaade etti, sonra da kendi geçti.

— Ah, seni ya, bağırırverdi anası. Yumurtalar... şunu bağla demiştim! Bak şuna yumurta kabuğu ağzında kaçıyor. Kaymaklı korkudan Todi’nin bacaklarına sarıldı.

— Hemen at! Hemen! Heyecanla emretti çocuk. Ama Kaymaklı sanki hiçbir şey duymuyordu. Kapçık ağzında kaçmağa devam ediyordu. Todi her defa söylenen sözleri bekliyordu ve:

— Hemen tut onu, çuvala koy ve ormana götür. Dediğimi yapmassan ben senin anan değilim daha. Seni içeri almayacağım.

Todi annesini iyi tanıdığı için köpeği çuvala koyup orman tarafına yollandı.

Bir çukura yaklaşıncı, o çuvalın ağzını açtı ve aşağı bir parça ekmek atıp aceleyle eve doğru gitti. Geri hiç bakmıyor ama arkadaşının ayaklarına bir an önce sarılmasını bekliyordu. Geri bakamıyordu, çünkü dayanamayıp “Kaymaklı, gel” diyeceğini biliyordu. Sonuç: İkisi de eve alınmayacaktı. Eve yetişip annesini görünce, yeniden ağlamaya başladı.

— Git geri getir, dedi annesi. Ama bu defa bağlayacağız onu.

Todi, arkadaşına daha tez kavuşmak için kaçarak ormana doğru gitti.

Yavruyu bıraktığı yere yetişince çağırmaya başladı. Çağırdı, her tarafa baktı ama köpecik ortada yoktu. Çaresiz çocuk taş üstüne oturup bangır bangır ağladı. Bir daha oraları iyice gezip ağlayarak eve geldi. Todi akşam yemeğine de katılmadı, gece de uyumadı. Annesi kendini suçlu hissediyordu, ve oğlunu bu durumdan nasıl çıkaracağını düşünüyordu.

Gel zaman, git zaman Todi Kaymaklıyı daha seyrek aklına getirmeye başladı ama köpek yavrusu sesi duyunca “acaba benim köpeğim değil mi” diye heyecanlanıyordu.

Güz Geldi. Okul başladı. Mitika adlı sınıf arkadaşı bir gün, derslerden sonra Todi’ye dedi:

— Haydi bize gidelim, sana kendi köpeğimi göstereyim. Nasıl da akıllı, çok da tatlı.

— Adı ne?

— Bulunma.

Todi bir ay önce kayıp ettiği köpeğini hatırladı. İçine bir şüphe düştü.
— Merak ettim, gidelim.

Giderken Todi'nin gözleri yaşla doldu. Arkadaşı görmesin diye, gözyaşlarını siliverdi.

Mitika avlu kapısını açıyor ve muhabbet dolu bir sesle:

— Bulunma, Bulunma, gel.

Hemen Mitika'nın yanına tatlı bir köpek geliverdi. İki bacağı üstüne kalkıp mutlu bir sesle selamlar gibi havladı.

Todi'nin heyecandan nefesi tutuldu:

— Kaymaklı, Kaymaklı, gel!

Tam büyümemiş köpek ansızdan, Todinin önüne geçti ve bacaklarına sarıldı. Todi yere çöküp Kaymaklı'yı okşamaya başladı. Ama Kaymaklı hemen yine Mitika'nın önüne geçti ve sevinmeye devam etti. Mitika şaşırdı:

— Bulunma nereden tanıyor seni?

Todi kendini tutamadı dolu gözlerle boğularak diyebildi:

— Ben ormandaki çukura bıraktım onu.

— Şimdi ne yapacağız? dedi Mitika.

— Biz annemle bir hata yaptık. Sen onun daha iyi arkadaşısın. Sende kal-sın. Sonra Kaymaklı'ya döndü:

— Beni affettiğin için sağ ol, dostum, dedi ve kucağına aldı. ❧

TODUR MARİNOĞLU

OLAN OLDU...

Açıldı tokatçık (avludan sokağa açılan küçük kapı). Ruski Lambu, tokat-lardan tutunarak yavaşça pata (tokadın yanında sokak tarında birkaç kişilik ahşap sandalye) oturdu. İlkyaz idi. Sokaklarda kiraz ağaçları bembeyazdı, tellerde oturan siyah kuşlar güzel, hoş ötüyordu. Güneş ışınları artık ısıtma-ğa başladı. Bu ihtiyarın sağlığını iyi etkiliyordu.

Ruski Lambu'nun yaşı doksana yaklaşıyordu. O Gagauz idi ama bu la-kabı ona insanlar Rusça iyi konuşabildiği için vermişti.

1949 yılında, yazın onu köy muhtarlığına davet ettiler. Kolhoza girmek için dilekçe yazın dediler. Razi olmadı. Korkutmak için onu iki gün kapalı tuttular ama o sürekli kolhoz çiftçiliğini inkar etti.

Eve bırkıldıktan sonra çok zaman geçmeden, 7 Haziranda, gece yarısı onun ailesini sürgün ettiler. At arabası ile Besarabka Tren Garına getirdiler. Burada onları ve kolhoz sistemini reddeden başka insanlarla beraber hayvan vagonlarına bindirerek Kuzeye yolladılar. Vagonlarda rüzgar esiyor, geceler soğuk oluyordu. Yolda Lambu'nun yedi yaşında oğlu Gergiş kendini üşüttü, öksürmeye başladı ve kısa bir zamanda geçindi. Yanına saklı aldığı Açık-göz adlı yavru köpeği sahibinden bihaber kucağında uyukluyordu.

NKVD'i askerleri bunu duyup çocuğun cesetini anne babanın ellerinden kopararak vagondan aşağı attılar. Tüm cesetlerin sonu aynı oluyordu. Emir böyleymiş. Lambu ve eşi çığlık çığlığa ağlayıp bağıyorlardı.

— Yeter, susun! diye bağırdı asker, kendiniz sağ kaldığınıza dua edin.

Ağlamaktan, bağırmaktan kadın bayıldı. Lambu korktu, kendine gelsin di-ye yanaklarına vurmaya başladı ama eşi öyle de ayılmadı.

Az sonra askerler kadını da vagondan yaban yerlere attılar. Dertten Lam-bu'nun saçları ağardı, kimseyle konuşamıyordu. Sade geceler, tüm bedeniy-le sarsılarak ağlıyordu Lambu. Kucağındaki Alagöz de onunla sarsılıyordu.

Lambu'yu gündüz Rusyanın Kuzeyinde otuz, kırk evi olan bir köyde in-dirdiler. Vagonda bulunan köylülerine ancak "Sağlıcakla" diyebildi.

— Molçat! (sus), diye emretti asker ve Lambu'yu kapıya itti. Lambu üf-kelendi, gözleri yaşardı ama yapacak bir şey yoktu. Sabretmek lazımdı.

1958 yılında af fermanı çıktı Lambu eve dönünce o ölüm vagonunda gitti-ği köylülerıyla buluştu. Onlardan can kaybı yoktu. Lambu'nun ise dirsektan

sağ kolu yoktu. Herkes nasıl ailesini kaybettiğini biliyordu. Ama koluna ne olduğunu bilen yoktu. Bu soru ona verildiğinde, soran kişi doktor olsa bile “olan oldu” diye utanarak ve gözlerini kapatarak hep aynı cevabı veriyordu.

Ama bugün daha sağlıklı görünüyordu. Çoktan böyle rahat değildi.

— Daha görececek çok derdim vardır, diye düşündü, bana beyaz gün sıyah-sız gelmiyor.

Ansızın yakında bir köpek havladı. Ruski Lambu açtı gözlerini. Bu sesi Açık göz’ün sesine benzetti. Tekrar... Bu defa daha yakından geldi o ses. Heyacandan neredeyse başındaki damarları şişmiş ve zonglama sesini duyuyordu. Kesik kolu sızlamağa başladı, sanki köpek dişlerini batırıyordu. Ama bu vakit onun yanında at arabası durduğu:

— Merhaba!

Kendine gelen Lambu heyecanla cevap verdi:

— Merhaba!

Bu zaman onun önüne bir orta yaşlı köpek dikildi. O nasılsa Açık göz’e benziyordu. Ruski Lambu neredeyse “Açık göz” diye çağıracaktı ama aynı zamanda çoban Sava dedi:

— Bugün sabahleyin bu kart kurtu vurduk, kamçısı ile at arabasının içini gösterdi ve ilave etti:

— Bir ayın içinde dört koyun aldı ve en iyi köpeğimizi boğdu... Kalın sa-ğalıcıkla. Haydi nooo!

Araba tıngırtısı gene işitildi. Ardına köpek saldı. Ruski Lambu’nun yüzünü gölge kapladı. Üç iri bulut güneşe yaklaşıyordu. Aynı zamanda bir sürü karga bağırarak göğe kalktı. Hep bu vakit bir sürü karga, bağırarak kalkardı göklere. İhtiyar hayalinde Kuzeydeki iki odalı evceğine uçu.

Akşam, karanlık, hava güzel, rüzgar hiç yok. O gözleme pişiriyor. Açık göz soba yanında gözlemelerin pişmesini bekliyor, bugün altı yıl oluyor. Bu arada Açık göz aralık kapudan dışarı çıktı. Lambu elinde gözlemeyle eşikte durdu, bakındı. Evin önünde kimse yoktu, “Açık göz! Gel içeri! Gözlemeler hazır.” diye bağırırdı.

Köpek gelmedi, ses de vermedi. Ruski Lambu köpeği merak etti, karanlığın içine kabansız, şapkasız köpeğini aramağa gitti. Kurt hırlaması sesi geldi. O sese doğru aceleyle gitti. Dolunaydı ve üç kurt onun arkadaşı Açık göz’ü sardığını gördü. Her an üstüne atlayacaklardı.

Onların gözleri ancak ay ışığına göre değil, aç oldukları için de parlıyordu. Açık göz sahibinin yaklaştığını, gözlemenin kokusunu duydu ve Lambu’nun geldiği tarafa baktı. Çaresiz kalmıştı, Lambuyu görünce gözlerinde bir sevinç farkettiler Lambu. Ama ablukaya alınmış arkadaşını kurtarmak için tüfeği eline alması şarttı. Bunu aklından geçirerek Lambu kaçarak tüfeğini al-

maya gitti. İçerden çıkar çıkmaz, kurtlar ürksün diye, Lambu yukarı ateş etti ve olay yerine kaçtı. Komşudan da tüfek sesi geldi.

Açıkgöz'ü alkan içinde bırakıp kurtlar kaçmıştı. Ruski Lambu gömleğinin bir parçasını yırtarak tez Açıkgözün yaralarını sardı. Köpeğin gözlerinden iki sıra yaş akıyordu.

Olaya Lambu'nun komşusu Fedos yetişti. O kürkünü yere döşedi ve onlar yavaşça yaralı gövdeyi kürkün üstüne koydular. Sonra hızla sıcak içeri getirdiler.

Yavaş yavaş Açıkgöz iyileşti, ayağa kalktı. Onların dostluğu eskisi gibi devam etti.

Geçti yaz, geldi kış. Gene akşamdı, gene o gözleme pişiriyordu. Açıkgöz soba yanında gözlemelerin pişmesini bekliyordu. Kapıyı vurup komşusu Fedos içeri girdi. Açıkgöz çıkıverdi dışarı. Fedos, tuvalete gitmiştir diye düşündü.

— Gözleme kokusunu mu aldın, Fedos, pişirip bitirdim, gözleme tepesinin altından bir tane gözleme çıkarıp Fedosa verdi.

Açıkgöz'e de vermek istedi ve onun evde olmadığını fark etti.

— Açıkgöz dışarı mı çıktı?

— Ben girdiğimde çıkıverdi - dedi Fedos.

Lambu itti kapıyı. Birkaç defa köpeği çağırdı. Bir az sonra eşige geldi Açıkgöz. Kurt uluması sesi geliyordu. Bu an Lambu'nun gözleme olduğu eli tutuldu. Köpeğin gözlerinde o çirkin bakışı gördü. Bu bakışı o köpek abluka da kaldığında, kendisi tüfeği almaya giderken sezmişti.

Açıkgöz kinli bir insan gözleriyle bakıyordu. Lambu durumu yumuşatmak istedi, kibarca “Gözüm, al bu gözlemeyi” dedi ve elindeki gözlemeyi uzattı.

Kurt hırlaması duyuldu. Açıkgöz, sonsuz kin duygusuyla taşarak fırladı ve Lambu'nun kol damarlarını koparıp kurtun geldiği sese doğru kaçtı. Bir ara durdu, geri baktı ama dönmedi. Dolunayın aynası perdelenmişti.

Pattan duyuldu:

— Sen beni yanlış anladın. Ben seni asla bırakmadım, seni kurtarmak istedim. Sen beni bağışla...

Ertesi gün Ruski Lambu'nun komşusu onu yatağında ölü buldu. Onun gözleri açıktı ve düz kapıya bakıyorlardı. Kimi bekliyorduydu...❧

AYDAN KARANFİL

KEMAN'IM

Keman çalarken yaklaştı, dinledi şarkıyı, dudaklarının kenarında süzülen bir gülücük farkettim, sonra gitti. Uzun boylu, esmer, genç birisi, yakışıklı da... Keman çalmaya devam ettim ben, ne de olsa yakında konser var, tüm yeteneğimi sergilemeliyim ama bana bir piyanist lazım.

Ertesi sabah evimden çıktım, hava bulanıktı, ortalık sakin. Konservatuara gidiyordum. Yarın konser var, elimden geldiğince çalışmalıyım... Yürüdükçe bir gariplik hissediyordum. Bir şey mi unuttum diye çantamı kontrol ettim. Hiçbirşey unutmamıştım, yağmur bastırdı bir anda. Önümü güçlükle görebiliyordum. Kemanıma sarıldım ve adımlarımı hızlandırdım. Şiddetli yağmaya başlayan yağmur korkutuyordu beni. Konservatuara girdim ve odama çıktım. Sırlıklam olmuşum, paltomu çıkarıp dolaba astım. Kapının önünde birini gördüm; bu dün beni dinleyen gençti. Odaya girdi ve:

- Konsere katılacaksın sanırım?
- Evet yarın, diye cevap verdim.
- Prova için piyanoya ihtiyacın var mı ?
- Evet aslında var.
- Sana eşlik edebilirim, dedi kendinden çok emin bir şekilde.

Tamam, dedim. Eğer beğenirsem konserde bana eşlik etmesi için davet edecektim. Çalacağım eseri ona gösterdim. Piyanonun başına geçti, ben de o arada kemanımı elime aldım nazikçe omzuma koydum ve hafifçe tuttum. Eserde, piyano önce başlamalıydı. Çalmaya başladı ve başını hafif eğerek benim çalmam gerektiğini işaret etti. Yayı ortaya getirdim ve başladım. Teller parmaklarımı acıtıyordu ama bu eser piyano eşliğinde müthişti. Parmakları piyanoda o kadar güzel süzülüyordu ki gözlerimi alamıyordum. On dakika süren bu şaheseri en az yirmi defa tekrarladık. «Artık yorulduk, dur!» dedim. ”Adın ne? Keman çok yakışmış narin ellerine, umarım konserde büyük başarı kazanırsın” dedi. “Yarın bana yardımcı olur musun, piyanoyla bana eşlik eder misin?” dedim. ”Evet, tabi, büyük bir zevkle.” dedi, vedalaştık ve gitti. Yağmur durmuş güneş yine ışıldıyordu.

Kemanımı topladım eve gidiyordum. Biraz da evde çalışıp yatacaktım, çok yorgundum bir aydır durmaksızın çalışıyordum.

Ah Tanrım bugün o gün, diyerek gözlerimi açtım, yatağımdan yavaşça kalktım. Terliklerimi ayağımı geçirdim, saat daha sekizdi. Hemen gidip elimi yüzümü yıkadım ferahladım, bardağımı kahveyle doldurdum. Evimde sırf

müzikle ilgili bir oda var. Duvar kâğıdı notalardan, her türlü enstrüman resminden oluşuyor. Odamda müzik hakkında yazılmış kalın kitaplar, sevdiğim tüm klasik, jazz, pop ve rock sanatçıların biyografi kitapları ve efsanevi müzik albümleri var. Kocaman bir piyano var odanın kenarında, yanında hemen gitar, saksafon, yan flüt ve viyolensel. İşte bu oda bana ilham veriyor, çoğu zamanımı bu cennet gibi yerde geçiriyorum.

Koltuğuma oturup kahvemi yudumluyordum, küçükken verdiğim sözü hatırlıyorum ve bana gelen tepkileri: “Beceriksizin tekisin, hiçbir işe yaramazsın, güzelliğin kurtaramaz seni, tek yaptığın şey müzik dinlemek, git derslerinle uğraş!” dediklerini sanki kulağıma soğuk bir nefesle fısıldıyor sanki birisi durmadan, bu ses gittikçe yükseliyordu çıldırmış gibi. “İşte ben! Bir zamanlar beceriksiz dediğiniz o kız, hani hiçbir işe yaramazdım!” diye bağırdım. Sonra kapı zili çaldı, kahvemi masaya bırakıp koltuktan kalktım. Kapıyı açtım. “Meleğim nasılsın?” diye boynuma sarıldı en iyi dostum Annie.

İçeri girdi ve hazırlanmamda yardımcı oldu. Kemanımı elime aldım bileğimi hafifçe büküm, son provamı yapmaya başladım. Annie, koltuğa oturmuş beni dinliyordu. Saat akşam altı olmuştu, sekizde konser vardı. Evden çıktık ve taksiye bindik, heyecanı hissediyordum yavaş yavaş boğazıma kadar çıkıyordu. Taksiden indik ve binaya girdik. Hayatını müziğe adanmış insanlar gördüm belkide en farklısı bendim ya da herkeste aynı hikaye vardı. Yok hayır, bu mümkün değil! Benim yaşadıklarımı kimse yaşayamaz, diye kendi kendime kafamı salladım.

Annie seyircilerin yanına geçti. Piyanist genç yaklaştı, her şeyin yolunda olduğunu söyledi. “Sen sonuncu çıkacaksın sahneye, bu yüzden en güzelini sergile, bunu yapabilirsin, gözlerindeki ateş bunu söylüyor.” dedi.

Seyirciler ve jüriye kendimi beğendirmek zorundaydım. Sıra bana geldi. Yavaş adımlar atarak sahneye çıktım. Çok büyük eski bir sahne olmasına rağmen öyle güzel parlıyordu ki... Piyanist genç yerine geçti ve bana bakıyordu. Nazikçe öne eğilerek seyirciyi selamladım, yumuşak hareketlerle kemanımı elime aldım ve omzuma koydum, sahne ışıkları kapandı ve iki lamba onu, iki lamba sadece beni aydınlatıyordu. Piyanist genç eseri çalmaya başladı, birkaç saniye sonra başıyla hafifçe benim çalmam gerektiğini işaret etti.

Heyecan beynimi dondurmuştu, parmaklarım notaları ezberlemiş sanki, kendileri hareket ediyordu. Yayı tellere sürttükçe beyaz toz çıkıyordu, boncuk boncuk terler akmaya başladı alnımdan, toz suratıma yapışıyordu. Parmaklarım sızlıyor bileğim ağrıyordu. Seyircilere bakıyor ama onları göremiyordum, parmaklarımı takip ediyordum gözlerimle. Ve işte bitti!

Seyirciler ayağa kalkmış alkışlıyorlardı. Nefes nefese kalmıştım, kemanımı indirdim ve seyircinin önünde saygıyla eğildim. Genç piyanist sıcak nefesiyle kulağıma yaklaştı: “Başardın!” diye fısıldadı. Ve beraber tekrar seyirciyi selamladık. ❧

NAGİHAN ŞAHİN

MECLİS DIŞINDA

İleride belediye işçileri, palmyelerin meyvelerini kesiyorlardı. Bir tanesi, palmyenin tepesine dek yükselmiş vinçten eğilerek güzelim turuncu salkımları kesip aşağıya atıyor, diğeri aşağıda vincin yanında duruyordu. Vinç, bir an içindeki işçiyle birlikte sallanınca adam düşecek diye korktu. Farkında olmayarak yerinde kıpırdandı. Kendim düşecekmişim gibi, diye geçirdi aklından. Karşısında oturan bu sırada bir şeyler söylüyordu ama onun sadece kulakları duyuyordu; beyni rölantideydi.

Karşısındaki susmuştu. Sohbeti götürme sırası genç kadındaydı:

— Bir kahve daha içelim mi?

Güvezi renkte paltosu olan bir adam yandaki masaya geçti. Komşunun oğlu kadar bildik, hipermarket kasiyerleri kadar tanıdık diye düşündü. Kim ama? Gözleri adamda aradığı geçmişe takılı kaldı.

— Olur. Geçenlerde arkadaşlarla senden bahsettik.

— Ne zaman, nerede, neden?

Gülümsedi nefesinin sonunda.

— Nermin abla ve diğerleriyle. İyi biri olduğunu ama, ne bileyim, çok sokulmuyorsun bizlere, üstten bakıyor diyeceğiz öyle de değil... Sigaranı paylaşıyorsun, yemek ısmarlıyorsun. Ortak hediyelere en fazla parayı sen veriyorsun. Her gün hatrımızı soruyorsun. Bunları yaparken içtensin. Yine de...

— İnsanlardan korkuyorum.

Kahvesi fincanında şöyle bir dalgalanan Nazik şaşırdı. Genç kadın, ağzından birden çıkan bu itirafın izlerini Nazik'in yüzünde aramaya devam etti. Kendi yüzünde de aynı izlerin olduğunu biliyordu; çabuk toparlandı. Devam etmek zorunda mıydı şimdi? Az tanıdığı insanlara böyle açılmak âdeti değildi. Hele de iş yerinden insanlara. Karşısındaki, hayatın boyunca bir kez daha karşılaşma ihtimalinin neredeyse sıfır olduğu bir yabancı olsa belki her şeyini anlatırdın bir defada. Oysa sık sık -her gün iş yerinde- göreceğin ama asla dost olamayacağın insanlara? Hayır, devam etmek zorunda filan değildi.

Onlara durgunluk gibi ya da kibirlilik gibi gelen şey, onun bu istemediği şeyi yapmama özgürlüğünü çok iyi kullanmasıydı. Kelimeleri seçmeliydi buradan sonra, o kadar işte. Yine de ağzından çıkan bu cümle, öyle tek başına ortada bırakılacak bir cümle değildi. Bu haliyle o kadar çok şey anlatabilirdi, öyle heybetliydi ki kesinlikle yorumlanması, bir yöne kaydırılması, yontulup

küçültülmesi gerekiyordu. Konuşulmayan, cevap için hamle yapılmayan her saniye sohbete pus serpecekti. Aslında, şey, nasıl desem gibi bir sürü zaman kazanma sözcüğünün kullanılması icap eden saniyeler, bir kadının kendi pratik zekâsını sınavacağı anlar içindeydi.

Nazik açık kalmış ağzını kapamıştı. Zaten iri olan güzel elâ gözleri biraz daha açılmıştı meraktan. Hastalık gibi olan korkudan mı bahsetmişti? İnsan arasına karışmaktan korkanlar olur ya. Yok canım, işinde gücünde çalışıyordu işte. Genç kadındaki kararsızlığı, pişmanlığı gördü Nazik. Başka biri ya da başka zaman olsa acımaz, bu şaşkınlık anından faydalanır, beklerdi. Bakalım ne hamle yapacak, yapabilecek mi? Karşısındakinin kıvrandığını görüp bundan zevk alabilirdi. Ama bu kez öyle yapmadı.

— Anladım. Hepimizde var ki bu... Hele de tanımadığın onca insanla yüz yüze her gün. Onlarla iş yaparken dikkatli olmak lazım. Anne babalarımızın devrindeki gibi değil ki bir sözle iş bağlayalım, inanalım. Hırsızı, dolandırıcısı, uyanığı, yalancısı... kadın ya da adam, fark etmiyor, yüzüne gülüyor, tamam hallederiz filan diyor, bir bakıyorsun iş ortada kalmış, sen de beraber.

Garson geldi ve gitti.

— Haklısın. Bir zincir gibisin iş hayatında. Her şey tamam diyorsun ama bir bakıyorsun bir halka kopmuşsa, işini yapmamış, sözünü tutmamışsa yandı gülüm keten helva. Kendini geç, işini yapan diğer herkesi de zan altında bırakıyor, işi zora sokuyor. Biraz anlayışlı görünsen istismar etmeyen kalmıyor, sözüm meclisten dışarı tabii.

Sadece iş değil ki, diye düşündü genç kadın. Onu çoktan öğrendik. Korkutarak, cezayla, rüşvetle iş yaptırmayı, sallanan dişi düşmeden çekmeyi, gerekirse yalan yere yemin etmeyi, ettirmeyi... Güvezi paltolu adam kamyon şoförü olup direksiyona geçti. İrsaliyeyi imzalarken büyük patron telefondaki müşterisine yeminler ediyor, bütün göçmen sesiyle: “Vallahi billahi en tazelerini yolluyorum. İki günlük mallar bunlar. Bir tanesi bozuk çıksın anam bilmem ne olsun!” O kamyonunda en az üç haftalık mallar götürmüştüm. Hey gidi günler, öyle öyle büyütmedik mi bu şirketi, diye bağırıyor şoför irsaliyeleri yüzüne doğru sallayarak. Güvezi paltonun uçları salınıyor rüzgârda. Adam çay istiyor garsondan. Geçmişe atılan ağ içindeki başka iğrenç çöplerle geri çekildi.

Evet: İnsanlardan korkuyorum. Ha bire yemin edenlerden, gece vardiyasında mallardan üçer beşer götürülenlerden, sayım sonuçlarını değiştirenlerden, mesai ücretlerini vermemek için kırk takla atanlardan korkuyorum. Yetime geçmek için patronun koynuna girmeye bile razı olabileceklerden korkuyorum. İspatlayamadıklarımın gücünden korkuyorum. Senden korkuyorum. Bir gün gelip söylediklerimi kendi çıkarın için eğip bükmeden, arkamdan konuşmaktan korkuyorum. Şimdi sana açılmaktan korkuyorum. Beni

anlayamamandan korkuyorum. Ne kadar samimi olduğunu bilmediğimden korkuyorum. Hesaplılığından korkuyorum.

Dolandırılmaktan, kaldırırmda yürürken sarhoş ya da aşırı hızlı bir aşağılığın gelip arabasıyla çarpmasından, gece iş ya da sinema dönüşü pisliğin teki tarafından bıçaklanmaktan, âşık olursam sevilmemekten korkuyorum. İnsanların sinsiliklerinden, kötülük potansiyellerinden korkuyorum. Korkuyla büyüyüyorum. Yersiz olmayan bu korkular canımı kılıfından çekip çıkarıyor. Renksizleşiyorum belki de. Kendimi savunmak zorunda kalmak istemiyorum kimseye karşı. İnsanlar kötü ve ben onların yapabileceklerinden korkuyorum. Tanrı bile insanı insandan, kendine sığdırmamış mı? Tek başınayım.

Söylediklerinin arasına kaçak yolcu gibi sıkışmış, sese dönüşmemiş bu sözleri, cümlesi bitince yitip gittiler beyninin dalgalarında:

— Sözüm meclisten dışarı tabii.

Yeterdi bu kadarı. Şimdi görmüştü ki eğilip bükülmeye elverişli değildi bu cümle. ❧

TÜLAY KALE

MESAFESİZ YABANCILAR

Kımıl ordusu gibi...

Evet, kımıl ordusu gibi işte içimi kemirmeye başladı. Onu ilk gördüğüm gün nasıl da yalnız bir adaydı oysa. Beni o adaya bıraktıklarında bir konuk olarak orada kalacağımı düşünmüştüm. Sonrasında anladım ki o bizde konuk olarak bulunurmuş. Sonrasında yine yanıldığımı anladım...

Herkeslere gösterdiğim inceliği ondan esirgediğim söylenemez. Evimize geldiğinde on beşine yeni basmış bu kız sanki göçmen bir kuştı. Yolculuğunun nereye varacağını bilmediğini tahmin ettiğimden bizde biraz konaklamasının onu dinlendireceğini, ebadını henüz kestiremediği kanatlarının kendini toparlamasına yardım edeceğini düşünmüştüm. Şu an bulunduğu evren ve bu evrene karşı tedirginliğini, anneciğim onu kuşatıp evimizin bir ferdi olduğunu hatırlatan davranışları ile gidermeye çalışıyordu. Bazen burada neden bizlere katlanıyor ve neden bizim evimizin kaidelerine mecbur kalıyor diye kendime sormadan edemiyordum. O vakitler onunla çok da ilgilendiğim yoktu zaten. Liseye giden yeni yetme bir oğlan olarak aklım fikrim futbolda ve erkek arkadaşlarımla gezip tozmadaydı. O vakitler başka bir ilgi alanım vardı ki babamın pek hoşuna gitmezdi bu. Hoş şimdi de ilgi alanım motosikletler ama o vakitler bambaşkaydı bu âletle bütünleşmem, rüzgâra ve beni dindirmek isteyen her şeye karşı. İçimdeki gençlik iksiri ve dizginlenemez keşif duygum motosikletle birleştiğinde kendimi bambaşka bir varlık olarak algılıyor, beni önümden frenleyen ya da arkamdan destekleyen rüzgârla bambaşka iklimlere ziyaretlerde bulunuyordum. Şu yaşıma rağmen aynı şeyi yine yapmaktan sonsuz sevinç duyduğumu, geçmiş zaman çöplüğünde gençliğime ve kendimi keşfe çıktığım o günlere dönmek için neler vermeyeceğimi belirtmeliyim.

Adadaki bir dağdı o, dağ olduğunu bilmeyen. Bir dağ olduğunu ona göstermeyi denedim. Bunun için belki geçti artık ama denedim, çırpındım, hâlâ da çırpınıyorum. Ona heybetli dağını gösterebilseydim ortak bir coğrafyamız, hatta ortak bir tarihimiz bile olabilirdi. Her ikisini de “Kendim yazarım!” dedi, yazmadı da. Bunları önemseydiğini, yapabilmek için benden yardım isteyeceğini hep düşledim. Düşlediklerime düşemedim. Bir gün kendi benindeki ezgiyi mırıldandığında onun yitik şarkısını işittim. Tek bir kez işit-

tim, döküldüğü dudağa girip geceler boyunca çıkmak arzusu taşıyan o nağmeler...

Bir gün anladım ki evimizdeki herkes onun halkıymış. Annelerimden genç olanı -benim iki annem vardı- onu evimize getirmeyi önermişti babama. İkinci annem hanemizde kendini yalnız hissettiğinden kendi iklimini bilen ve o iklimde yaşayan bir arkadaşı babamdan talep ediyordu. Babam bu isteği kabul etti ve anakarasından koparılan ada bizim coğrafyamıza geldi.

Çevresine karşı küskün bakışlar sergileyen cici annemin istediği olmuştu. Babamın onu evimize niçin getirdiğini de doğrusu bilmiyordum. Bunu önem-sediğim ve umursadığım da yoktu zaten. Ama cici annemin eve gelişiyle birlikte bu yeni anne kendini yalnız hissettiğini babama söylediğinde babamın bu eksikliği niçin dolduramadığını anlayamadım. Aynı adamı onunla paylaşan annemin bu yalnızlığı da paylaşması mümkün değil miydi? Annemin böyle bir paylaşımı isteyip istemediğini de bilmiyordum. Evimizin kutsal otoritesi babam öyle uygun görmüştü. Ancak bu paylaşıma annem açısından hiç bakamadım. Çünkü annem gibi ben de başkalarının mutluluklarını temin eden ya da teminat altına alan bir unsur muydum ne?

Sonrasında kabak geldi benim başıma patladı. Evet, tam da böyle oldu. Cici annemin yalnızlığının dermanı bende miymiş ne? Elinde defteri ve kitapları ile liseye giden bir yeni yetme olan ben; kitabı, defteri -bence en önemlisi fırçamdı- bir kenara at(tırıl)ıp artık o adada demirlemem istendi. Cici annemin kurduğu bu dünyada artık tüm sorunlarımız çözülmüştü. Evimiz, ona ve babama göre artık bir mutluluk adası(mı)ydı şimdi. Bir anda şu romanını okuduğum Robinson Crusoe oluvermiştim. Ama onun adası olan umut adası Speranza'da bir kadın yoktu ki!

Ada hayatı zordu. Dışarıdan içeriye, içeriden dışarıya çıkışlar -kaçışlar mı demeliyim- zordu. Adadan her kaçış bir dönüşü de zorunlu kılıyordu. Yeni bir denizin yeni bir adasındaki günlerimde, günlerimizde zamanı harcıyorduk, oysa sonradan öğreneceğim şey şuydu: *Zamanı harcama, o hayatın dikildiği kumaştır.*

Robinson umut adasından kurtuluş için yirmi sekiz yıl beklemişti. Ben ne kadar bekleyecektim? Ama benim adama ne kalyon, ne gemi, ne de bir sandal kırk yılda bir bile olsa uğrayamazdı. İlk başlarda bir adamın olması fikri bana *yoksul adamın cenneti* gibi görünmekteydi. Robinson'u okurken ben de öyle kaybolup gittiğim bir adam olmasını düşlemiştim. *Yalnızlıktan da kurtulup yalnız kalmak istediğim cennetimdeydim işte. Uzak, güneşli bir deniz (ikinci güneşi?), beyazlık, köpükler...* Adama serinletici bir sözcük aramalıydım. Bu Lily olabilir mi?

Zaman zaman düşlerimde belli belirsiz bir kadının peşine düşüp bilmediğim kıtalarda seyahatler ediyordum. Düşümdeki duyumsadığım şeyleri gündüzün yakalayabildiğim vakitler motorum üzerinde geçirdiğim saatlerdi.

Bu saatlerde *vaat edilmiş topraklara bakan bir öncüy(d)üm*. Sezgilerim bomboş uzayan yolda hızımı artırmamı telkin ederken, bir nehir gibi durmaksızın akan zaman da yavaşlıyordu artık. İçinde yüzdüğüm yalnızlıktan kurtulup ne burada ne de orada oluveriyordum. Bendeki öteki ben nihayet ortaya çıkıyordu. Her şey anlamını yitirdiğindeyse zaman duruyor ya da zamanın olmadığını kanıksıyordum. Bir metal yığını olarak algılanan motorumda cennetime doğru yol alıyordum artık. Onunla aramda kurduğum sezgisel bağ; benim geride bıraktığım yıllar, onunsa gösterge bölmesindeki kilometrelerle birlikte kıdemli bir dostluğa doğru evirilmişti işte.

Demir at bir ekosistemdi. Bu sistemle biz erkeklerin arası hep iyi olmuştur ya da benim aram hep iyi olmuştur. Motorumla aramdaki bilinç yıllarla birlikte derinleşirken, onunla aram alabildiğine sığlaştı. Acı veren bu sığıltıdan ve bu sığılmanın içimde yarattığı sisten, bu sisin içinde belli belirsiz varlıklarını gösteren arzu nesnelerinden uzaklaşmak istediğimde kendimi attığım ve sonsuza dek de kalmak istediğim dağlara gitme nedenimi hiç anlamadı. Yüce dağların başı hep dumanlı olur dedi sadece.

Eski bir elyazmasıydım ben, onun alfabesini söküp okuyamadığı ve kutsal bulup duvara çivilediği. Bir o kadar ona uzak ve garip bir şey. *Tıpkı çocukluğumuzda da sık sık ev değiştirmemiz gibi... O kadar garip olurdu ki. Evvela yadırgardık. Hep eskisini düşünürdük. Ne akşamlarımızı, ne sabahlarımızı bu yeni odalara ve sofalara sığdırabilirdik. Sonra alıştırdık. Biz de öyle oluverdik işte. Alistık...*

Bir cırcır böceği gibi (girişte kımıl ordusu demiştim ya) sürekli cırlayıp duruyor işte yine. On tane hayatım olsa birini alsın derdim ama benim on tane hayatım yok ki! Lakin onunu da aldı...

ŞENİZ BAYIR

AŞK ŞARABI

Ben Aşkın Körkütük.

Aşk şarabın içmeyi bıraktım.
Her şeyi daha net hatırlıyorum.

* * *

Uzak bir akrabanın düğünü vardı. Annemin “Baban gelmiyor. Sen bari bana eşlik et. Hediyeimizi takar, çıkarız.” Sözüne kandım. O gazla kendimi düğün salonunda buldum.

Annem masa masa dolaşıp uzak akrabalar, yakın tanıdıklarla muhabbete daldı. Ben masada, sap gibi kalmış; sıkılmış delikanlı pozları atıyor, etrafı keşiyordum. Bakışlarım, salonu birkaç kez turladı. Yorgun dönerken olan oldu. Onu gördüm. Namı Diyar-ı Şark’ta Leyla, Aslı, Zin; Diyar-ı Rum’da Juliet, Dulcinee, Esmeralda olarak bilinen hatun kişiyi. İtiraf ediyorum, ilk bakış tesadüftü. Diğerlerini tevafuk ettirdim. Sonunda bakışlarını yakaladım. Öylece kaldık. Hiç kulaklarınızda Love Story müziği canlanmasın. Fonda mezdeke vardı.

dil esvuayyini murra (murra)

il esvuayyeni (murraaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa)

ya el yelil (li li lil) lili li lilil (li li lil)

Abiyelerden taşan göbek, kalça etleri istem dışı sağa sola sallanırken; biz bakışıyorduk. Mahcup gülümsedi, sağa sola baktı. Bakışlarını “suya uzanan ceylan gibi” önüne eğdi. Bu fotoğrafa Türkan-Hülya-Fatma üçlüsünden birini yerleştirmeyin. Bu defa başrolde Pembe Mutlu olsun. Aramıza etten bir set girdi. Çekildiğinde o yoktu masada. Ben yeniden müziği duyar oldum. Salona (panoramik) bir bakış fırlattım. Yok. Dellendim. Dışarı attım kendimi.

Neyse hasretlik uzun sürmedi. Bahçedeydi. Sigara molasındaki arkadaşlardan birine sordum adını. “Ha o mu? Sevdam Vefasız.”

O akşamdan sonra tek işim, uğraşım onu yakın markaja almak oldu. Gittiği okul, okul çıkışı beklemler, takipler... O naza, ben niyaza devam.

Yolunu gözlediğim bir gün, sokağın başında göründü. Yanında biri. Yolu ortaladım, dikildim karşılarına. Şimdi jeneriğe iyi-kötü-çirkin müziğini girebiliriz. *Niri niri nüü nüüüü*. Ben iyi, o kötü. Çirkin?!

Kimmiş bu narin çiçeği rahatsız eden ulan! Ağyar Karaçalı cevabı, yüzüme çarptı. Hıyarın cevabı değil de en çok, Sevdam'ın "sana ne!" deyişi beni yaraladı. Ama kararlıyım, ayağıma batan ve batacak bütün dikenlere rağmen, aşk yolundan dönmeyecektim.

O halet-i ruhiye ile nefesi bir pubda aldım. Sakinin ağzı iyi laf yapıyordu. Halden anlar gibiydi. Adın ne abi "Meyler Benden" Burası nere ola ki? "Sularseller" "Ne oldu yeğen?" "Bugün maşuktan ilk kurşunu yedim." "Sadra şifa bir parça çalalım" dedi. Açtı Müslüm Baba'dan;

*Hangimiz bir kuytu köşe başında
Bir vefasız için yol gözlemedik mi
Herkesten bir anı saklar bu yollar
Herkesin acısı sevgisi kadar*

Diyerekten bir muhabbet başladı. Sonra muhabbetimiz kalbimize indi. Hep uğrar oldum.

Ben, Sevdam'la aramızdaki engeli Ağyar Karaçalı sanıyordum. Ki kendisi Vincent Cassel tipinde (beyazperde puanı 3,6). Nasıl da yakışıyor değil mi kötü rolüne? Boy bos yerinde... Bütün vefasız kızlar gibi Sevdam da gönlünü kaptırmışmış meğer ona. Ailesi razı gelmiyormuş. Ben de stratejimi belirledim. Kale içten fethedilecek. Ailenin gözüne girmek için SSK'lı bir iş. Şansım yaver gitti. Güvenlik görevlisi oldum AVM'de. Ne de olsa üniforma ikna edicidir. Bu arada Ağyar Karaçalı ile ilgili araştırmalarım sürüyordu. Zırtunun teki, ufak tefek suçlara bulaşıyormuş. Bu koz iyi oldu. Sevdam'ın kalbinin kapısını açamayınca baba evinin kapısını tıklamaya başladım. Epey git-tik-geldik, annem, ben, çikolata ve çiçekler. Ağyar da son giriştiği işte yakayı kaptırınca içeri girdi. Görünmez olunca...

Sözün kısası Sevdam'ı aldım. Yıllardır iş-pub-ev üçgeninde süren hayatım sürçtü. Pub'a uğrayamadım. Bu sabah uyandığımdaya döndüm.

"Aman Allahım, bu da kim?" diye içimden düşünüyorum sanırken...

"Ne o beğenemedin mi Aşkın efendi?"

"Yok da..."

"Eee, senin üç kuruş maaşla üç öğüne makarna, basmaya entariyle anca bu kadar."

"Sevdam?"

"Hı" deyip kalktı. Ben müziği son ses açtım. Medet ya Müslüm Baba!

Güzelmış çirkinmiş ne fark eder ki

Deli gibi sevmek ruhumuzda var.

Sevdam bir hışımla içeri girdi. Müziği kısıtı. Gözlerimin içine baktı.

"Sen dün akşam içmedin galiba. Bir daha içmeden gelme. Söz, dır dır etmeyeceğim. Ayık halin hiç çekilmiyor."

NESLİHAN YİĞİTLER

UYAN

Yattığı yerden içeriyi izledi. Alacakaranlıkta her şey belli belirsizdi. Kızı başucundaki koltukta, battaniyeye iyice sarınmış, top böceği gibi büzüşmüş yatıyordu. Odanın uzak köşesinde bir sürü; bir sürü çiçek sıralanmış yapay gözlerle onu seyrediyordu. Gönderenlerin çiçeklerin üzerine iyi dilekten çok kötü yakarışlar fısıldadıkları sanki yapraklarına, incecik dallarına sinmiş öfke usulca hastane odasına yayılıyordu. Yanındaki sehpa da duran suya uzanmak isterken duraksadı:

— ‘Hastasın. Kurtulma olasılığın kalmadı. Öleceksin. Yaptıklarının bir bedeli olacağını aklından geçirmiştin fakat bu bile seni durduramamıştı. Beni, kocaman kanatlarını takmış, seni yargılamaya çalışan kötü bir melek gibi gördüğünü biliyorum ancak ben yalnızca bir meleğim kötü değil. Elli beş yaşındasın. Buna rağmen hayalini kurduğun çok şeyi gerçekleştirdin. Para, mal, daha çok para..Sahip olmak için yakıp, yıkmaktan çekinmedin. Ürktüğünde varsılığını sığınak edindin. Bütün bunlara daha uzun sürede ve ardından vi-rane bırakmadan sahip olabiliydin. Seçmedin.

Karın, ona yıllarca çektiği sıkıntılara rağmen hep yanında oldu. Şu anda aşağıda doktorunla konuşuyor. Yol açtığın her sorundan bir çözüm çıkardı senelerce, senelerce... Kızların senden nefret etmek istediler fakat heybetli görünüşünün altında o kadar zayıftın ki onlar bu zayıflığı gördüler. Artık senin rehberin değilim. Gidiyorum. Sen ise sonu yazacaksın.’

Büyük kapıdan içeri girdiğinde müziğin sesi çok hafifti. Nereden geldiği belli olmayan tınısı merak uyandırıyor. ‘Seninle ne zaman yalnız kalsam beni tekrar özgürmüşüm gibi hissettiriyorsun.’ Çalan şarkıda böyle diyordu.

Yerler çimenlerle kaplıydı. Yeşilliklerin mis kokusu burnuna vuruyor, adım atmaya teşvik ediyordu. Kristale benzer sularını sıçrata sıçrata çağlayan fıskiyeli havuzun etrafı çiçeklerle çevriliydi. Tıpkı şarkıda söz edildiği gibi bir hal içindeydi. Üzerindeki hafif tunik rüzgârla titriyor tenine serinlik yayıyordu. Uçsuz bucaksız vadide yoluna devam etti.

Yol uzadıkça çiçeklerin yerini mücevherler, inciler, zebercetler alıyordu. Meleği aradı burada olmalıydı. Nerede olduğunu, ne olacağını öğrenmek istedi. Korkuyordu. Korkusunu onarcasına bir anda herşey değişti. Hazine, mücevherler yerin altına batmaya, çimenler kök kök toprağın altına gömilmeye başladı. Etrafında döndü. Önü arkası hızla değişiyordu. Ayaklarının al-

tında oluşan bataklığa yapışmamak, batmamak için gayret etti. Yürüdüğü yerler ısınıyordu.

Müziğin sesi kesilmişti. Bir karga başının üstünden garklayarak uzaklaştı. Buradan kaçıp kurtulmalı az önce yürüdüğü yeri bulmalıydı. İlerledikçe zifte benzeyen zeminin rengi açılmaya başladı. Etraf sislenmiş, griye dönmüştü. Önünü güçlkle görebiliyordu.

Yol bitti. Tahta köprü, ayaklarının altında ısınmaya başlayan yalıyari karşı tarafa bağlıyordu. Köprünün altında uçsuz bucaksız, derin bir uçurum vardı. Deniz yerine kaynayan lavlar, alevler vardı. Sıcaklık vücudunu yalıyordu. Yürümeye çalıştı. Tahta köprünün ilk kertesine adım attığında duyduğu sesle irkildi:

— ‘Lütfen gitme! Bugün bizimle ol, kızlar karne alacak.’ O günü anımsadı.

Diğer kertede ses değişmişti:

— ‘Babacığım lütfen vurma artık.’ Başını silkeleyerek sesi dağıtmak istedi. Sıcaklık artıyor sol göğsünü daha çok kavuruyordu. Bir adım daha attı:

— ‘Abi o ev annemden kalan son hatıra.’ Ayaklarında güç kalmamıştı. Karşıdan belli bir ses işitti, meleğin sesine benziyordu:

— ‘Değişebilirsin.’

O sırada köprünün bir kenarını tutan halat koptu. Sarsıldı. Uzun süre dayanamazdı. Köprünün bir tarafı uçurumdan aşağıya sallanıyordu. Ayakları kütük gibi olmuştu. Tam aşağıya düşecekken derinden gelen bir sesle irkildi.

— Baba, Uyan! ❧

FATMA AKKUBAK

TAHTAKURULARI

*‘İnsan bir damla kan ve
bin endişeden ibarettir.’*

Sadi Şirazi

Ne zaman ki gece oluyor o zaman çıkıyorlar saklandıkları yerden. Ne zaman ki zifiri karanlık, ne zaman ki sessizlik, ne zaman ki ay var tepede, yıldızların gölgesi düşmüş denizlere, gece çöküyor üstümüze... Bütün doğa kendi içine kıvrılıyor. Bir salyangoz gibi kendine dönüyor her şey. Eşyalar cevherlerinde taşıdıkları sessizliği çoğaltıyor git gide.

Ne zaman ki gece, ne zaman ki karanlık, ne zaman ki in cin top oynuyor sokaklarda... Derin bir kuyuya düşmüş gibi ürkünç dipsiz uykulara kapatıyor gözlerini herkes. Ne zaman ki... İşte o zaman bütün gün pusuya yatıp bekledikleri kuytu köşelerinden başlarını çıkarıyorlar bir bir. Geldikleri yolları kemirerek yürüyorlar. Altı ayaklılar. İki antenli. Karanlık olmazsa yollarını bulamıyorlar. Azıcık aydınlık olsa kaçıyorlar dört bir yana.

Uyku ölmekle kardeşmiş. Üzerimize toprak atılmış gibi ağır hantal yorganların altında toplu mezarlar misali yan yana sıralanmış yer yataklarında uyuyoruz. Kirpiklerimizden asılan demir külçeler. Kollarımız yorgun bir ölümü çağrıştırır gibi düşmüş iki yanımıza. Kımıldasız ve sessiz uyuyoruz. Kesik kesik soluşlarımız duyuluyor bazen, bir yandan başka bir yana dönüşlerimiz uyku arasında, iç çekişlerimiz. Odayı yavaş yavaş uyku kokusu kaplıyor. Muhtemel ki ruhlarımız çekiliyor o anda. Ölüme en yakın durduğumuz o anda. İşte tam o anda duyulmaya başlıyor ayak sesleri. Küçük, ritimli, tek sıra adımları. Bir bir ortaya çıkıyor her biri. Cesetlere saldıran akbabalar gibi üşüşüyorlar üzerimize. Kokusunu aldıkları pembe bir etten -bazen ayak oluyor bu, bazen kol bazen uzun bir boyun- başlıyorlar yemeye. Önce ayaklarıyla tutunup yer ediniyorlar derinin üzerinde. Sonra iğnelerini çıkarıp batırıyorlar ete. Bir hortum gibi çekiyorlar kanı. Durup dinlenmeden bir adım sonrasında yine aynı şey. Bir adım sonrasında yine aynı. Böylece bütün bir vücudu adım adım fethetmiş oluyorlar.

Sabaha karşı toplaşıp çekiliyorlar yuvalarına. Yavaş yavaş aydınlanıyor ortalık. Aydınlıktan nefret ediyorlar. Görünür olmaktan ve görmekten nefret ediyorlar. Bir damla gün ışığına bile tahammül edemiyorlar. Sanki köklerini kurutacak bir istiladan kaçır gibi kaçıyorlar yuvalarına. Kendilerine kuytu

bir köşe bulup yeniden karanlığın çökmesini bekleye koyuluyorlar. Onlar git-tikten hemen sonra güneş ışığı düşüyor perdenin arkasından üzerimize. Göz-lerimizi açıyoruz aydınlığa bir bir. Üzerimizde kan pıhtısı gibi yara izleri. Yuvarlak, kırmızı, şişkin, küçük noktalar. Kollarımızda, bacaklarımızda, ku-lak kıvrımımızda, göbeğimizin kenarında, dizimizin arkasında tam büklüm yerinde, bir küçük ayak parmağının ucunda. Her yerde. Küçük kırmızı be-nekler. Önce şaşkın şaşkın bakıyoruz yaralarımıza. Sonra hep birlikte kaşın-maya başlıyoruz hatur hatur. Deli gibi kaşınıyoruz. Tırnaklarımızla yırtmak ister gibi derimizi. Tatlı, sabırsız bir duygu. Tırnak diplerimizde birikiyor kanlar. Donup kalıyor sonra orda. Daha da hızlanıyoruz. Hatur hutur. Daha da şiddetli. Hatur hutur. Hatur hutur. Kollarımız, bacaklarımız, sırtımız. Ka-barmadık yerimiz kalmıyor. Kaşıya kaşıya yara yapıyoruz. Kaşıldıkça daha beter kaşınıyoruz. Tırnaklayıp kanatıyoruz. Ama yine de kurtulamıyoruz kaşın-tıdan. Nice zamandan sonra yorgun argın ancak durduğumuzda üstümüzdeki kanlı çiziklere bakıyoruz. Banyoya koşuyoruz hemen. Soğuk suyla serinlet-meye çalışıyoruz. Fayda etmiyor. Tuzlu suyla ovuyoruz. Sirkeli bezlerle yı-kıyoruz. Merhemler ilaçlar sürüyoruz. Fayda etmiyor.

Biliyorum öldürecekler bizi. Kanımızı eme eme. Derimizde ısıruk izleri bı-ra-ka bıraka. Yavaş ve sinsice. Biliyorum öldürecekler bizi. Bundan kurtuluşumuz yok üstelik. Evimizi ele geçirdiler çünkü. Herbir köşesini adım adım gezip sa-hiplendiler. Bir hastalığa tutulmuş gibi ateşli sayıklamalardan geçiyor evimiz. Geç vakitler azan hastalıklara yakalanmış gibi zangır zangır titriyor her gece.

Mobilya kıvrımlarına, parke altlarına, döşemelerin çatlaklarına yuvalanı-yorlar. Duvar kağıtlarının arkasında, yatak yorgan içlerinde, kornişlerde, sü-pürgeliklerde gizleniyorlar. Tahta aralarına, kilim saçaklarına, halı diplerine yumurtalarını bırakıyorlar. Evin her bir köşesinde gece gündüz durmadan ço-ğalıyorlar. Başladıklarında birkaç taneydiler. Şimdi binlerceler. Birkaç güne kalmaz çatlıyor yumurtalar. Hemen büyüyüp kemirmeye başlıyorlar tahtaları. Kendilerine yollar, tüneller kazıyorlar. Geçitler, köprüler, tren hatları. Bize görünmeden ilerliyorlar yerlerde, duvarlarda, mobilyalarda. Kör bir yaşam on-larinki. Göz gözü görmez bir dünya. Karanlık, nemli ve sıcak. Hiçbiri tanı mı-yor hiçbirini. Bir kere bile görmemişler birbirlerinin yüzlerini. Bütün gün ken-di karanlıklarında ha bire ürüyorlar habire çoğalıyorlar. Birkaç bin oluyorlar. Bir ödevi yerine getirir gibi makine otomatikliğinde bir hızla rastgele dokunu-yorlar birbirlerine, rastgele çiftleşip ürüyorlar habire. Öyle çoklarki.

Bir sarsıntıdan dalga dalga geçerek, sürü halinde, ayak seslerinden oluşan bir şarkı tutturarak, koro halinde, ellerinde miğferleri başlarında kasketleri koca bir ordu halinde, kör olmuş uyuşuk bir bilinçle, önünü görmeden, nere-ye gittiğini bilmeden, sadece birbirlerine tutunarak, her biri bir öndekinin

gölgesini takip ederek sadece ilerliyorlar. Kurtulunması imkansız bir sürü. Hırıltılı derin soluklar alıp vererek ilerleyen bir sürü. Ne var ne yoksa yutan kendine katan göz kamaştırıcı bir fırtına.

İlaçlama şirketinden yüzleri maskeli turuncu önlüklü adamlar geliyor. Ellerinde hortumlu bir bidon her birinin. Yüzleri görünmüyor. Boyları uzun. Salonu boşaltıyoruz ne var ne yoksa. Onlar kaplıyorlar bütün odayı. Üç kişiler. Ama koca salonu bir uçtan bir uca kaplayacak kadar büyüyor hacimleri. İçeri attıkları her adımda daha bir büyüyor. Nasıl oldu da geçtiler o kapılardan, nasıl oldu da kafalarını çarpmadılar tavana şaşırtıyoruz. Sanki kendi içlerine tıkıştırıp durdukları yüzlerce daha varmış da kendilerinden ve bu salona girene kadar çıkmayı bekliyormuş her biri. Bir uçtan başlıyorlar ilaçlamaya. Tavandan yerlere kadar. Bütün köşeleri. Dip bucak her yeri. Evi kesif bir koku kaplıyor. Eşyalarla birlikte sanki biz de bir eşyaymışız gibi mutfığa tıkıştırılıyoruz. Kapı ardından onları dinlerken bizimle birlikte dikkat kesilmiş sus pus olmuş bu eşyalardan daha çok eşyayız halbuki. Büyüklü küçük-lü, irili ufaklı bir dolu eşyayız. Çekmecelerimiz var. Dolap kapaklarımız. Kapı kollarımız. Yumuşak minderlerimiz. Kat kat raflarımız. Hepimiz bir eşyayız. Kulağımızı kapıya dayayıp içerisini dinliyoruz. Ellerindeki hortumlardan çıkan püskürme seslerini duyuyoruz. Her püskürmede şişen bir balon gibi daha da büyüyor hacimleri sanki. Sonunda bütün boşlukları kaplayıp hiçbir yere sığmayacaklar diye korkuyorum. Ama onlar işlerini bitirdikten sonra bir şekilde kapılardan geçip çıkmayı başarıyorlar.

Gecelerce mutfığa tıkıştırılmış onca eşyanın arasında yatıp kalkıyoruz. Kacacak yerimiz yok. Biraradlığın korkunçluğunu hiç bu kadar hissetmemiştik. Günlerce süren bekleyişimizin ardından mutfaktan çıkıyoruz. Ne zamandır nefesimizi tutmuşuz da şu açılan mutfak kapısıyla birlikte hepimiz nefes almışız gibi bir ferahlık. Ürkek adımlarla dışarı çıkıyoruz. Çoktandır üst üste yığılı kalmaktan sıkılmış eşyalar da ardımız sıra geleceklermiş gibi hissediyorum. Salonun kapısını açıyoruz. İlaç kokusu yeni yeni yok olmaya başlamış. Sanki salon günler süren bekleyişinden ilginç bir şey doğurmuş da biz o şeyi arıyormuş gibi geziniyoruz etrafta ve kımıldılarımız, ayak adımlarımız salonun bekleyişinde uyuttuğu boşluğu ürkütüyor. Camları açıyoruz bir bir. Eşyaları taşıyoruz hep birlikte salonun ortasına. Sonra her birini aynen eski yerine yerleştiriyoruz. Hepsisi rahat bir nefes alıyor. Büyük bir kirden arınmış gibi mutluyuz.

Oysa ben ölmediklerini biliyorum. ❧

AYŞE ALDEMİR

ANSIZIN VENEDİK'TE

A dımın Leyal olduğu söylenir. Yağmurun sıra sıra bitişik evlerin saçaklarından hırsla aşağı savrulduğu Venedik akşamında, dilimde durmaksızın bir taş gibi yuvarlanan bu cümleyi söyledim. Söyledikçe bana efsunlanmış bir suyu andıran bu cümleyi göğsüme bastırmaktan ziyade niye öylece, el âlem ne der düşünmeden, sokağın ortasına gelişi güzel bırakıyordum? Ama ne gam! İçimde karşı konulamaz bir istek duyuyordum onu tekrar tekrar boşluğa fırlatmak için. Böylece adımın taşıdığı kem yazgıdan fersah fersah kurtulup sağlam bir nefes almayı mı kuruyordu zihnim? Her söyleyişte cümlemin sahip olduğu sesler, ıslak, loş havaya temas ediyor, oradan yol kenarındaki ağaçların gösterişli yapraklarına çarpıyor, durmaksızın çarpıyor, kendine en uzağı belki en tenhayı arıyor gibiydi. Bu yönüyle tıpkı bana benziyordu. Bu yüzden benim için şehirlerin en uygununa, gizler mahzenini andıran, bir yası taşımak için sağlam kalbi olduğunu düşündüğüm Venedik'e gelmemiş miydim?

Yürüyordum... Venedik'te gondollara, göğe doğru sivrilen acayip yapılara, evlerin balkonlarından baş aşağı sarkan muzdarip çiçeklere bakarken, küf kokuları ve rutubet içinde başım dönüyor, bu sarhoşlukta kendimi kaybediyor gibiydim. Sanki duyarlılığım, suyu sıkılan bir çamaşır parçası gibi eziliyor, gücünden habersiz olduğum hasmıma karşı koymaksızın teslim oluyordum. Böylece benimle birlikte ismim de yok oluyordu. Artık Leyal diye biri hiç yok. Olmadı bile. Sen sadece ama sadece bir yazarın zihnindeki düştür ibaretsin. Yazar sana karşı pek hoşgörülü davranmış olmayabilir. Kim kime karşı gerçek anlamda hoşgörülü olabilmiş ki! En iyisi mi kaybol. Zaten yer-yuvarlağında en çok tutkuyla arzuladığın kaybolmak değil mi? O halde kayboluşun tadını çıkar ve ardına bile bakma.

Daracık sokakların hanımeli kokulu, sarmaşıklı ruhuna bıraktım gövde mi neden sonra. Su damlacıklarıyla yıkanan Arnavut kaldırım taşıların yüzündeki parlaklığı görür görmez, birden çocuksu bir sevinç kapladı içimi. Taşların o sırada duyumsadığı ne varsa, sanki vahiy iniyormuşçasına bir bir düşmeye başladı kalbime. Kendilerini o havada, bir virdi diline zeban eden suskun derişlere benzettim. Taşlar gerçekten kutsaldı, olduğu gibiydi, lüzumsuzluklardan arınmıştı, kendilerine ait dingin masalları vardı. Dilimde bir hareketlilik başladı o vakit. Yer çekimine uğramadan, karşılık bulmasını umduğum duaları fısıldadım göğe doğru. Az ötemde tarihi bir binanın saçığı altına saklanmış

bir çift şaşkınlıkla beni seyrediyordu. Aldırış etmedim. O sırada rüzgârla birlikte hışırdayan ağaç yapraklarının gülümsediğini, az ötemdeki bir köpeğin ayaklarını yerden kaldırarak bana yöneldiğini, kıyıya vuran telaşlı dalgaların çiçekli elbiseme yol bulmak için çabaladıklarını, yemin ederim gördüm.

Murano camlarının, ilginç maskelerin, hediyeelik eşyaların, kuklaların, nefis şekerleme ve çöreklerin, el yapımı takıların sergilendiği rengârenk dükânların önünden geçtim sonra. Çiçek desenli cam kolyeler, kırmızı mavi renkli parfüm şişeleri... Burada her şey camdanmış gibi sanki. Şehirdeki cam bolluğuna atıfla belki “Cam Şehri” dedim. Ad koymaktan ölesiye haz duyan ben, kente yeni adıyla seslenmekten tuhaf bir gurur duydum. Bir de cama oldum olası âşık o adamın, bu camdan figürler karşısında çocuklar gibi sevindiğini, ellerini karşı konulamaz bir hevesle onlara doğru yönelttiğini görür gibi oldum. Kendisine asla veremeyecek olsam bile, belki bir tane almalıydım onlardan. Hemen şuradaki, çivit mavisi cam kelebek sözgelimi... Herhalde bir kelebek bütün mesafelerin verdiği acıyı bir anda yok edebilir, gün ışığının türlü hallerini, cam buğusunu doldurmaya güç yetirebilirdi bir kalbe.

Camın anlatmak istediklerini umursayarak, sonsuz bir merakla düşünerek arşınıyorum sokakları. Şapkalı adamlar sokak boyunca koşturuyorlar, şehri tamamen kuşatmak istercesine ağgözlü dolaşıyorlar her bir köşeyi. Gölge doluymuş gibi sokakta. Sokağın kendisi bir gölgeymişçesine... Kalabalık insan seli sokakların bağrını delmekte sanki. Taşların nefes alamadığını duyuyorum, suyun boğulduğunu ansızın. Her yerde, her şeyde fazlalık. Şehir insan kusuyor adeta. Sonra çiçekli masum balkonları görüyorum da tüm aşırılıklar yerini ölçülü duyguya, sadeliğe, hafif bir tazeliğe bırakıyor. Şimdi her bir ayrıntı, yavaş yavaş yerini buluyor.

Kafelerin önünden geçiyorum. San Marco Meydanı’ndaki astronomik saatin önündeyim şimdi kalabalıkla birlikte. Baktım defalarca saate ben de. Öyle ki uzun bakışlarımın saati parçalayacağından korkup zor da olsa gözlerimi ayırabilirdim akreple yelkovandan. Beni yabancılaştıran bu görkemli varlığa bakmamayı denedim. Saatin ölümü çağrıştıran o katı, ezici tavrından uzaklaşmak istedim. Kafelerden yükselen klasik müzik ve orkestra sesleri, kasvetle neş’enin, trajedi ile komedyanın, eşi zor bulunur matem duygusuyla efsane şöenlerin çabucak bir araya geldiği bu tezatlar şehrinde, beni bir parça gerçekliğin içine bıraktı.

Yaş geçkinliğine rağmen hâlâ cazibesinden bir şey kaybetmeyen bu eski kent, düşlerimde gördüğüm yerlerden birine benziyormuş hissini uyandırdı o sırada. Sanki o anı yaşamış gibiydim daha önce. Kesif duyguların baskısı altında kendimi bir at gibi duyumsadım. Şaha kalkmaya, bir isyana hazırlanan güçlü at imgesini duydum içimde, yemin ediyorum. Kendimi suya atma isteği önlenemez bir şekilde yükseliyordu derinlerden. Grand Kanal uzak sayılmazdı. Yağan yağmurda bir suyu seyretmek, kanalın kıyısında olmak ama

bir türlü ona ait olamamanın düş kırıklığıyla sarsıldım. İrademi kamçıl原因 yağmuru dinledim ve koşar adımlarla kanala doğru yöneldim. Rialto Köprüsü'ne vardığımda soluk soluğa kalmıştım. Bir müddet öylece bekledim orada. Kanalin çığ yeşili sularını seyrederken, bir anlığına her şeyi unuttum. Kim olduğumu, geçmişimi, o adamı, annemi, gelecek kaygısını. En çok unutuşun dilini merak eden zihnim, anlık da olsa böyle bir şeyi tecrübe etmiş gibi keyifliydi sanki. Sokak lambalarının ışığı suda hercai oyunlar oynarken, şemsiyeli insanların dört bir yana koştuğunu gördüm. Aldırmadım. Kendimi kanalın sularına bıraktığımı hayal ediyordum yalnızca.

O anda... Uzaktan bana adımla seslenecek kadar beni tanıyan birinin sesi çınladı kulağımda. Öyle ki "Leyal" adı, kıyıda sıra sıra bekleyen gondollar, sıvası dökülmüş soluk renkli eski binalara, düşünceli sokak fenerlerine, yeri doldurulamayan boşluğa, akşamın sihirli karanlığına, ötede el açıp duran pejmürde bir dilencinin yırtık elbisesine çarptı da, gerisin geri bana döndü. Kendisinden ziyadesiyle kaçtığım bu sesin sahibinin nasıl olup da birdenbire loş fenerlerin ışığında, bu karma insan selinin arasında beni bulabildiği, bulmayı demek ki oldukça arzuladığı, sonra bizi sürekli birbirimize doğru çekip çeviren bir gücün kuşku götürmez varlığının fikri, dönüp durdu zihnimde.

Aşkın en ulaşmaz, en saf halini defalarca kurguladığımı her hatırladığımda, benden uzaklaşan bu arzulanışla yüzleşmekten artık yorgun düştüğümün ayrımına iyice vardığımda, karşıma çıkan ilk aşkın anlaşılmaktan uzak yüzünün ta kendisiydi. Uzun zamandır karanlıkta kalan bir ceninin ana rahminden sıyrılıp dünyanın yüzüne vuran çığ ışığı karşısında gözlerini kırıştırmaması gibi, ben de şaşkınlık içerisinde tanıdık yüzün büyüyle adımlarımı kanalın dibinde mıhladım. O an... Birden rüzgârla kımıldanan perdeler gibi epeski ama alabildiğine diri, tamlığa yakın bir duygu içimde uyandı. Evet, yeterdi işte. Van Gogh'un "Ren Nehri'nde Yıldızlı Gece" tablosunun içindeydim sanki. Yıldızların nehre vuran halesinin dibinde belli belisiz bir adamla bir kadın... Kanal suyunun serinliği ve lacivert göğün altında olmanın getirdiği tuhaf bir esin değişiyordu ölü yanaklarıma.

Ansızın gelen bir mucize gibi karşımda etten, kemikten varlığıyla soluk alan bu kişi bana hayatın bütün lütuflarını bahşetmiş gibiydi. Sevinçten mi yoksa birikmiş kederi savurmak için mi bilmiyorum, güldüm. Öyle çok güldüm ki ve hayli yüksek sesle, artık o ses benden çıkmıyor gibiydi. Sesimin arsız bir karabasanın istilasına uğradığını, ne kadar çabalarsam çabalayayım karşımdakine duyuramayacağımı fark ettim. Elimdeki çivit mavisi cam keleşin yere düşmesiyle birlikte daha da sarsıldım. Baharatlı, koyu, mağrur yüzüne çevirdim bakışlarımı. Katedrallerdeki kül rengi heykeller gibi soğuk, mesafeli ve donuktu gövdesi. Oysaki gülüşüme bakınca anlamalıydı ta yüzlerce yıllık ötelerden sesimi sesine katmak istediğimi! ❧

AHMET KARACAN

LUNAFARK

Benimkisinin bir baba, su ve oyuncak hikâyesi olduğunu düşünüyorum. Yanılma payımı, çabuk geçen çocukluğumun; sorumlu yetişkinliğimden farkı belirleyecek. O da hikâyenin sonunda bulunacak... Öyle sanıyorum.

İçimde ince bir duman gibi tüten ıstırapların ne anlama geldiğini bilmeyecek yaşlardaydım.

Acaba insanın anlamını bilmediği acıları çektiği yaşları hangileridir?

Yoksa anlamını bilebileceği yaşlarına da ayak basar mı?

Hayatın acısıyla tatlısı arasında nasıl bir kıvam farkı vardır?

Gibi soruların cevaplarını da...

Bu şehir eskiden daha küçüktü. Bazı bayramlarda, gıcırtilı bir gondol, dönme dolap, çarpışan arabalar, insanı dev ya da cüce gösteren aynalardan müteşekkil oyuncakları alıp gelirler; geçici bir lunapark kurarlardı. Oyuncaklar eski, kırık dökük, yarısı çalışır yarısı çalışmaz... Anladığım kadarıyla büyük şehirlerdeki lüks parkların tekaüde ayrılarak bir kenara itilmiş, çaptan düşmüş oyuncaklarını son bir hamleyle geçim dertlerine katık edecek üç beş rençperin gayretleriyle getirilen oyuncaklardı. Oysa bu şehirde hiç lunaparka gitmemiş, hiç çarpışan arabaya binmemiş, hiç dönme dolapta dönmemiş bizler için bu faaliyet sevinçlerin en büyüğünü yaşatırdı. Kurulacağımız çarpışan arabaların, bineceğimiz dönme dolapların, çığlık atacağımız gıcırtilı gondolun dünyanın en yeni, en ileri teknolojisinin çocuk eğlencesi için tasarlanmış ürünleri olduklarına inanırdık.

Aslında, babamla özel olarak lunaparka gitmek için yola çıkmamıştık.

Akşamüstüydü.

Sonbahardı.

Çocuktum...

...

Kunduracı dükkânımızı kapatmış eve doğru yürüyorduk. Ağabeylerim birer yolunu bulmuş, eve genç arkadaşlarıyla akşam dışarı çıkma planlarını yaptıktan sonra uğrama alışkanlıklarını icra ediyorlardı. Babam erkek çocuklarından en küçüğüyle hem günün kısa bir değerlendirmesini yapıyor; hem de ileriki yaşlarına hazırlamaya başladığı sekiz yaşındaki oğluna annesinden dert yanıyordu. Babam samimi hissettiği insanlarla yalnız kalınca iki konuda dertleşirdi. Biri an-

nem, diğeri para kazanmak... Bir başka deyişle sıfırdan başlamak, hayatını kazanmak... Aslında bunlar babamın, bir ömür harcadığı kazanımlardı.

Hem yürüyor hem de sessiz, soğuk ve derin akan Fırat'ın kıyısından bol oksijenli nefesler soluyorduk. Yeşillere bezeli Karşıyaka çok uzakta görünüyordu. Üç beş kişiden ibaret bir insan yığınının telaş içinde uğraşlarını fark ettiğimde; babam sohbetin en koyu kısımlarında geziniyordu.

“İnat...” Diyordu. “İnat, ben hayatımda bu kadar inadını görmedim. Yoksa benimle geçinmek çok kolay, ama anlamıyor. Takmış beni kafasına...”

Yaklaştıkça etraflarına demir parmaklıkların çekildiği; üç beş çarpışan araba, bir dönme dolap, gıcırtiları kulaklarımıza kadar gelen bir gondol, iç bükey, dış bükey aynalarla; sigara ödüllü çember atışları, sahte mermi ile hedefe yönelik tüfek atışları etkinliklerine eklenen, arka fondan yüksek sesli arabesk bir şarkının eşlik ettiği lunaparkı görüyordum.

Önünden geçmekte olduğumuz lunaparkı fark edip heyecanlandığımı ve mırıldandığımı gören babam, önceleri oralı olmasa da yaklaşınca ve de benim ilgimi fark edince ciddi sohbetimizi;

“Siz dediklerimi ancak zamanla anlarsınız... Hele siz de bir büyüün, evlenin, karşınıza halinizden anlamayan biri çıksın görün bakalım. Neyse...”

Sözleriyle keserek; beni lunaparka götürmek ihtiyacı hissediyordu. Böylelikle ben de; babasıyla Lunaparka gitmek gibi bir şans yakalamış çocuklardan oluyordum. Aynı zaman da bu şans hayatında bir defa yakalayabilmiş olan çocuklardan...

Lunaparkı uzaktan gördüğüm ilk anla giriş kapısına vardığımız mesafede aklımdan; babamla birlikte yürüdüğümüz kaldırımın taşlarını kimlerin döşediği, her on iki adımda bir elimi sürüyerek geçtiğim kocaman söğütleri kimlerin dikmiş olabileceği, akşamın sondan bir önceki sarı sıcak rengini nereden aldığı, az sonra ışımaya hazırlanan sokak lambalarını yüksek direklerin tepesine kimlerin bağlamış olabileceği gibi alakasız sorular geçiyordu.

Bu sorular geçidi; o güzergâhta balkonlarında bir içeri girip bir dışarı çıkan yaşlıların oturduğu, sundurması caddeye bakan evlerin hangi hatıraları sakladıkları; aynı evlerin bahçe duvarlarından sarkan balıkagızlarının, ateş dikenlerinin, küpe çiçeklerinin, hanımelilerin, menekşelerin kimler tarafından o bahçelere ekildiği, ihata duvarına demir parmaklıkları kimlerin döşediği, yanı başımızdan geçen insanların bu düşüncelerimle ilgili bir yorumları olup olmadığı, lunaparkın neden nehrin bu yakasına kurulduğu benzeri diğer sorularla devam ediyordu. Ama babam bunlardan habersizdi.

Lunaparkta aynı zaman dilimini kimlerle paylaşacağım, o kısa sürede babamın yanımda olduğunu unutarak dalıp gideceğim, sevip sevmeyeceğim, ya da nefret edeceğim arkadaşlar edinip edinmeyeceğim, onlarla yaşayacağım kı-

sa süreli arkadaşlık ve dostluğu ne düzeyde hissedip nasıl da arkamda bıraka-
cağım, orada geçireceğim zaman boyunca nasıl özgürleşeceğim de, yakamı
bırakmaya niyetli olmayan sorulardan olarak beni izlemeye devam ediyordu.

Hangi oyuncaklara bilet alıp o oyuncakları işleten görevlilerle neler konu-
sacağım, sonra içerisinde ürkek bir tavşan gibi avare dolaşacağım lunapark-
tan da bıkip kafamı kaldırdığımda gördüğüm; kıyıyı bir yılan gibi yalayıp du-
ran nehre neden dalıp gideceğim de; kendime sorduğum cevapsız sorulardan
olarak sorumlu yetişkinliğime kadar peşimi bırakmayacaktı. Ama babam
bunlardan da habersizdi.

Söyleniyordu:

“Ne kendi bir şey anladı hayatından; ne de bana huzur verdi. Bir akrep gi-
bi kendi kendini soktu. Yoksa benim kendisine ne zararım var?”

İncecik kollarım çarpışan arabanın direksiyonuna hâkimiyet kurmamda
bana engel olurken babam sağıma kurulmuş etrafı alaylı alaylı süzüyordu.
Bize her çarpan arabanın etkisinden ya da bizim çarptığımız her arabanın tep-
kisiyle kollarımı aşan şiddet, burnumun ve ağzımın direksiyona çarpmasına
sebep oluyor; babam, hızla gerçekleşen bu olayda benim ağzımı ve burnumu
hissetmediğimin farkında olmayıp kahkahalara boğuluyordu.

O, gülmeleri, merkezkaç salınmaları ve küçük oğlunun direksiyondaki
çıkamazlarıyla avunadursun... Oğul, babasıyla ilk ve tek olacak lunapark se-
vincinin yüzünde ve burnunda bırakacağı acı izlerinin bir an önce silinmesi-
ni istiyordu.

İnsan, sekiz yaşında yüzünde bir çarpışan araba direksiyonundan arta ka-
lan izlerin çabuk silineceğini bilmiyordu. Oysa o kadar çok katmanlı sancıla-
rın izleri birbirinin üzerini öylesine hızlı örtüyordu ki; her yeni iz diğerini ar-
kada, altta, geride, eskide bırakırken gün geliyor insan geçmişe ait olan her
şeyi olduğu gibi, acılarını da özleyebiliyordu.

Oyuncak bir çarpışan arabada yanımda babam otursun da; varsın ağzım
burnum yine pers olsun. Varsın çocuk cebimdeki üç beş kuruş, lunaparkçı
rençperlerin ekmek kavgasına katkıda bulunsun diyordu. İnsan geçmişin al-
datılmalarını da özlüyordu. Acemi aldatılmalarını... Aldığı oyuncakların ça-
bucak kırılmasını, annesinin; yaramazlıkları sonucu incittiği bir yeri için “as-
kere gidersen unutursun” deyişini, bir gün sonrasında barışacağını bile bile
en iyi arkadaşının “bir daha seninle konuşanın” demesini...

Babam yüzümden ve ağzımdan da habersizdi.

“Oysaki her isteğini yerine getirmişimdir. İnat işte, sanki babasını öldür-
müşüm. Ama belli etmese de beni çok sever. Âşıktır bana; bilemezsiniz siz;
beni sevdiği kadar Allah’ı sevse doğrudan cennete girer.”

Serin yağmurlar sonrası sarı elbiselerini yeni giymiş sonbahar günlerine denk gelen bayramlarda Fırat'ın kıyısına kurulan geçici lunapark; sonrasında biz çocukların hayallerimizde yaşatacağımız üç beş günlük misafirliği ile çekip giderdi. Birkaç haşarı çocuk, sökülün lunaparkın ardından sürüklenirdik. O eski püskü, zor çalışan kocaman oyuncaklar iğreti yerlerinden sökülürken uzaktan uzağa seyrederdik. Bizi, kırılıp dökülerek terk edecek olan mutluluk kaynaklarımıza küçük ruhlarımızda hüznün her tonunu yaşayarak veda ederdik. O zamanlarda yanımda babam olmazdı. Lunapark işte o anlarda Lunafarka dönüşürdü.

Gözümüzün önünden; kısa ve doyumsuz eğlenceler edinmek için ayaklarımız yerden kesilircesine oralara ulaştığımız günler geçerdi. Orada bulunan görevli kişilerse yüzlerinden okunan mutsuzluklarından hiç taviz vermezlerdi. Lunaparktaki oyuncakların çalıştırıcısı görevlilerin, yaptıkları eğlendirme işini sonlandırırken ne kadar mutsuz olduklarını yüzlerinden okumamız zor olmazdı.

Gidenler geri dönene kadar bizler burada beklemeli miydik?

Ya onlar yeniden dönene kadar biz büyürsek. O harikulade mutluluk ve sevinci yaşadığımız lunapark bir daha; hem de çılgın bir bahar günü yeniden kurulurken bizler hayatın farklı telaşlarında kaybolmuş olursak?

Ya o koca oyunculardan eski tadı alamazsak?

Lunafarka, öncesine göre yaşadıklarımızdan aldığımız lezzetlerin farkı olabilir miydi? Dünyada yaşayan milyonlarca insanın her biri için dünyanın farklı bir yer olduğunu ve yine aynı sayıda insan için her kavramın farklı anlamlara geldiğini kabullendiğimizde; nasıl bir farklılıklar ya da benzerlikler dünyasında yaşadığımızı daha iyi bilebilir miydik?

Sakın ağza alınan bir lokma ekmekten alınan tatlar belki de yaşayan yedi milyar insana yedi milyar farklı tat veriyor olmasın...

Yaşamı, lunaparkların etrafı demir parmaklıklarla ya da gerçek hayattan soyutlayan ince duvarlarla çevrili küçük dünyasından öğrenmek mi daha kolaydı? Yoksa her yaşta insanın kendinden bir parçaya rastladığı ve yine herkesin kendine muhatap kabul ettiği panoramik bu dünyanın çocuklarının mutlu, gençlerinin heyecanlı ve yaşlılarının hoşnut olduğunu kabullenmek mi?

Lunaparkların hayata dair her duyuşun -dürüstlüğü, üçkâğıtçılığın, korkunun, heyecanın, sevincin, anımsamanın ve unutmanın- pazaryeri olduğu şüphe götürmese de; Çocukların gitmek için çıldırdığı bu büyülü dünyanın; hayat içindeki farkların görünüre çıktığı bir sınırlı sahne olduğu kesindi.

Saçlarıma kar yağdı. Fırat sessiz, soğuk ve derin akıyor. Babam Karşıyaka'da. Bu şehirde hâlâ kalıcı bir lunapark yok. ❧

MAHFUZ ZARİÇ

GEYİK DESTANI (DESTAN-I GEYİK)
EBÛ ZERR VE KARDEŞLİK EĞİTİMİ

“Geyik eydür: kâfire dutulmuşam
Tanrı resulünü bendâr vermişem”

Destan-ı Geyik/Geyik Destanı”¹ da “Kesikbaş Destanı”, “Ejderha Destanı” ve “Destan-ı Gögercin/Güvercin Destanı” gibi 14. asır Halk şairi Kirdecî Ali’ye ait olduğu düşünülen kitap temelli-hikmet esaslı dinî halk hikâyelerindendir. Kurgusunda çatışma, gerilim, merak, durulma, ilk hâle dönüş unsurlarını barındıran “Geyik Destanı” ve benzeri kurmaca eserler, aynı zamanda İslam milletinin romanında kadını ve trajediyi bulamayanların bakması gereken adreslerdendir.

Bu destanlar, Hz. Ömer ile Hz. Ali’nin, Hz. Peygamber’in dizinin dibinde oturduğu; İslam milletinin yüreğini yakmış suni ve alevli bir ayırım olan sünnî-alevî/şîî davalarının güdülmediği; yalnızca farklı kavimlerden insanların biri birine değil meleklerin ve hayvanların da insanoğluna yoldaş olabildiği çok katmanlı sanatsal edebî metinlerdir.

“Geyik Destanı”nda öykünün anlatıcısı, “Kesikbaş Destanı” ve “Güvercin Destanı”nda olduğu gibi ilk iş olarak gerçeklik hissi uyandırmaya çalışarak destanını başlatır. Anlatıcı, “Şöyle gördüm ki Kitab içre...” diyerek, okumanın bir anlamda şahadet etmek olduğunu öğretir. Anlatacaklarının kitabî ve mesnetli bir hikâye olduğunu hatırlatır. Mesnevi biçimindeki “Geyik Destanı” dört temel sahneden oluşmaktadır. Destandaki geçişler de mekân ve konuşmacı değişiklikleri ile sağlanmıştır.

Bu destanlarda neden, güvercin ve geyiğe yer verildiği, üzerinde durulması gereken konulardandır. Elbette, bu iki canlının kadim medeniyetlerde ifade ettikleri anlamlar veya bazı kültürlerde taşıdıkları değerler de dikkatlere sunabilir. Güvercin ve geyik bahsinde sembol, simge gibi bazı bilimsel terimlerden söz etmek de mümkündür; hatta bu bahis elzem de görülebilir. Dahası, Kâbe ile ilgili kutsî hadislere, Hira mağarasına, Hz. Ali’nin ve Mevlana’nın güvercinlerle münasebetini konu alan rivayetlere göndermeler yapılarak güvercin bahsi, farklı mecralara da çekilebilir. Fakat biz bu yazıda güvercin ve geyik seçimlerinin estetik yönüne vurgu yapmak istiyoruz. Destanın

sınırlarında kalarak estetik nedenlere temas etmek istiyoruz. Güvercin ve geyik, her şeyden önce tek başlarına bile “estetik” demektirler. Güvercin ve geyik, av olsalar da avcı olmayan canlılardır. Ürkekliğin tanımıdır. Akla her nedense daha çok ve ilk önce dışı olanları gelir. Masumdurlar, zayıftırlar, temizdirler. Güzel bakan, alımlı gözlere, çalımlı bir yürüyüşe, güzel kokulara sahiptirler. Destanlarında olduğu gibi yaşatmaya çalıştıkları yavruları için canlarını vermeye hazırdırlar.

Farklı şekillerde de olsa güvercin ve geyik, iki destanda da Hz. Peygamber’in sınanmasına ve üstün ahlakının, peygamberliğinin açığa çıkmasına vesile olurlar. Kendilerine şefaatçi olan Hz. Peygamber’in, zamanı geldiğinde, içine düştüğü zor durumdan kurtulmasına da yardımcı olurlar.

Destanın Bölümleri ve Kişi Kadrosu

Birinci sahnede kırk atlı kâfir, tehdit ve itham ile Hz. Peygamber’i davasında sınamak ister. Hz. Peygamber ise bu durum karşısında kendisini savunmak isteyen Hz. Ömer ve Hz. Ali’yi teskin eder. Gelenlere, sorunlarını anlatmaları için sözü verir; onlardan, yedeklerindeki boynu ve ayakları birbirine bağlı geyiği, peygamberliğini şerh etmesi için serbest bırakmalarını ister. Menfaatlerine uygun görmedikleri bu teklife kâfir atlıların reisi, gürlere karşı çıkar. Akla sığmayan bu yola girmeyeceklerini, kendilerini de ümmetindekiler gibi yapmak, büyüleyip her sözüne boyun eğdirmek isteyen Hz. Peygamber’e uymacaklarını, dolayısıyla avladıkları bu geyiği salıvermeyeceklerini söyler. Avcıların başı, böylece tebaasını da uyarmış olur. Hz. Peygamber, teklifini yineler. Geyiğin, yerin ve göğün yaratıcısına şehadet etmesini ister.

Hak, diler; geyicek, dile gelir. Etraftaki kırk kâfir de söze kulak verince, insafa gelir. Dağın taşın, canlı cansız cümle âlemin konuşabildiğine orada tamlık eder. Kırk atlı, Hz. Peygamber’in doğruluğunu sorgularken avcılara esir düşmüş anne geyik, olayı çözüme kavuşturur.

Ey iki âlemin önderi, Allah’ın sevgili elçisi, Allah birdir! Sen de şüphesiz onun peyam-beri, haber getirenisin. Senin peygamberliğin yerdekilere ve göktekilere, insanlara ve cinlere apaçık belli olmuştur. Seni inkâr edenin yeri cehennem, yiyeceği zakkum, yüzü kara, kokusu çirkin olsun. İnsanlar seni tanımakla, seni hak peygamber bilmekle tamudan ancak kurtulurlar diyen geyik, Hz. Peygamber’i tasdik eder; küfürde inat edecekleri cehennemle korkutur, inanacakları ise cennetle müjdeler.

Az önce davası sorgulanan, tehditlere maruz kalan Hz. Peygamber’i doğru-
layan geyik, bir cesur Hak davetçisi olmakla birlikte, kaderin cilvesi olarak, küf-
fara esir düşmüştür. Geyiğin acısı ve tasası bununla da sınırlı değildir. Kendisi-
ni avlayan kırk kâfiri, imana çağırarak, aksi hâlde onların Allah’ın rahmetinden

mahrum kalacaklarını söyleyen bu garip tebliğci, uzak diyarlardan, Çin ilinden yola çıkmış; gariplerin dininin merkezi olan Mekke'ye yönelmiştir. Hak bildiği davası uğruna yerinden yurdundan ayrılmış; kardeşinden de ayrı düşmüştür. Kutsal Mekke şehrinde, anne geyik Mekke dağında yavrulamış; iki yavrucağını o dağda gizlemiştir. Henüz kuzulamış anne, dışarı çıkıp otlanmak, kuzucukları için sütlenmek isterken kırk atlı kâfirden kaçamamış; onlara av olmuştur. Mecalsiz geyik, Hz. Peygamber'e trajedisini arz ederken bir yandan da bu esareti fırsat bilip Hz. Peygamber'den yüreğinin derdine derman, kendisine benân olmasını; kıyamette “*Ümmetim... Ümmetim...*” diyerek milletine medet olacak Hz. Peygamber'den kendisine de yardımcı olmasını istemektedir. Son kez olsun, dünyaya gözlerini açmış fakat boğazlarından anne sütü geçmemiş yavrularını, kendi hâlerinden haberdar etmek, onlarla esenleşmek, onları; “var olan, fert olan, bir olan, mevcudiyeti vahdete esas olan ve Hz. Peygamber'e rahmet etmiş olan” Allah'a ısmarlamak için Hz. Peygamber'den şefaât dilemektedir.

Demin kâfirlerin kendisini sınamaya kalkıştığı Hz. Peygamber, yeni bir imtihanla karşı karşıyadır. Geyiğin düştüğü zor durumdan dolayı yüreği yanmış, mübarek gözleri yaş dolmuştur. “Destan” adına yakışacak şekilde bir tarafta hidetle gürleyen ve tek bir söz dahi işitmek istemeyen kırk atlı kâfir; diğer yanda Allah davasını, peygamber aşkını gönlüne işleyip dile getirmiş, Çin ilinden hicret edip eşinden dostundan, yürek yağı kardeşinden ayrı düşmüş, Mekke'yi ve Hz. Peygamber'i arzularken esir düşmüş, boynu ayaklarına kementli anne geyicek. Olanı biteni; yetim kalmış, öksüz büyümüş Hz Peygamber ile birlikte Zül-fikar'ı ile Ali'yül Kerrar, turrası ile Ömer'ül Faruk da dinlemektedir.

Konuşması, Allah'ı birlemesi ve kendi peygamberliğini tasdik etmesi için geyiği çözmelerini kâfirlerden isteyen; fakat bu teklifi ret edilen Hz. Peygamber, kâfirlere geyiği kendisine bağışlamalarını ya da satmalarını önerir. Dünyalıktan yana kendilerini müstağni bulan kâfirler, geyiği satma düşüncesine, “neyimiz eksik de onu satalım” diyerek karşı çıkarlar. Habeşli Bilal'i İslam'la özgürleştirmiş, dahası kendisine kardeş edinmiş olan Hz. Peygamber, teklifi reddedilince, son bir kez yavrucaklarını görmesi için geyiği özgür bırakmalarına karşılık, kâfirlere “bendâr” olmayı önerir. Kendisine kardeş olmayı arzulamış geyik uğrunda, köle olmayı göz alır.

“*Güvercin Destanı*”nda avcı doğana, yuvalarındaki yavruları aç bekleyen anne güvercine karşılık kendi teninden bir parça almasını teklif eden Hz. Peygamber, “*Geyik Destanı*”nda kendisine “...gelmez ise bil ki seni öldürürüz” diyen kâfirlere, canını rehin gösterir. Destanda sırrın ayan olup hakikatin görünmesi, hakkında “*we inneke le ‘alâ xuluqin ‘azîm*” buyurulmuş olan Hz. Peygamber'in üstün ahlakının dinleyenlere gösterilmesi için atlılar, sonunda rehin şartını kabul ederler.

Hız. Resul, atlılarla sözleşir; onlardan geyiğin dönmesi için “ikindiye kadar” zaman tanımlarını ister. İkinci, bütün bir ömür; bitmez sanılan ömrün kısalığı demektir. Fenâ, ölüm vakti, cenaze namazı vakti demektir. Serinlik, sürat, zamanın darlığı demektir. Geride kalanların, ölenlere sırtlarını dönüp mezarlıklardan uzaklaşacakları zaman demektir.

Destanın ikinci sahnesinde sözleşme üzerine serbest bırakılan geyik, yola düşer. Vuslatın ne demek olduğunu gösterir. Kuzularından ayrılmış anne, dağ taş dere tepe demeden geçmekte, kanatlanmış uçmaktadır. Yavrularına kavuşan geyik, onlara hemen kendi hâlinde haber verir. Allah Resulü’nü, kendisini avlayan kâfirlere esir bıraktığını söyler. Durumdan haberdar olan kuzuları, kendilerine annelerine sütünün artık haram olduğunu; kendilerini sığındıkları dağda bırakıvermesini; bir an önce geri gidip yoluna canlar kurban Allah Resulü’ne kendilerinden selam iletmesini salık verirler. Yavrularını Allah’a emanet eden anne geyik, yine uçarcasına geri döner. İmtihan daha da zorlaşacaktır.

Üçüncü sahnede, Hız. Peygamber’i bendâr olarak rehin bırakmış; kuzucuklarını gördükten sonra ise Hız. Peygamber’i o hâlden kurtarmak için avcı kâfirlere canını teslim etmek üzere dönmeye çabalayan geyik, bu kez kâfir bir adamın tuzağına düşer. Şefaât müessesinin yanında “*We iyyake nesta’in*”i öğretecek olan geyik, küffara ikinci kez esir düşmüştür. Geyik, âlemlerin sırrını bilen, her şeyi gören, işiten ‘alîm ve habîr olan Allah’a sığınır. “*Dertliyim derman erıştır,*” diyen anne geyiğin feryadı, Allah’adır. Geyik, fakrını ve aczini, Allah’ın bildiğini ikrar etmektedir. Evlatlarının düştüğü acı durumu bir yana bırakan anne geyik, gücüne giden tek hususun Hız. Resul’ün kâfirlerle esir kalması olduğunu haykırmaktadır.

Olan bitenin şahidi Allah, Cebrail’e emir buyurur. Tutulduğu tuzak ile birlikte geyik, Hız. Peygamber’in huzuruna getirilir.

Dördüncü ve son sahnede Hız. Peygamber’in huzurunda “*Allah!*” nidasıyla dile gelen geyik, kâfirin tuzağına düştüğünden sözünü yerine getiremediğini söyler. Hız. Peygamber’den özrünü kabul buyurmasını ister. Evlatlarının bahsini bile açmayan geyiğin hâlini gören ve işin sırrını idrak eden kırk avcı kâfir, saf tutup müslüman olurlar. Geyiği salıverirler. Geyik küffardan; Küffar, inadından kurtulur. Küfrü terk eden avcılar dini ve imanı bulurlar.

Destanın kapanış bölümünde kâtip-âşık, sebab-i telifini izah eder. Mucize tamamlanmış; bir İslam romanı sona ermiştir. Anlatıcı, Allah’ın ve meleklerinin getirdikleri gibi dinleyicilerin de Hız. Peygamber’in ruhuna salavat getirmelerini ister. Allah’tan da bu destanı okuyanı, dinleyeni ve yazanı affıyla, rahmetiyle kuşatmasını, bağışlamasını diler.

Son olarak müellif, “*Güvercin Destanı*”nda olduğu gibi dönen rûz-i gara karşı yadigâr olsun için yazdığı bu öykü vasıtasıyla, okurlarından ve müstakbel destan anlatıcılarından “dua”² ister.

Destanda bahsi geçen belli başlı kişiler; geyik, geyiğin iki yavrusu, Hz. Peygamber, Hz. Ömer, Hz. Ali, kırk atlı kâfir avcı, diğer bir kâfir avcı ve adamları, Allah ve Cebrail'dir.

Anne Geyik ve Yavruları

“*Geyik Destanı*”nın merkezî kişisi geyik öyküde; anne, İslam davetçisi, av ve sınama vesilesi gibi birkaç işlevle yer alır. “*Güvercin Destanı*”nda olduğu gibi “*Geyik Destanı*”nda da avlanmak istenen canlı sonuçta öldürülmez, ilahî yardım görür ve kurtarılır. Bu iki destanın birer anne olarak dikkat çeken merkezî kişileri, düştükleri zor durumlardan ötürü Hz. Peygamber'den yardım isterler ve Allah'a sığınır. Dua ve şefaate dilemenin yanında kendilerinin ve yavrularının hayatta kalabilmeleri için de mücadele ederler.

“*Geyik Destanı*”nda anne geyik sahneye çıkar çıkmaz, Hz. Peygamber'i davasında doğrular, şüphesiz onun bir resul olduğunu söyler. Allah adını dile getirir. Hz. Peygamber'in mucizelerini açıklar. Tanrıyı birler. Hz. Peygamber'i tanımayacakları korkutur. Ona inanacakları da müjdelar.

H. Peygamber

İncelediğimiz “*Geyik Destanı*”nda ve dönemin diğer dinî tahkiyeli metinlerinde sıklıkla kullanılan terimlerin başında “resul” gelir. Resul'de mesaj, mesajı gönderen, şahadet, örneklik, davet ve misyon söz konusudur.

Destanın başlangıç anında Hz. Peygamber, mescitte sahabesiyle sohbet etmektedir. Peygamberlik vazifesi olarak batılı ifşa ettiğinden küffarın öfkelerini üzerine çekmiştir.

“*Geyik Destanı*”nda anlatıcının ve geyiğin tasvir ederken şefaateçi yönünü vurguladığı Hz. Peygamber, öncelikle ay yüzlüdür. Hz. Peygamber, Ölümünden sonraki diriliş ve din gününde, mizanın kurulduğu mahşer meydanında, herkesin nefsim dediği günde Allah'tan ümmetinin bağışlanmasını, cehennemden azat edilmesini dileyacaktır.

Destanda kitle psikolojisini gözetken Hz. Peygamber, öfkeli kırk atlı kâfirin dertlerini ve niyetlerini öğrenmek üzere liderlerinin söz almasını, ileri gelmesini buyurur; teenni ile hareket etmeyi ve karşısındakini dinlemeyi; mucizelerin de ancak muhatabın İslam olması için birer vesile olabileceğini; küfrün bir, İslam'ın da diğer bir millet olduğunu sözleri ve yaşantısıyla göstermiş olur. Davetçi geyikten de ilk söz olarak, yeri göğü yaratana söylemesini ister.

H. Ömer ve H. Ali

“*Muhammed Allah'ın resulüdür; beraberinde olanlar küffara karşı şiddetli, kendi aralarında ise çok merhametlidirler...*” sözleri ile başlayan ayette özellikleri sayılan sahabeden, o an Hz. Peygamber'in yanında bulunan iki isim Hz. Ömer ve Hz. Ali, haddini aşan bu kırk kâfiri alaşağı etmek için müsaade isterler.

“*Eğer o (Hz. Peygamber) birçok işte size uyacak olsaydı, gerçekten sıkıntıya düşerdimiz...*”; “*(Ey Muhammed) Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar*

senin etrafından dağılıp giderlerdi.” ikazlarının muhatabı “*uswetun hasene*” Hz. Peygamber ise destanda Hz. Ömer ve Hz. Ali’nin bu isteklerine karşılık; hele bir soralım, ne derler; belki de hüküm-ferma olup hidayet bulurlar; mucizeler görüp müslüman olurlar, cevabını vermektedir.

Kırk Atlı

Kırk kâfir avcı süvari, “*Hak geldi batıl zail oldu.*” mesajını yaymakla, halkın içinde atalarının dinine batıl diyen Hz. Peygamber’i hesap sormak üzere aramaktadır. Bunlar kendilerini de doğru yol üzerinde bilmektedirler. Sahabeyi öfkeliendiren “yalan dava” iddialarını hiddet ile tekrar eden kırk atlı, başlangıçta söz dinlememeye ve söz etmemeye, sükûn bulmak için geçip oturmamaya kararlı gözükmektedir.

Yabandan gelmiş bu kırk atlı; dost-düşman, kâfir-müslüman, hatta onun canına bile kastedenlerin “*Muhammed’ül Emin*” dediği Hz. Peygamber’den, eğer sözünde eğrilik yoksa Peygamberlik iddiasını apaçık göstermesini isterler.

Daha öykünün başında, hayra erecekleri ümit edilen kırk heybetli süvari; bir yandan tehditkâr, öfkeli, sorgulayıcı, yargılayıcı hatta küstah kişiler olarak gösterilirken bir yandan da saf tutup, mescide yanaşacak, Hz. Peygamber’in de aralarında bulunduğu cemaate selam verecek kadar edep ve adaptan nasipli insanlar olarak tasvir edilirler. Anlatının sonunda hakikatin sırrına erince geyiği özgür bırakırlar, tamudan da azat olurlar.

Allah ve Cebrail

Kendisi hakkında kullarına, “*Allah’ a firar edin. O, konuşmakta olduğunuz gibi gerçektir.*” demiş olan Allah, destanda olan biteni işitmekte, görmektedir. Öykünün sonunda da duaya asıl kurtarıcı olarak icabet edip, düştüğü tuzakta kendisine acz içinde yalvaran geyiği kurtarması ve Hz. Peygamber’e ulaştırması için Cebrail’e emir vermektedir.

Ebû Zerr’in Destan Kişiliği

Şimdiye kadar okuduklarımız destanın hakikatleri, bir de tarihin destan olmuş menkıbevî kahramanları var. “*Geyik Destanı*”nda anlatılan vakanın bir benzeri, İslam tarihinde sahabeden Cundub bin Cunâda Ebû Zerr-i Ğıfarî için de anlatılmaktadır. Ve muhtemelen “*Geyik Destanı*” mesnevisi ve Ebû Zerr menkıbesi, birbirlerini kurguları itibariyle beslemişlerdir.

Hz. Peygamber’in, kendisi hakkında “*Mesih’ül İslam*” dediği Ebû Zerr, ilim deryası, zahit ve sözün pek çok anlamıyla “garip” bir sahabe, destansı bir karakterdir. Müslüman olur olmaz, dinini açığa vurup Hakk’a çağıran ve bu yüzden de linçe maruz kalan davetçi Ebû Zerr’in İslam medeniyetinde yaygınlaşmış bugünkü selamlaşmanın başlatıcısı olduğu da söylenir.³

Ebû Zerr'i konu alan ve konumuzla ilgili destansı rivayette ise vaktiyle, iki gencin, babalarının katili bir başka genci kollarından tutup mahkeme edilmek üzere, Hz. Ömer'e getirdikleri söylenir. Mahkemenin neticesinde esir genç, ölüme mahkûm edilir. Karara razı olduğunu bildiren genç, bir son arzu olarak, evine dönüp babasının vasiyetini yerine getirmek üzere kendisine üç gün müsaade edilmesini ister. Babası, bir kısmı kendisine, bir kısmı da küçük kardeşine ait olmak üzere, gence para bırakmış; gençten, kardeşinin payını, o büyüyünceye kadar da muhafaza etmesini istemiştir. O paraları, kimse bilmediği bir yere gömdüğünü söyleyen genç, Hz. Ömer'den "yetim hakkının zayi olmaması için" paraları çıkarıp birisine vermesi, sonra geri gelip teslim olması için müsaade ister. Hz. Ömer, ondan kendisine bir kefil göstermesini ister. Genç, orada bulunanların yüzüne dikkatlice bakıp Ebû Zerr'i gösterir; onun kendisine kefil olacağını söyler. Ebû Zerr, teklifi kabul eder. Esir serbest bırakılır. Aradan üç gün geçer. Genç henüz dönmemiştir. Babaları öldürülmüş olan iki genç, kefil olduğu için Ebû Zerr'in cezalandırılmasını talep eder. Ebû Zerr, gencin gelmemesi hâlinde hükme rıza göstereceğini fakat kararlaştırılan vaktin dolması için beklenilmesini ister. Vakit gelir, cezanın infazı için Ebû Zerr, öne çıkar. Tam o sıra da genç de geri gelir. Geciktiği için özür diler. Parayı bulup "dayısına" teslim ettiğini, kardeşini de ona emanet ettiğini, mesafenin uzaklığından ötürü de ancak dönebildiğini söyler.

Genç, öldürüleceğini bile bile geri gelmesine şaşan etraftakilere de "*Mert olan hakiki müslüman sözünde durur. Arkamdan, 'Artık dünyada sözünde duran kalmadı.' dedirtmem.*" şeklinde karşılık verir.

Ebû Zerr ise tanımadığı birisine hayatı pahasına nasıl kefil olduğunu soranlara; gencin bana güvenip, "*Bu bana kefil olur.*" teklifini reddetmeyi insanlığa, mürüvvete sığdıramadım; "*Âlemde fazilet, iyilik kalmamış, dedirtmem.*" sözleriyle yanıt verir.

Olan biteni izleyen maktul yakınları da büyük sahneyi, "*Biz de dünyada kerem sahibi, cömert kalmadı dedirtmeyiz. Allah rızası için, davamızdan vazgeçtik, ölenin varisleri olarak afettik.*" diyerek tamamlarlar.⁴

İslam tarihinde yer bulmuş Ebû Zerr menkıbesindeki nüve olayın Kirdecî Ali'nin "*Geyik Destanı*" ile benzerliği kadar iki anlatının da değer eğitiminde kardeşliğe dönük yönü ve aile yapısında kadın tarafına, kadının erkek kardeşi üzerinden yapılan vurgu dikkate değerdir. Gerek biyolojik kardeşlik gerek inanç dairesindeki kardeşlik, İslam toplumlarında önemsenen değer ve bağların başında gelir. Bu noktada Doğu toplumlarında amcalık müessesesi ve ailenin erkek tarafından kaynaklanan bağlarına dönük yanlış bir algı da izaha muhtaçtır. Hz. Peygamber'in "*Erkek çocuklarınızı seviniz!*" sözünün devamı "*Kız çocukları kendini zaten sevdirebilir.*" şeklindedir. İslam medeniyetinde, da-

yı müessesine ayrı bir önem verilmesine de bu açıdan yaklaşılabılır. Olumsuz örnekler her ne kadar çok ve dikkat çekici olsa da sahipsiz veya zor durumda kalan aileleri koruyup kollamada amca tarafı, önemli roller üstlenmektedir. Ailenin bu kanadı bir yandan özdeyişler ve darbimesellerle sürekli uyarılırken bir yandan da kızlar için kardeşlerin, çocuklar için dayıların önemi hatırdı tutulmuş olur. Dil, din ve gelenek böylece bu öğretiyi devam ettirir. Kız çocuklarının evlilik bağından sonra da korunup gözetilmesini sağlar.

Destanda Duygu-İnanç Eğitimi ve Kardeşlik

Toplumun masal ve animasyon ihtiyacına cevap veren “*Geyik Destanı*” gibi dinî halk hikâyelerinde pek çok açıdan duygu ve inanç eğitimi de söz konusudur. Anlatının hemen başında mescit adabından ve mescidin işlevinden söz edilmiş olur; anlatıcı, son sözlerinde de Hz. Peygamber’in adını anarak dinleyicilere “salavat” veririr. Kâfirlere ve inananlara, cenneti ve cehennemi hatırlatan geyik; dinin, korku ve ümit dengesi olduğunu tebliğ eder. Hakikatte geyik, *Kitap*’tan konuşmaktadır. Hz. Peygamber’in bütün insanlığa gönderilmiş bir Resul olduğunu, Tanrı’nın “*Ey ehl-i kitap, peygamberlerin aralarının kesildiği bir zamanda size Resulümüz geldi; hakikatleri açıklıyor. ‘bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi.’ demeyesiniz diye işte size bir müjdeci, hem de uyarıcı bir peygamber geldi. Allah her şeye kadirdir.*” buyruğunu ilan etmektedir.

İslam davetçisi geyik, Allah’ın var, fert ve bir olduğunu; Hz. Peygamber’in bütün dertliler deva, bütün ümmete kurtuluş ümidi olduğunu hatırlatmaktadır. Çin ilinden çıkıp Mekke’ye yönelmekle dinin bir arayış, yol, hicret ve dinamizm olduğunu; ancak küfrü terk ile müslüman olunduğunu, Hz. Peygamber’e giden yolun meşakkatli, küffarın tuzaklarıyla ve imtihanlarla çevrili olduğunu göstermektedir.

Sahabenin “*Anam, babam sana feda olsun!*” nidası da destanda yavru geyiklerin dilinde “(...) *südüñ oldı haram / (...) Resule canımız kurban virelüm*” sözleriyle yankılanmaktadır.

Bir geyiğin dile gelmesi, her canlı türünün bir ümmete, her varlık unsurunun bir âleme mensup olduğunu hatırlatmaktadır.⁵ Destan boyunca merhamet, sevgi, tahammül, doğruluk gibi duygu ve değerler de aşlanmaktadır. Nihai sığınacağın ve hidayet kaynağının da yaratan sıfatlı Allah olduğu öğretilmektedir.

“*Geyik Destanı*”nda “*Güvercin Destanı*”nda olduğu gibi temel dinî ve duygusal öğreti ise “kardeşlik/uhuvvet” üzerinedir. Ahde vefa, güvene layık olmak, güvenilebilmek, dahası güvenebilmek; fedakârlık ve diğer duygular, değerler hep kardeşlik öğretisini pekiştirmek üzere işlenmiştir. Destanda geyiğin özgürlüğüne karşılık, “*Geyüğümüz gelmez ise yâ Nebî / Şöyle bil kim öldürürüz biz seni*” diyecek olan küffara, “*Ya bendâr olayın kılun kabul /*

Gelmez ise bahâsın benden alın” diyen Hz. Peygamber; kendisi ile ilgili rivayette canı pahasına, idama mahkûm tanımadığı birisinin yerine kendini rehin verebilen Ebû Zerr, arkadaşlığa, dostluğa veya bir tek soy birliğine dayanan bir bağı değil; inançla filizlenen kardeşliğe örnek olurlar.

İnananların birbirine haset ve buğz etmemesini, sırt çevirip küsmemesini; birbirleriyle ilişkilerini kesmemesini isteyen Hz. Peygamber’in; Tanrı’ya kul ve inanana kardeş olmayı birlikte öğütlediği “*kûnû ‘ibadallahi ixwânen...*” tavsiyesi böylece, İslam medeniyetinde emir telakki edilmiştir. Destanımızın kahramanı geyik de “*Kardaşı yavu kılanda bîmecal*” diyeceği Hz. Peygamber’e, vaktiyle yeni dini öğrenip son peygambere uymak arzusuyla memleketlerini terk edip Mekke’yi yol tutan Ebû Zerr-i Ğıfarî gibi, Selman-ı Farişî gibi, Cabân-el Kurdî gibi, Süheyb-i Rûmî gibi, son dinin ilk şehit kadını Sümeyye gibi, çocuklarını, kocasını ve babasını şehit verdiği Uhut meydanında “*Peygamber nerede!*” diye haykıran Sümeyyra ve daha niceleri gibi kardeş olmayı dilemektedir. Kardeşliğin ve kimsesizliğin ne olduğunu geyicek iyi bilmektedir. Kardeş yürek yağıdır. Kardeşsizlik de yürek yağı eritir. Kardeşsiz olanın hâli, nice; boynu, bükük olur.

Bir değer ve duygu olan uhuvvetin gereği ise fedakârlıktır, vermektir. Söz konusu olan can bile olsa. Kazan kazan temelli, almak üzere vermek, boynunu kaşıtmak için muhatabının sırtını kaşımak veya bir tür ticaret ahlakı öğretisi değildir. Ahlakı Kur’an olan Hz. Peygamber’in tarifinde birini kardeş kılmak, ona zulmetmemek ve onu zulme teslim etmemektir; kardeşinin ihtiyacını yerine getirmektir; ondan ezayı gidermektir; ayıbını örtmektir.

Destan Metni

*Şöyle gördüm ki kitab içre Habib
Oturmuşdı mihrabına söykenüb
Ol Muhammed ki aya benzer yüzi
Yarın ol dileyiser Hak’dan bizi
Gördiler; karşudan kırk atlu gelür
Kırkı dahi katı heybetlü gelür
(Gelüben) mescide yakın (oldılar)
Varuban mescidin önüne kondılar
Girdiler; Resul’e virdiler selam
Saf dutuban karşı (durdılar) tamam
Didiler ki, gösterin Muhammed’i
Ki bizüm dinimüze batıl didi
Kimdir ol kim bu dine batıl diyen
(Halk) içinde yalan d’ava eyleyen
Ömer eydür; yâ Resul ben varayın*

Turra ile kamusun kirayın
 Ali eydür; yâ Resul ben varayın
 Zülfikar' la kamusını kirayın
 Resul eydür; yâ Ali bir görelüm
 Ya ne dirler hem dahı (bir soralum)
 Ola kim hükmime ferman olalar
 Mucizat görüb müselman olalar
 Resul eydür; ya nedir (dileginüz)
 İlerü gelsün (bilelüm) beginüz
 Anlar eydür; geçüben oturmazuz
 Bir nefes karşunda (dahı) durmazuz
 Bize peygamberligin eyle ayan
 Ger yoğısa sözün içinde yalan
 Vardı Resul, bir geyik bağı ata
 Bağlamışlar şöyle kaldı ibrete
 Tasmasıyla bağı ayağı başı
 İlle sel sel olmuş akar göz yaşı
 Resul eydür; çözün geyik söylesün
 Benim peygamberligim şerh eylesün
 Ol kafir begi işiddi çün buni
 Gürler eydür; ne demek olur yani
 Tağ canavarı kaçan söyleyiser
 Dedigini niçe şerh eyleyiser
 Hiç kimesne kılmamışdı bu işi
 İş bu sözi söylemez uslu kiş
 Âl ile geyükcegimüz alalar
 Fiil ile bize cazuluk kılalar
 Bizi diler milletine döndüre
 Evimüze dahi mahrum göndere
 Kırk kişiyüz avlayuban dutmuşuz
 Bu gice dahi yabanda yatmışuz
 Resul eydür; hele çözün siz anı
 Söylesün yiri gögi yaradanı
 Şeşdiler geyügi geldi mahfile
 Tanrının adını getürdi dile
 (Virdi) Hak dil ol geyicek söyledi
 Mustafa mucizatın şerh eyledi
 Eydür; ey iki cihânın serveri
 Hak Çalabın sevgili peygamberi
 Tanrı birdür sen Resul' sin bîgüman

Yirde gökde işbu sütur oldu ayan
 Yeri tamu yedigi zıkkım ola
 Yüzi kara kokusu çirkin ola
 (Bunda her kim ki) hak bilmişdür seni
 Tamudan âzad olur anın canı
 (Bunda her kim ki) seni hak bilmedi
 Lâcerem hak rahmetini bulmadı
 Gör (ki ben neyliyeim) yâ Mustafa
 Bu kara başım neler çekdi safa
 Çin ilinden gelmişemdür ben ğarib
 Ağlar idüm kardaşum yavı kılub
 Mekke tağına gelüben kuz(u)ladum
 İki kuzucak toğurdum gizledüm
 Çıkdım ıdı taşraya ben otlayam
 Sütlenüben kuzucuklara varam
 Bu kafirler avlayuban dutdılar
 Dutuban buğazıma ip dakdılar
 Kaçamadum yoğıdı bende mecal
 Kardaşın yavu kılанда bîmecal
 Kişinin kardaşı yürek yağıdır
 Kardaşsızlık yürek yağı eridir
 Kardaşsız kişinin hali ne olur
 Kamulardan yarlımı alçak olur
 Şimdi erdi bana bir (günün) dahı
 Neyliyem ol iki kuzcukuları
 Yâ Resul bana benân ol bu gün
 Yüregim derdine dermân ol bu gün
 Kamu dertililere sendendür devâ
 Bana dahi eylegil yâ Mustafa
 Cümle ümmetüne sendendür meded
 Sana rahmet iden ol ferd ü ahad
 Erişeyin ol iki kuzulara
 Halimi haber vireyin anlara
 Varayın anlar ile esenleşeyin
 Anları hem hakka ısmarlayayın
 İşidicek Resul'ün göyündi özi
 Yaşla doldu ol mubarek gözi
 Resul eydur bunlara sözüm tutun
 Geyigi ya bana bağışlan ya satun
 Ya bendâr olayın kılun kabul

Gelmez ise bahâsın benden alın
 Bunlar eydür: nemiz eksik satalum
 İllâ yâ bendâr olursan tutalum
 Geyüğümüz gelmez ise yâ Nebî
 Şöyle bil kim öldürürüz biz seni
 Resul kavl itdi geyügi saldılar
 Kavli ikindüye degin kıldılar
 Çıktı geyik ağlayu girdi yola
 Vay ana ki kuzulardan ayrıla
 Tağ taş dire dipe dimez geçer
 Sanasun kim kanadı vardı uçar
 Vardı eydür: ey iki kuzularum
 Nice sorayın sizi zaîf halüm
 Gelinüz bir yüzünüzü göreyin
 Karnınız acıkdı ise emzüreyin
 Vay iki kuzular öksüz kaldınız
 Şimden gerü atasız kaldınız
 Kuzular eydür: ana noldu canın
 Dün yogidi böyle haberin senin
 Geyik eydür: kafiye dutulmuşam
 Tanrı Resulü'ni bendâr vermişem
 Kuzular eydür: südün oldı haram
 Degiresin resule bizden selam
 Ko bizi tağ içre olalum
 Resule canımız kurban virelüm
 Gelüben oraya yetiştiler
 Anasıyla kuzular ağlaştılar
 Geyik eydür: gideyin aradan
 Kaydunuzu hem kayırsun yaradan
 Çıkdı ağlayu geyük gitdi yola
 Vay ana ki kuzulardan ayrıla
 Tağ taş dere depe dimez geçer
 Sanasın kim kanadı vardı uçar
 Ol kafir bir adam var idi
 Yoluna varın tuzak kurun didi
 Gelüben tuzak kuruban gitdiler
 Ol giyicegi tuzağa tutdular
 Eydür: ey âlemlerin sırrın bilen
 Cümle hakkın hali malum olan
 Dertlüyem derman erişdür ya Hakîm

*Ben zaif halin bilürsin sen elim
 Hiç gücüme gelmediler bu cefa
 İlla yâ bendârım oldu Mustafa
 Ol geyicik tuzak içine girdi
 Hak tâ'âlâ Cebraîl'e buyurdu
 Tuzagıla geyüğü getürdiler
 Mustafa hazretine yetürdiler
 Geldi geyik ortaya Allah didi
 Gör halimi ya Resulullah didi
 Mazur dutun siz benim geç kalduğum
 Size malum olubdur nolduğum
 Gördü kafirler geyiğin nolduğum
 Mustafa önünde özürlendiğin
 Saf oluban bir araya geldiler
 Küfrü terk idüb müsliman oldılar
 Öylelik yola geyüğü gönderdiler
 Küfrü koyub din ü iman buldılar
 Tâ bunda hatm oldu bu mucizat
 Mustafa'nın ruhuna vir salavat
 Okuyanı dinleyeni yazanı
 Rahmetinle yarlığağıl ya Ğani
 Bunu yazdım yadiğar olmak için
 Okuyanlar bir dua kılmak için.*

¹ İncelemeye esas alacağımız bu destanın tenkitli metni Namık Aslan'ın [“*Manzum Dînî Hikâyeler ve Kirdecî Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Hikâye Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)*” Erciyes Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Dergisi S.20, Kayseri, 2006.] künyeli makalesinden alınmıştır.

² Her yazma süreci, kalem yoldaşına yeni şeyler öğretir; “*Geyik Destanı*” müellifinin, eserinin okunmasını umması ve icracılardan dua talep etmesi; yüz yılların, ırkların, coğrafyaların ve haritaların sözün bedeni olan yazı ile aşılabildiğini; yazının bu sayılanlara üstün geldiğini; can taşıyan yazının da bazen doğacağı zamanı bekleyen bir cenine, lambasında kıvranan bir cine, hacamatı gözleyen kana, derinin altında sızmak için yol arayan irine, bir geyiğin göbek bağında topak olmuş kandan miske benzediğini; kılınan bir duanın, destanın müellifi ile onun bir okuyucusu ve yayıcısı arasında bir hazine olabileceğini öğrettiği gibi.

³ *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, C. 4, Eskişehir, 1997.

⁴ *Sahabiler Ansiklopedisi*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2010.

⁵ Muhakeme yeteneği bir üstünlüğün, muhakeme işi de bir üst makamın göstergesi olarak kabul edilebilir. Hz. Süleyman kıssasında “*Ey karıncalar! Yuvalarınıza giriniz! Süleyman ve orduları farkına varmadan sizi ezmesin.*” diyen karınca, arkadaşlarına Süleyman'ın ordusuna karşı temkinli olmalarını, yollarından çekilmelerini söyler. Karıncanın bu sözlerinden, Hz. Süleyman'ı tebessüm ettirecek manada, insanoğlunun olası cahilliğine bir gönderme de sezilmektedir.

HANDAN ACAR YILDIZ’LA AĞIR BOŞLUK ÜZERİNE SÖYLEŞİ: “BENİM BÜTÜN GAYRETİM PARÇANIN İÇİNE BÜTÜNÜ YERLEŞTİREBİLMEK”

Konuşan: Hayriye ÜNAL

— *Handan merhaba, etkileyici bir öykü yazdığını düşünüyorum. İkinci kitabın Ağır Boşluk’ta yazmış olmak için yazılmış tek bir öykü yok, öykülerin hepsi de doğuş gerekçelerini kuvvetle hissettiriyor. Bu sebeple belki, sonu fantastik denebilecek öykülerde bile sahicilik sorunu yaşamıyor okur. “Ömrümüz o matruşkaları açmakla geçer” dedirtiyorsun bir karakterine. Sebeplerse hep en içeride gizlidir o karaktere göre. Öykülerin de bir matruşkayı açar gibi o gerekçeye doğru hazırlıyor bizi. Ama sonuncuyu hiç açamıyoruz. Nedir sana okurla araya o ince perdeyi koyduran?*

— Sözlerime teşekkür ederek başlamak istiyorum. Yorumun beni ziyadesiyle mutlu etti ve onurlandırdı. Soruna dönecek olursam Sevgili Hayriye, bazı insanlar yazı yazmış, yazıyor. Ben de onlardan biriyim. Bunca kâğıt içinde kendi doldurduğum kâğıtları geri çeksem ve yaksam bir eksiklik olur mu? Bu soruyu kendime sık sık soruyorum. Yazdığım her öyküde. Yazdıklarımı yaksam, sadece kâğıdın küle dönüşerek kimyasal değişimine mi neden olurum yoksa bu bir kayıp olur mu? İşte bu nedenle en çok korktuğum husus, yazılan metnin kişisel, ferdî, münferit olması. Kendiniz dışında hiç kimseye dokunmayan bir öykü yazdıysanız, yazdığınız metin öykü değil ürün ise, tabiri caizse yalnızca kendinizi tatmin ettiyseniz, onu yakıp küllerini havaya savurmanız kayıp değildir. Öykü değil, günlük yazmışsınız demektir. Tarih-te pek çok yazar, yapıtları değerinde Günlükler yayımlamıştır. Ancak onların ismi günlük, öykülerin ismi de öyküdür.

Bir öykünün içinde ben zamiri dışında hiçbir zamir geçmeyebilir. Hatta bir kitaptaki tüm öyküler ben zamiriyle yazılmış olabilir. Yine de ortaya, münferit bir metin değil de herkesi ilgilendiren, okuyana dokunan bir eser çıkabiliyorsa ne mutlu... İşte bunu bir gizemin içinde başarmayı arzu ediyorum. Okuyucuya dokunan alanı daire içine alıp orayı okuyucunun kendisinin kendi yaşantısına göre doldurmasını hedefliyorum. Yani boş bir çemberle, o çemberi okuyucuya sunmakla sınır ile sınırsızlığı birleştirebilmeyi hedefliyorum. Tümelin içine tikel yerleştirilebilir. Toplumun içine birey yerleştirilebi-

Handan ACAR YILDIZ

lir. Bütünün içine parça yerleştirilebilir. Ancak benim bütün gayretim *parçanın içine bütünü yerleştirebilmek*. Bir'in içine çokluğu yerleştirebilmek. İnsanların büyük kısmının yaptığı gibi çoğunun içine bir'i yerleştirmek değil. Benim arzu ettiğim, tek bir kişiyi anlatır görünürken yüzlerce kişiyi anlatabilmek. Ancak o tek kişinin tekliğine de gölge düşürmemek. Ama asla binlerce, asla milyonlarca kişiyi anlatmak değil. Sadece yüzlerce kişiyi... Matruşkanın son parçasını açmama nedenim bu. Açarsam, yani bu adam şimdi niye çıldırdı sorusuna çok somut bir cevap verir ve o cevabı oraya yerleştirirsem eğer, parçanın içine bütünü yerleştirebilme imkânı

nımı tüketmiş, sınır ile sınırsızlığı barıştırmak yerine sadece sınırı kullanmış olurum. Bu imkânı yok etmemek için, yani bir'den çokluğa genişlemek için, çokluktan bir'liğe geri dönüş yapmamak için matruşkanın en küçük parçasını açmıyorum.

O küçük parçayı herkese dağıtıyorum ki, herkes kendisi açsın ve kendi sırrını kendi bulsun. Yani kahramanım çıldırmanın eşiğine geldiğine insanları inandırmak zorunda. Çıldıрма eşiğine gelme nedenini insanlara inandırmak zorunda olmamalı. Onun dünyadan kopmasına neden olan mesele, bir başkası için 'canım sen de buna mı kafayı taktın?' şeklinde yorumlanabilir. Çünkü tepkiler görecelidir. Siz çocukken bir kedinin bir farenin kafasını ısırarak koparmasına kazayla şahit olabilirsiniz. Tüm hayvanlar avlarını boğduktan sonra yerler. Avcının avına gösterdiği son merhamet, onu canlı yememesidir. Köpek balıkları bile ısırıkları insanın ölmesini beklerler. Pek çok kurban, köpekbalığının kendine tanıdığı bu fırsattan yararlanarak kurtulmuştur. Ama bir kedi bir fareyi canlı canlı yer ve dünyanın en masum hayvanı gibi ortalarda dolaşır. Ve daha ağzındaki kan kurumadan bir el gidip onun başını okşayabilir. Şimdi sizin kahramanınız buna kafayı takıp vidaları gevşetebilir ama başka bir insan için bu da dert edilecek konu mudur? Siz sadece kahramanınızın içinde bulunduğu ruh halinin, çektiği acının gerçekliğine insanları inandırabilirsiniz. Gereğcesine inandıramazsınız. İnandırmak zorunda olmamalısınız.

— Öykülerden yola çıkarak tek sözcükle seni anlatmamı isteseler, “yaralı” derdim sanırım. Bu o kadar baskın ki, her öyküde boy gösteren birçok acı belirtisi şova dönüşmüyor. Yarayı barizliği yüzünden kabul etmek zorunda kalıyoruz; fakat yaralayan şeyi teşhis edemiyoruz. Okuyucuya ipucu vermek ister misin? İnsan neyle yaralanmıştır?

— Bilmiyorum ki Hayriye, bu kedi meselesine insanların bu kadar kayıtsız kalması bana acı veriyor olabilir. Sen dediklerimiz bir gün Siz olmuştur. Biz dediklerimiz bir gün Onlar olmuştur. Zamir kaymaları sonrası oluşan erozyonda toprak altında kalmışsınız. Toprağın ya erken ya da geç geleni acı verir. Erken gelen toprak yorsa da altından çıkmayı başarmışsınız. İnsan nasıl yaralanmasın ki... Ama her şeye rağmen deniz kokusu güzeldir. Kuruyan dallar güzeldir. Kızaran güller güzeldir. Borchert'in 'Karahindiba' öyküsünü okuduktan sonra karahindibaların yanından geçerken yüreğinizin titremesi güzeldir. Zweig'in 'Amok Koşucusu'nu okuduktan sonra 'Sevgi' sözcüğünün kazandığı anlam güzeldir. Sözü edilen terim, dünyada sadece üç ülkede görülen bir 'çıldırma hâli' iken, sizin Hindistan, Malezya ya da Filipinler yerine Türkiye'de doğmuş, *belgeleri yeterli gelmediği için koşmasına izin verilmemiş* Amok Koşucusu'nu öykü sayfalarınızda koşturmaya çalışmanız güzeldir. Bir parça simit, peynir, çay; huzurla yiyip içebiliyorsanız güzeldir.

Bazen biriyle konuşurken gözlerinin içine bakarım ve anlattıklarımı yeterince hissetmediğini düşünürüm. Birden susarım. Yarıda keserim sözümü. Karşımdaki de çoğunlukla nerde kalmıştın, niye sustun demez. Oysa ben onu denemek için susmuşumdur ama susuşum ona lütuf olmuştur. Keşke daha önce sussaydım derim! Keşke daha önce sussaydım da burada onunla oturma-çağıma gidip yazsaydım...

— *Sinirleri yıpranmış, yaşama zor katlanan, bazen çıldırmanın eşiğinde kişilikleri anlatıyorsun; ama onların niçin böyle olduklarına dair ön bilginiz yok. Tabirimi mazur gör lütfen; "ehlileşmemiş" bu kadınlar için öyle olmak normal gibi -çoğu kadın olduğu için bu cümlede kadın olarak genelledim.- Sen de bunu -yani ehlileşmemiş olmayı- bir veri olarak kabul ediyorsun sanki? Böyle midir?*

— Aslında bunlar, sinirleri yıpranmıştan ziyade çok otokontrollü tipler. Aşırı hassas kişiler. Neden öyle olduklarına dair ipucunu niye yer vermediğim konusuna ilk soruda değinmiştim. Yine de kısaca özetleyecek olursam, önemli olan neden çıldırıcıları değil, çünkü insan en çok da incir çekirdeğini doldurmayan meselelerden çıldırır. Çünkü incirde yer kalmamıştır. Bardağı taşıran, damlanın büyüklüğü değildir. Bardağı taşıran, en küçük damlaya dahi yer kalmamış olmasıdır.

Ehlileşmemiş olmalarına gelince, içimizdeki Allah ile dışımızdaki Allah'ın arasını toplum açar. İçimizdeki, şah damarımızda atan; dışımızdaki ise kâinata baktıkça gördüğümüzdür. İnsan bu açılmaya sadece içindeki adalet duygusuyla direnir. Soru sormak bile ehlileşmeye direnmektir. Soru soran, 'nereye bu gidiş' diyebilen kişi kendini, insanlığını korur. Kant, 'gökyüzüne baktığımda gördüğüm şey, içimdeki ahlâk yasasıdır.' der. İçimizdeki ahlâk yasası. *Bu raya dikkat! Dışımızdaki yasa, iç yasadan sapmış ise, burada hakiki olan ve*

kıstas alınması gereken iç yasadır. “Hi(yer)arşı”, kitapta en sevilen öykülerimden biriydi. Orada iç ve dış yasa çatışıyordu. Bir çocuğu sevmeyi başaramayan bir ihtiyara, böylesine kara bir kalbe yaşından dolayı hürmet gösterilmez. Oradaki kadın içindeki yasayı, dışındaki yasaya tercih ediyordu. Çünkü sorgulamayı unutmamıştı. Direnmişti. Ehlileşmemişti. İlle bağırıp kavgaya etmesi gerekmiyor. Sorgulamak, insanlık adına kuracağımız en güçlü settir.

O kahramanlar, kavgacı tipler değiller. Sadece soru soruyorlar. Kırk akıllı çıkaramamış olsa da o kuyuya atılan taşın varlığını unutmamışlar. Unutmaya karşı dirençliler.

— *Mevcut dünyadan, insan oluştan tedirginsin. Kaygı, keder ve tedirginlik açısından seni şairlere benzettim. Genel olarak da şairane buldum öykü anlayışını. Sorum şu: İnce bir ironisi olan öykülerin uzaklaşma, kaybolma, yükselme metaforları ile dolu. Bunun nedenleri konusunda neler söylersin? Nedir seni tedirgin eden şey? Bu gizli kaybolma isteğini kendinde teşhis etmiş miydin? Yoksa bilinçdışı bir eğilim mi bu?*

— *Cam Koridor isimli kitabımda bir öyküm ‘Gidişi fark edilmeyenin kalışı fark edilir mi?’ diye başlıyordu. Gitmek kavramını en yoğun şekilde sorguladığım öykülerden biriydi. Kadın (insan) mağduriyetini anlattığım öykülerde bütün kadınların aslında ayrıca kadınlara kızgınlığı vardır. Hemcinslerine de kızıyorlar ve aslında kadınlıktan gitmek istiyorlar. O öyküde kadın kahraman, konuşurken viyonk viyonk sesler çıkaran kadınlara tepki gösteriyordu. Doğal olmayan ve yapmacıklıktan kırılan, çıkarı için, nefret ettiği insanlara bile sevimli görünen politik kadınlara en az erkekler kadar öfkeliydi. Ve aslında yaşadığı evi terk etmek kadar, yaşadığı evden gitmek kadar kadınlıktan da gitmek istiyordu. Kadınlığın sadece ‘taşıyıcı olmaya’ indirgendiği bir evde yaşıyordu çünkü. Kendisine hep ‘Gidişi fark edilmeyenin kalışı fark edilir mi?’ sorusunu soruyordu. Kadın veya erkek bütün kahramanlarım kendilerine bu soruyu soruyorlar; gittiğimizde fark edilmeyeceksek niye kalalım ki? Kaybolma metaforu, bulunduğu yerde varlığının anlamını sorgulamakla ilgili. Aynı odada oturduğunuz herhangi bir insanla aranızda kilometreler olduğunu hissediyorsanız kaybolmak isteyebilirsiniz. Karşınızdakini yok etmek yerine kendinizi yok etmeniz, hıncınızı kendinizden almanız, aslında başkalarına uzaklığınızda başkalarını suçlamamanızla ilgili. Siz ona, o da size uzak. Ama bu onun suçu değil. Kimseyi suçlayamamanız tıkanığınız noktadır. Biri suçlu olabilse daha kolay olur yükü atmak. O zaman omuzlarındaki yükü yere bırakıp gitmeyi, kaybolmayı tercih edersiniz.*

— *Aynı teknikle yazdığın üç öykü var kitapta. “Ud Sancısı”, “Sapsarı Bir Öykü” ve “İlmek”. Nesnelere iç dünya atfederek onun geçirdiği değişimi anlatmak, ona “acı hissi” yüklemek bence iyi bir fikir. “Nesneyi kişileştirmeyi*

başaramıyorsam, kişiyi nesneleştirme ihtimali doğar.” diye düşündüğünü biliyorum. Buna insanî/insaflı böyle bir vasıf eklemek gerekiyor mu? Bunu sadece bir teknik olarak tanımlamamız yetmez mi? Şöyle bir bağlantı kuruyorum. Alain-Robbe Grillet’i etkilemiş olan Francis Ponge, nesneler yoluyla evrene yaklaşabilmeyi ummuştur. Sünger’i yazabilen birinin evrene yaklaştığını düşünürüm. Merkezde evren olduğunu düşünmüştüm öykülerini okuyunca, ama senin sözün “insan merkezli” bir yere çekti düşüncemi. Ne dersin?

— Bunlara ‘öznesi’ nesne olan öyküler de diyebiliriz aslında. İnsan demek evren demek, evren demek insan demek... Çünkü insan yaratılmıştır. Tıpkı evren gibi... Kadim kültürde insan nasıl kesilip biçilemez ise evren de kesilip biçilemez. Doğu, bu inceliği skolastisizme düşmeden, aydınlığı karanlığa çevirmeden korumayı başarmıştır. Ben kendimi sınadım. Neyi yazarsak yazalım, yaşayarak yazmak zorundayız. Yaşamak ise başımıza gelmek anlamında değildir. Başıma gelmeyi de yazabiliyor muyum? Bu öykülerle, kelimeyi çok sevmesem de ‘empati kurabilme gücümü’ sınadım. Mesela henüz yazmadım, ancak “Mandal” diye bir öykü yazmayı düşünüyorum. ‘Öznesi’ nesne de olsa bu tür öykülerin tamamında anlatılan, merkezde olan şey bir duygu aslında. Çoğu öykümde terk etme, çekip gitme duygusu hâkimken, “Sünger” ve “Ud” öykülerinde yerinden koparılanın acısı var. İsteği dışında yerinden edilme duygusu... Merkezde duygu olunca, duygu da çoğunlukla insana has olduğu için yani duygu özneye has olduğu için ‘Nesneyi özneleştiremezsem özneyi nesneleştirmiş (*Nesneyi kişileştirmeyi başaramıyorsam, kişiyi nesneleştirme ihtimali doğar.*) diyorum. Ağaç canlıdır. Ağaçtan dönüşmüş ud da can taşır. Ölememek ona yüküdür. Aslında orada, ölmek isteyip ölememenin nasıl bir acı olduğunu anlatmak istedim. Duyguyu anlatırken mesele birden özneye kayıveriyor böyle işte. Kesilen bir ağaç ile intiharın eşiğine gelmiş bir insanın duygusu karışıyor. Belki insanın acısını ağaçtan daha fazla yüceltiyor olabilirim. Ancak bu, ağacın ve süngerin acısını küçümsediğim anlamına gelmiyor. Süngeri ve ağacı anlatamayan insanı da eksik anlatır. Küçük ve sade bir canlıyı anlamayı başaramazsam, daha karmaşık bir canlıyı anlamayı nasıl başarabilirim? Düşüncem, bu yönde. Sünger insanlaşmıyor, ancak süngeri anlamayan insanı da eksik anlar gibi geliyor bana. İnsanı anlatma iddiasındaysam tabii. Bununla birlikte her zaman insanı anlatmak zorunda değilim elbette. Süngeri sadece sünger olarak da anlatabilmeliyim. Süngeri bazen araç olarak anlatabilirim ama bazen amaç olarak da anlatabilmeliyim. Modası geçtiği için çatıya kaldırılan bir ceketin ne hissettiğini anlayabilmeliyim. Bazen bir ihtiyarı bazen bir kadını bazen bir çocuğu anlama iddiasındaysam eğer, modası geçtiği için giyilmeyen bir ceket de anlayabilmeliyim. Birini başaramazsam diğeri eksik kalır. *Ama her zaman in-*

san için ceketini aracı kılmamalıyım elbette. Ceketini ceket olarak da anlayabilirim. Belki de bir ceketle bakarak ağlayabilmem lazım. Evet, bir gün ceket ve mandalı da yazacağım inşallah. En çok da bulunduğu ipin üzerinde unutulmuş, ters dönmüş, soğuktan üşüyen, ters gördüğü dünyayı yeniden yorumlayan, ‘hayatı’ alt üst olmuş bir mandalı anlatmak isterim. Üstelik üzerindeki demir de paslanmaya başlamış olsun. Soğuk vurdukça paslanan yerleri acısın. Belki bu soru, o zaman orada daha iyi cevaplanır.

— “Konsomatris” öyküsünü yazabilmiş olman tam da söylediğin şeyle ilgili olsa gerek. Çok içeriden, özneyi tümüyle kendi gerçeği içinde kavrayan iyi bir öykü bu. Bu kavrayış öncelikle “yargılayıcı” olmayabilmenle, başkasının “başka” olmasına saygı duyabilmeye çok ilgili, böyle geliyor bana. Az görülen bir nitelik olduğu için soruyorum: Bu bir mizaç mıdır, kendini eğitmi mi bu konuda?

— Üzerinde nüfus cüzdanı yerine hâkim tokmağı taşıyan insanlardan değilim, şükürler olsun. İnsanları olabildiğince yargılamamaya çalışırım. Çünkü biri hakkında olumsuz düşünmek en çok beni yıpratıyor. Enerjimin emildiğini hissediyorum. Bir insan hakkında olumsuz bir şey duyduğumda önce iftira ya da yanlış anlaşılması olasılığı üzerinde dururum. Benim için kötü insan yoktur ancak o insanı kötüleştiren nedenler vardır. *Hece*’deki toplantılarımız boyunca senin çok dikkatli zekâna ve ince eleyip sık dokuyan, titiz yapına defalarca şahit oldum. Bu soruyu sorduğun için çok teşekkür ederim. Çünkü ben bu tür öykülerin konuşulması gerektiğini düşünüyorum. Zira toplum birine kötü diyerek kendisinin tertemiz kılınabileceğine inanır. Birinin ‘kötü’ olması başkasını ‘iyi’ kılmaz oysa. Yani kimse kıyas üzerinden iyi olamaz. Gerçek iyiler, kimseyle kıyaslanmadan da iyi olabilenlerdir. Ehveni şerrin iyi ile karıştırıldığı bir çağdayız.

İnsanın ‘değer’leri, hassasiyetleri olması ayrı; yargılayıcı tutum sergilemesi apayrı... *Kimseyi döve döve iyi yapamazsınız ama herkesi döverek kötü yapabilirsiniz.* Üstelik toplum savcılarının büyük kısmını aynı suçu işleyenler oluşturur. Bir kişi bir günah hakkında avazı çıktığı kadar bağıırıyorsa bilin ki aynı günahı ya kendi işliyordur ya da canı çekmiştir de işleyemediği için işleyecek kadar ‘cesur’ olanlara öfkeli. Aynı suçu işleyenler dikkati başka yöne çekmek için en fazla bağıranlardır. İlk taşı hep en günahkâr atar. Dikkati meydana çeker ki gözler kendi üzerinde odaklanmasın... Bazı fiiller Allah katında kadın ve erkek için eşit derecede günahıdır. Cezası eşittir. Ancak toplum bunu dönüştürür. Allah tarafından sorumluluğu her iki cinse de yüklenmiş olan namus kavramını sadece kadına faturalandırır. Pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da çifte standart vardır. Ama işin acı yanı bu çifte standart kadınlara hemcinsleri aleyhine destekliyor olmalarıdır.

— Öykü poetikan nedir? Bir başka deyişle, bir olayı, bir öyküyü edebî kılan, onu sanatsal düzlemde konuşmamızı sağlayan, sana göre ondaki hangi edebîlik niteliğidir? Veya hangi niteliktir ki o edebîdir?

— Aslında ben içindeki en iptidai, yani çimentoya en az bulaşmış yanımla, en çocukça duygularımla öykü yazmaya çalışıyorum. Kuram kitaplarından çok öyküyü öykü olarak okuyup kendi öykümü bunun üzerinden oluşturmaya çalışıyorum. *Cam Koridor* ile *Ağır Boşluk*'u kıyasladım sen bu soruyu sorunca. Aslında ikisinde de duygu ve düşünce aynı anda ve aynı ipte yürüsünler diye hedeflemişim. Ancak geldiğim noktada, amacım aynı olsa da yöntemimin değiştiğini fark ediyorum. İkinci kitapta post modernizmin imkânlarını daha fazla kullandığımı görüyorum. Sembolik anlatım ve büyüli gerçeklik yöntemiyle anlatılan konunun çok daha geliştiğini yazarak öğrendim. Dergide de tartışılır. Mesela Hüseyin Su, şöyle der; isminin üzerini kapatsak bile okurken o öykünün kime ait olduğunu anlamalıyız. Ben öykü yıllıklarında bunu denedim ve tanıdığım insanlar oldu. Özgünlük, çok önemli. Yenilik, kasıntı olmadığı sürece önemli. Sürekli yenilik peşinde, farklılık peşinde olmak da kalemin oturmasını önleyebilir. Ölçüyü bulmak lazım. Evet, hem yazara hem de kozmosa aynı anda ait olabilme gücünü taşıyan bir evrensellik, kişi-üstücülük, yazarken, onu bir okuyanın da olacağını unutmamak, çoğu kez bunu unuttuğumuzu düşünüyorum. Doğallık, samimiyet, dört kefeli terazinin dengelenmesi: zekâ+sezgi (akıl) ile duygu+düşünce (inanç)ı dengelemek... Salt zekâ sanat eseri için yeterli olsaydı dünyanın en zeki insanların hepsi sanatçı olurdu. Oysa birçoğu bilim insanı...

— Geçtiğimiz günlerde Hece dergisinde *senin kitabının toplantısında bir arkadaşımız sana, “suya sabuna dokunmadığını iddia ederek politik kaygıyı niçin hissetmediğini” sordu. İçinde bulunduğumuz dönemde genç birisinin bunu böyle sorması anlamlı geliyor bana. Böyle bir dikte var sanatçıya. Türkiye’de hemen her dönem hep var bu. Bense yazdıkların böyle olmadığı için evvela kutlamak isterim seni. Politik bir öznesin oysa, varolma şeklinle, mücadelenle... Üstelik öykülerinde nüfuzluyla güçsüzün asimetrik ilişkisi, “Minnet” öyküsünde olduğu gibi toplumsalla bireyselin naif karşılaşması vb. sosyal eleştiri fırsatı tanıyan doğal sahneler var. Zayıf olanı koruma güdün de çok belirgin. Mülevves güncelin dışında ve uzağında kalarak, fakat aynı zamanda gününü anlatarak sanatına nasıl bu kadar safça eğiliyorsun?*

— Aslında her şeyi açıklamışsın. Yazı yazacak kadar dünyaya ve insana üzülen herkes aslında politiktir. Kimi bunu bağırarak, tabiri caizse teşhircilikle yapar kimi *özümser*. Ben özümseyenlerden olduğumu düşünüyorum. Yani pVq/ p_q/ p“q sembollerini kullandıysanız p ve q’nun yerine yüzlerce isim, fiil gelebilir. Ama siz doğrudan anlattığınızda, sembolü kaldırdığınızda,

tekleştirmiş olursunuz. Bazı yazarların bu yöntemi kullandığını düşünüyorum. Bir de ülkemizde icazet almak için kullanmanız gereken bazı kavramlar var tabii. Eşitlik kelimesini hiç kullanmadan da eşitliği anlatmanız mümkün. Yok, illa ‘eşitlik’ demeden eşitliği anlatamayacağınızı düşünenler var. Mesela “Dondurma-cı” öyküsünde ‘Henüz arabeski küçümseyen elitler zümresine geçmeyi başaramadım.’ Diyorum. Henüz yayımlanmamış “Kayıp Okyanus” adlı öykümde ise bir gün içinde büyümüş bir adam, büyüdüğünü vücudundan değil de balkondan duyduğu çocuk oyununu yabancılığıyla fark ediyor. Tekerlemenin bir yerinde kapana kısırdıkları üçüncü çocuğa bir soru soruyorlar oyunda. İlk iki çocuğun dümdüz geçerken sonuncu çocuğun kapana kısılmasını ayrıca dert edinen kahramanımız da ‘*Kapı hakkı ne verirsin, ne alırsın diye soruyorlardı. Kapı hakkının ne istediğini bir türlü öğrenemeyecek olan beni kimse hiçbir oyuna almayacaktı.*’ Diyor. Ben bu iki cümlemin politik olduğunu, sadece teşhircilik ve çığırkanlık yapmaktan uzak olduğunu düşünüyorum. Mesela ‘devlet’ dediğimiz kurumun öğretici bir yanı vardır. Dönüştürür ya da ‘karşı’ ilan eder. A,B,C.....Z devletlerinin hiçbirinde bu farklı değildir. Tarih boyunca böyledir. Şimdi bunu göstere göstere yazmak yerine ben bir çuvaldan kazayla yere düşen buğday tanesinin, değirmenden çıkan unu tanıyamaması üzerine öykü yazmayı yüz kere tercih ederim. Hatta sonunda da ‘*Ne kadar beyazlaşmışlardı. İyi ki ben hala esmerim*’ desin bu buğday tanesi. Başka bir insan da desin ki, ‘Kadına bak! Kıyamet kopuyor. O tutmuş buğdayı anlatıyor.’ Şimdi ben buna ne diyebilirim ki, bir kıyameti bir buğdayın içine sığdırabilirsem ne mutlu bana derim. İşin gerçeği böyle bir öykü yazmayı düşünmüyorum. Ancak yazsam böyle yazardım.

— *Son sorum yazmak konusunda seni en çok neyin motive ettiği hakkında. Yazarak neyi telafi ediyorsun? Yazarak hangi açıklarını kapattın? Kapatıldın mı? Halen açıkta mısın?*

— Yazmak konusunda beni motive eden içimdeki gurbet duygusu... Üstelik sılanın ne veya neresi olduğuna dair hiçbir fikrim yok. ❧

NECİP TOSUN

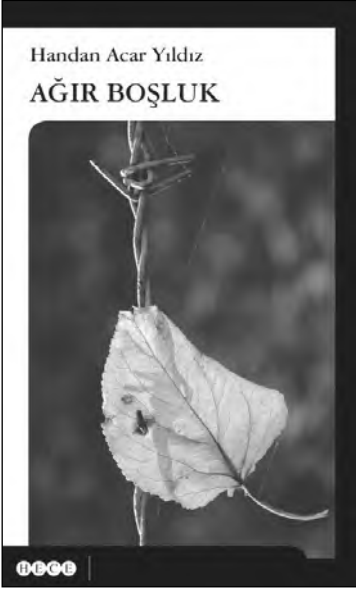
HANDAN ACAR YILDIZ: YALNIZ TOPLUM

Handan Acar Yıldız, *Cam Koridor* (2011) ve *Ağır Boşluk*'ta (2014) daha çok kelimeler ve çağrışımlarla ilerleyen, felsefi göndermelerle yüklü bir öykü anlayışı sergiler. Sıkı örgülü, düşünce yüklü öykülerinde iç monolog, bilinç akışı, geriye dönüş, sembolik yaklaşım, soyutlama gibi anlatı yöntemlerini kullanır. Yalnızlık, acı ve sevgisizlik tüm öykülerin temel vurgularındandır. Her yaşta sevgisizliğe, adaletsizliğe itilmiş insanların dramlarına bakılır.

Öykülerde incinmiş, kısıtlanmış hayatların peşine düşülürken, dertsiz, kimsesiz, dayanaksız bu insanların topluma, çevreye ilişkin eleştirileri öne çıkar. Yalnızlığa ve toplum dışılığına itilmiş bu kahramanlar, kendi doğrularına sahip çıkamayan, boyun eğen, rol yapan insanlara eleştiriler getirirler. Bu anlamda iletişim kuramadıkları topluma, çevreye, anlayışsız insanlara bazen başkaldırır bazen de kendi içlerine gömülürler.

Çevreyle bağlarını koparmış, iletişimsiz, yenik, yalnız tiplerin etrafında onları mutlu edecek hiçbir şey yoktur. Çünkü evde, dışarıda sürekli mutsuzluğu çoğaltan bir düzenek vardır. Dünya karşısında, hayat karşısında, insanlar karşısında hep bir yabancı, dışlanmışlık duygusu yaşayan bu kahramanlar sürekli sevgi açlığı çekerler. Ruhlarındaki yangını söndürecek ilişkilerden yoksundurlar. Onun tipleri, kadın öykücülerce çokça yapıldığı şekliyle sadece ezilen, mutsuz, sevgisiz kadınlar değildir. Öykülerde yaygın bir karakter çeşitliliği vardır ve hayatın bir şekilde adaletsizliğine uğramış, çocuk, anne, baba her kesim gündeme gelir.

Yıldız, hayatın sıradan bir gününün sıradan bir anını değil, insanın hayatın en uç noktasında yaşadığı olağanüstü hâlleri, bir yıkımı, bir bozgunu giderek onun sarsıcı, çarpıcı anını hikâye eder. Bazen gazetelerin üçüncü sayfalarındaki cinayet, intihar, trafik kazası gibi avantür haberlerden yola çıkar. Ama bu olağanüstü hâlin (ölüm, cinayet, intihar vs.) kendisi değil, öncesini, kişiyi buraya getiren dramları, çelişkileri, insanlık hâllerini anlatır. Bu olaylar, durumlar etrafında sevgiyi, trajediyi, korku ve cesareti iç içe işler. Öykülerinde yaşananların en sert, en acımasız anlarına eğilirken bu anların dramatik etkisini kaleme alır. Deliliği, katilliği, intiharları mahkûm etmeden, insanı bu yollara sürükleyen nedenleri sorgular. İnsanın yaşadığı çelişkilerin üzerine giderek orada derinleşmeye çalışır, insan ruhunun istekleriyle hayatın gerçekleri arasındaki mesafeleri vurgular.

Hayat deneyiminde yenilmiş öykü kişileri; yenilgilerinin izleri ve yaraları ile sokaklarda, ev içlerinde hayatla yüzleşirler. Çocuk parkında gözyaşlarına boğulurlar, ağaçlara sarılırlar, sokaklarda yitip giderler. Kalabalıkların yürüyüşüne bir türlü ayak uyduramayan tipik tutunamamışlardır ve çevrelerine kırgın, kızgın, küskündürler. Dolayısıyla tüm öykülerde, kırık, lirik ve giderek eleştirel dil baskındır. Ama bu tipler tümüyle teslim olmuş, yenilgi içinde değildirlir. Bir şekilde başkaldırırlar; cinayet işlerler, intihar ederler, çıldırırlar. Öykülerde böyle baskı, boğuntu, kısıtlanmış yaşamlar ve çıkışsızlık sıklıkla işlenen temalar olmasına rağmen melodramatik bir dil tercih edilmez. En sarsıcı dramatik insani durumlarda bile yalın, sakın, serinkanlı anlatım korunur.

Tüm öykülerde toplumsal eleştiri, kısıtlanmışlık, kendi olamama, özgürleşememe temaları öne çıkar. Kimliksiz, kişiliksiz, yok hükmündeki birey, hayatta yapayalnızdır. Pek çok öyküde ikiye bölünmüş insanlık hâllerinin ironisi yapılır. İnsan ruhunun gel gitleri, bilinçaltı karmaşası anlatılırken, felsefi ve teolojik sorunlar öykülerin merkezine oturur. Arayan, düşünen kahramanlar, hayat, ölüm, sonsuzluk gibi temel varoluşsal soruların peşine düşerler.

Bir öykü hangi durumu, olayı anlatırsa anlatsın içinde hayata, yaşanmışlıklara ilişkin bir acıyı, bir keşfi aktarmıyorsa o öykünün varoluşu gerçekleşmemiş eksik bir öykü demektir. Bir acıyı, bir dramı, bir duyguyu temsil etmeyen öykünün yazılma gerekçesi de yoktur. Bizi yakalayan öykülere baktığımızda, insanın içinde bir duygu uyandırdığını, bir acı aktardığını görürüz. Bu, bir küçük cümle, bir fotoğraf, bir diyalog olabilir. Bizde tam da burası kalır, kalıcılığı bu görüntü, diyalog ve cümle aracılığıyla sürdürür. Böylece belleğimizde yer eder. Onun öykülerinde, bellekte yer eden, bir şekilde içe işleyen pek çok enstantane, fotoğraf, diyalog yer alır. Küçük bir ayrıntı tüm öyküyü özetler. “Çiçek-siz”de bir cinayet işleyen kadının tüm psikolojisi küçük ayrıntıyla açık edilir: “Polis arabasına binerken ayakların çıplaktı. Bir gerçeği yeni fark etmiş gibi sıçradın. Kayınvaliden eteğin ne kadar uzun olursa olsun, evde çorapsız gezmene çok kızardın. Nedense?”

Onun öykülerinde yaralı bilincin savrulmaları iç monolog ve bilinç akışı yöntemiyle hikâyeye edilir. Bu arada ironi ve kara mizah da sevdiği anlatım tarzlarındandır. Kimi öykülerde gerçeküstü, simgesel anlatımı tercih eder. Bazen dramatik yapıdan uzaklaşıp düşünce aktarmayı seçer, hayat üzerine felsefi

sözler yoğunluk kazanır. Bu bölümlerde dramatik yapıdan çok felsefi bir çatıya yaslanır. Öyküde vermek istediği duygu ve düşünceleri, metnin içinde bir de kendisi yorumlar. Buralarda iyiden iyiye denemenin sularında dolaşır. Düşünce aktarıcı bir anlatıcı tavrı öne çıkar. Ama hiçbir hayatiyet olarak kalmaz, yeni bir yorumla bu olay, durum, enstantane öykü formuna kavuşur.

Öykülerinde betimlemelere yer vermez, daha içeride, bilinçaltında ilerler. Anlatıcı, kahramanın dış dünyada gördükleriyle değil, kahramanın ona yüklediği anlamla ilgilidir. Bazen takıntı hâline gelmiş nesneler, kahramanın ruh durumunun ve dışarıya yansıttıklarının şifresi olur. Oralarda derinleşir. İç konuşmayla karşısındakini, kendini, çevreyi, ortamı yorumlar. Anlatıcı, hikâyeyi anlatırken, her olayı, her hareketi, her söylenen sözü, içinin derinliklerinde, bilincinde enine boyuna tartışır. Tüm bu şeyler olurken anlatıcı, bilincinde bunlarla ilgili yargılarda bulunur. Tam da buralarda bazen bir olayı aforizmalara, felsefi bir görüşe dayandırır. Bir duyguyu, bir düşüncüyü, kendi kişisel düşünceleri doğrultusunda açar. Bilincinde uyandırdığı çağrışımları kontrolsüz bir şekilde metne aktarır. Denemeye yaklaştığı yer tam da buralardır. Örneğin, “Çelişkinin Heykeli”nde, “Kadavra Terapi”de dramatik yapı deneme diline doğru evrilir.

Handan Acar Yıldız ilk kitabı *Cam Koridor*’da toplum, çevre ve hayat tarafından kısıtlanmış insanların dünyasını inceliklerle anlatır. Modern öykünün yoğunluk, ayrıntı ve sıkı işçilik özelliklerini uygular, iyice rafineleşmiş bir anlatı yetkinliğini öykülerine yansıtır.

“Elma Şekeri”nde nesiller arasındaki kopukluğu, bir babanın çocuk sevgisini; kitaba da adını veren “Cam Koridor”da annenin ölüme doğru giden hasta çocuğunun ardından yaşadığı duyguları “Ev Ödevi”nde, ayrılan eşlerin çocuklarının yaşadığı dramı hikâye eder. “

“Yokuş” adlı öyküsü, başörtüsü sorunu üzerine yazılmış en güzel öykülerden biridir. Duvar renginin seçimini hayatının temel sorunu yapmış insanların arasında, gencecik kızın okumak için koskocaman devlet zulmüne direnmesi hiçbir slogan kolaycılığına kaçmadan, sadece bireyde yarattığı psikolojik travma ile etkileyici bir biçimde anlatılır. Bu metin, öykünün küçücük bir ayrıntıyla bütün yaşananları özetleyen yazınsal bir imkân olduğunu örnekleyen yapıdadır. Bir sahnede, okulun kapısından başörtülü içeri giren kızın arkasından güvenlik görevlisi seslenir: “Bayan bakar mısın?” Bütün vücudumda rüyalarımındaki o yanma, beynimde yer çekimini kaldıran o basınç. Duymamış gibi yapsam... Belki başkasına söylüyordur. Koridorda benden başkası yok. Ses ısrarlı; ‘Bayan!’ ‘Bir şey düşürdünüz.’” Bir insanlık dramı, okula alınmayan kızların psikolojisi işte böyle hikâye edilir. Bütün olayı, psikolojiyi anlatan bir sahne ile bir sesleniş ile... Öykü budur.

İkinci kitap *Ağır Boşluk*'ta dil iyice rahatlamış, oturmuş artık Yıldız'ın öyküsünün temelleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Olay, durum, sembolik öykü duraklarının tümüne uğrar. Yaşanan acıları, yıkımları, yoğun anlatım ve sıkı örgü ile kurgular. İnsanlık hâllerini öykünün gerektirdiği tek etki kuralı çerçevesinde aktarırken, önce bir atmosfer öyküsü kurar, acıyı tam da bunun ortasına yerleştirir.

Pek çok konuyu nesneler, hayvanlar (ud, ip, jilet, sünger) üzerinden anlatması dikkat çeker. Bu nesnelerle insanın doğası, davranış ve ruh dünyaları açık edilir. Anlatıcı onlara hiçbir şekilde nesne olarak bakmaz. “Kaldırımında Tökezleyen İp Cambazı”nda ayna ile ilgili şunları söyleyecektir: “Vücudun dışında olduğu hâlde, iki uzvun arasına giren tek nesnedir o. Nesne midir? Ruh olan varlıkların baktığı nesneler, nesne olarak kalabilirler mi? Belki de biraz ruh gizlice kaçırır içlerine. Bu yüzden midir acaba, aynaya çok fazla hayranlıkla bakanların, çok fazla ruh çaldırmaktan kaynaklı ruhsuzlaşması? Herkesten biraz ruh toplayan aynalar, gizli gizli bizimle alay etmeye başlarlar mı? Mesela, aynada sağ kulağımızı tutmak isterken sol kulağımızı tuttuğumuzda bize gülerler mi?” Bu anlamda tüm nesnelerin ruhu vardır. Öyküde nesneler, canlı bir organizma olarak ele alınır. “Ud Sancısı”nda bir çınarın ud olma serüveninde yaşadıkları anlatılır. Kişileştirilmiş ud, sembolik bir anlatımla ancak sevgiyle kendine gelebilir. Her canlının köklerinden koparılsa da bir sevgiyle hayata dönebileceği vurgulanır. “Sapsarı Bir Öykü”de, sünger üzerinden av, avcı, kıskançlık, aşk üzerine sembolik bir öykü oluşturulur. “İlmek”de bir ipin, ilmek, hırka olmak macerası anlatılırken, geri planda silik, renksiz, fark edilmeyen insanların fark edilmek, keşfedilmek arzuları aktarılır. Bu insanlar bir şey olmak, bir yer işgal etmek, sevilme isterler. Ama bütün bu durumlar nesneler üzerinde anlatılır.

Sıkıştırılmış, hayatta yürüyecek hiçbir yolu kalmayan insanlar, küçük ayırtılımlarla, marazi duygularla bu hâli anlamaya, anlatmaya sürüklenirler. O kadar yaralanmış ve örselenmişlerdir ki, bir dolmuş sırasında “sıranı bekle” diye omzuna dokunan parmağın acısını saatlerce hissederek. Küçüklüğünde bir dondurmacının onu terslemesini bütün bir hayatının kaybedişlerine bir başlangıç ve gerekçe sayarlar. Artık hep kaybedecek, bir türlü hayata tutunamayacaktır. Hayat ve insanlar aralarına almazlar onu. (“Dondurma-cı”)

“Çiçek-siz”de çaresizlik, çıkışsızlık ve sevgi arayışı içerisindeki kadın bu bunalım cinayeti; “Ses Denklemi”nde ise kadın, bu sıkışmışlığını intiharla aşmaya çalışır. “Balon”da elinde tuttuğu çocuğu ile birlikte yürüyen anne sokakta yapayalnızdır. Ama bu yalnızlık, bile isteye bilinçli seçilen, yaşanan yanlışlara karışmama tavrıdır. Sevgisizlik insanı en yakınına bile yabancı kılmaktadır. Sokaktaki bir kadın bunu fark eder: “Konuşacak hiç kimsen yok

mu kızım?” “Askerlik Arkadaşım Ayşegül’e Mektup” tam da buradan başlar: “Biz o halkın arasına niye karışamadık ki?” Arkadaşına yazdığı mektupta yine çocuk parkında yalnızlığına ağlayan kadınları anlatır: “Biliyor musun, ben güzel kadınları hiç kıskanmam, Ayşegül. Belki bahtlarının kötü olduğuna inandırıldığımızdan, güzel kadınları hiç kıskanmam. Ben geceleri uyuyabilen kadınları kıskanırım. Başını yastığa koyar koymaz uyuyanları.”

“Hiy(YER)arşi’de, aile içindeki anlayışsızlıklara eğilinir. Büyüklerin anlayışsız dünyasında sessizliğe gömülen çocukların, gelinlerin kırılganlıkları dile getirilir. Biçimsel anlamda oldukça yenilikçi bir öyküdür. Önce küçük, sonra biraz büyük, sonra biraz daha büyük, giderek büyüyen ses dalgaları gibi oluşturulan cümleler bir anlamda yaşanan sessizliği de sembolize eder.

Handan Acar Yıldız, modern öykünün imkânlarını kavramış, duygu ile düşünceyi aynı metinde kaynaştıran, daha çok içe doğru zenginleşen yaklaşımıyla öyküye iyi bir giriş yapmış gibi gözüküyor.❧

ELLERİN MAVİ KELEBEK ÜZERİNE
MERVE KOÇAK KURT’LA DERİNE YOLCULUK:
“YAZININ BAŞLI BAŞINA BİR ‘ARAYIŞ’
OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORUM.”

Konuşan: Hatice BİLDİRİCİ

— *Sevgili Merve Koçak Kurt, ilk-iminizin yolu açık olsun! Güzel ismiyle bize baharı hatırlatan “Ellerin Mavi Kelebek” sizin öykücülüğünüzün de baharını haber veriyor. Kitabınızdaki bu ‘son/bahar’ hüznünün neşeden çok daha önde durduğunu görüyoruz. Size bunu sorsam...*

— İzninizle, bazen sorularınıza kitaptan cümlelerle cevap vermek istiyorum. Kimi zaman öykü isimlerini de anarak. Tırnak içindeki ifadeler de öykülerimden alıntılar olsun. “Bir güz turuncusunun tam içinde... Eteklerimizde şehrayinler, ellerimizde kâğıt gemiler, yüreğimizde sürgün müzikler... Duvara düşen bir filmin gölgeleri... Bir dolu sine-masal terim... ve zamanı dondurma isteğimiz. Geriye kalsın diye bir avuç hayat, geride kalsın diye bir dolu hüznün, geri gelsin diye bir kucak anı...”

— *Sizin için yazı ve yazgı arasında özel bir ilgi olduğunu anlıyoruz. Bu konuda okuyucunuza doğrudan neler söyleyebilirsiniz?*

— “Bazıları yazdığını yaşar bazıları ise yazılanı, demişti bir kalem erbabı. Sanırım bir bildiği vardı. Yaz(g)ı buydu belki de, başka hiçbir şey! Hayatın kıyısında(n) baktığımız söz uçurumlarında değil miydi bizim de gözlerimiz? Tıpkı o yazar gibi, Bayan ‘Woolf’ ... Kendine ait odalarda ıssızlığı demleyen tüm yazıcılar gibi... Ceplerimizde çakıl taşları yok muydu kelimelerin yerine? Kalemelerde sözcük öbekleri, yazılanın yazgıya dönüşmesini irkilerek seyretmiyor muyduk biz de?” “Yazı tam da burada işte yazgıya dönüşüyordu. Bir adım daha atsam sanki yaz(g)ına düşecektim diyen benden başkası değildi çünkü!” “Kalem ki araya giren, sonra da kendini unutturandır yaz(g)ısıyla.”

— *Öykülerinizin içine şiirsel ifadelerden de öte şiirler saklamışsınız. Öykücülüğünüzün gerisinde bir şairin gizlendiğini düşünüyorum. Bir öykücü olarak öykü ve şiir arasında nasıl bir ilgi kuruyorsunuz?*

— “Bazen üç harflik bir kelimeye sığıyor işte bütün dünya, bazen de üç tane noktaya; bazen bir hattatın mürekkebine, bazen de bir yazıcının kalemine... Uzun uzun sessizliklerden geçip de geliyoruz buraya Ey; şimdiyse ‘ya-

rın'a çok var diyoruz. Peki, 'şimdi' değilse ne zaman?"

Hiç şiir yazmadım desem... Kitaptaki -alıntı şiirler dışındaki- 'şiir' diye tabir ettiğiniz metinler belki şiirsel düzyazıdır ama şiir değil. Yazdığım metinlerin 'öykü' olup olmadığına karar vereceklerse yine okurlardır, yazarlardır, eleştirmenlerdir... "Oysa eksilen, hiçbir cümle/yle tamamlan(a)mayacak biliyorum! Ne benden, ne senden, ne de bizden gidenler gelecek geriye. En iyi tarihçiler bilir/ bilmeli bunu. Ama yine de Aristolar anılacak her daim 'çağdaşımız' diye, Sappholar devam edecek şiirlerini söylemeye. Yaz-

Merve KOÇAK KURT

gılar da devam edecek ve onların ruhu yaşayacak 'tolun' rüzgârlarla beraber içimizde. Var olacak 'söz'lere gizlenen sırlı aynaların sırrıyla. Zaman/ı fark etmez hiç! Kadim zaman-modern çağ... fark eder mi bir kalp için? Haydi, bir de böyle deneyelim aşkı! Hep şiirsel sözcüklerle... Tanımlamalara çok ihtiyaç duymuyorum doğrusu. S/imgesel bir anlatımının ya da metaforik öğelerin olması öyküyü, şiire dönüştürmez. Belki 'yakın' kılabilir. 'Öykü şiirin kız kardeşidir' fikri de hoşuma gider ayrıca. Dilimin kullanım imkânlarını seviyorum. Anlam zenginliği açısından eşsiz bir alan öykü... Bir ara iyi bir şiir okurdum, ancak öykülerin ardına gizlenen o 'şair' ben değilim!

— *Başta sinema ve şiir olmak üzere sanatın birçok dalından esere gönderme yaptığınızı görüyoruz. Sahip olduğunuz bu sanatsal birikim öykünüz için varoluşsal bir kıymet mi taşıyor?*

— Kendi 'ilk-im'imi şöyle anlatıyorum: Postmodern unsurlarla örülü, soyut anlatımlı, dili önceleyen, fotoğrafik/filmografik öyküler... Bir solukta okunacak kadar akışkan değil. Başka metinlere yapılan atıflar mevcut. Birbirleriyle sürekli etkileşim içindeler. Filmlerden fotoğraf karelerine, şiirlerden resimlere... ve daha birçok alana ait simgeye rastlayabilirsiniz öykülerin içinde. Doğduğumuz şehirden, yaşadığımız yere, yaptığımız işten, sahip olduğumuz 'kimlik'lere kadar dilimizi şekillendiren çeşitli unsurlar var. Aidiyetlerimiz çok. Birikimimi oluşturan yalnızca okuduğum kitaplar, çektiğim fotoğraflar, izlediğim filmler, gezdiğim yerler, yaptığım resimler... değildir. Öykü yazarken bunları da içine katayım diye hiçbir özel çabam olmadı. Heybede ne varsa onu sunar yazar okura. Olmayanı nasıl verebiliriz ki?

— *Öykülerinizde sıkça sorulara yer verdiğinizi görüyoruz. Genellikle ce-*

vabı öykünün içinde olmayan bu sorularla okuyucuyu ulaştırmak istediğiniz özel bir yer mi var?

— Yazarın okuruyla konuşması değil midir yazı? Konuşurken de bazen soru sormaz mıyız? Cevabını bilmediğimiz ya da beklemediğimiz sorular yok mudur hayatta? Yazının başlı başına bir ‘arayış’ olduğunu düşünüyorum zaten. Biliyorum ki, “Aramakla bulunmaz, ancak bulanlar arayanlardır.” Sormadan, nasıl arayacağız? Aramadan nasıl bulacağız? Bulmadan nasıl var kılacağız kendimizi? Soru işareti, emin olamama halinden ziyade, sorma eylemine dair bir imdir. Bildiklerimizi sorgula(t)mak için sorulara ve soru işaretlerine ihtiyacımız var çünkü. Kendimizi ve dahi her şeyi sorgulamak için de... Bu soruların bir cevabı var elbet, öykülerin içinde yer almasa bile!

— *Öykülerinizde ı(ı)k(lı), an(t), ne(re)den, dön(üş)en, söz/cük gibi yay arayış ve bazen de eğik çizgilerle kelimelerin anlamlarını artırma yoluna başvuru-ruyorsunuz. Kelimelerin çok anlamlılığının sizi etkilediğini söyleyebilir miyiz?*

— Kelimleri çok anlamlı kılan yazardır, nasıl yazdığıdır; okurdur, nasıl okuduğudur... Anlamı çoğaltmak ve anlamın çoğalması... Çok anlamlılık ve çoğul anlam... Hepsi de kulağa çok hoş geliyor. Dilin imkânlarını kullanmak, diyorum ben buna. Bir kelimenin birden çok anlama gelmesi zaten mevcut bir durum. Ayraç, kesme, parantez, eğik çizgi gibi işaretlerle kelimelerin anlamını çoğaltmak bir yöntem sadece. Aynı cümlede birden çok şey anlatma istediğinden ileri geliyor galiba: “Kaldığımız yerde yoktu ı(ı)k! Kendi karanlığından ç/alıyordu dilindeki ayetler... O kadar yoğunlu ki gecenin koyusu, kuytular(d)a dağılmıştı her birimizin yüzü ve dahi kendi/ni karanlığından ç/alıyordu dilindeki ayetler...” paragrafında olduğu gibi.

— *Kalmak ve gitmek izlek olarak birçok öykünüzde kendine yer bulmuş. Okuyucu ayrılığı tema olarak sizin öykünüzde ilk sıraya koymalı mı?*

— “Sevgili Yolcu!.. Durup dinle(n)meye mi geldin bu ülkenin topraklarına bilmiyorum! Ama eller kadar yabancı artık, kelimeler/imiz birbirine... Sonbahar çoktan gelip geçti daracık pencere pervazlarından. Kırılmaçılar bile gitti mevsimsiz bırakıp da bu şehri. Ellerimiz narın kanattığı çocukluk lekesi. Göğüslerimizden akıyor kara bir süt gibi zaman şimdi. Vakitsiz süt/ten kesilen; bir bebek, avazı, bir bıçak, kesiği... Şimdi sözler/imiz azade.” “Kalmak, gitmek-ten; gitmek, kalmaktan arınmanın diğer adıymış artık. Bazı şeyler, kendini o kadar istemiş ki sonunda varlığıyla yokluğu arasındaki fark bitip istenmez ve verilmez bir hale gelivermiş. Yeni kelimeler biriktirmek için illa gezmek gerekmezmiş. Sözlükler de işe yararmış. Ama ya hissetmek için onların tadını? Yaptığın, yazmaktan başka, neymiş? Bir sonsuzluk duygusuna kapılmakmış belki arsızca, çiçeklerin arasında, aşk... Yazarken...” “Ayrıldık şehirlerimizden; o gece hiç uyuyamadan ayrılmaya çalışsak da, sabahı hiç olmadığı kadar çok ara-

sak da... Aynı rüyalarda aynı adı sayıklasak da...” “Hayır! Hayır! Ne, zaman yetiyordu yaşama, ne de yazı... ve insan en çok o vakit gidiyordu kendinden işte. ‘İnsan gitti mi bir kez kendinden, artık hep gitmeye yazgılıdır!’ diye fısıldadı kulağına tam o sırada bir rüya cini. Neler neler fısıldamadı ki daha!”

— *Kahramanlarınızın genellikle kadın ve yazar olduklarını görüyoruz. Öykülerinizde otobiyografik öğeleri ne kadar arayabiliriz?*

— Doğup büyüdüğüm şehirden yaşadığım kente, yaptığım işten tanıklık ettiğim olaylara kadar dilimi şekillendiren birçok unsur var. Kahramanlarım genelde isimsiz. Bu, bilinçli bir anonimleştirme. Onlara isim verseydim belki tek kişi olacaktı. Ancak şimdi ‘ben, sen, o, biz, siz, onlar’dan biri. Hepimiz! Gerçeği ‘yazarken’ kurguya dönüştürüyoruz. Yaşadığımız şey ne kadar ‘gerçek’ ki yazdığımız ‘gerçek’ olsun? Otobiyografik öğelerden ziyade ‘izler’e rastlayabilirsiniz. (Yine de yanıltmasın sizi ama.) Mesela öykümdeki kırmızı sardunya bir s/imgedir, en sevdiğim çiçek değil! Evet kadını, evet evliyim, evet bir oğlum var, evet yazı yazıyorum... Bu kadar! Okur’un öyküde aradığı nedir tam olarak bilemem; ancak yazarı, anlatıcı ve anlatılardan bağımsız olarak değerlendirmek gerek diye düşünüyorum.

— *Öykülerde ‘sen’ dilini tercih etmişsiniz. Bunun anlatımınıza sunduğu imkânlar nelerdir?*

— Siz bunu diyene kadar ağırlıklı ‘ben’ dilini kullandığımı zannediyordum. Sonra öyküleri gözümün önünden bir kez daha geçirdim ve gördüm ki: ‘Ben’ dilinin yanı sıra ‘sen’ dilini de kullanmışım. Bu kendiliğinden oluşan bir durum... Bir büyüğümün “Kendini aradan çıkar!” tavsiyesine uyuştan belki de. Okuru doğrudan muhatap alma olayı daha samimi geliyor bana. Karşılıklı konuşmuş gibi. Anlatırmış gibi. Mesela: “Neden buradasın şimdi? Neden hep aynı masada oturup dalyorsun ufka? Neden hep elinde sigara ve lâl? Neden yazmadan duramıyorsun? Yoksa ruhundaki yara kabuklarını kaşımadan olmuyor mu? Bunca soru sığdıran ben, zamana sorduğu hiçbir soruya ait değil. Hiçbir yere, hiçbir isme ve hiçbir sese... Sadece bir öyküye belki. Aidiyet, kimlik ve tanımlardan arındırdığın bir kahramana dönüşmek için yaşıyorsun. Ama bir eşsin. Ama anne. Ama kadın. Ama agnostik. Ama marjinal. Ama yazar. Ama şair. Ama fotoğrafçı... Amalar çoğaldıkça benliğin bölünüyor kendiliğinden. Çoğaltıyor suretini aynalarda kendinden. Ben. Sen. O. Biz. Siz. O.”

— *“Ellerin Mavi Kelebek” te postmodernizmin imkânlarından ne ölçüde faydalandığınızı söyleyebilirsiniz?*

— Oldukça! Filmlerden fotoğraf karelerine, şiirlerden resimlere... ve daha birçok alana ait s/imgeye rastlayabilirsiniz öykülerin içinde. Başka metinlere yapılan atıflar da var, tırnak içinde alıntılar da. Bunu, kitabı okuyanlar daha iyi değerlendirecektir. Ayrıca klasik anlamda bir ‘tahkiye’ anlayışı bu-

lamayacaktır okuyan muhtemelen. Öykülerimde görsellik de önem taşıyor, biçim de; bölümlemeler de alt başlıklar da... Ama en çok üzerinde durabileceğim metinlerarasılık... Sonuçta hem anlatı tekniği hem de estetik bir tercih bu aynı zamanda. Daha önce de belirttiğim gibi metinler birbirleriyle sürekli etkileşim içindeler. Kronolojik bir sıralama yaptım o yüzden. Çünkü kitap bittikten sonra büyük bir yapbozun parçalarını tamamlamış olma hissi önemlidir okur için. “Kâğıt Beyazı Tenin”i okumadıysanız “Kahkaha Çiçeği Çık-mazı Kadınları” biraz eksik kalacaktır. “Kahve Fincanında Bumerang Etkisi”ni es geçtiyseniz, öykülerin geneline sinen o kahve kokusunu yeterince alamayabilirsiniz. “Söz Uçurumunda Bir Epilog”u atladıysanız orada geçen ‘söz uçurumu’nun derinliğini yeterince ölçemeyebilirsiniz. Özetle, metinler arasında böyle ilişkilere rastlayabilirsiniz.

— *Mekân olarak İstanbul, Ankara ve Cunda öykülerinizde öne çıkıyor. En kıymetlinizin hangisi olduğunu ve bunun nedenini okuyucunuzla paylaşabilir misiniz?*

— Ceyhan doğduğum, Antakya büyüdüğüm, Ankara yaşadığım, İstanbul düşlediğim ve Cunda da çarpıldığım yerler. Şehirlerin her birinin yeri ayrıdır bende. Her birinin –ve mekânların elbette- hafızası olduğuna inanıyorum. Cunda’yı her açıdan çok sevdim. Ancak en kıymetlim Karadeniz’dir. Öykülerime sinmiş bir deniz kokusu, bir çam yeşili, bir deli dalgayla... Baştan sona...

— *Rüyaların ve masalların Merve Koçak Kurt Öyküsü’ndeki yeri nedir?*

— “Şimdi bu rüyanın içinde ne işim var? Kim bilebilir, kim bilecek? Kim bilir kimin rüyası bu? Kime gidilir yolları bittiğinde rüyanın? Kimde kalınır kendimizden geçerken yol? Kimden miras yanağımdaki şu tuzlu su? Kimin rüyasına girmişim? Niye girmişim?” “Olmuyor. Olmuyor. Olur mu? Olur. Olacak. Olmalı... (Seyirciye dönerek.) İnsan niye rüya görür ki? Gerçeğe dönüşün diye mi? Hayır hayır!.. Bir öyküye dönüşün diye, hatta masala; üstelik hemen şimdi, şuracıkta... Niye, niye peki olmuyor o zaman? Neyi eksik? Yazdım, sildim. Yazdım. Sildim. Sonra topladım. Yeniden yazıyorum. Yaz yaz bitmiyor ama. Yaz gelmiyor. Adı belli, konusu belli, kahramanları, her şeyi... Yine de eksik işte! Bir şeyler hep eksik... Kopuk. Anlık. Boşluk. Aralık. Oysa, elimi uzattığımda içine dalabileceğim bir rüyamasalı olmalı bu.” “Bu rüyamasal da birbirini kovalayan sekanslardan oluşmuştu. Art arda dizi-liyordu hepsi. Doludizgin s/ingeler... Kasımpatılar, zarfsız mektuplar; kahve fincanları, kış ortasında sarı sonbahar yaprakları; sokağa atılmış bir hasta karyolası, başını bekleyen Söz’ün; emanet bir mavi, eğreti bir keder; düşsel avuntular, geçilip gidilen yollar, uçulup konulan mekânlar; bir cami avlusunda son bulan kırk yıllık hatır; ömürlere değen bir İstanbul masalı; bir ikinci ışığı ki turuncu tonlarıyla vuran, bir diz ağrısı yere düşe(rke)n, sonu ‘Aşk ol-

sun!’ diye biten sinemasal bir rüya!.. Gerçeğe dönüşse ne olur bir filmin son sahnesi dönüşmese ne? Hem zaten hep/imiz aynı oyunun kahramanları değil miyiz?” “Senarist ayağa kalkarak sahnenin ortasına doğru elini uzatır. Sanki görünmez bir duvar varmış gibi yapar. Dokunur ona. Uzanır gibi. İçinde kaybolmak istercesine... Bir hareketle donakalır. Sahneyi sisler bürür. Sisler dağıldığında ise senaristin, aktristin olduğu yatağın diğer ucunda oturduğunu görürüz. Duvardaki sinema perdesine birtakım görüntüler yansır. Önce sisli pusludur bu görüntüler. Git gide açılır. Yataktakilerle... Rüyaya dalarız. Görüntüler eşliğinde...”

“Rüyada... Zamansız... Mekânsız... İzle(ni)rken...”

— *Heceöykü’nün hikâyeciliğinizin geldiği yere katkısı nedir?*

— “Kahve Fincanında Bumerang Etkisi”ni *Heceöykü*’ye göndermeseydim, şu an muhtemelen ‘denemeci’ olarak anılırdım. Kitap yazılarına da devam ederdim belki ama ‘öykücü’ diye anılmazdım, onu biliyorum! Dilimin öyküye evrilmesinde *Hece*’nin bana yer açmasının rolü büyüktür. Kendimi geliştirmeme ‘yol’ açtığı ve beni özgür bıraktığı için ileride minnetle anacağım isimlerin başında geliyor Hüseyin Su. *Heceöykü*’nün biricik genel yayın yönetmeni. İyi ki yollarımız kesişmiş yaz(g)ıda. İyi ki var. İyi ki...

— *Çok teşekkür ediyoruz Merve Koçak Kurt.* ❧

HATİCE BİLDİRİCİ

ELLERİN MAVİ KELEBEK

İsmi ve kapağı ile dikkat çeken bu öykü demetiyle yazar, okuyucuyu derin maviye çağırıyor. Bu öyküler, deniz ya da dalmakla ilgili değil. Görünenin somut dünyasından uzak, ancak *insanın* derin hislerine doğru dalarak anlaşılabilircek metinler. Nasıl ki derin mavinin zorluklarını çok az insan göze alabilirse bu öykülerin muhatabı da derin duyguların belirsiz ve ağır yolculuğuna hazır olan nadir kişilerden biridir.

Bu derinlikte okuyucuyu kimler mi bekliyor? Sakin bir kadın: İnceliklerin peşinde, bir anne, bir dost, bir fotoğrafçı, bir öykücü, bir senaryo yazarı, bir yüz yazıcı, bir âşık...

İsimleri olmayan kahramanlar kendi hikâyelerini anlatırken çoğunlukla ‘sen’ dilinin imkânlarından faydalanıyorlar: “*Yalnızlık zırhını kuşandın iyice!*” demiştin, “*Artık sana ulaşamıyorum.*” Dört yıl önceydi. “*Bırak,*” dedim, “*Bırak beni! Bırak! İzin ver! İzin ver ki vurayım dibe. Dibe vuramazsam boğulurum. Boğulmadan yüze çıkmalıyım!*” (s. 21) geçmişe yazılmış bir mektubu andıran benzer hitap cümleleriyle kahramanlar, bir anlamda geçmişle de hesaplaşma yoluna gidiyorlar.

Merve Koçak Kurt’un öykülerinde belki de en dikkat çeken husus, dilin imkânlarından faydalanışında gizli. Bu imkânlardan ikisi üzerinde durmak istiyorum:

İlki, vurucu cümleler. Bu cümleler gücünü, yazarın ayrıntıları farklı okuyabilmesinden alıyor. *Yüz Yazıcı* isimli öyküde kahraman anlatıcı, yüz yazıcının önüne oturmuş gelinin ellerindeki kınayı şöyle ifade eder: “*Avuçlarında dün geceden kalma kınadan iki küçük kıvrıl gölet...*” (s.107) *İki küçük kıvrıl gölet* tabiri, ayrıntıya dikkat kesilen yazarın şeyleri anlamlandırmadaki farkını ortaya koyuyor. *Söz Uçurumunda Bir Epilog* ise şu cümlelerle başlıyor: “*Paralel zaman kurgulu bir metin denemesi bu: Aylarca parmak uçlarımız(d)a oturan kının yavaş yavaş dağılıp yerinin göverdiği, vücudumuza ince bir sızı bıraktığı, sonra dayanamayıp kâğıda düştüğü ve en sonunda da kendi acısını em(zir)diği...* Bir ‘düş’teyiz!”(s.19) İhtimaldir ki bu ifadeler yazmakla meşgul olan kişinin altını çizmekten kendini alıkoyamayacağı satırları oluşturuyor.

Dilin imkânlarının kullanımı ile ilgili olarak değinmek istediğim ikinci dikkat çekici husus, yazarın kelimelerin çok anlamlılığından faydalanışdır. Bunu kelimelerin içine yerleştirdiği yay ayrıç, kesme işareti ve eğik çizgi ile sağlı-

yor. (Bu noktalama işaretlerinden en çok yay ayracı kullandığını söyleyebilirim.) Merve Koçak Kurt, bu imkânı o kadar sık kullanır ki önceki paragrafta yer verdiğim cümlelerde de görüldüğü gibi bazen bir paragrafta üç kez bu yola başvurur. Örneğe (Bu kelimelerin böyle okunabileceğini fark etmiş miydiniz?) A(r)tık, kana(t)mal, anı(m)sayıvermişti, kuy(t)usunda, korku(luk)ların...

Yaz(g)ı

Kanaatimce kelimelerin anlamını çoğaltmak, öykülerdeki en belirgin üslup özelliğini oluşturuyor. Bilhassa kader kelimesinin eş anlamlısı olan *yazgının* “yaz(g)ı” şeklinde kullanılışı dikkat çekiyor. Yazmak ve kader arasında kurduğu ilgiyi yazar, okuyucusuna

hiç unutturmaz. Bu kelime hemen hemen her öyküde çoğaltılmış hâliyle kendine yer bulur. Kitapta *yaz(g)ı* kelimesi onlarca kez kullanılır.

Üslubu biçimsel olarak belirleyen bu kullanım, tam da burada temayı belirleyen bir içerik meselesine dönüşür. Çünkü yazar, sadece kahramanlarının kaderinin yazı yazmak üzerine kurulmuş olduğunu vurgulamaz; aynı zamanda insanın kaderinin de yazılı oluşu ve değiştirilemeyeceğine dair -kitaptaki genel karamsarlık da bundandır zannımca- gizil vurgusu ile destekler. Hatta kahramanlardan birinin annesinin *yaz(g)ı* yerine *yazı* kelimesini kullandığını hatırlamasıyla bunun altı çizilmiş olur. Ancak bu meselenin Tanrı –insan ilişkisinin varoluşsal bağlamında, bir netlik olarak ortaya konduğunu söylemek mümkün görünmüyor.

Yazgıya karşı (ya da yazgının içinde) dostluk ve aşk, kahramanların vazgeçilmezi gibidir. Geçmişe yönelen bakışlar bir dosta ya da sevgiliye yönelmiş. *Hattat’la Üç İstanbul-Yaz(g)ısı*, *Söz Uçurumunda Bir Epilog*, *Ay Yarım-Ay* gibi öyküler bu bağlamda aidiyetlerin de sorgulandığı metinler.

Öykülere sinmiş kahve kokusundan bahsetmeden geçmek olmaz. Kitabın ilk öyküsü olan *Kahve Fincanında Bumerang Etkisi* başta olmak üzere birçok öyküde kahve, yukarıda bahsettiğim dostluğun, vefanın ve huzur arayışının bir simgesi olarak yerini almış. Hatta kahve, zamanı ölçmenin bir yolu olarak bile kullanılmış. Yazar, *Ay Yarım-Ay*’da “Sadece bir kahve içimi vakitten sonra...” (s.92) eksiltili cümlesiyle sohbetin hem zamanını hem de derinliğini kahveyi vesile ederek belirtmeyi tercih etmiş.

Öykü içinde anlatıcının değişmesi, ara başlıklarla metnin rahatlatılması, mısralarla anlatımın zenginleştirilmesi, sinema sanatının inceliklerinin öykü-

lere yansıması, Merve Koçak Kurt'un özenli çabasını işaret ediyor. Ancak üzeri örtülemez bu ince işçilik, zaman zaman neredeyse görünmez olan olay örgüsünü ararken okuyucunun dikkatlerinden kaçma riski ile karşı karşıya görünüyor. Zaman zaman rüyalara benzeyen bu öykülerin hepsinin de gerisinde bir olay gizli. Ama bu olay, denizin derinliklerinden su yüzüne çıkmakta olan bir nesne gibi. Belirsiz yerlerini bizim tahminlerimizle tamamlamamız gerekiyor. Yazarın olayın/nesnenin keskin hatlarından çok bıraktığı duygusal etkiye dikkat kesilmemizi istediği açık.

Yazarın olay öyküsü yazmak niyetinde olmadığını anlamak güç değil. Ancak okuyucu için olaya bağlı ama bir anlamda ondan soyutlanmış hüznü iç konuşmaları uzun süre takip etmek, yazının başında bahsettiğim derin maviye, yani içinde yaşadığımız dünyadan farklı bir düzleme dalmak anlamına geliyor. Talibi için derin mavi, karada duranın tahmin edemeyeceği güzelliklerle doludur. Ama beraberinde getirdiği zorluklar itibariyle talibinin sayısı azdır. Okuyucusunu derin mavi bir yolculuğa çağıran Merve Koçak Kurt'un, muhatabını da baştan belirlediğini söyleyebiliriz. Ancak bunu özellikle mi istedi yoksa temanın ve konunun mu onu bu derin örtülü anlatıma getirdiği de girift bir mesele gibi görünüyor.

Zarif "Mavi Kelebek" elbette özel okuyucusunun eline konacaktır.

Yazarın ilk eseri olan *Ellerin Mavi Kelebek* geçtiğimiz günlerde okuyucusu ile buluştu. Yirmi öyküden oluşuyor kitap.❧

OKTAY YİVLİ

BİR DENEY ADAMININ ÖYKÜSÜ

Cemal Şakar *Mürekkap*'te¹ savaş mağdurlarının, şeytanla savaşan kulağı Cezanda dindarların, anne ve çocukların, göçmenlerin yanı sıra öncekilerle karşıt bir görüntü oluşturan hayat kadını, serseri, ayyaş, balıcı gibi toplumun sosyo-kültürel bakımdan alt sınıfından seçilmiş pek çok tipin hikâyesini² yazmış. Ancak kitabı ilgi çekici kılan ve yazarın da asıl olarak emek harcadığı taraf içerikten çok eserin biçimi. Kitaptaki öykülerin her biri birbirinden farklı tarzlardaki deneysellikle okur karşısına çıkıyor. Yazar, kitabı oluşturan bu anlatılarda sunumu önemsemiş, sunumun nasıl yapılması gerektiği konusunda kafa yormuş.

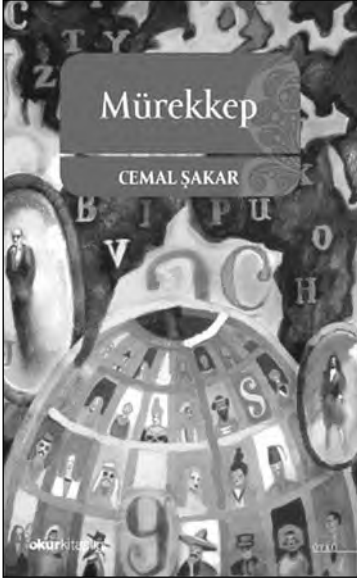
Öyküye Sondan Başlama

Yüksek lisans öğrencim Senem Gezeroğlu, kısa öykü kompozisyonu üzerine konuştuğumuz bir derste tam olarak bunu sormuştu: Öyküye sondan başlanırsa bu yapıya ne ad vereceğiz?

Şakar “Geçişler”de bu tip bir başlangıç modelini kullandığı gibi öykünün hemen başında okurla bir çeşit söyleşime girerek -kâğıt oyunları jargonuyla söylersek- bir anlamda bize elini gösteriyor, naif okura sırrını açıklıyor. Metnin başında yazar-anlatıcının kendini ve kendi hikâyesini anlattığı kısım ana hikâyeye ilgili değil. Bu eklenti daha çok bir prolog havasını taşıyor. İstanbul Süleymaniye'deki derme çatma bir evde yaşayan öykü karakterinin televizyonda haber programını açmasıyla asıl olay örgüsü başlıyor. Sonraki sahnede top ve tank seslerine boğulmuş Bağdat'ın durumu İtalyan muhabirin gözünden aktarılmış. Şehrin bombalanmasını izleyen sahnede bu kez küçük bir Arap kızın bilincine yerleşiliyor. Öykünün sonunda yeniden Süleymaniye'deki eve ve savaşı film seyrederek gibi takip eden kurmaca karaktere dönüşüyor. Öykü dış öyküsel anlatıcının son deyişiyle bitiyor.

Öyküde dikkati çeken bir başka husus, yazar-anlatıcının her daim varlığını okura hissettirmesi. Onun hikâye dünyasına sürekli müdahalesi postmodernist üst kurmaca tekniğiyle ilgili olmakla birlikte anlatıcının hikâye anlatmayı okurla birlikte yürütme ve karşısında gerçek bir izlerkitle var sayma tutumu bize geleneksel halk hikâyeciliğini anımsatıyor.

“Sesler”de sondan başlama modeli bir kez daha karşımıza çıkıyor. Öykünün aynı zamanda bir öncekiyle organik bağı var. “Geçişler”de yansıtıcı bi-

linç olarak kullanılan Bağdatlı küçük kız, burada başkarakter olarak öyküye dönüyor. Kurguda karmaşık bir formülasyon uygulanmış. Öykü kendi hikâyesini anlatan karakterin hastanede bulunuşuyla başlıyor. Girişten sonra yer alan iki çocuğun oyun sahnesi aslında hikâyenin başını oluşturuyor. Sonra yeniden hastane sahnesine dönülüyor. Küçük kızın zihnine dönemin korkulu atmosferini veren bir iç sahne kuruluyor. Bu kısımda yer alan ayrıntılardan küçük kızın bombalamada ailesini yitirdiğini ve buna bağlı olarak bir travma yaşadığını öğreniyoruz. Bombalanan şehrin görüntüsü öykünün son sahnesini oluşturuyor. Kurmaca karakter tarafından anlatılan tüm metin, onun düzensiz hatırlamalarından oluşmuş; bu yüzden anlatım planı travmalı bir zihnin dağınıklığını taşıyor.

Çoğul Anlatıcı ve Gerçekle Kurmacanın Karışması

“Bıçak”ta hem dışöyküsel anlatıcı hem de benöyküsel anlatıcı, öyküyü oluşturan çeşitli parçalarda belli bir dönüşümü izleyerek anlatma görevini üstleniyorlar. İlk iki fragmanda -Michel Butor’un *Değişme*³ romanında da gördüğümüz- ikinci kişiye göndermede bulunan dışöyküsel anlatıcı yer alıyor. Bu iki sahnede dışarıdan anlatılan başkarakter, üçüncü parçada kendisini içsel bir bakış açısı kullanarak sunuyor. Takip eden iki fragmanda dönüşüm sürüyor. Ancak yedinci parçayı dışöyküsel anlatıcı “o” zamirine gönderme yaparak aktarıyor. Bu sahnede okuru tedirgin eden bir tuhaflik ortaya çıkıyor, kurmaca karakterle gerçek yazar yan yana geliyor ve başkarakterin yazmış olduğu dosya el değiştiriyor. Yazar tarafından sonraki fragmanda okunan öykü dosyasından karakterin ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğu anlaşılıyor. Anlatı retoriğinin geleksel uzlaşımı çığnenerek gerçek ve kurmaca olarak değerlendirilebilecek iki düzlem arasında geçiş mümkün hâle geliyor ve yazar, karakterin trajik sonunu değiştiremese de hikâye dünyasına izinsiz biçimde giriyor. Bütün bu biçimsel oyunlardan sonra anlatıda kurgulama işi, öykülemenin önüne geçmiş oluyor.

Parodi ve Düzeltilmiş Nüsha

“Bir Öykü Tahlili” akademik edebiyat çalışmalarının parodisi biçiminde kurgulanmış. Öykücü böylesi bir kurguyla incelenen öykü ve romanlarda a

priori kimi ögeleri saptamakla yetinen betimleyici çalışmaları sarakaya almış. Mahut incelemelerin planında olduğu gibi “mekân, hikâye zamanı, yazma zamanı, okuma zamanı, olay, olay örgüsü, kişiler, bakış açısı, dil” ögele-ri üzerinden anlatı düzenlenmiş.

Dışöyküsel anlatıcı tarafından aktarılan hikâyenin bir başka deneysel ya-nı, on beş fragmandan oluşan olay kısmının neredeyse her birinin çeşitli ba-kış açılarından sunulmuş olmasıdır. Deyim yerindeyse flaşın her çakışında başka bir zihin aydınlatılmış, her seferinde başka bir bilince girilmiş. Böyle-ce aynı olay yerinde bulunan farklı bireylerin beklenti, umut ve korkuları okura sunulmuş.

“Önce Vatan” yazarın metni, arkadaşının düzeltmeleri ve editörün notla-rıyla birlikte âdeta genetik eleştiri yapacak olanlara hazır malzeme vermek is-ter gibi yayımlanmış. Üzerine bant çekilen cümleler, üstü çizilip revize edi-len sözler, metnin içinde ilgili bölümün yazılış tarihini gösteren notlar, önem-senip altı çizilen ifadeler, montajlanan gazete kupürü, editörün yönlendirici talimatları öykünün oluşumunu gözler önüne seriyor. Anlatıda yer alan ka-non karşıtı bunca ayrımı elbette metnin bir kurgu olduğunu -belki okuru ra-hatsız edici biçimde- ifşa ediyor.

Paralel Anlatı ve Günlük

“Koku”da aynı hikâyenin parçalarını oluşturan iki anlatı düzlemi dönüşüm-lü olarak birbirine eklenerek anlatıyı tamamlıyor. On fragmandan meydana ge-len öykünün tek sayılardan oluşan parçalarında ev uzamında bulunan anne ve çocukların baba için duydukları endişe, çift sayılı fragmanlarda cezaevinden mahkemeye götürülen babanın araçta yanarak ölmesi aktarılıyor. İlk anlatı düz-lemi, ikinci düzlemdeki olaya tepkiyi içerdiği için bir anlamda öyküde neden-sonuç ilişkisini oluşturan olay örgüsü baş aşağı çevrilmiş gözüküyor.

Bir önceki öyküde -cinsiyeti açıkça verilmese de- küçük kızın resim ya-parak ifade ettiği trajedi “Babamın Kokusu” anlatısında erkek kardeş tarafın-dan günlük formuyla yeniden anlatılıyor. Bu öykülerde yer alan resim ve günlük, trajediyi hissederek erken biçimde anlatmış. Bu bakımdan anlatının atmosferine -bütün özellikleri gerçekleşme de- tekinsiz bir kehanetin göl-gesi düşüyor.

Sinema Fragmanları ve Türlerin Karıştırımı

Cemal Şakar öykülerini fragmanlar biçiminde kurmayı seviyor. Ancak “Mo-derm Hayatın Hikâyecisi” sözcüğün gerçek anlamıyla çeşitli fragmanlardan olu-şan bir filmi andırıyor. Öyküde modern şehrin özellikle izbe semtlerinden seçi-len çeşitli tutunamayan portreleri, hayatları birbirinin ardı sıra sunulmuş.

“Küçük Şeyler Düeti”nde deneyelliğin dozu biraz daha artıyor. Üç farklı karakterdeki metin dokusu aynı öyküde bir araya getirilmiş. Üç farklı anlatı düzleminden ibaret olan anlatıda düzlemler dönüşümlü olarak birbirine ekleniyor. Sırasıyla deneme-öykü, şiir-öykü, anlatımcı öykü özelliklerini taşıyan bu metin adacıkları aynı tema çevresinde parça parça ve adım adım öyküyü oluşturuyor.

Son söz

Korkmaz ve Deveci’nin⁴ tanımladığı anlamda hem küçürek öykü hem de kısa öykü formu⁵ ile yazdığı öykülerini *Mürekkep*’te bir araya getiren Cemal Şakar, daha çok deneyelliğiyle dikkati çekiyor. Kurguda pek çok denemeye girişen öykücünün bu tutumundan hareket ederek biçim kaygısı taşıdığını ve bu saptama üzerinden öykünün anlatım imkânını genişletmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Bu yeni teknikleri denerken çoğunlukla kanonik, egemen anlayışın dışına çıkan yazar, öyküyü oluşturan bileşenlerle bir yapbozun parçaları gibi oynuyor. Kimileyin okuru yadırgatan ancak postmodernist estetikte karşılığı olan bu biçimsel oyunların Türk öykücülüğüne yeni kazanımlar sağlayacağı kolaylıkla öngörülebilir. ❧

¹ Cemal Şakar, *Mürekkep*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2012.

² Yazı boyunca anlatıya konu olan olay için hikâye, türün adı için öykü terimlerini kullandık.

³ Michel Butor, *Değişme*, Can Yayınları, İstanbul 2010.

⁴ Ramazan Korkmaz-Mutlu Deveci, *Yeni Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü*, Grafiker Yayınları, Ankara 2011, s. 11-17.

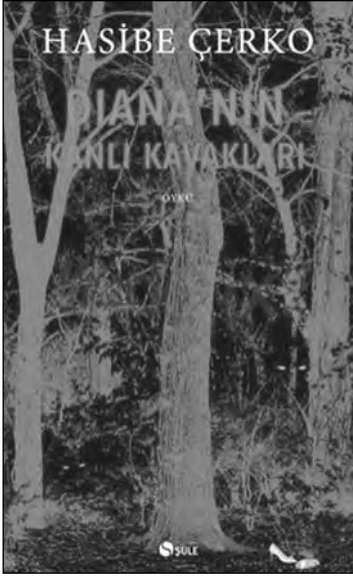
⁵ Oktay Yivli, *Cemil Süleyman’ın Öyküleri*, Ürün Yayınları, Ankara 2013, s. 19-23.

TUNA LÜTFÜ YUKAY

DIANA'NIN KANLI KAVAKLARI

Bir edebi metni anlayabilmek için bütün önyargıların, daha önceki okumalarla alakalı tecrübelerin bir kenara bırakılması gerekir. Elimize aldığımız metni anlamak demek, onu daha önce karşılaştığımız metinlerle şekillenen algı dünyamıza göre bir değerlendirmeye tabi tutmak, hatta biraz daha ileri gidip kendi zihni melekelerimizle yazarınkini bir tutarak okuma yapmak değildir. Hiçbir zaman unutulmamalı ki her edebi eserin kendi atmosferinde incelenmesi, onunla haşır neşir olunup vakit geçirilmesi, belki ileri gitmek olacak ama -ileri gitmeyeceksek neden yazalım ki- kitaplara, hak ettiği özenle yaklaşılması gerekmektedir.

Hasibe Çerko'nun Şule Yayınlarından çıkan ikinci öykü kitabı *Diana'nın Kanlı Kavakları* da bu hassasiyetle okunması gereken bir kitap. Onu elimize aldığımızda diğer okuduklarımızı bir kenara bırakıp kendimizi rüya ve gerçek arasında puslu bir yolculuğa hazırlamamız gerekiyor. Bu yolculuk sırasında kimi zaman; Akşam, Deniz, Çilede İp öyküsünün şu gizemli-muzır kişisiyle bir olup körfezde intihar eden adama, sonra upuzak başka bir kıyıda ki perikızının elinde tükenen gizemli yumağa, üç kadının, en çok da perikızının suskunluğunda eriyen zamana (dünyanın sonunu simgeleyen bir tükeniş sanki) içerliyoruz. Gülperi'nin Dönüşü öyküsüyle yine sırlarla dolu bir ebenin total bir tayla özdeşleştirilmiş yaşamını, üç masalsı delikanlının kişiliğinde simgeleştirilmiş kışı, özetle doğadaki biçimlerin gerçek bir bulgusunu sunuyor gibidir okuruna. Bu özel öyküde Leonardo da Vinci'nin sanatçının en üstün yeteneği "görmeyi bilmek" tir buyruğunu okuruz farkında olmadan; çünkü nesnelerin salt biçimlerinin bilincine varmak kesinlikle içgüdüsel bir yetenek yahut doğanın bir bağıışı değildir. Burada bizi, duyuşsal nesnelerin çözümleme ve araştırılmasından veya etkilerinin incelenmesinden çok salt biçimler alanına taşıyor anlatıcı. Güz Ağacı okura günlük duyu yaşantısının algılanmadan kalan sonsuz olanaklara gebe olduğunu gözler önüne seren bir ağıt şiirle öne çıkıyor. Bir yönüyle de rahatlıkla Emile Zola'nın şu cümlesine bakıyor diyebilirim mezkûr öykü için: "Coşkun bir yaradılış gözüyle görülmüş bir doğa köşesi." Burada yaradılış denilen şey yalnızca tekillik veya özel durum demek değil; zira Çerko, ne fiziksel nesnelerin düz zemininde ne de bütünüyle bireysel bir alan ve anda yaşatıyor okurunu. Bu ikisinin ötesinde yeni bir ortama, şiirsel biçimlerin doğasına sürüklüyor. Bir öykünün kendilik

olarak doğuşuna ve kısacık bir es vermeksizin sürgit devam eden esrimeye tanıklık ederken yalnızca imgede yakalanan bir ışığı değil, kendi içsel yaşantısıyla doldurarak dokunan bir gücü hessederiz. Yazar doğal biçimlere; ağaca, kuşa, suya, meyvelere rüzgâra vb. ahlaksal bir duyarlılık yüklemiş, *(tatlı sulu meyveler serçelerin saldırısına ansızın maruz kalmanın ürpertisini yayıyor. Kelleşmekten en az bir serçenin çullanmasıyla etlerinin oyulup sularının etrafa savrulması kadar korkuyorlar...)*

(...Bahçe birden çatırdayarak koptu; uçucu bir şeymiş gibi yanımdan geçiyor beni görmeden, bir otmuşum gibi ayaklarıma sürüne rek gölge gibi. sf.60)

Karşınıza çıkan her suret salt gerçeğin bir göstergesi olarak okunmalı, zaman ve mekâna dair düşüncelerimizi bir kez daha gözden geçirmeliyiz Güz Ağacı ile. Ayrıca kitaptaki diğer öyküler yine zaman, mekân ve insan kavramlarını içiçe bir şekilde inceliyor. Bu arayışın en belirgin öykülerinden biri Klinik, diğeri ise Portakal'ın İkili Yaşamı.

Diana'nın Kanlı Kavakları adından da anlaşılacağı üzere kitabın tamamına hâkim olan bir şiirsellik söz konusu. Özellikle günümüz edebiyatında öykünün, yoğunluk ve anlatım özellikleri gibi konularda şiire yaklaştığını, şiirsel bir üslûp geliştirdiğini söylemek yersiz olmaz. Ama şiirsellik dendiğinde, kitap içerisinde baştan aşağı kapalı anlamlarla karşılaşacağımız, okuyucunun işinin zor olduğu anlamı çıkmamalı. Bilakis biçim ve içeriğe dair sezgi gücünü dil üzerinde öyle iyi kullanmış ki okur bir an olsun metinden kopma fırsatını bulamıyor. Hâsılı, bu bir tat!

Olanaklar Dizisi ve Rüya

Öykülerin zaman ve yer kavramını karışık bir düzlemde işlediğini söylemiştik. Bunu yaparken absürde varan biçimlerden, *ses* ve *ritim* den faydalıyor yazar. Zaman ve yer arasında geliş gidişleri sağlayan noktalarda, yani kırılma anlarında yoğun *simgesel* anlatım bize rüya formunu düşündürüyor. Kendiliğindenlik, esrime ve imgelem şeyler arasındaki bağıntıların nasıl kurulduğunun bir işareti. (İşte böyle horozcuk, başakları savuruşumuzu beğen lütfen. Çullukların ıslığı tanıdın mı? Hişşşşt! Sakın taklit edeyim deme.)

Tam da burada, hayal gücümüzün kapıları aralanıyor. Öykü kişileri bir hayal dünyasının ortasından belirlenime çıkıyor: Dünyevi olmayan kara yüzlü

çocuklar, Çıkrıkçı kadın, kendini bir pervane olarak düşleyen kız, kurtlar, firarî, tokmakçı kadınlar... Nitekim -nereden geldiğini anlamaya çalışmayalım boşuna- beygirler: *İki siyah beygirin nalları kırağıyı döve döve yüzeydeki karları tozutarak bir solukta ırmağa varıyor, kalın buz tabakasının üstünde çakılarak duruyor. Kızcağız olduğu yerde diz çöküp altındaki suya kulak kesiliyor, kar döne döne yağarken su sesinin sürüldüğü bulutları arıyor, "Sen ne uçarı kızsın" diyen kavağın kollarına bırakıyor sonra kendini. (sf.84)*

Bu konuyla ilgili bir örnek daha verecek olursak; *Portakalın İkili Yaşamı*. Yazarın, gece gündüz, kar çamur demeden bir arayışa soktuğu *Cemile* belki de ölüdür ama yazar, sınırları zorlayarak öykünün bitiminde Pierre Loti tepesine, açık mezarına gönderir onu. Sert rüzgâr ölü *Cemile*'nin eşarbnı sıyrır. Zaten çıkıp geldiği yere on bir bitirim kedisini de alıp gider. Tabii hepsi birer gölge. *Cemile*'nin kendisiyle özdeşleştiği tablo (şarkıcı Filiz) ise işte kipta tanımlanamayan durumlardan biri. Tatlı bir merakla beklentilerimizi karşılayacak çıkışı arıyoruz bir okur olarak.

Öykü kişileri ilk bakışta yabancı gibi görünseler de sıradan insanlardan pek farklı değiller. Her şeye rağmen -modernizmin ve ortak aklın dayattığı insan tipine karşı mücadele eden ama mukavemetini kaybeden saf, kayıp insan tiplerini de akılda tutmakta fayda var- ister istemez, hayatla gerçek bir bağ nasıl kurulacak dedirtiyor insana bu kişiler ve bu kişilerin varlığında bütün meseleleriyle sınırsız kavrıyor bizi yalnızlaşsa da yabancılaşmanın doruğunu görse de aldatılıp parçalansa da insan.

Dünyanın Büyülü Gerçekçi Tabiri

Öyküler bilinç akışının derinlikli atmosferinde akıp giderken biz dünyayı başka bir ışık altında görmeye başlıyoruz. Bu ışık altında okura öykülerin gerilimli iç hareketliliğiyle baş başa bir çıkış özgürlüğü sunuyor yazar. Her öyküde özsel bir anlamla nefes alan, içerikleri dopdolu allegoriye birkaç pasajla da olsa değinmeden edemezdik.

Modern ve postmodernin imkânlarını özgürce kullanmış, biçimin sınırlarını zorlayan ilk kitabın ardından çıkışı yüksek bir kitap daha öykü dünyamızı büyütüyor.

Yeğinlik ve aydınlatma derecesi yüksek bu büyülü kitabın kendisi gibi nitelikli okurlara ulaşmasını umut ediyoruz...

Sonrası yok biliyorum. Her okur kendi hayal dünyasında kendi ağacını dikecek.

Ve onu büyütürken düş mü gerçek mi karar kılacak.

Kitap artık yazara değil, ona ait. 📖

KAMİL YILDIZ

DİL DE DAĞLARIN ARDINDA

Bilgin Adalı'nın *Gün Dağların Ardında* isimli kitabında yirmi öykü yer alıyor. Yaşam- ölüm, Tanrı-doğa, kadın- erişkin olma-korku ve yer yer can sıkıntısının eşlik ettiği öyküler yeterince etkili ve başarılı sayılamaz. Ben burada çok kısa bir şekilde bunun iki nedeninden söz edeceğim. Öncelikle öykülerin çoğunda bir belirsizlik olayların sunumunda ortaya çıkıyor (*İki Adam Öldü, Zenci Bir Çiftin Fotoğrafına Bakarken Yazılmıştır, Deprem...*), okumayı güçleştiren bir tarafı var bu öykülerin ve bunun nedeni büyük ölçüde dildir. Belirsizlik elbette çağrışıma bir hacim ve güç kazandırmak için gereklidir ancak bu belirsizliğin –ki okumada ve takip etmede güçlük de doğuruyor – işe yaraması için dilin bütün gücü, içtenliği ve doğallığı içinde kendini göstermesi gerekir. Bilgin Adalı'nın biçemi; duyustaki gücü, varsa eğer tutkuyu da öldüren, yapmaya çalıştığının tam tersi bir sonuca varan bir dille dolu. Şimdi bu duygu konusuna küçük bir ilave daha yaparak birkaç örnek göstereyim. Öykü, genel olarak sanatsal her iş, aslında kendini tam olarak ele vermeyen, “us”a yabancı, açıklanamayan tutkunun belirsizliğinden gücünü alır ve böylece yaşamın içinde neye odaklansak yahut neyle karşılaşsak bu belirsiz ve bir o kadar da güçlü tutkunun şiddetiyle yakalarız her şeyi, öykülemenin dayanaklarından da biridir bu. Bilgin Adalı'nın “anne” kelimesiyle bitirdiği *Çukur* öyküsü olsun, yaşamı ve kadın ile erkeği bir çizgi gibi burası ve ötesi diye bölen *Duvar*'ı olsun, hep bu tutkunun gücüyledir. Zaten tutku insanı yaşamın göbeğine, kadına, ölüme ve Tanrı'ya iter, bir çatışmadır başlar böylece. Şimdi tam da burada aslında yakaladıklarıyla güçlü olsa da bunu dile getirişinde ortaya, yukarıda sözünü ettiğim etkisizlik ve başarısızlık çıkıyor. Sanki öyküler, en çok kullanılan “us” kelimesinin işaret ettiği gibi us tarafından belli bir çabayla yazılmış. Dil ya da kelime tercihleri doğal değil, bu yüzden öyküyü taşıyacak güçte de değil.

“Dolan, bir süreydi, gönlünde, anlayamadığı bir doyumsuzluğu yeşerttiği adamın.”

“Öteki yoktu, kalan azıkla birlikte yoktu uyurken başucunda beklemeye duran” (*İki Adam Öldü*)

“Uzun bir yoldu, yürüdü adam, yorgunluğunu duydu, aldırmadı, acıktı, durmadı, doyurmak için karnını, uyumak ya da sevişmek için bile durmadan

yürüdü, çünkü bitmesi gerekendi, bitirilmesi gerekendi yol, hiç bitmeyen, sürüp giden...” (Duvar)

“‘Toprakla uğraşsaydım keşke...’ diye düşündü bir an, ‘Doğallığı içinde toprağın, boşa yaşanmış, işlevsiz kılınmış yılların ağırlığı yerine, insanların dirimine katkıda bulunmuşluğun doygunluğunu yaşardım yüreğimde’ (Saat)

“...sinema perdelerinin yavaşlatılmış devinimlerini benzetlercesine...” (Kaçak)

“...kirli pencere camlarını ansıyordu.” (Çukur)

Daha başka pek çok örnek verilebilir ve şu da söylenebilir, belki de bu ifadeler bulundukları yerlere yakışıyordu ve biz belli bir maksatla onları yerinden ettik, bir haksızlık söz konusu. Fakat böyle olduğunu sanmıyorum.

İkincisi de şu: Eğer bir çatışma varsa, mesela doğa ve tanrı gibi. Bir tarafta bütün doğallığıyla, içgüdüleriyle doğa; diğer tarafta yasallık, değer, Tanrı söz konusuysa bu da ele alınışıyla çok güçlü duyguları farklı bir ışığa çıkarabilir ancak her çatışmada olduğu gibi burada da gerçekten doğa ve yasanın kabul edilmesi gerekir, ilgisizlik varsa çatışma da olamaz. *Musa’nın Tanrıdaki’ndan Dönüşünün Öyküsüdür* ve bunu takip eden *Musa’nın Sessizliğinin Öyküsüdür*, *Musa’nın Uyanışının Öyküsüdür*, *Musa’nın Ölümünün Öyküsüdür*’de bu dediğim net bir şekilde görülebilir. Bu öykülerdeki Musa çok sıradan, duygu bakımından, acı duyma yönünden oldukça hafif bir karakterdir, bütün gücüyle çıkmaz ortaya. Musa, tanrının doğaya karşıt olduğunu, korkutucu ve insanları mutsuzluğa nasıl ittiğini kavıyor; sonra doğanın yeşertici, can bağışlayan evrimci çizgisini. Ama bir öykü kişisi olarak zayıftır, inancıyla ve karşı çıkışıyla. Bu tür öyküler çok güçlü duyular gerektirir. Bunun somut bir örneği için Kitab-ı Mukaddes’in *Eyüp* bölümünün okunması, ardından da Birgül Oğuz’un *Dön(Varlık, Şubat,1253)*¹ başlıklı öyküsüne bakmak gerekir. Bu son söylediğim yalnızca öykümüz için değil hemen her işimizde, sinemada, romanda da geçerlidir. Hayata karşı nihilizme varan, saçmalığa ve anlamsızlığa kayan duygu durumlarından iyi işlerin yeşermesi için bu duyguların derinliğine yaşanması, karşıtlıkların aynı güçte hissedilmesi gerekir. Daha da somut söyleyeyim: Eğer birisi inancını veya inançsızlığını bir başkasının böyle olmamasına dayandırıyor; inanmak ve inanmamanın ne demek olduğunu düşünemiyorsa, onun tanrıtanımaz bir kimsenin ya da inançlı birinin öyküsünü yazabilmesi güçleşir, hatta imkânsızlaşır. Yahut da kişi [burada hep anlatıcı olarak düşünülmeli] ilgisizse ve yazmaya çabalıyorsa, iyi bir sonuç elde edilemez.

Tabii, bunların dışında iyi başlanmış ve iyi bitirilmiş *Tabula Rasa*’dan söz etmeli.

“Bir parça aşk yenilgisi ve bitmeyen bir uykunun -çünkü dişi ağrırken uyuyamaz insan- getirdiği, bütün çirkinliğiyle getirdiği bir sabahı yaşarken-

di, karşıma çıkıverdi kadın. Gülmek gibi bir şeydi bu, sabah sabah, bitmeyen bir uykuyla ve bir parça aşk yenilgisi.”

Daha girişte pek de mutlu görünmeyen (diş ağrısı bunu dile getirmenin sadece bir işareti) ve yalnız kalmış (aşk yenilgisine uğramış) bir adamın durumu başarıyla veriliyor. Öykünün devamı Venüs’ün doğuşu gibidir, kadın eve davet edilir, bir tablo, Bahar’ın Gelişi tablosu ölü kocasını arayan bu kadına yeni bir başlangıç için sunulur. Ama ölü bir koca aranabilir mi? Adam bu ölü kocaya çok benzemektedir. Kadın da adam da yeni bir başlangıç arzusundadırlar, ama sanki arada bunu engelleyen bir düzen var gibidir. Adam bu düzenden söz eder:

“Bir düzen vardır çünkü, insanların koyduğu yasalar vardır insandan önce gelen. Ellerini uzatıp salıverir düzen ve bütün yasalar. Doğanın bile tiksindiği bir yığındır, ellerini uzatırlar. Herkes bir şeyler söyler, durmadan bir şeyler söyleyerek kısıvrak bağlarlar doğallığını. Kendi tutsaklıklarının acısını çıkarır gibi uğraşırlar. Neye benzer sonunda? Hiçbir şeye. Doğallığını yaşayan hiçbir şeye benzemez. Onlara benzer. Kendilerine benzer. İlk çılgınlığını attığında başlar ölümü bir çocuğun. İlk soluğun ciğerlerine doluşuyla başlar... Çekinmeden bakın oraya. Baharın doğuşu bu. Elleri ve her yanı kısıvrak bağlı bir doğuş”

Adam sonra kadına “ölülerimizi birlikte arayalım” der. Bu her iki tarafın da kayıplarını, eksiklerini ele veren ifadedir. Kadın zaten aradığı kişinin o olduğunu anlar, adam o kadını beklediğini fark eder. İhtiyaç duyulan tek şey yeni bir başlangıç, kadın adamın ilk teklifini bu defa kabul eder ve mantosunu çıkarır.

...

Bu öykü kitabının asıl içeriğini bu “düzen” oluşturmaktadır, ancak söylediğim sebeplerden dolayı -belki farklı okumalarla başka yönleri de ortaya konabilir- yeterince güçlü değildir kitap. Aslında Bilgin Adalı’nın ustalarım diye saydığı isimlerin yeterince besleyici olmadıkları ortadadır (Ferit Edgü, Demir Özlü, Adnan Özyalçınır).¹

¹ Edebiyat Ortamı, Öykü Yıllığı 2013.

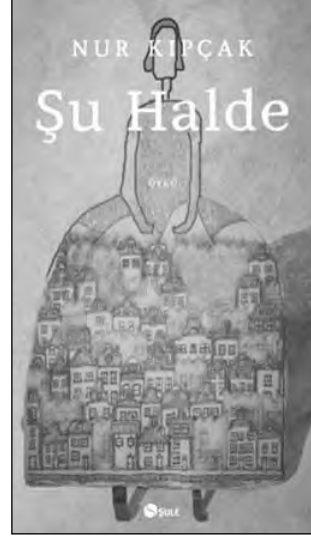
ŞU HÂLDE

Nur KIPÇAK

Şule Yayınları

Şu Hâlde, son dönemde en severek okuduğum öykü kitaplarından biri. Kitabın yazarı Nur Kıpçak, 1990 doğumlu, çok genç bir yazar. Ancak öyküler çok daha olgun bir kaleminden çıkmış gibi... Düşünceye metaforlarla dokunulmuş. Bu da düşüncenin gücünü ve etkinliğini artırmış. Metafor, soyutluğun arkasına gizlenerek 'an'ları parçalayıp yok etmemiş öykülerde. Bir 'şey' anlatma derdini en asil şekilde yakalamış kitap. Düşüncenin ayakları yerde. Yere sapasağlam basarken başı oldukça yukarıda düşüncenin. Başı görebiliyorsunuz yine de. Düşüncenin başı çok yukarıda ama siz yine de onu görebiliyorsunuz. Çünkü öykünün sınırları belirlenmiş. Sınırları belirlenirken kısıtlayıcılık hissini uyandırmamayı başarmış. Daldın mı çıkamayan bir dalgıç gibi davranmamış yazar. Bilinçli bir dalgıç gibi. Hedefinin nerede olduğunu biliyor gibi. Dalıyor. Sonsuzluğun içinde hedeflediği düşüncüyü bulup çıkartıyor. Havaya konuşup durmuyor. Her cümlemin varacağı nokta bilinçli. Dil çok nezih ve çok estetik.

Felsefe ve mitoloji birlikte dokunmuş. Çöl, en iyi imgeleştirilen sözcüklerden biri. Çok kullanılan bir imge olmasına karşın sıradanlık tehlikesine düşülmemiş. 'Bir salyan-gozun sırtını tavaf etmekten öte geçememe' duygusuna temas etmiş yazar. 'Bilmemekten hasta düşmüş' yazar tarafından insanoğlunun inanç serüveni sorgulanmış. Bilindiği gibi, inancın serüvenini ya da gelişimini evrimsel açıklayan yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlara göre 'Tek tanrı inancı' çok tanrılı inancın evrimleşerek gelişmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Materyalist yaklaşıma göre bu böyledir tabii. Materyalist olmayan bir yaklaşımla inanç kavramının tartışıldığı öykülerde 'tek tanrı inancına ulaştığı iddia edilen modern insanın gerçekten mitolojiden uzaklaşıp uzaklaşmadığı' konusu irdelenir. Mo-

dern insan, mitolojiden bağımsızlaşmayı başarmış mıdır? (Panteon öyküsü).

Her öykünün giriş cümlesi çok güçlü kipte. Bir sürahi devrilince bütün evi suyun bastığı öykülerdir bunlar. 'Bir terazinin kefesinde öldüresiye tartılan' kahramanlar vardır. Bir lambayı yarıp içine cin dolduranlar... Seziyle yolumuzu bulmamız gerekiyorsa iyice karanlığa ihtiyacımız olabilir. Tüm bunlarla birlikte dikkat bir nokta daha var. Panteon öyküsünün başındaki bulunan 'Biz, biz dediysem çokça yaratılmış olup azca yaratan ve böylece tanrılarla insanlar arasında sıkışıp kalmış olanlar, bilmiyoruz Tanrı'dan evvelini' ifadesi ile Kauçuk Paspas öyküsünün sonunda bulunan 'Bilirsin bir paspasın sınırları yoktur, senin cazibene karşı koyacak bir yaratılan. Ben her şeyden önce seni yaratmışken kim demiş yaratmak Allah'a mahsustur!' ifadesi arasında tercih yapılması gerektiği, her ikisinin de kipte aynı anda yer almaması gerektiği izlenimi okuyucuda uyanabilir. Post modern ve modern öykünün, teşbih, ironi, sembolik anlatım ve bütün yeni imkânlarını olumlu bulan ve 'tutucu' olmayan bir okur ve öykücü olarak özellikle son cümleyi okurken kalben bir rahatsızlık hissettiğimi belirtmek istedim. ☺

HANDAN ACAR YILDIZ

GÜNEŞİN DOĞDUĞU YERDE

Recep SEYHAN

Okur Kitaplığı Yayını

Güneşin Doğduğu Yerde, daha Zarifoğlu'nun okuyucularla köşesine gönderdiği ilk öykülerinden itibaren metinleri *Mavera*'da yayınlanmış usta bir öykücünün ikinci kitabıdır. İlk kitabı *Çiçekler Kesmişti Selâmı*, iki ayrı baskı yapmıştı (1991, 1994). Okur Kitaplığı Recep Seyhan'ın diğer öykülerini yuvarıdaki adla bir kitapta topladı. Böylece yaklaşık bir yirmi yıl sonra Seyhan'ın ikinci öykü kitabı yayınlanmış oluyor.

Seyhan'ın öykü dili son derece tabii bir dildir. Mahallî ağızlardan devşirmelerde bulunur ve bunu öyküsünün konusuyla kaynaşmış bir hâlde; o doğallıkta kullanır. Halk dilini hiçbir yapımacığa kaymadan, bazen köycü veya toplumcu-gerçekçi öykücülerini kısıktırabilecek bir ustalıkla tasarruf eder. Buna çocukluk ve çocuksuluğun da aynı doğallıkla Recep Seyhan öyküsüne yedirilmiş olduğu hususunu eklemeliyiz. Öykülerinde

zaman zaman tekerlemelere rastlamamızın bir sebebi de bu olsa gerektir. Bu durumda halk hikâyecileri ile modern zamanların bir öykücüsünün aynı metinlerde buluştuğunu söyleyebiliriz. Çoğu zaman anonim olan halk hikâyelerini 'masal' türünden ayıran şey neyse, Seyhan'ın öykülerini de halk hikâyelerinden ayıran şey odur gibime geliyor. Kanaatimce 'halk hikâyesi' denen vâkıya büyük ölçüde masalın hakim olduğu çağlardan sonra geçilmiştir; işte Seyhan'ın modern edebiyat ürünü olan öykülerine de 'halk hikâyeleri'nin hükmünü sürdürdüğü bir çağın peşin-

den geçilmiştir âdeti. Birinden öbürüne bir yol var gibidir.

Köy hayatından kesitler, şehirlinin insiyak ve inkisarıları bu doğal üslûpla kaynaşarak *Güneşin Doğduğu Yerde*'ye de yansımıştır. Bir tür 'hız' da görülüyor bu üslupta. Hızlı ama yormayan bir anlatım, Seyhan'ın önceki öykü kitaplarında olduğu gibi bu kitabında da söz konusudur. Hız tabiri meramımı anlatmaya tam yetmiyor aslında. Buna doğallıktan kaynaklanan bir düzenli dil işleyişi de denebilir.

Kitapta yer alan 10 öykünün daha önce bütünüyle edebiyat dergilerinde yayınlanmadığını sanıyorum. Seyhan'ı uzun süre edebiyat dergilerinde göremedik çünkü. Bu öyküler, yazarın iyice dinlendirdikten sonra *Güneşin Doğduğu Yerde*'ye aldığı metinler olsa gerektir

(2013, 165 s.). Son birkaç yıldır edebiyat dergilerinde daha fazla görüyoruz Recep Seyhan'ı.

"Gülbeyaz Düşler" başlıklı ilk öyküyü okuyarak başladığınız kitapta son öykünün de aynı adı taşıdığını görüp şaşırabilirsiniz. Fakat içindekilere bakıldığında son öykünün "Gülburun" başlığını taşıdığı hemen görülebilir. Bu durum kitabın en sonunda yer alan "düzeltme"

sayfasındaki notla daha da belirginleşiyor. Doğrusu Okur Kitaplığı'nın titiz yayıncılık anlayışı, belli bir seviyeyi koruyan sayfa tasarımı gibi hususlar düşünüldüğünde bu ihtimalin affedilmesi zordur diyebiliriz.

Bize kalırsa, Seyhan'ın ilk öyküleri geç kitaplaşmıştı; ikincisi de uzun bir aradan sonra okuyucuya ulaşmış oldu. Bu öyküler zamanında kitaplaşma imkânına kavuşsaydı Seyhan'ın öykücülüğümüzdeki yeri çok daha farklı olurdu diyebiliriz.

Öykülerinin diline, anlatım gücüne ve muhtevayı verişine dikkat kesilecek bir okuyucu veya araştırmacı, kitaplaşması geciken

bu öykülerin çok daha erken bir dönemde kitap bütünlüğü içinde okunamamış ve değerlendirilmemiş olmasına hayıflanacaktır. 📖

YUSUF TURAN GÜNAYDIN

YOLCU VE EŞKIYA

Nuhan Nebi ÇAM

Ötüken Neşriyat

Nuhan Nebi Çam, *Yolcu ve Eşkiya* adlı kitabında öykülerini bir araya getirdi. Şiirsel anlatımın egemen olduğu öykülerde Çam, kendisiyle hesaplaşan kahramanları anlatıyor.

Öykü, bir olayı, durumu anlatmak, dil, üslup ve kurmacanın imkanlarından yararlanmaktır.

Öykü, okurda çoğalıyor, okurken yeni ufuklar açıyor, okuru bir yere götürüyor. *Yolcu ve Eşkiya* öyküleri okurken çoğalan öyküler. Yazarının düşlemediği alanlara okuru sürüklüyor. Yazarı düşlememiş olabilir ama onun meydana getirdiği dil onun başarısıdır. İyi bir öykücünün da yapmak istediği budur. Kendisi hayal etmemiş olsa bile okurunun hayal edebileceği dünyalar kurabilmek.

Hayal dünyasını dans ettiriyor Nuhan Nebi. Alem sahnesinin bütün köşelerine bir öykü ile ulaştırıyor bizi. Yolcunun hayaline kapılıp gidiyorsunuz. Onunla onun ulaşamadığı ufuklara açılıyorsunuz.

Kalsık vaka öyküsü anlatmıyor yazar. Bildiğimiz durum öyküsü de değil. Yepyeni bir tarz ortaya koyuyor. Bildiğimiz ne vaka ve de durum öyküsü demek daha doğru olur. ne diyelim peki? Yeni bir yol diyelim iyi mi. Nuhan Nebi öykü dünyasına kendine has bir

biçim kazandırıyor. Onun öykülerini bunun için beğeniyor, ciddiye alıyoruz.

Yolcu ve Eşkiya kitabında olayın kahramanları hem gidiyor hem hayal ediyor. Yazar ile anlatıcı aynı kimlikte birleşiyor. Bu durum yeni okuru şaşırtabilir, öykünün sadık okurları için de yenilik sayılır.

Şu dağdağalı dünyada insan huzur arar. Bunun yollarından biri de kitaplardır. Hele de öykü kitapları. Alır sizi bir dağ başına götürür. Bir yolcunun yanına oturur, bir çeşme başında sohbet ettirir, eski bir köy evinin duvarının dibinde anılara daldırır. Yazar, *Yolcu ve Eşkiya*'da okuru böyle bir huzur ülkesine davet ediyor.

Öykü, okurunun da içinde gezindiği bir dünyadır. Yazarın kurduğu dünyada nefesleniriz. Onun manzaralarına bakarak denizler ötesini düşler, gökler üstünde uçarız.

Nuhan Nebi Çam'ın *Yolcu ve Eşkiya*'sı yazarına ve okuruna yeni pencereler açıyor.

2005 yılında yayınlanan *Yangın Sonrası Ölmek* ve 2011 yılında yayınlanan *Kacış* kitaplarından sonra Çam, on sekiz öyküsünü barındıran üçüncü kitabı *Yolcu ve Eşkiya*'yı okurla buluşturdu.

Üç kitabının ortak teması kaçış. Yazar, büyük kentlerden, modern, betonlardan, yapmacıklıklardan, sahtekarlıklardan kaçmaktadır, kaçmayı düşünmektedir. Kendini doğaya, doğala, öze götürmeye çalışır. Bir sahilde, bir koyda, bir dağ başında yahut bir bahçede yaşamaktır onun hayali.

Nuhan Nebi'nin öyküleri aynı zamanda şiir olarak okunabilir. Sait Faik'in öykülerinden birini şiir antolojisine alan şair geliyor aklımıza. Çam'ın dili şiire çok yakın. Şiirden bolca beslendiğini görmekteyiz. Okuruna da şiirin ince dünyasına sürüklüyor.

Öykülerinin fonunda İstanbul ve Maraş var. Denizi, Boğaz'ı, "şehrin akşam çavuşu" güvercinleri, martıları, Sultanahmet ve Fırzağa Camii müezzinlerinin ahenkli ezanları, gündelik hayatın yanı başında sakin medreseleriyle İstanbul... İstanbul sevgisini her satırda kendini belli ediyor. Yazar da bunu açık ediyor: "Bu şehre âşık olmayanları, kentin sokaklarında adımlamaktan mahrum kalanları üzüntüyle düşünüyorum." O halde seviyorsak bu gösterilmeli, şehir "adım adım, santim santim gezilmelidir."

İstanbul, bir öyküde Paris gibi kasvetli bir şehri solumak zorunda kalan birinin gözünde tüten sevgili olurken, bir başka öyküde kendisinden nispeten korkulan acımasız bir kent olarak anlatılır.

Çam, kısa cümlelerden oluşan bazen devrik, bazen eksiltili cümle formatı öykülerin şi-

irsel havasını destekliyor. Okura da öyküye yeni anlamlar yükleme imkanı sağlıyor. Çağrışımları kullanarak öykü kuruyor yazar. Okur olarak bizi de o çağrışımın peşine takıyor.

Öykünün diğer türler içinden en çok şiire yakın olduğunu söyleriz. Bu kitapta lirik bir anlatım, şiirli ifadeler yoğun bir şekilde yer almakta ve yazar *olayı* ve *durumu* zorlanmadan anlatmaktadır. Olaydan çok durumu ele aldığını söylemeliyim.

Kısa öyküler kaleme alan yazar, yazma eylemini daha ötelere taşıyor; elinde makinesi ile İstanbul sokaklarında kısa film çekiyor sanki.

"Sinemasal ve görsel bir anlatımı var Çam'ın. Resme güzel anlamlar yüklüyor. Şairaneliği de melodrama teslim olmuyor." diyor onun öyküleri için Necip Tosun. 📖

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR